АХТАРОНИ АДАБ

9

АБУЛҚОСИМ
ФИРДАВСӢ

ШОҲНОМА

ҶИЛДИ VII

ДУШАНБЕ,
«АДИБ»
2009

ББК 83,3(0)9+83,3 (2 тоҷик)
А-19

Таҳияи матн ва луғату тавзеҳот аз
КАМОЛ АЙНӢ** ва **ЗОҲИР АҲРОРӢ

Муҳаррир
Мубашшир Акбарзод

А-19 ***Абулқосим Фирдавсӣ.* Шоҳнома**. — Душанбе: «Адиб», 2009. -480 саҳ.

Ба хонандаи азиз чопи севуми "Шоҳнома"-и безаволи Ҳаким Фирдавсӣ, ки бо кӯшиши таҳиягарони матни он омода гаштааст, пешкаш мегардад. Муҳаққиқон дар ин нашр аз нусхаҳои дигари "Шоҳнома" истифода кардаанд, ки ин арзиши корашонро бештар мекунад.

ISBN 978-99947-32-84-5

ДОСТОНИ РУСТАМ ВА ШАҒОД

ОҒОЗИ ДОСТОН

Кунун куштани Рустам орем пеш,
Зи дафтар ҳам эдун ба гуфтори хеш[1].

Яке пир буд номаш Озодсарв,
Ки бо Аҳмади Саҳл будӣ ба Марв.

Куҷо номаи хусравон доштӣ,
Тану пайкари паҳлавон доштӣ[2].

Диле пур зи дониш, саре пурсухан,
Забон пур зи гуфторҳои куҳан.

Ба Соми Наримон кашидан нажод,
Басе доштӣ разми Рустам ба ёд.

Бигӯям сухан он чи з-ӯ ёфтам,
Суханро як андар дигар бофтам.

Агар монам андар сипанҷи сарой,
Равону хирад бошадам раҳнамой,

Сар орам ман ин номаи бостон,
Ба гетӣ бимонад зи ман достон.

Ба номи ҷаҳондор Маҳмудшоҳ,
Абулқосим он фарри дайҳиму гоҳ.

Худованди Эрону Тӯрону Ҳинд,
Ба фарраш ҷаҳон шуд чу руми паринд.

Ба бахшиш ҳама ганҷ бипроканад,
Ба доноиву ном ганҷ оганад.

---

1. ЛМ – б. 4078 нест.
2. И – б. 4080 нест.

Бузург асту чун солиён бугзарад,
Аз ӯ гӯяд он кас, ки дорад хирад.

Зи разму зи бахшиш, зи базму шикор
Зи дониш*[1] ҷаҳон шуд пур аз ёдгор.

Хунук он ки бинад кулоҳи варо,
Ҳамон боргоҳу сипоҳи варо.

Ду гӯшу ду пои ман оҳу гирифт,
Тиҳидастиву сол нерӯ гирифт.

Бубастам бад-ин гуна бадхоҳ бахт,
Бинолам зи бахти баду соли сахт.

Шабу рӯз хонам ҳаме офарин,
Бар он додгар шаҳрёри замин.

Ҳама шаҳр бо ман бад-ин ёваранд,
Агарчанд[2] баддину бадгавҳаранд.

Ки то ӯ ба тахти каӣ барнишаст,
Дари кину дасти бадиро бубаст.

Бупечонад онро, ки бешӣ кунад
В-агар чанд бешӣ ба пешӣ кунад.

Бубахшояд онро, ки дорад хирад
В-аз андозаи рӯз барнагзарад[3].

Аз ӯ ёдгоре кунам дар ҷаҳон,
Ки то ҳаст мардум, нагардад ниҳон –

Бад-ин номаи шаҳрёрони пеш,
Бузургони ҷангӣ, саворони пеш,

Ҳама базму разм асту рою сухан,
Гузашта басе корҳои куҳан.

1. М – додаш.
2. Л – Ҷуз онон, ки: ИМ – ҷуз онҳо, ки.
3. Л –Зи андозаи мард менагзард.

Ҳама донишу дину парҳезу рой,
Ҳамон ранамудан[1] ба дигар сарой.

Зи чизе к-аз эшон писанд оядаш,
Ҳамон рӯзро судманд оядаш,

Аз он бартар он ёдгораш бувад,
Ҳамон мӯниси рӯзгораш бувад.

4105 Ҳаме чашм дорам бад-ин рӯзгор,
Ки динор ёбам ман аз шаҳрёр.

Ки аз ман пас аз марг монад нишон
Зи ганҷи шаҳаншоҳи гарданкашон.[2]

Кунун бозгардам ба гуфтори Сарв,
Фурӯзандаи Саҳли Моҳон ба Марв.

РАФТАНИ РУСТАМ БА КОБУЛ АЗ БАҲРИ БАРОДАРАШ ШАҒОД

Чунин гӯяд он пири донишпазир,
Ҳунарманду гӯяндаву ёдгир,

Ки дар пардаи Зол буд бандае,
Навозандаи рӯду гӯяндае.

4110 Канизак писар зод аз вай яке,
Ки аз моҳ пайдо набуд андаке.

Ба болову дидор Соми савор
В-аз ӯ шод шуд дудаи номдор.

Ситорашиносону кундоварон,
Зи Кашмиру Кобул гузида сарон,

Зи оташпарасту зи яздонпараст,
Бирафтанд бо зичи румӣ[3] ба даст.

---

1. И – раҳнамунӣ.
2. Л – пас аз б. 4106 ин б. омада:
   Дилу чашм дорам ба дигар сарой,
   Ки омурзиш ояд маро аз худой.
3. И – ҳиндӣ.

Гирифтанд ҳар як[1] шумори сипеҳр,
Ки дорад бад-он кӯдаки хурд меҳр.[2]

Ситорашумар, к-он шигифтӣ бидид,
Ҳаме ин бад-он, он бад-ин бингарид.

Бигуфтанд бо Золи Соми савор,
Ки «Эй аз баландахтарон ёдгор,

Гирифтему дидем[3] рози сипеҳр,
Надорад бад-ин кӯдаки хурд меҳр[4].

Чу ин[5] хубчеҳра ба мардӣ расад,
Ба гоҳи далериву гурдӣ расад,

Кунад тухмаи Соми Найрам табоҳ,
Шикаст андарорад бад-ин дастгоҳ.*[6]

Ҳама Систон з-ӯ шавад пурхурӯш
В-аз ӯ*[7] шаҳри Эрон барояд ба ҷӯш.

Шавад талх аз ӯ рӯз бар ҳар касе
В-аз он пас ба гетӣ намонад басе».

Ғамӣ гашт аз он кор Дастони Сом,
Зи дидори кайҳон ҳаме бурд ном.

Ба Яздон чунин гуфт, к-«Эй раҳнамой,
Ту дорӣ сипеҳри равонро ба пой.

Ба ҳар кор пушту паноҳам туӣ,
Намояндаи рою роҳам туӣ.

Сипеҳр офаридиву ахтар ҳамон,
Аз ин[8] некӯӣ буд моро гумон.

---

1. ИЛМ – яксар.
2. ТПЗ – Чу дар ахтари хурд кардаш нигоҳ
Пижӯҳанда дид ахтарашро табоҳ.
3. ИМ – ҷустем.
4. Л –б. 4115 – 4117 нест.
5. ИЛ – он.
6. М – Пешгоҳ.
7. М – Ҳамон.
8. ИЛМ – Ҳама.

Ба ҷуз кому орому хубӣ мабод,
Варо ном кардаш сипаҳбад Шағод.

Ҳаме дошташ то бишуд сери шир[1],
Дилорому гӯяндаву ёдгир.

Бад-он гаҳ, ки кӯдак барафрохт ёл,
Бари шоҳи Кобул фиристод Зол.

Чу он шуд ба болои[2] сарви баланд,
Саворе диловар ба гурзу каманд.

Сипаҳдори Кобул дар ӯ бингарид,
Ҳаме тоҷу тахти каиро сазид.

Ба гетӣ ба дидори ӯ буд шод,
Бад-ӯ дод духтар зи баҳри нажод.

Зи ганҷи бузург он чи буд дар х[в]араш,
Фиристод бо номвар духтараш.

Ҳаме дошташ чун яке тозасеб,
К-аз ахтар наёяд бар ӯ - бар ниҳеб.

Бузургони Эрону Ҳиндустон,
Зи Рустам задандӣ ҳаме достон.

Чунон буд, ки ҳар сол як чарми гов,
Зи Кобул ҳаме хостӣ божу сов.

Дар андешаи меҳтари кобулӣ,
Чунон шуд, к-аз ӯ Рустами Зобулӣ

Нагирад зи кори дирам низ ёд,
Аз он пас, ки домоди ӯ шуд Шағод.

Чу ҳангоми бож омад, он бистаданд,
Ҳама шаҳри Кобул ба ҳам барзаданд.

Дижам шуд зи кори бародар Шағод,
Накард он сухан пеши кас низ ёд.

1. ИЛ – Ҳаме дошт модар чу шуд ширсер.
2. И – боло чу.

Чунин гуфт бо шоҳи Кобул ниҳон,
Ки ман сер гаштам зи кори ҷаҳон.

Бародар, ки ӯро зи ман шарм нест,
Маро сӯи ӯ роҳи озарм нест.

Чӣ меҳтар бародар, чӣ бегонае,
Чӣ фарзонамарде, чӣ девонае.

Бисозему ӯро ба дом оварем,
Ба гетӣ бад-ин кор ном оварем.

Ба гуфтор ҳар ду баробар шуданд,
Ба андеша аз моҳ бартар шуданд.

Нигар, то чи гуфтаст марди хирад,
Ки «Ҳар кас, ки бад кард, кайфар барад».

Шабе то баромад зи кӯҳ офтоб,
Ду танро наёмад сар - андар ба хоб.

Ки мо номи ӯ аз ҷаҳон кам кунем,
Дилу дидаи Зол пурнам кунем.

Чунин гуфт бо шоҳи Кобул Шағод,
Ки: «Гар з-ин сухан дод хоҳем дод.

Яке сур кун, меҳтаронро бихон,
Маю руду ромишгаронро бихон.

Ба май хӯрдан-андар варо сард гӯй,
Миёни сухан ноҷавонмард гӯй.

Зи хорӣ шавам сӯи Зобулситон,
Бинолам зи солори Кобулситон.

Чӣ пеши бародар чӣ пеши падар
Туро носазо хонаму бадгуҳар.

Барошӯбад ӯро сар аз баҳри ман,
Биёяд бад-ин номвар шаҳри ман.

Ту нахчиргоҳе нигаҳ кун ба роҳ,
Бикан чоҳ чанде ба нахчиргоҳ.

Бар андозаи Рустаму Рахш соз[1],
Ба бун дарнишон теғҳои дароз.

Ҳамон найзаву дашнаи[2] обгун,
Синон аз бару даста зер андарун

Агар даҳ канӣ чоҳ, беҳтар зи панҷ,
Чу хоҳӣ, ки осуда гардӣ зи ранҷ.

Ба ҷой ор сад марди найрангсоз,
Бикан чоҳу бар бод макшой роз.

Сари ҷохро з-он сипас сахт кун[3].
Зи гуфтор лаб низ пардахт кун».[4]

Бишуд шоҳу рой аз маниш дур кард,
Ба гуфтори он бехирад сур кард.

Кеҳону меҳонро зи Кобул бихонд,
Ба хони писандидашон[5] барнишонд.

Чу нон хӯрда шуд, маҷлис оростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

Чу сар пур шуд аз бодаи хусравӣ,
Шағод андар ошуфт аз бадхӯвӣ.

Чунин гуфт бо шоҳи Кобул ки «Ман
Ҳаме сар фарозам ба ҳар анҷуман.

Бародар чу Рустам, чу Дастон падар,
Аз ин номвартар кӣ дорад гуҳар?»

Аз ӯ шоҳи Кобул барошуфту гуфт,
Ки: «Чандин чӣ дорам сухан дар нуҳуфт.

Ту аз тухмаи Соми Найрам наӣ,
Бародар наӣ, хеши Рустам наӣ.

1. И – рахшу Рустам бисоз.
2. ИЛМ – ҳарбаи.
3. ЛМ – сахт кун з-он сипас.
4. ЛМ – Магӯ ин сухан бо ҳеҷ кас.
5. И – гарон-мояшон.

Накардаст ёд аз ту Дастони Сом,
Бародар зи ту кай барад низ ном?!

Ту аз чокаре камтарӣ бар дараш,
Бародар нахонад туро модараш».

Зи гуфтори ӯ тангдил шуд Шағод,
Барошуфту сар сӯи Зобул ниҳод.

Ҳаме рафт бо кобулӣ чанд мард,
Диле пур зи кин, лаб пур аз боди сард.

Биёмад ба даргоҳи фаррух падар,
Диле пур зи чора, пур аз кина сар.

Ҳамон гаҳ чу рӯи писар дид Зол,
Чунон бурзу болову он фарру ёл,

Бипурсид бисёру бинвохташ,
Ҳамон гаҳ бари пилтан тохташ.

Зи дидори ӯ шод шуд паҳлавон,
Чу дидаш хирадманду равшанравон.

Чунин гуфт, к-«Аз тухмаи Соми шер,
Назояд магар зӯрманду далер!

Чӣ гунаст кори ту бо кобулӣ
Чӣ гӯяд вай аз Рустами зобулӣ?»

Чунин дод посух ба Рустам Шағод,
Ки: «Аз шоҳи Кобул макун ҳеч*[1] ёд.

Аз ӯ некӯӣ буд маро пеш аз ин,
Чу дидӣ маро, хондӣ офарин.

Кунун май хӯрад, ҷанг созад ҳаме,
Сар аз ҳар касе барфарозад ҳаме.

Маро бар сари анҷуман хор кард,
Ҳамон гавҳари бад падидор кард.

1. М – низ.

Ба ман гуфт: «То чанд аз ин божу сов,
Ки бо Систон мо надорем тов?

Аз ин пас нагӯям, ки ӯ Рустам аст,
На з-ӯ мардиву гавҳари ман кам аст,

На фарзанди Золӣ маро гуфт низ
В-агар ҳастӣ, ӯ худ наярзад ба чиз.

Аз он меҳтарон шуд дилам пур зи дард,
Зи Кобул бирондам[1] ду рухсора зард».

Чу бишнид Рустам барошуфту гуфт,
Ки «Ҳаргиз намонад сухан дар нуҳуфт.

Аз ӯ низ мандеш в-аз кишвараш,
Ки на кишвараш боду на афсараш.

Ман ӯро бад-ин гуфта беҷон кунам,
Бар ӯ - бар дилу дида печон кунам.

Нишонам туро шод бар тахти ӯй,
Ба хок андарорам сари бахти ӯй».

Ҳаме дошташ рӯз чанд арҷманд
Супурда бад-ӯ ҷойгоҳи баланд.[2]

Зи лашкар гузин кард шоистамард,
Касеро, ки номӣ буд андар набард.

Бифармуд, то сози рафтан кунанд,
Зи Зобул ба Кобул нишеман кунанд.

Чу шуд кори лашкар ҳама сохта,
Дили паҳлавон гашт пардохта,

Биёмад бари марди ҷангӣ Шағод,
Ки: «Бо шоҳи Кобул макун разм ёд.

Агар номи ту барнависам бар об
Ба Кобул наёбад кас орому хоб.

---

1. ИЛМ – бирафтам.
2. ТПЗ – В-аз он пас баророст ҳар гуна кор
   Бад-он то ба Кобул кунад корзор.

Кӣ ёрад, ки пеши ту ояд ба ҷанг
В-агар ту биҷунбӣ, кӣ созад диранг?!

Бар онам, ки ӯ з-он*[1] пушаймон шудаст
В-аз он рафтанам сӯи дармон шудаст.

Биёрад[2] кунун пеш хоҳишгарон
Зи Кобул гузида фаровон сарон».

Чунин гуфт Рустам, ки: «Ин аст роҳ
Маро худ ба Кобул набояд сипоҳ.

Завора басу номвар сад савор,
Пиёда ҳамон, низ сад номдор».

ЧОҲ КАНДАНИ ШОҲИ КОБУЛ ДАР ШИКОРГОҲ ВА ФИТОДАНИ РУСТАМ ВА ЗАВОРА ДАР ОН

Бадахтар чу аз шаҳри Кобул бирафт,
Бад-он дашти нахчир шуд шоҳ тафт.

Бибурд аз миён лашкари[3] чоҳкан,
Куҷо ном бурданд аз он анҷуман.

Саросар ҳама дашти нахчиргоҳ,
Ҳама чоҳ канданд дар зери роҳ.

Зада ҳар баҳоро бун андар замин,
Ҳамон теғу жӯпину шамшери кин.

Ба чора сари чоҳро кард кӯр,
Ки мардум надидӣ, на чашми сутур.

Чу Рустам дамон сар ба рафтан ниҳод,
Саворе барафканд пӯён Шағод,

Ки омад гави пилтан бе сипоҳ,
Ту пеш ою з-он карда зинҳор хоҳ.

1. М – худ.
2. И – Фиристод.
3. ИМ – миёни сипаҳ.

Сипаҳдори Кобул баромад зи шаҳр,
Забон пур зи пӯзиш, равон пур зи заҳр.

Чу чашмаш ба рӯи Таҳамтан расид,
Пиёда шуд аз асп, к-ӯро бидид.

Зи сар шораи ҳиндувӣ баргирифт,
Бараҳна шуду даст бар сар гирифт.

Ҳамон мӯза аз пой берун кашид,
Ба зорӣ ба мижгон зи дил хун кашид.

Ду рухро ба хоки сияҳ барниҳод.
Ҳаме[1] кард пӯзиш зи кори Шағод,

Ки гар маст шуд банда аз беҳушӣ,
Намуд андар он беҳушӣ саркашӣ,

Сазад, гар бубахшӣ гуноҳи маро,
Кунӣ тоза оину роҳи маро.

Ҳаме рафт пешаш бараҳна ду пой,
Саре пур зи гарду диле пур зи рой.

Бубахшид Рустам гуноҳи варо,
Фузун кард аз он пойгоҳи варо.

Бифармуд, то сар бипӯшиду пой,
Ба зин барнишасту биёмад зи ҷой.

Бари шаҳри Кобул яке ҷой буд,
Зи сабзӣ заминаш[2] дилорой буд.

Бад-ӯ - андарун обу чанде дарахт,
Ба шодӣ ниҳоданд ҳар ҷой рахт.

Басе хӯрданиҳо биёвард шоҳ,
Биёрост хуррам яке ҷашнгоҳ.

Май оварду ромишгаронро бихонд,
Меҳонро ба тахти меҳӣ барнишонд.

1. Л – басе.
2. И – заминаш зи сабза.

Аз он пас ба Рустам чунин гуфт шоҳ,
Ки «Чун роят ояд ба нахчиргоҳ,[1]

Яке ҷой дорам, ки[2] бар дашту кӯҳ,
Ба ҳар ҷой нахчир гардад[3] гурӯҳ.

Ҳама дашт ғурм асту оҳуву гӯр,
Касеро, ки бошад таковар сутур,

Ба чанг оядаш гӯру оҳу ба дашт,
Аз он дашти хуррам нашояд гузашт».

Зи гуфтори ӯ Рустам омад ба шӯр,
Аз он дашти пуробу нахчиру гӯр.

Ба чизе, ки ояд касеро замон,
Бупечад дилаш, каж бигардад[4] гумон.

Чунин кор дорад[5] ҷаҳони[6] ҷаҳон,
Нахоҳад кушодан ба мо-бар ниҳон.

Ба дарё наҳангу ба ҳомун паланг,
Ҳамон шери ҷанговари тезчанг,

Або*[7] пашшаву мӯр дар ҷанги марг,
Яке бошад, эдар будан нест барг.

Бифармуд, то аспро[8] зин кунанд,
Ҳама дашт пурбозу шоҳин кунанд.

Камони каёнӣ ба таркаш ниҳод[9].
Ҳаме ронд бар дасти ӯ-бар Шағод.

Завора ҳаме рафт он пилтан,
Тане чанд аз он номдор анҷуман.

1. И – б. 4021, 4022 нест.
2. Л – дорем.
3. Л – гашта.
4. И – Ба пеши длиша кӯр гардад.
5. ЛМ – аст кори.
6. И – аст кори ҷаҳону.
7. М – Ҳамон.
8. ЛМ – рахшро.
9. Л – Зеҳ барниҳод.

Ба нахчир лашкар пароканда шуд,
Баробар[1] ба як сӯ аз ӯ[2] канда шуд.

Завора, Таҳамтан бар он роҳ буд,
Зи баҳри замон, к-андар он[3] чоҳ буд.

Ҳаме Рахш аз он хоки нав ёфт бӯй,
Тани хешро гирд карда чу гӯй.

Ҳаме ҷасту тарсон шуд аз бӯи хок,
Заминро ба наълаш ҳаме кард чок.

Бизад гом Рахши таковар ба роҳ,
Чунин то биёмад миёни ду чоҳ.

Дили Рустам аз Рахш шуд пур зи хашм,
Замона хирадро бипӯшид чашм.

Яке тозиёна баровард нарм,
Бизад тангдил, Рахшро кард гарм.

Чу ӯ танг шуд дар миёни ду чоҳ,
Зи чанги замона ҳаме ҷуст роҳ.

Ду пояш фурӯ шуд ба як чоҳсор,
Набуд ҷои овезишу корзор.

Буни чоҳ пурҳарбаву теғи тез,
Набуд ҷои мардиву роҳи гурез.

Бидаррид паҳлӯи Рахши бузург,
Бари пои он[4] паҳлавони сутург.

Ба мардӣ тани хешро баркашид,
Далер аз буни чоҳ-бар сар кашид.

КУШТАНИ РУСТАМ ШАҒОДРО ВА МУРДАН

Чу бо хастагӣ чашмҳо баркушод,
Бидид он бадандеш рӯи Шағод.

1. И – ба раҳ-бар.
2. И – он.
3. Л – куҷо андар он роҳҳо.
4. И – бозӯи.

Бидонист, к-он чораву роҳи ӯст,
Шағоди фиребанда[1] бадхоҳи ӯст.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй марди бадбахти шум,
Зи кори ту вайрон шуд ободбум.

Пушаймонӣ ояд туро з-ин сухан,
Бупечӣ аз ин бад нагардӣ куҳан».

Чунин посух овард нокас Шағод,
Ки «Гардуни гардон туро дод дод.

Ту чандин чи ёзӣ ба хун рехтан,
Ба ҳар сӯ ба торочу овехтан?

Гаҳ омад, ки бар ту сар ояд замон,
Шавӣ кушта бар доми Оҳарманон».

Ҳамон гаҳ сипаҳдори Кобул зи роҳ,
Биёмад бар он дашти нахчиргоҳ.

Гави пилтанро чунон хаста дид,
Ҳама хастагиҳош нобаста дид.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй номдори сипоҳ,
Чӣ будат бар ин дашти нахчиргоҳ?

Шавам зуд чанде пизишк оварам,
Зи баҳри[2] ту хунин сиришк оварам.

Магар[3] хастагиҳот гардад дуруст,
Набояд маро рух ба хуноб шуст».

Таҳамтан чунин дод посух бад-ӯй,
Ки «Эй марди бадгавҳари чорачӯй,

Сар омад маро рӯзгори пизишк,
Ту бар ман маполой хунин сиришк.

1. Л – бадандеш.
2. ЛМ – дарди.
3. Л – ҳама.

Фаровон бимонӣ, сар ояд замон,
Касе зинда барнагзарад з-осмон[1].

На ман беш дорам зи Ҷамшед фар,
Ки бубрид душман миёнаш ба ар.

Ҳамон аз Фаридуну*[2] аз Кайқубод,
Бузургону шоҳони фаррухнажод.[3]

Гулӯи Сиёвуш ба ханҷар бурид
Гурӯи Зireҳ, чун замонаш расид.

Ҳама шаҳрёрони Эрон буданд,
Ба разм-андарун наррашерон буданд.

Бирафтанду мо дертар мондем,*[4]
Чу шери жаён бар гузар мондем.*[5]

Фаромарз пури ҷаҳонбини ман
Биёяд, бихоҳад зи ту кини ман»,

Чунин гуфт пас бо Шағоди палид,
Ки «Акнун, ки бар ман чунин бад расид,

Зи таркаш баровар камони маро,
Ба кор овар он тарҷумони маро.

Ба зеҳ кун бинеҳ пеши ман бо ду тир,
Набояд куҷо шери нахчиргир,

---

1. ТПЗ – Чу Афросиёб он бадандеш мард,
Ки Кайхусрав ӯро ба ду ним кард.
2. М – На аз Офаридуну.
3. Л – пас азб. 4259 ин б. омада:
Бихандид в-аз ҷой баргашт шод,
Ҳаме хондаш ӯ офарин бар Шағод,
Завора ба чоҳи дигар дарфитод.
Дигар бора омад бари ӯ Шағод.
Бад-ӯ гуфт бин, эй бародар, чӣ буд.
Чӣ омад бар ин сон, ки дардат фузуд?
Ҳамон буд, ки кардӣ ту бо бад гумон
Бад-ин ҷоят акнун сар ояд замон.
Таҳамтан чунин дод посух бад-ӯй,
Ки баргард аз ин ҷову хира магӯй.
Замона саросар ба дасти ту буд,
Зи тухме ки киштӣ, бибояд duруд.
4. М – мондаем.
5. М – мондаем.

Ба дашт андарояд барои шикор,
Ман ин ҷо фитода чунин танфигор,[1]

Бубинад маро, з-ӯ газанд оядам,
Камон чун бувад, судманд оядам.

Надаррад магар зинда шерон танам,
Замоне бувад тан ба хок афканам».

Шағод омад он чархро баркашид,
Ба зеҳ кард як бора андаркашид.

Бихандиду пеши Таҳамтан ниҳод,
Ба марги бародар ҳаме буд шод.

Таҳамтан ба сахтӣ камон баргирифт,
Бад-он хастагӣ печиш андар гирифт.

Бародар зи тираш битарсид сахт,
Биёмад сипар кард танро[2] дарахт.

Дарахте буд андар бари ӯ чинор,
Бар ӯ баргузашта басе рӯзгор.

Миёнаш тиҳӣ, шоху баргаш ба ҷой,
Ниҳон шуд пасаш марди нопокрой.

Чу Рустам чунин дид, бифрохт даст,
Чунон хаста аз тир букшод шаст.

Дарахту бародар ба ҳам барбидӯхт,
Ба ҳангоми рафтан дилаш барфурӯхт.

Шағод аз паси захми ӯ оҳ кард,
Таҳамтан бар ӯ дард[3] кӯтоҳ кард,

Чунин гуфт Рустам, ки «Яздон сипос,
Ки будам ҳамасола яздоншинос.

К-аз он пас, ки ҷонам расида ба лаб,
Бар ин кини ман рӯз н-омад ба шаб.

1. И –б. 4269 нест.
2. Л – бар худ.
3. И – рӯз.

Маро зӯр додӣ, ки аз марг пеш,
Аз ин бевафо бистадам кини хеш».[1]

Бигуфт ину ҷонаш баромад зи тан,
Бар ӯ зору гирён шуданд анҷуман.

4285 Завора ба чоҳи дигар дарбимурд,
Саворе намонд аз бузургону хурд.

ОГОҲӢ ЁФТАНИ ЗОЛ ВА КУШТА ШУДАНИ РУСТАМ ВА ЗАВОРА ВА ОВАРДАНИ ФАРОМАРЗ ТОБУТИ ЭШОНРО ВА БА ДАХМА НИҲОДАН

Аз он номдорон саворе биҷаст,
Гаҳе шуд пиёда, гаҳе барнишаст.

Биёмад*[2] сӯи Зобулистон бигуфт,
Ки «Пили[3] жаён гашт бо хок ҷуфт.

Завора ҳамону сипоҳаш ҳамон,
Саворе нараст[4]*[5] аз бади бадгумон».

Хурӯше баромад зи Зобулситон,
Зи бадхоҳу аз шоҳи Кобулситон[6].

4290 Ҳаме рехт Зол аз бари ёл хок,
Ҳаме кард рӯю бари хеш чок.

Ҳаме гуфт зор: «Эй гави*[7] пилтан,
Нахоҳам, ки пӯшад танам ҷуз кафан.

---

1. ТПЗ – Гуноҳам биёмурзу пӯзиш пазир,
Ки хастӣ ту бахшандаву дастгир.
Ҳамон роҳи пайғамбару дини ту
Пазируфтаму роҳу оини ту.
Чу дорам раҳи дину оини пок.
Равонам кунун гар барояд чӣ бок
Ба мину барафрӯз ҷони маро
Ба туст ошкоро ниҳони маро.
2. М – Чу омад.
3. Л – Шери.
4. Л – намонд.
5. М – наҷаст.
6. И – 4288 – 4289 нест.
7. М – яли.

Гави сарфароз, аждаҳои далер,
Завора, ки буд номбардор шер.

Шағод он банафрини шӯридабахт,
Биканд аз бун он хусравонӣ дарахт.

Кӣ донад, ки бо шер рӯбоҳи шум
Ҳаме кин сиголад бад-он марзу бум?

Кӣ дорад ба ёд инчунин рӯзгор,
Кӣ ёрад шунид ин зи омӯзгор,

Ки шере чу Рустам бад-он тирахок,
Зи гуфтори рӯбоҳ гардад ҳалок?

Чаро пеши эшон намурдам ба зор,
Чаро мондам андар ҷаҳон ёдгор?[1]

Чаро боядам зиндагониву ном[2],
Ки шуд канда ин тухми Дастони Сом?[3]

Гаво, шергиро, яло, меҳтаро,
Диловар, ҷаҳонгиру кундоваро!»[4]

Ҳамон гаҳ Фаромарзро бо сипоҳ
Фиристод, то разм ҷӯяд зи шоҳ.

Тани кушта аз хок боз оварад,
Ҷаҳонро ба зорӣ ниёз оварад.

---

1. ТП – Дареғо, гаво, шердил Рустамо
Фурӯзандаи тухмаи Найрамо.
2. Л – гоҳ; И –б. 4295 – 4297 нест.
3. Л – Чаро боядам хӯрду оромгоҳ?
4. ТПЗ – Зи ҷонам барангехтӣ тирагард,
Кӣ ёраст бо ту чунин кор кард?!
Кунун ман агар кӯҳ ҳомун кунам,
В-агар оби Ҷайҳун пур аз хун кунам,
Мар ин кинаро аз кӣ хоҳам кунун,
Ки бинам, наярзад ҷаҳоне ба хун.
Ҷаҳон, то ту будӣ, нигаҳ доштӣ
Чу рафтӣ, кунун бар кӣ бугзоштӣ?!
Кунун, к-он камаргоҳи ту гашт чок,
Чӣ гетӣ ба чашмам, чӣ як мушти хок?!

Фаромарз чун назди*[1] Кобул расид,
Ба шаҳр-андарун номдоре надид.

Гурезон ҳама шаҳр гирён шуда,
Зи сӯги ҷаҳонгир бирён шуда.

Биёмад бар он дашти нахчиргоҳ
Ба ҷое куҷо канда буданд чоҳ.

Бифармуд пас, то ниҳоданд тахт,
Ниҳоданд бар тахти зебо дарахт.

Кушод аз миён бастаи паҳлавиш,
Бароҳехт аз ӯ ҷомаи хусравиш.

Нахустин бишустанд дар оби гарм
Бару ёлу ришаш ҳама нарм-нарм.

Бараш*[2] мушку анбар ҳаме сӯхтанд,[3]
Ҳама*[4] хастагиҳош бардӯхтанд.

Ҳаме рехт бар торакаш-бар гулоб,
Бигустурд бар тан-ш кофури ноб.

Ба дебо танашро биперостанд*[5]
В-аз он пас гулу мушку май хостанд[6].

Кафандӯз бар вай буборид хун,
Ба шона зад он риши кофургун.

Набуд ҷой мар тан-шро бар ду тахт,
Тане буд гар[7] соягустар дарахт?!

Яке нағзтобут карданд соҷ,
Бар ӯ мехи заррину пайкар зи оҷ.

Ҳама дарзҳоро гирифта ба қир,
Баролуда бар қир мушку абир.

1. М – пеши.
2. М – Ҳама.
3. ИЛ – Ҳаме анбару заъфарон сӯханд.
4. М – Бару.
5. М – танаш бар биёростанд.
6. И –б. 4310 нест.
7. Л – чун.

Зи чоҳе бародар-шро[1] баркашид,
Ҳаме дӯхт ҷое куҷо хаста дид.

Бишустанду кардаш зи дебо кафан,
Биҷустанд ҷое буни норван.

Бирафтанд бедордил даргарон,
Буриданд аз ӯ тахтаҳои гарон[2].

В-аз он пас тани Рахшро баркашид,
Ба гетӣ чу ӯ асп дигар надид.[3]

Ду рӯз андар он кор шуд рӯзгор,
Тани Рахш бар пил карданд бор.

Зи Кобулситон то ба Зобулситон,
Замин шуд ба кирдори ғулғулситон.

Зану мард буд истода ба пой,
Касеро[4] набуд бар замин низ ҷой.

Ду тобут бар даст бугзоштанд,
Зи анбӯҳ чун бод пиндоштанд.

Ба ду рӯзу як шаб ба Зобул расид,
Касаш[5] бар замин - бар ниҳода надид,

Замона шуд аз дарди ӯ пурхурӯш,
Ту гуфтӣ, ки ҳомун баромад ба ҷӯш[6].

Ба боғ-андарун дахмае сохтанд,
Сарашро ба абр - андар афрохтанд.

---

1. Л – Завора зи чоҳе.
2. ТПЗ – Зи бар мушку кофуру равшан гулоб.
   Чунон ҳам ҳаме рехт бар ҷои хоб.
3. ИЛ – б. 4318 нест.
4. И – Паеро.
5. Л – касе.
6. ТПЗИЛМ – Касе низ нашнид овози кас,
   Ҳама марзҳо* мӯя диданду бас.

   * ИЛ – бумҳо.

Баробар ниҳоданд заррин ду тахт,
Бад-он хобгаҳ шуд гави некбахт.[1]

Ҳар он кас, ки буд аз парастандагон,
Аз озоду аз покдил бандагон,

Ҳама мушк бо гил баромехтанд,
Ба пои гави пилтан рехтанд.

Ҳаме гуфт ҳар кас, ки «Эй номдор,
Чаро хостӣ мушку анбар нисор?

Нагирӣ[2] ҳаме подшоҳиву базм,
Накӯшӣ[3] ҳаме низ ҳангоми[4] разм.

Набахшӣ ҳаме ганҷу динор низ,
Ҳамоно, ки шуд пеши ту хор чиз.

Кунун шод бодӣ ба хуррам биҳишт,
Ки Яздонат аз доду мардӣ сиришт!»

Дари дахма бастанду гаштанд боз,
Шуд он номвар шери гарданфароз.

Ҳамон Рахшро бар дари дахма ҷой –
Бикарданд гӯре чу аспе ба пой.[5]

Чӣ ҷӯӣ ҳаме з-ин сарои сипанҷ,
Ки оғоз ганҷ асту фарҷом ранҷ?

Бирезӣ ба хок ар ҳама оҳанӣ,
Агар динпарастӣ, гар Оҳарманӣ.

Ту то зиндаӣ, сӯи некӣ гирой,
Магар ком ёбӣ ба дигар сарой.

1. ТПЗ – Яке тахти дигар Завора бар ӯй
Ниҳоданд паҳлӯи он номҷӯй.
2. Л – нахоҳӣ.
3. ЛМ – Напӯшӣ.
4. Л – хафтони.
5. ИЛМ – б. 4334 нест.

ЛАШКАР КАШИДАНИ ФАРОМАРЗ БА КИНИ РУСТАМ ВА КУШТАНИ Ӯ ШОҲИ КОБУЛРО

Фаромарз чун сӯги Рустам бидошт,
Сипаҳро ҳама сӯи ҳомун гузошт.

Дари хонаи пилтан боз кард,
Сипаҳро зи ганҷу дирам соз кард.

Саҳаргаҳ хурӯш омад аз карраной,
Ҳам аз кӯси рӯину ҳиндидарой.

Сипоҳе зи Зобул ба Кобул кашид,
Ки хуршед гашт аз ҷаҳон нопадид.

Чу огоҳ шуд шоҳи Кобулситон,
Аз он номдорони Зобулситон,

Сипоҳи парокандаро гирд кард,
Замин оҳанин шуд, ҳаво лоҷвард.

Пазира Фаромарз шуд бо сипоҳ,
Бишуд рӯшноӣ зи хуршеду моҳ.

Сипаҳро чу рӯй андаромад ба рӯй.
Ҷаҳон шуд пуровози пархошҷӯй.

Аз анбӯҳи аспони гарди сипоҳ,
Ба беша - дарун шер гум кард роҳ.

Баромад яке боду гарди кабуд,
Замин з-осмон ҳеҷ пайдо набуд,

Биёмад Фаромарз пеши сипоҳ,
Бизад хештан тез бар қалбгоҳ[1].

Зи гарди саворон ҷаҳон тор шуд,
Сипаҳдори Кобул гирифтор шуд.

1. ИЛМ – Ду дида набардошт аз рӯи шоҳ.
ТПЗИЛ – Чу бархост овози кӯс аз ду рӯй,
Беором шуд мардуми ҷангҷӯй*
Фаромарз бо ҳормоя сипоҳ
Бизад хештан тез бар** қалбгоҳ.
* Л – киначӯй; ** Л – хештанро бар он.

Пароганда шуд[1] он сипоҳи бузург
Далерони Зобул ба кирдори гург,

Зи ҳар сӯ ба эшон камин сохтанд,
Паси лашкар андар ҳаме тохтанд.

Бикуштанд чандон зи гурдони Ҳинд,
Ҳам аз пурманиш номдорони Синд,

Ки гил шуд ҳама хоки овардгоҳ,
Пароканда хиндиву синдисипоҳ.

Дил аз марзу аз хона бардоштанд,
Зану кӯдаки хурд бугзоштанд.

Тани меҳтари кобулӣ пур зи хун,
Фиканда ба сандуқи пил андарун.

Биёвард лашкар ба нахчиргоҳ,
Ба ҷое куҷо канда буданд чоҳ.

Ҳаме бурд бадхоҳро баста даст,
Зи хешони ӯ низ чил бутпараст.

Зи пушти сипаҳбад зеҳе баркашид,
Чунон, к-устухони вай омад падид.

Ба чоҳ андаровехташ сарнагун,
Танаш[2] пур зи хоку даҳон пур зи хун.

Чиҳил хеши ӯро бар оташ ниҳод
В-аз он ҷойгаҳ рафт сӯи Шағод.

Ба кирдори кӯҳ оташе барфурӯхт,
Шағоду чанору заминро бисӯхт.

Чу лашкар сӯи Зобулистон расид,*[3]
Ҳама хоки Кобул ба*[4] Дастон кашид.

1. И – гашт.
2. Л – сараш.
3. М – кашид.
4. М – хок ӯ сӯи.

Чу рӯзи ҷафопеша кӯтоҳ кард,
Ба Кобул яке зобулӣ[1]*[2] шоҳ кард.

Аз он дудмон кас ба Кобул намонд,
Ки маншури теғи варо барнахонд.

Зи Кобул биёмад пур аз доғу дард,
Шуда рӯзи равшан бар ӯ лоҷвард.

Хурӯшон ҳама Зобулистону Буст,
Якеро набуд ҷома бар тан дуруст.

Ба пеши Фаромарз боз омаданд,
Даридабару пургудоз омаданд.

БЕҲУШ ГАШТАНИ РУДОБА АЗ СӮГИ РУСТАМ

Ба як сол дар Систон сӯг буд,
Ҳама ҷомаҳошон сиёҳу кабуд.

Чунон гуфт Рудоба рӯзе ба Зол,
Ки «Аз ранҷу сӯги Таҳамтан бинол.

Ҳамоно, ки то хаст гетифурӯз,
Аз ин тиратар кас надидаст рӯз».

Бад-ӯ гуфт Зол «Эй зани камхирад,
Ғами ночаридан[3] бар ин[4] бугзарад».

Барошуфт Рудоба, савганд хӯрд,
Ки «Ҳаргиз наёбад танам хобу хӯрд.

Равонам равони гави пилтан
Магар боз бинад бад-он анҷуман».

Зи хӯрдан ба як[5] ҳафта тан боз дошт,
Ки бо ҷони Рустам яке[6] роз дошт.

1. Л – меҳтаре.
2. М – мардро.
3. Л – нону хӯрдан.
4. Л – ӯ.
5. Л – яке.
6. ЛМ – ба дил.

Зи нохӯрданаш чашм торик шуд.
Тани паҳлавониш борик шуд.

Зи ҳар сӯ, ки рафтӣ парастанда чанд,
Ҳаме рафт бо ӯ зи бими газанд.

Сари ҳафтаро з-ӯ хирад дур шуд,
Зи девонагӣ мотамаш сур шуд.

Биёмад ба матбах ба ҳангоми хоб,
Яке мори мурда бидид андар об.

Бизад дасту бигрифт печон сараш,
Бар-он буд, ки аз мор созад х[в]араш.

Парастанда аз дасти Рудоба мор,
Рабуду гирифтандаш[1] андар канор.

Кашидандаш аз ҷои нопок даст,
Ба айвон-ш бурданду ҷои нишаст.

Ба ҷое ки будиш, биншохтанд,
Бибурданду хону хуриш сохтанд.

Ҳаме хӯрд ҳар чиз, то гашт сер,
Фиканданд хону ҷомаи нарм зер.

Биҳуфту баросуд аз андӯҳу ранҷ,
Зи тимори маргу аз андӯҳи ганҷ.

Хуриш хост,к-аз хоб бархост низ,
Бибурданд ҳар гуна бисёр чиз[2].

Чу боз омадаш ҳуш, бо Зол гуфт,
Ки «Гуфтори ту бо хирад буд ҷуфт.

Ҳар он кас, ки ӯро хуру хоб нест,
Ғами марг бо ҷашну сураш якест.

Бирафт ӯву мо аз паси ӯ равем,
Ба доди ҷаҳонофарин бигравем».

1. ИЛ – гирифтан сар.
2. И – б. 4384 нест.

Ба дарвеш дод он чи будаш ниҳон,
Ҳаме гуфт бо Кирдигори ҷаҳон,

Ки «Эй бартар аз ному аз ҷойгоҳ
Равони Таҳамтан бишӯй аз гуноҳ.

Бад-он гетиаш ҷой деҳ дар биҳишт,
Бараш деҳ зи тухме ки эдар бикишт».

СУПУРДАНИ ГУШТОСП ШОҲӢ БА БАҲМАН ВА МУРДАН

Чу шуд рӯзгори Таҳамтан ба сар,
Ба пеш оварам достоне[1] дигар.

Чу Гуштоспро тира шуд рӯи бахт,
Биёвард Ҷомоспро пеши тахт.

Бад-ӯ гуфт, к-«Аз кори Исфандёр,
Чунон доғдил гаштам аз рӯзгор,

Ки рӯзе набуд зиндагоним х[в]аш,
Дижам гаштам аз ахтари кинакаш.

Пас аз ман кунун шоҳ Баҳман бувад,
Ҳамон роздораш Башутан бувад[2].

Мапечед сарҳо зи фармони ӯй,
Магиред дурӣ зи паймони ӯй.

Якояк буведаш намояндароҳ,
Ки ӯй аст зебои тахту кулоҳ».

Бад-ӯ дод пас ганҷҳоро калид,
Яке боди сард аз ҷигар баркашид.

Бад-ӯ гуфт: «Кори ман андар гузашт,
Ҳам аз торакам об бартар гузашт.

Нишастам ба шоҳӣ саду бист сол,
Надидам зи[3] гетӣ касеро ҳамол.

1. Л – достони.
2. И –б. 4396 нест.
3. Л – ба.

Ту акнун ҳаме кӯшу бо дод бош,
Чу дод оварӣ, аз ғам озод бош.

Хирадмандро шоду наздик дор,
Ҷаҳон бар бадандеш торик дор.

Ҳама ростӣ кун, ки аз ростӣ
Наёяд ба кор-андарун костӣ.

Супурдам туро тахту дайҳиму ганҷ,
Аз он пас, ки бурдам басе дарду ранҷ».

Бигуфт ину шуд рӯзгораш ба сар,
Замони гузашта наёяд ба бар.

Яке дахма карданд аз шизу[1] оҷ,
Биёвехтанд аз бари гоҳ тоҷ.

Ҳаме[2] будаш аз ганҷу аз[3] ранҷ баҳр,
Бидид[4] аз паси нӯшу[5] тарёк заҳр.

Агар будан ин аст, шодӣ чарост,
Шуд аз марг дарвеш бо шоҳ рост.

Бихӯр ҳарчи дориву бар бад макӯш,
Зи гетӣ ба марди хирад дор гӯш.

Гузар кард ҳамроҳу мо мондаем,
Зи кори гузашта басе хондаем.

Ба манзил расид он ки пӯянда буд,
Беҳӣ ёфт он кас, ки ҷӯянда буд.

Нагирад туро даст ҷуз некувӣ,
Ки аз марди[6] доно сухан бишнавӣ.

Кунун ранҷ дар кори Баҳман барам[7].*[8]
Гузашта сухан бар ту-бар бишмарам[9].

1. Л – кардаш зи сарву зи.
2. Л – Ҳамин.
3. Л – ганҷ в-аз.
4. Л – Надид.
5. Л – тор.
6. ИЛ – гар аз пири.
7. И – барем.
8. М – барем.
9. Л – б. 4414 нест, ИМ – хирад пеши доно Башутан барем.

ПОДШОҲИИ БАҲМАНИ ИСФАНДЁР
НАВАДУ НӮҲ СОЛ БУД

КИН ХОСТАНИ БАҲМАН АЗ БАҲРИ ХУНИ ИСФАНДЁР

Чу Баҳман ба тахти ниё барнишаст,
Камар бар миён басту букшод даст.

Сипаҳро дирам доду динор дод,
Ҳамон кишвару марз бисёр дод[1].

Яке анҷуман сохт аз[2] бихрадон
Бузургону корозмуда сарон[3].

Чунин гуфт, к-«Аз марги Исфандёр,
Зи неку бади гардиши рӯзгор,

Ҳама ёд доред пиру ҷавон,
Ҳар он кас, ки ҳастед равшанравон[4].

Ки Рустам гаҳи зиндагонӣ чӣ кард,
Ҳамон Золи афсунгар, он пирмард.

Фаромарз ҷуз кини мо дар ҷаҳон
Наҷӯяд ҳаме ошкору ниҳон.

Сарам пур зи дард асту дил пур зи хун,
Ҷуз аз[5] кин надорам ба мағз-андарун.

Ду ҷанги чу Нӯшозару Меҳрнӯш,
Ба зорӣ бад-он сон супурданд ҳуш.

Чу Исфандёре, ки андар ҷаҳон,
Набошад чун ӯ ошкору ниҳон[6],

---

1. ТПЗ – Чу чандин баромад бар ин рӯзгор,
Гироянда шуд сӯи кин шаҳрёр.
2. Л – бо.
3. Л – равон.
4. Л – доред равшан равон.
5. И – Ба ҷуз.
6. ЛМ – Бад-ӯ тоза буд рӯзгори меҳон.

Ба Зобулситон з-он нишон кушта шуд,
Зи дардаш даду дом саргашта шуд.

Ҳамоно, ки бар хуни Исфандёр
Ба зорӣ бигиряд бар айвон нигор.

Ҳам аз хуни он номдорони мо,
Ҷавонону ҷангӣ саворони мо.

Ҳар он кас, ки ӯ бошад аз оби пок,
Наёрад сари гавҳар андар мағок.

Ба кирдори шоҳ Офаридун равад,*[1]
Чу чунин бибошад*[2] ҳумоюн бувад.

Ки Заҳҳокро аз паи хуни Ҷам,
Зи ҷанговарони ҷаҳон кард кам.

Манучеҳр бо Туру Салми сутург,
Биёвард аз Омул сипоҳи бузург.

Ба Чин рафту кини ниё боз хост,
Зи кушта замин кард бо кӯҳ рост.

Чу Кайхусрав омад, зи Афросиёб,
Зи хун кард гетӣ чу дарёи об.

Падар-м омаду хуни[3] Лӯҳросп хост,
Маро ҳамчунон достон аст рост[4].

Фаромарз, к-аз баҳри хуни падар,
Ба хуршеди тобон баровард[5] сар,

Ба Кобул шуду кини Рустам бихост,
Ҳама буму бар кард бо хок рост.

Заминро зи хун боз нашнохтанд,
Ҳаме асп бар куштагон тохтанд.

---

1. М – бувад.
2. М – Ҷаҳонро сипеҳрӣ.
3. Л – кини.
4. И –б. 19,20 нест.
5. ИЛ – баровaрда.

Ба кина сазовортар кас манам,
Ки бар пилу бар шер асп афканам.

Агар бишмарӣ дар ҷаҳон номдор,
Саворе набинӣ чу Исфандёр.

Чу бинед инро, чӣ посух диҳед,
Бикӯшед, то рои фаррух ниҳед».

Чу бишнид гуфтори Баҳман сипоҳ,
Ҳар он кас, ки буд шоҳро некхоҳ,

Ба овоз гуфтанд: «Мо бандаем,
Ҳама дил ба меҳри ту огандаем.

Зи кори гузашта ту донотарӣ,
Зи мардони ҷангӣ тавонотарӣ.

Ба гетӣ ҳамон*[1] кун, ки ком оядат
В-агар з-он сухан фарру ном оядат.

Напечад касе сар зи фармони ту,
Кӣ ёрад[2] гузаштан зи паймони ту?»

Чу посух чунин ёфт аз лашкараш,
Ба кин-андарун тезтар шуд сараш.

Раҳи Систонро биёростанд,
Бар ин барниҳоданду бархостанд.

Ба шабгир бархост овои кӯс,
Шуд аз гарди лашкар сипеҳр обнӯс.

Ҳаме рафт аз он[3] лашкари номдор,
Саворони шамшерзан сад ҳазор.

ДАР БАНД АНДОХТАНИ БАҲМАН ЗОЛРО

Чу омад ба наздикии Ҳирманд,
Фиристодае баргузид арҷманд.

1. М – чунон.
2. ИЛ – наёрад.
3. Л – рафт он.

Фиристод наздики Дастони Сом
Бидодаш зи ҳар гуна чанде паём.

Чунин гуфт, к-"аз кори[1] Исфандёр,
Маро дар ҷаҳон талх шуд рӯзгор.

Ҳам аз кини Нӯшозару Нӯшзод[2],
Ду шоҳи гиромӣ, ду фаррухнажод[3].

Зи дил кини дерина берун кунам,
Ҳама рӯди Зобул пур аз хун кунам[4]."

Фиристода омад ба Зол ин бигуфт
Дили Зол бо дарду ғам гашт ҷуфт.

Чунин дод посух, ки "Гар шаҳрёр,
Барандешад аз кори Исфандёр,

Бидонад, ки он буданӣ кор буд,
Маро з-он сухан дил пурозор буд.

Ту будӣ ба неку бад андар миён,
Зи ман суд дидӣ, надидӣ зиён.

Напечид Рустам зи фармони ӯй,
Дилаш баста дидӣ ба паймони ӯй.

Падар-т он гаронмоя шоҳи бузург,
Замонаш биёмад*[5] чунон шуд сутург.

Ба беша - дарун шеру нараждаҳо,
Зи чанги замона наёбад раҳо.

Ҳамоно шунидӣ ки Соми савор
Ба мардӣ чӣ кард андар он рӯзгор.

Чунин то ба ҳангоми Рустам расид
Зи Дастон шунав, то чӣ диду шунид[6].

1. Л – Меҳрнӯш.
2. И – хуни.
3. Л – фаррух суруш.
4. И – б. 40 нест.
5. М – баромад.
6. ИМ – Ки шамшери тез аз миён баркашид.

Ба пеши ниёкон-т андар чӣ кард,
Зи мардӣ ба ҳангоми нангу набард.

Ҳамон кеҳтари доягони ту буд,
Ба лашкар зи пурмоягони ту буд.

Ба зорӣ кунун Рустам андар гузашт,
Ҳама Зобулистон пурошӯб гашт.

Агар дарнавардӣ ту пайкори мо,
Ба хубӣ бияндешӣ аз кори мо,

Биёӣ, зи дил кина берун кунӣ,
Ба меҳр-андар ин кишвар афсун кунӣ.

Ҳама ганҷу дебову динори Сом
Камарҳои заррину зарринситом,

Чу оӣ, ба пеши ту орам ҳама,
Ту шоҳиву гарданкашон чун рама.

Фиристодаро аспу динор дод,
Зи ҳар гунае чиз бисёр дод.

Чу он номвар[1] пеши Баҳман расид,
Зи Дастон бигуфт он чи диду шунид.

Чу бишнид аз ӯ Баҳмани некбахт,
Напазруфт пӯзиш, барошуфт сахт.

Ба шаҳр андаромад дили пур зи дард
Сари пур зи кин, лаб пур аз боди сард[2].

Пазира шудаш Золи Соми савор,
Биёмад чунон хор бо ду савор[3].

Чу омад ба наздики Баҳман фароз,
Пиёда шуду бурд пешаш намоз.

1. ИЛ – моявар.
2. И –б. 60 нест.
3. Л – Ҳама Систон он ки буд номдор.

Чунин гуфт, к-«Эй шоҳи боҳушу рой,
Ба мо-бар ту чашми хирад баркушой[1].

Бад-он бандагиҳо, ки мо кардаем,
Туро дар ҷавонӣ бипарвардаем,

Бубахшою кори гузашта магӯй,
Ҳунар ҷӯю аз куштагон кин маҷӯй».

Барошуфт Баҳман зи гуфтори ӯй,
Чунон кунд шуд тезбозори ӯй.

Ҳам андар замон пой кардаш ба банд,
Зи ганҷуру дастур нашнид панд.

Зи айвони Дастони Соми савор,
Шутурворҳо барниҳоданд бор.

Зи динор в-аз гавҳари нобисуд,
Зи тахту зи густурданӣ ҳарчи буд.

Зи зарринаву тоҷҳои ба зар,
Зи симинаву гӯшвору камар.

Зи аспони тозӣ ба зарринситом,
Зи шамшери ҳиндӣ ба зарринниём,

Ҳамон бардаву*[2] бадраҳои дирам,
Зи мушку зи кофуру аз бешу кам.

Ки Рустам фароз оварид он ба ранҷ,
Зи шоҳону гарданкашон ёфт ганҷ,

Ҳама Зобулистон ба тороҷ дод,
Меҳонро ҳама бадраву тоҷ дод.

1. И – б. 60-63 нест.
Бад-ӯ гуфт: «Ҳангоми бахшоиш аст.
Зи дил дарду кин рӯзи полоиш аст».
2. М – ҷомаву.

РАЗМИ ФАРОМАРЗ БО БАҲМАН ВА КУШТА ШУДАНИ ФАРОМАРЗ

Ғамӣ шуд Фаромарз дар марзи Буст,
Зи баҳри*[1] ниё дасти кинро бишуст.

Сипаҳ карду сар сӯи Баҳман ниҳод.
Зи разми Таҳамтан басе[2] кард ёд.

Чу наздики Баҳман расид огаҳӣ,
Барошуфт бар тахти шоҳаншаҳӣ.[3]

Буна барниҳоду сипаҳ барнишонд,
Ба Гӯроба омад*[4] ду ҳафта бимонд[5].

Зи овози шайпуру ҳиндидарой,
Ҳаме кӯҳро дил баромад зи ҷой.

Бишуст осмон рӯи гетӣ ба қир,
Буборид чун жола аз қир тир.

Зи чоки табарзин, ҷаранги камон,
Замин гашт ҷунбонтар аз осмон.

Се рӯзу се шаб ҳам дар он размгоҳ,
Ба тобанда[6] рӯзу шабони сиёҳ[7],

Ҳаме гурз бориду пӯлодтеғ,
Зи гарди сипоҳ осмон баст меғ.

Ба рӯзи чаҳорум яке бод хост,
Ту гуфтӣ, ки бо рӯз шаб гашт рост.

Ба сӯи Фаромарз баргашт бод,
Ҷаҳондор гашт аз дами бод шод.

---

1. М – дарди.
2. И – ҳаме.
3. Л – Ғӯр андаромад.
4. М – Ба рӯзу ба шаб ӯ.
5. ТПЗИЛ – Фаромарз пеш омадаш бо сипоҳ,
Ҷаҳон шуд зи гарди саворон сиёҳ.
В-аз он рӯй Баҳман сафе баркашид,
Ки хуршеди тобон заминро надид.
6. ИЛМ – рахшанда.
7. ИЛМ – ба тобанда моҳ.

Ҳаме шуд паси гард бо теғи тез
Баровард аз он анҷуман растахез.

Зи Бустиву аз лашкари зобулӣ,
Зи гурдони шамшерзан кобулӣ,

Бар овардгаҳ-бар саворе намонд
В-аз он саркашон номдоре намонд.

Ҳама сар ба сар пушт бардоштанд,
Фаромарзро хор бугзоштанд.

Ҳама размгаҳ кушта чун кӯҳ-кӯҳ,
Ба ҳам барфиканда зи ҳар ду гурӯҳ.

Фаромарз бо андаке размҷӯй,
Ба мардӣ ба рӯй андаровард рӯй[1].

Ҳама тан-ш пур захми шамшер буд,
Ки фарзанди шерон буду шер буд[2].

Саранҷом бар дасти гурд Ардашер,
Гирифтор шуд номдори далер.

---

1. Л – пас аз б. 91 ин б. омада:
   Бикӯшид то дар танаш буд зӯр,
   Чу шерони ҷангӣ бароварда шӯр.
2. ТПЗМ – Бидонист, к-он рӯз рӯзи балост,
   Замона расидасту доми қазост.
   Бигуфто: "Шудам дар дами аждаҳо
   Аз ин ҷойгаҳ ман наёбам раҳо
   Бад-ин ҷой аз гурзу шамшери тез
   Бимонад зи ман ном то растахез".
   Яке ҳамла овард бар қалбгоҳ,
   Чунин, то биёмад ба наздики шоҳ
   Зи гурдон бияфканд чанде сарон,
   Ҳама номдорону кундоварон,
   Чу диданд, гурдон барошуфтанд
   Ба як бор лашкар бар ӯ кӯфтанд,
   Саворон гирифтандаш андар миён
   Ғамӣ гашт аз захм шери жиён
   Зи пайконҳо суст шуд борагӣ,
   Ба рӯй андаромад зи бечорагӣ.
   Ба гурзи гарон-бар замон даст бурд.
   Намудаш ба гарданкашон дастбурд
   Зи бас хун, к-аз ӯ рафт, бетӯш гашт,
   Биистод бар ҷою хомӯш гашт.

Бари Баҳман овардаш аз размгоҳ,
Бад-ӯ кард киндор чанде нигоҳ.

Чу дидаш, надодаш ба ҷон зинҳор,
Бифармуд доре задан шаҳрёр.

Фаромарзро зинда бар дор кард,
Тани пилвораш нагунсор кард.

В-аз он пас кайи номдор Ардашер,
Зи кина бикушташ ба борони тир.

РАҲО КАРДАНИ БАҲМАН ЗОЛРО ВА БОЗГАШТАН БА АЙВОН

Гиромӣ Башутан, ки дастур буд,
Зи куштан дилаш сахт ранҷур буд.

Ба пеши ҷаҳондор бар пой хост,
Бад-ӯ[1] гуфт, к-«Эй хусрави додрост[2],

Агар кина будат ба дил хостӣ,
Падид омад аз хостан костӣ.

Кунун ғорату куштану ҷангу ҷӯш,
Мафармову мапсанду чандин макӯш,

Зи Яздон битарсу зи мо шарм дор,
Нигаҳ кун бад-ин гардиши рӯзгор.

Якеро барорад ба абри баланд,
Дигар[3] з-ӯ шавад хору зору нажанд.

Падар-т он ҷаҳонгири лашкарфурӯз
На тобутро шуд сӯи Нимрӯз.

На Рустам ба Кобул, ба нахчиргоҳ
Бад-он шуд, ки то нест гардад ба чоҳ.

1. Л – Чунин.
2. И – б. 99 нест.
3. ЛМ – Яке.

Ту то бошӣ, эй хусрави покзод,
Маранҷон касеро, ки дорад нажод.

Чу фарзанди Соми Наримон зи банд,
Бинолад ба Парвардигори баланд,

Бупечӣ ту з-он гарчи некахтарӣ,
Чу бо Кирдигор афканад доварӣ.

Чу Рустам нигаҳбони[1] тахти каён
Ҳама[2] бар дари ранҷ бастӣ миён.

Ту ин тоҷ аз ӯ ёфтӣ ёдгор,
На аз шоҳ Гуштаспу Исфандёр.

Бузургӣ зи[3] шамшери ӯ доштанд,
Меҳонро*[4] ҳама зери ӯ доштанд.

Аз ӯ банд бардор, агар бихрадӣ,
Дилат бозгардон зи роҳи бадӣ».

Чу бишнид шоҳ аз Башутан сухан,
Пушаймон шуд аз кардаҳои куҳан.

Хурӯше баромад зи пардасарой,
Ки «Эй паҳлавонони бододу рой,

Басечидани бозгаштан кунед,
Мабодо, ки тороҷу куштан кунед».

Бифармуд то пои Дастон зи банд,
Кушоданду доданд бисёр панд.

Тани куштаро дахма карданду ҷой
Ба гуфтори дастури покизарой.

Зи зиндон ба айвон гузар кард Зол,
Бар ӯ зор бигрист фаррух ҳамол.

1. Л – нигаҳдори.
2. Л – Ҳаме.
3. ЛМ – ба.
4. М – Ҷаҳонро.

Ки зоро, далеро, гаво, Рустамо,
Набера гави номвар Найрамо.

Ту то зинда будӣ, кӣ огоҳ буд,
Ки Гуштосп андар ҷаҳон шоҳ буд.

Кунун ганҷ тороҷу Дастон асир,
Писар зор кушта ба борони тир.

Мабинод чашми кас ин рӯзор,
Замин бод бе тухми Исфандёр!

Аз он огаҳӣ сӯи Баҳман расид,
Ба наздики[1] фаррух Башутан расид.

Башутан зи Рудоба пурдард шуд
В-аз он шевани ӯ рухаш зард шуд.

Ба Баҳман чунин гуфт, к-«Эй шоҳи нав
Чу бар нимаи осмон моҳи нав,

Ба шабгир аз ин марз[2] лашкар бирон,
Ки ин кор душвор гашту гарон.

Зи тоҷи ту чашми бадон дур бод,
Ҳама рӯзгорони ту сур бод!

Бад-ин хонаи Золи Соми далер
Сазад гар намонад шаҳаншоҳ дер.

Чу шуд кӯҳ бар гунаи сандарус,
Зи даргоҳ бархост овои кӯс[3].

Сипаҳро сӯи шаҳри Эрон кашид,
Зи Зобул ба назди далерон кашид.

---

1. Л – Зи Баҳман ба
2. И – шаҳр.
3. Л – пас аз б. 130 ин б. омада:

   Бифармуд пас Баҳмани кинахоҳ,
   К-аз он ҷо биронанд яксар сипоҳ,
   Ҳамон гаҳ баромад зи пардасарой
   Табира або бӯи (ю) ҳиндидарой.
   Аз он ҷо ба Эрон ниҳоданд рӯй,
   Ба гуфтори дастури озодахӯй.

Баросуду бар тахт биншаст шод,
Ҷаҳонро ҳаме дошт бо расму дод.

Ба дарвеш бахшид чанде дирам,
Аз ӯ шод чандеву чанде дижам.

БА ЗАНӢ ГИРИФТАНИ БАҲМАН ҲУМОЙ ДУХТАРИ ХЕШРО ВА ВАЛИАҲД КАРДАНАШ

Писар буд ӯро яке шергир,
Ки Сосон-ш хондӣ варо Ардашер.

Яке духтараш буд номаш Ҳумой,
Ҳунарманду бодонишу покрой.

Ҳаме хонандӣ варо Чеҳрзод,
Зи гетӣ ба дидори ӯ буд шод.

Падар дарпазируфташ аз некувӣ,
Бад-он дин, ки хонӣ варо паҳлавӣ.

Ҳумои дилафрӯзи тобандамоҳ,
Чунон буд, ки обистан омад зи шоҳ.

Чу шаш моҳ шуд пур зи тимор шуд,
Чу Баҳман чунон дид, бемор шуд.

Чу аз дард шоҳ андаромад зи пой,
Бифармуд, то пеши ӯ шуд Ҳумой.

Бузургону некахтаронро бихонд,
Ба тахти гаронмоягон барнишонд.

Чунин гуфт, к-«Ин поктан Чеҳрзод,
Зи[1] гетӣ фаровон набудаст шод.

Супурдам бад-ӯ тоҷу тахти баланд,
Ҳамон лашкару ганҷу бахти баланд.

Валиаҳди ман ӯ бувад дар ҷаҳон,
Ҳамон кас, ки з-ӯ зояд андар ниҳон.

1. Л –ба.

Агар духтаре зоядаш ё писар,
Варо бошад ин тоҷу тахту камар.

Чу Сосон шунид ин сухан, хира шуд,
Зи гуфтори Баҳман дилаш тира шуд.

Ба се[1] рӯзу ду шаб ба сони паланг
Аз Эрон ба марзи дигар шуд зи нанг.

Дамон сӯи*[2] шаҳри Нишопур шуд,
Пур аз дард буд, аз падар дур шуд.

Занеро зи тухми бузургон бихост,
Ҳаме хештан дошт бо хок[3] рост.

Ҳаме дошт тухми каӣ[4] дар нуҳуфт,
Зи гавҳар[5] ба гетӣ касеро нагуфт.

Зани поктан пок[6] фарзанд зод
Яке некпай пури фаррухнажод[7].

Падар ном Сосон-ш кард он замон
Мар ӯро ба зудӣ сар омад замон.

Чу кӯдак зи хурдӣ ба мардӣ расид,
Дар он хона ҷуз бенавоӣ надид.

Зи шоҳи Нишопур бистад гала
Ки будӣ ба кӯҳу ба ҳомун[8] яла.

Ҳаме буд якчанд чӯпони шоҳ,
Ба кӯҳу биёбонаш оромгоҳ.

Кунун бозгардам ба кори Ҳумой
Пас аз марги Баҳман, ки бигрифт ҷой.

---

1. Л – Ду.
2. М – то ба.
3. ЛМ – Бипарварду бо ҷон ҳамедошт.
4. Л – он ростӣ.
5. ЛМ – нажодаш.
6. ИЛМ – хуб.
7. ИЛ – Чу Сосони пурмоя Баҳманнажод. И – ЗИ пурмоя Сосони Баҳманнажод.
8. Л – саҳро.

ПОДШОҲИИ ҲУМОЙ
СИВУ ДУ СОЛ БУД

ГУЗОШТАНИ ҲУМОЙ ПИСАРИ ХУД ДОРОБРО БА ДАРЁИ ФУРОТ ДАР САНДУҚ

Ба беморӣ - андар бимурд Ардашер,
Ҳаме буд бекор тоҷу сарир[1].*[2]

Ҳумой омаду тоҷ бар сар ниҳод,
Яке рою оини дигар ниҳод.

Сипаҳро ҳама сар ба сар бор дод,
Дари ганҷ букшоду динор дод.

Ба рою ба дод аз падар даргузашт,
Ҳама гетӣ аз додаш обод гашт[3].

Ҳаме гуфт, «к[4]-«Ин тоҷ фархунда бод,
Дили бадсиголони мо канда бод.

Ҳама некуӣ бод кирдори мо,
Мабинод кас ранҷу тимори мо.

Тавонгар кунем он ки дарвеш буд,
Ниёзаш ба ранҷи тани хеш буд.

Меҳони ҷаҳонро, ки доранд ганҷ
Нахоҳам, ки бошанд аз мо ба ранҷ».

Чу ҳангомаи зодан омад фароз,
Зи шаҳру зи лашкар ҳаме дошт роз.

Ҳаме тахти шоҳӣ писанд омадаш,
Ҷаҳон доштан судманд омадаш.

---

1. ТПЗЛМ – Пур аз хун шуду сӯги Баҳман бидошт,
Басе рӯзгорон ба бад даргузошт.
2. М – Зи тимори ӯ духтари дилпазир.
3. ТПЗЛ – Нахустин, ки дайҳим бар сар ниҳод
Ҷаҳонро ба доду диҳиш мужда дод.
4. – Чунин гуфт.

Ниҳонӣ писар зоду бо кас нагуфт,
Ҳаме дошт он некуӣ дар нуҳуфт.

Биёвард озодтан*[1] дояе
Яке поку пуршарму пурмояе[2].

Ниҳонӣ бад-ӯ дод фарзандро,
Чунон шод шоҳи[3]*[4] барӯмандро.

Касе, к-ӯ зи фарзанди ӯ ном бурд,
Чунин гуфт, к-он покзода бимурд.

Ҳамон тоҷи шоҳӣ ба сар барниҳод,
Ҳаме буд бар тахт пирӯзу шод.

Зи душман ба ҳар сӯ, ки буд меҳтаре,
Фиристод бар ҳар сӯе лашкаре.

Зи чизе, ки рафтӣ ба гирди ҷаҳон,
Баду нек бар вай набудӣ[5] ниҳон.

Ба гетӣ[6] ҷуз аз доду хубӣ нахост,
Ҷаҳонро саросар ҳаме дошт рост.

Ҷаҳоне шуда эмин аз доди ӯй,
Ба гетӣ*[7] набудӣ ҷуз аз ёди ӯй.

Бад-ин сон ҳаме буд то ҳашт моҳ,
Писар гашт монандаи рафташоҳ.

Бифармуд, то дургари покмағз,
Яке тахта ҷуст аз дари кори нағз.

Яке чӯбсандуқ аз он[8] чӯби хушк
Бикарду гирифтанд дар[9] қиру мушк.

1. М – аз озодагон.
2. И –б. 11, 12 нест.
3. Л – шоҳшоҳи.
4. М – сабз шохи.
5. Л – Набудӣ баду нек аз ӯ дар.
6. И – мардум.
7. М – кишвар.
8. ИЛ – хуб сандуқ аз.
9. ИЛ – Бикарданду барзад бар ӯ.

Дарун нарм карда ба дебои Рум,
Баролуда беруни ӯ дибқу мум.

Ба зер-андарун бистари хоб кард,
Миёнаш пур аз дурри хушоб кард.

Басе зарри сурх андар ӯ рехтанд,
Ақиқу забарҷад баромехтанд.

Бубастанд як гавҳари шоҳвор
Ба бозуи он кӯдаки ширхор.

Бад-он гаҳ, ки шуд кӯдак аз хоб маст,
Хурӯшон бишуд дояи чарбдаст.

Ниҳодаш ба сандуқ-дар нарм-нарм,
Ба чинипарандаш бипӯшид гарм.

Сари тангтобут карданд хушк,
Ба дибқу ба қиру ба муму ба мушк.

Бибурданд сандуқро нимашаб,
Яке бар дигар низ накшод лаб.

Зи пеши Ҳумояш бурун тохтанд,
Ба оби Фурот андар андохтанд.

Пас андар ҳаме рафт пӯён ду мард.
Ки то об бо ширхора чӣ кард.

Чу киштӣ ҳаме рафт чӯб андар об,
Нигаҳбони онро гирифта шитоб.

Сапеда чу барзад сар аз кӯҳсор
Биистод[1] сандуқ дар ҷӯйбор.

Ба гозургаҳе, к-андар ӯ буд санг,
Сари ҷӯйро коргар карда танг.

Яке гозур он хурдсандуқ[2] дид,
Бипӯид в-аз коргаҳ баркашид.

1. Л – Бидиданд.
2. Л – хубсандуқ, И – чӯбсандуқ.

Чу букшод, густардаро баргирифт,
Бимонд андар он кор гозур шигифт.

Ба ҷома бипӯшиду омад давон,
Пуруммед дил, шоду[1] равшанравон.

Сабук дидбон пеши модар давид,
Зи сандуқу гозур бигуфт он чи дид.

Ҷаҳондори бедор бо дида гуфт,
Кӣ «Чизе ки дидӣ, бибояд нуҳуфт».

ПАРВАРДАНИ ГОЗУР ДОРОБРО

Чу бегоҳ гозур биёмад зи рӯд,
Бад-ӯ гуфт ҷуфташ, ки «Ҳаст ин дуруд,

Ки боз омадӣ ҷомаҳо нимнам,
Бад-ин коркард аз кӣ ёбӣ дирам?»

Дили гозур аз дард пажмурда буд,
Яке кӯдаки зиракаш мурда буд.

Зани гозур аз дарди кӯдак навон,
Халида рухон, тира гашта равон.

Бад-ӯ гуфт гозур, ки «Боз ор ҳуш,
К-аз ин пас туро зишт бошад хурӯш.

Кунун гар бимонад сухан дар нуҳуфт,
Бигӯям ба пеши сарафроз[2] ҷуфт.

Ба санге, ки ман ҷомаро барзанам,
Чу покиза гардад ба об афканам,

Бад-он ҷой сандуқ дидам яке
Нуҳуфта бад-ӯ андарун кӯдаке.

Кунун чун кушоям сари баста боз,
Ба дидори он хурдат ояд ниёз.

1. Л – пуруммеду шодону.
2. Л – ту, эй нек.

Агар буд моро яке пури хурд,
Набудаш басе зиндагонӣ, бимурд.

Кунун ёфтӣ пури нохоста,
Зи динор в-аз гавҳар[1] ороста».

Чу он ҷомаҳо бар замин барниҳод,
Сари тангсандуқро баркушод.

Зани гозур он дид, хира бимонд,
Бар ӯ-бар ҷаҳонофаринро бихонд.

Рухе дид тобон миёни ҳарир,
Ба дидор монандаи Ардашер.

Пур аз дурри хуш-об болини ӯй,
Ақиқу забарҷад ба поини ӯй.

Ба дасти чапаш сурх динор буд,
Сӯи рост ёқут бисёр буд.

Бад-ӯ дод зан зуд пистони шир,
Бибуд шод аз он кӯдаки дилпазир.

Зи хубии он кӯдаку хоста.
Дили ӯ зи ғам гашта пероста.

Бад-ӯ гуфт гозур, к-«Инро ба ҷон,
Харидор бошем то ҷовидон.

Ки ин кӯдак аз[2] номдоре бувад,
В-агар*[3] дар[4] ҷаҳон шаҳрёре бувад»[5].

Зани гозур ӯро чу пайванди хеш
Бипарвард чун пок[6] фарзанди хеш.

Савум рӯз Дороб карданд ном,
К-аз оби равон ёфтандаш куном.

1. И – Ба дебову динор.
2. И – кӯдаки.
3. М – Ки ӯ.
4. И – ки андар.
5. Л – б. 59, 60 нест.
6. Л – чунон ки.

Чунон буд, ки рӯзе зани покрой
Сухан гуфт ҳар гуна бо кадхудой.

Ки «Ин гавҳаронро чӣ созӣ кунун,
Кӣ бошад бар ин донишат раҳнамун?»[1]

Ба зан гуфт гозур, ки «Эй некҷуфт,
Чӣ хоку чӣ гавҳар маро дар нуҳуфт.

Ҳамон беҳ, к-аз ин шаҳр берун шавем,
Зи тангиву сахтӣ ба ҳомун шавем.

Ба шаҳре, ки моро надонанд кас,
Бибошему дилшод бо дастрас».

Ба шабгир гозур буна барниҳод,
Бирафту накард аз бару бум ёд.

Бибурданд Доробро бар канор,
Накарданд ҷуз зарру гавҳар ба бор.

Бипаймуд аз он марз фарсанг шаст,
Ба шаҳри дигар сохт[2] ҷои нишаст.

Ба бегона шаҳр-андарун сохт ҷой,
Ба он сон, ки пурмоятар кадхудой.

Ба шаҳре, ки буд номвар меҳтаре,
Фиристод наздики ӯ гавҳаре.

Аз ӯ бистадӣ ҷомаву симу зар
Чунон то фаровон намондаш гуҳар.

Ба хона ҷуз аз сурхёқут низ
Намонд аз баду неки сандуқ чиз.

Зани гозур аз чиз шуд раҳнамой
Чунин гуфт як рӯз бо кадхудой,

Ки «Мо бениёзем аз ин коркард,
Тавонгар шудӣ, гирди пеша магард».

1. И – б. 63, 64 нест.
2. Л – кард.

Чунин дод посух бад-ӯ кадхудой,
Ки «Эй ҷуфти покизаву раҳнамой,

Ҳамин[1] пеша хонӣ, зи пеша чӣ пеш,
Ҳамеша зи ҳар кор пеш аст пеш.

Ту Доробро хубу некӯ бидор,
Бубин, то чӣ зояд-т аз ӯ рӯзгор».

Ҳаме доштандаш чунон арҷманд,
Ки аз тундбоде надидӣ газанд.

Чу бугзашт чарх аз бараш чанд сол,
Яке кӯдаке гашт бофарру ёл.

Ба гуштӣ шудӣ бо ҳамолон ба кӯй,
Касеро набудӣ тану зӯри ӯй.

Ҳама кӯдакон ҳамгурӯҳ омаданд,
Ба якборагӣ з-ӯ сутӯҳ омаданд.

Ба фарёд шуд гозур аз кори ӯй,
Ҳаме тира шуд рӯзи бозори ӯй.

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин ҷома барзан ба санг,
Ки аз пеша ҷустан туро нест нанг».

Чу Дороб аз он пеша бугрехтӣ,
Ҳаме гозур аз дида хун рехтӣ.

Шудӣ рӯзгораш ба ҷустан ду баҳр,
Нишон хостӣ з-ӯ ба дашту ба шаҳр.

Ба ҷоеш дидӣ камоне ба даст,[2]
Ба оин кушода бару баста шаст.

Камон бистадӣ, сард гуфтӣ бад-ӯй,*[3]
Ки «Эй пуржаён гурги пархошҷӯй,

Чӣ гардӣ ҳаме гирди тиру камон,
Ба хурдӣ чаро гаштаӣ бадгумон?»

1. ИЛ – Ҳаме.
2. И – б. 83, 84 нест.
3. М – кӯдаки ҷангҷӯ.

Ба гозур чунин гуфт, к-«Эй боби ман,
Ҳаме тира гардонӣ ин оби ман.

Ба фарҳангиён деҳ маро аз нахуст,
Чу омӯхтам Занду Усто дуруст,

Аз он пас маро пеша фармову ҷӯй,
Кунун аз ман ин кадхудоӣ маҷӯй.

Бад-ӯ марди гозур басе баршумурд
В-аз он пас ба фарҳангиёнаш супурд.

Биёмӯхт фарҳангу шуд пурманиш,
Баромад зи пайғораву сарзаниш.

Бад-он парваронида гуфт: «Эй падар,
Наёяд зи ман гозури коргар.

Зи ман ҷои меҳрат беандеша кун,
Зи гетӣ саворӣ маро пеша кун»[1].

Нигаҳ кард гозур саворе тамом,
Инонпечу аспафкану некном.

Супурдаш бад-ӯ рӯзгори дароз,
Биёмӯхт ҳар ч-аш бад-ӯ буд ниёз.

Инону синону сипар доштан,
Ба овардгаҳ бора баргоштан.

Ҳамон захми чавгону тиру камон,
Замин танг дуздидан*[2] аз бадгумон.

Бад-он гуна шуд з-он ҳунарҳо, ки ҷанг
Насудӣ ба овард бо ӯ паланг.

ПУРСИДАНИ ДОРОБ НАЖОДИ ХУДРО АЗ ЗАНИ ГОЗУР ВА ҶАНГ ОВАРДАН БА РУМИЁН

Ба гозур чунин гуфт рӯзе, ки «Ман
Ҳаме ин ниҳон дорам аз анҷуман.

1. И – б. 94 – 97 нест.
2. М – ҳунар ҷустану.

Начунбад ҳаме бар ту-бар меҳри ман,
Намонад ба чеҳри ту-бар чеҳри ман.

Шигифт оядам чун писар хониям,
Ба дӯкон бари хеш биншониям».

Бад-ӯ гуфт гозур, ки «Инат сухан,
Дареғ он шуда ранҷҳои куҳан[1].

Туро гар маниш, з-они ман бартар аст,
Падар ҷӯю рози ту бо модар аст».

Чунон буд, ки як рӯз гозур бирафт,
Зи хона сӯи рӯд тозид тафт.

Дари хонаро танг Дороб баст,
Биёмад, ба шамшер ёзид даст.

Ба зан гуфт: «Кажживу торӣ маҷӯй,
Ҳар он ч-ат бипурсам, ҳама рост гӯй».

Шуморо кӣ бошам, ба гавҳар киам,
Ба наздики[2] гозур зи баҳри чиам?»

Зани гозур аз бим зинҳор хост,
Худованди дорандаро[3] ёр хост.

Бад-ӯ гуфт: «Хуни сари ман маҷӯй,
Бигӯям туро ҳар чи гуфтӣ бигӯй».

Суханҳо якояк бар ӯ баршумурд.
Напӯшид з-ӯ кору кажжӣ набурд.

Зи сандуқ в-аз кӯдаки ширхор,
Зи динор в-аз гавҳари шоҳвор.

Бад-ӯ гуфт: "Мо дастакорон будем,
На аз тухмаи номдорон будем.

Аз они ту дорем чизе ки ҳаст,
Забардаст гашт аз ту ин зердаст.

1. И – б. 106 нест.
2. Л – ба дӯкони.
3. Л – донандаро.

Парастанда моему фармон турост,
Нигар, то чӣ хоҳӣ, тану ҷон турост".

Чу бишнид Дороб, хира бимонд,
Равонро ба андеша андар нишонд.

Бад-ӯ гуфт: «Аз он хоста ҳеҷ монд
В-агар гозур онро ҳама барфишонд?

Кӣ бошад баҳои яке борагӣ,
Бад-ин рӯзи кундиву бечорагӣ?»

Бад-ӯ гуфт зан: «Ҳасту ҳам беш аз ин
Дирам, ҳам барӯманд[1] боғу замин.

Бад-ӯ дод динор чандон, ки буд,
Намуд он гарон гавҳари нобисуд.

Ба динор аспе харид арҷманд,
Яке камбаҳо зину гурзу каманд.

Яке марзбон буд бо сангу рой,
Бузургу писандидаву раҳнамой.

Хиромид Дороб наздики ӯй,
Пурандеша буд[2] ҷони торики ӯй.

Ҳаме дошташ марзбон арҷманд,
Зи гетӣ наёмад бар ӯ - бар газанд.

Чунон буд, ки омад сипоҳе зи Рум,
Ба кина[3] бад-ин марзи озодбум.

Ба разм-андарун марзбон кушта шуд,
Сари лашкараш з-он сухан гашта шуд.

Чу огоҳӣ омад ба назди Ҳумой,
Ки румӣ ниҳод андар ин марз пой,

Яке мард буд номи ӯ Рашнавод,
Сипаҳбад буду ҳам сипаҳбаднажод.

1. Л – дарахти баруманду.
2. Л – шуд.
3. ИЛМ – ғорат.

Бифармуд, то баркашад рӯи[1] Рум,
Ба шамшер вайрон кунад марзу бум[2].

Сипаҳ гирд кард андар он[3] Рашнавод,
Аразгоҳ бинҳоду рӯзӣ бидод.

Сипаҳ чун фаровон шуд аз ҳар даре,
Ҳаме омад аз ҳар сӯи лашкаре.

Биёмад зи кохи ҳумоюн Ҳумой,
Худу марздорони[4] покизарой.

Бад-он то сипаҳ пеши ӯ бугзарад,
Тану номи девонҳо бишмарад.

Ҳаме буд чандон бад-он[5] паҳндашт,
Ки[6] лашкар фаровон бар-ӯ баргузашт.

Чу Доробро дид бо фарру бурз,
Ба гардан бароварда пӯлодгурз[7],

Ту гуфтӣ ҳама дашт паҳнои ӯст,
Замин зери пӯянда болои ӯст[8].

Чу дид он бару чеҳраи дилпазир,
Зи пистони модар биполид шир.

Бипурсиду гуфт: «Ин савор аз куҷост,
Бад-ин шоху ин бурзу болои рост?

Намояд, ки он[9] номдоре бувад,
Хирадманду ҷангисаворе бувад.*[10]

1. Л – сӯи.
2. И – б. 131, 132 нест.
3. Л – он замон.
4. ИЛ – марзбонони.
5. И – чанде бар он.
6. И – чу.
7. Л –б. 138, 139 нест.
8. И – б. 139, 140 нест.
9. Л – Ҳамоно, ки ин.
10. М – б. 143 нест.

Далеру сарафрозу кундовар аст,
Валекин силеҳаш на андарх[в]ар аст».

Чу Доробро фарҳаманд омадаш,
Сипаҳро саросар писанд омадаш.

Аз ахтар яке рӯзгоре гузид,
Зи баҳри сипаҳбад чунон чун сазид.

Чу ҷанговаронро яке гашт рой,
Бибурданд лашкар зи пеши Ҳумой.

Фиристод бедор корогаҳон
Бад-он, то намонад сухан дар ниҳон.

Зи неку бади лашкар огаҳ бувад[1],
Зи бадҳо гумонеш кӯтаҳ бувад[2].

Ҳаме рафт манзил ба манзил сипоҳ,
Зи гарди сипаҳ осмон шуд сиёҳ.

ОГОҲ ШУДАНИ РАШНАВОД АЗ КОРИ ДОРОБ

Чунон буд, ки рӯзе яке тезбод[3],
Баромад, ғамӣ гашт аз ӯ Рашнавод.

Яке раъду борони бобарқу ҷӯш,
Замин пур зи об, осмон пурхурӯш.

Ба ҳар сӯ зи борон ҳаме тохтанд,
Ба дашт-андарун хаймаҳо сохтанд.

Ғамӣ[4] гашт аз он кор Дороб низ,
Зи борон ҳаме ҷуст роҳи гурез[5].

Нигаҳ кард, вайрон яке ҷой дид,
Миёнаш яке тоқ бар пой дид.

1. Л – шавад.
2. Л – шавад.
3. Л – тундбонд.
4. И – Ғамин.
5. ТПЗИЛ – На хиргоҳ будаш, на пардасарой
На хайма, на анбоз, на раҳнамой.

Баланду куҳан буду озурда буд,
Ҳамон боду борон варо хӯрда[1] буд.

Бад-он тоқи озурда боист хуфт,
Ки танҳо тане буд бе ёру ҷуфт.

Сипаҳбад ҳаме гирди лашкар бигашт,
Аз он тоқи озурда андар гузашт.

Зи вайрон хурӯше ба гӯш омадаш,
К-аз он саҳм аз ҷон хурӯш[2] омадаш.

Ки «Эй тоқи озурда ҳушёр бош,
Бар ин шоҳи Эрон нигаҳдор бош.

Набудаш яке хаймаву ёру ҷуфт,
Биёмад, ба зери ту андар биҳуфт».

Чунин гуфт бо хештан Рашнавод,
Ки "Ин боди раъд аст, агар тундбод?!"

Дигарбора омад зи вайрон хурӯш,
Ки «Эй тоқ чашми хирадро мапӯш,

Ки дар туст фарзанди шоҳ Ардашер,
Зи тобон матарс, ин сухан ёд гир».

Се бор ин ҳам овозаш омад ба гӯш,
Шигифтӣ дилаш танг шуд з-он хурӯш.

Ба фарзона гуфт: «Ин чӣ шояд будан,
Якеро сӯи тоқ бояд шудан[3].

Бубинед, то андар он хуфта кист,
Чунин бар тани хеш ошуфта[4] кист?»

Бирафтанду диданд марди ҷавон,
Хирадманд бо чеҳраи паҳлавон.

1. Л – Яке хусравӣ ҷои пажмурда.
2. И – заҳра ба ҷӯш.
3. И – будан.
4. ИЛ – худ барошуфта.

Ҳама ҷомаву асп тарру табоҳ.
Зи хоки сияҳ сохта хобгоҳ[1].

Ба пеши сипаҳбад бигуфт он чи дид,
Дили паҳлавон з-он сухан бардамид.

Бифармуд, к- "Ӯро бихонед зуд,
Хурӯше аз ин сон кӣ ёрад шунуд".

Бирафтанду гуфтанд, к-«Эй хуфта мард,
Аз ин хоби бар хок[2] бедор гард».

Чу Дороб асп андаровард пой,
Ҳамон гоҳ тоқ андаромад зи ҷой.

Чу солори шоҳ он шигифтӣ бидид,
Саропои Доробро бингарид[3].

Бишуд тез бо ӯ ба пардасарой,
Ҳаме гуфт, к-«Эй додгар як Худой,

Касе дар ҷаҳон ин шигифтӣ надид,
На аз кордида бузургон[4] шунид».

Бифармуд, то ҷомаҳо хостанд,
Ба хиргоҳ ҷояш биёростанд.

Ба кирдори кӯҳ оташе барфурӯхт,
Басе уд бо мушку анбар бисӯхт.

Чу хуршед барзад сар аз кӯҳсор,
Сипаҳбад ба рафтан баророст кор.

Бифармуд, то мӯбади раҳнамой
Яке даст ҷома зи сар то ба пой.

Яке тозиаспе ба зарринситом[5]
Яке ҷавшану*[6] теғи зарринниём.

1. Л – ҷойгоҳ.
2. Л – хоб бархезу.
3. ТПЗИМ – Чунин гуфт, к- "Инат шигифте шигифт,
К-аз ин бартар андоза натвон гирифт".
4. Л – кордонони пешин.
5. Л – аспи тозӣ ба зарринлагом.
6. М – Камар хост бо.

Ба Дороб доду бипурсид аз ӯй,
Ки «Эй шердил, марди пархошҷӯй,

Чӣ мардиву буму нажодат куҷост,
Сазад, гар бигӯӣ ҳама гуфт[1] рост?»[2]

Чу бишнид Дороб, яксар бигуфт,
Гузашта ҳама баркушод аз нуҳуфт.

Бар он сон, ки зан бад-ӯ кард ёд,
Суханҳо ҳама гуфт бо Рашнавод.

Зи сандуқу ёқути бозуи хеш,
Зи динору дебои паҳлӯи хеш.

Якояк ба солори лашкар бигуфт,
Зи ором в-аз хобу ҷои нуҳуфт.

Ҳамон гаҳ фиристод кас Рашнавод,
Фиристодаро гуфт бар сони бод.

Зани гозуру гозуру мӯҳраро –
Биёред Баҳрому ҳам Зӯҳраро.

РАЗМИ ДОРОБ БО ЛАШКАРИ РУМ

Бигуфт ину з-он ҷойгаҳ баргирифт,
Аз он марз то Рум лашкар гирифт.

Сипаҳбад талоя ба Дороб дод,
Талоя синонро ба заҳр об дод,

Талоя ҳаме рафт наздики*[3] Рум
В-аз ин сӯ нигаҳбони ин марзбум.

Зи ногаҳ ду лашкар ба ҳам бозх [в]ард
Баромад ҳамон гоҳ гарди набард.

Ҳама як ба дигар баромехтанд[4],
Чу рӯди равон хун ҳаме рехтанд.

1. Л – намоӣ ба мо роҳи.
2. И –б. 183 нест.
3. М – Биёмад талоя ба наздики Рум.
4. Л – баровехтанд.

Чу Дороб дид он сипоҳи набард[1],
Ба пеш андаромад ба кирдори гард[2].

Аз он лашкари Рум чандон бикушт,
Ки гуфтӣ[3] ҷаҳон теғ дорад ба мушт.

Ҳаме рафт аз он гуна бар сони шер,
Наҳанге ба ҷанг*[4] аждаҳое ба зер.

Чунин то ба лашкаргаҳи румиён,
Ҳаме тохт бар сони шери жаён.

Замин шуд зи румӣ чу дарёи хун,
Ҷаҳонҷӯйро теғ буд раҳнамун.

Ба пирӯзӣ аз румиён гашт боз,
Ба наздики солори гарданфароз.

Басе офарин ёфт аз Рашнавод,
Ки "Ин лашкари шоҳ бе ту мабод.

Чу мо бозгардем аз ин марзи Рум,
Сипоҳ андарояд ба ободбум,

Ту чандон навозиш биёбӣ зи шоҳ,
Ки ёбӣ фузунӣ ба ганҷу*[5] кулоҳ".

Ҳама шаб ҳаме лашкар оростанд,
Силеҳи саворон биперостанд.

Чу хуршед барзад сар аз тирарoғ,
Замин шуд ба кирдори равшанчароғ,

Ба ҳам боз хӯрд ин ду ҷангӣ сипоҳ,
Шуд аз гард хуршеди тобон сиёҳ.

Чу Дороб пеш омаду ҳамла бурд,
Инонро ба аспи таковар супурд,

1. ИЛМ – бузург.
2. ИЛМ – гург.
3. Л – Ту.
4. М – даст.
5. М – Зи аспу зи ганҷу зи тахту.

Ба пеши сафи румиён кас намонд,
Зи гурдони шамшерзан бас намонд.

Ба қалби сипоҳ андаромад чу гург,
Пароканда кард[1] он сипоҳи бузург.

В-аз он ҷойгаҳ шуд сӯи Маймана,
Биёвард чанде силеҳу[2] буна.

Ҳама лашкари Рум барҳам дарид[3],
Касе аз ялон хештанро надид.

Далерони Эрон ба кирдори шер,
Ҳаме тохтанд аз паси ӯ далер.

Бикуштанд чандон зи румисипоҳ,
Ки гил шуд зи хун[4] хоки овардгоҳ.

Чиҳил ҷосалик аз бузургон бикушт,
Биёмад салибе гирифта ба мушт.

Чу з-ӯ Рашнавод ин бузургӣ бидид,
Зи шодӣ дили паҳлавон бардамид[5].

Бар ӯ офарин карду чанде сутуд,
Бар он офарин меҳрубонӣ фузуд.

Шаб омад, ҷаҳон қиргун шуд ба ранг,
Ҳама бозгаштанд лашкар зи ҷанг.

Сипаҳбад ба лашкаргаҳи румиён
Баросуду букшод банд аз миён,

Бубахшид дар шаб басе хоста,
Шуд аз хоста лашкар ороста[6].

Фиристод назидики Дороб кас,
Ки «Эй шердил, марди фарёдрас,

1. Л – гашт.
2. Л – силоҳу.
3. ИЛ – румиён бардарид.
4. Л – оғушта шуд.
5. И – бишкафид.
6. И –б. 218, 219 нест.

Нигаҳ кун кунун, то писанди ту чист
В-аз ин хоста судманди ту чист.

Нигаҳ дор чизе, ки рой оядат,
Бубахш он чи дил раҳнамой оядат.

Ҳар он чӣ писандат наёяд, бубахш,
Ту номитарӣ аз худованди Рахш».

Чу он дид Дороб, шуд шодком,
Яке найза бардошт аз баҳри ном.

Фиристод дигар сӯи Рашнавод
Бад-ӯ гуфт пирӯз бодиву шод.

Чу аз бохтар тира шуд рӯи меҳр,
Бипӯшид дебои мушкин сипеҳр,

Ҳамон посе аз тирашаб даргузашт,
Талоя пароканда бар гирди[1] дашт.

Ғави посбон хост чун валвала,
Ҳаме шуд чу овози шери яла.

Чу зарринсипар баргирифт офтоб,
Сари ҷангҷӯён баромад зи хоб.

Бубастанд гурдони Эрон миён,
Ҳаме тохтанд аз паси румиён.

Ба шамшери тез оташ афрӯхтанд,
Ҳама шаҳрҳоро ҳаме сӯхтанд.

Зи Руму зи румӣ барангехт гард,
Кас аз буму бар ёд ҳаргиз накард.

Хурӯше баромад ба зорӣ зи Рум,
Ки бугзоштанд он дилорой бум.

Ба қайсар-бар аз кин ҷаҳон танг шуд,
Рухи номдорон-ш беранг шуд.

1. Л – кӯҳу.

Фиристода омад бари Рашнавод,
Ки гар додгар сар напечад зи дод,

Шудаст он ки ҷангӣ буд, аз ҷанг сер
Сари бахти Рум андаромад ба зер.

Агар бож хоҳӣ ту, фармон кунем,
Ба наввӣ яке боз наймон кунем.

Фиристод Қайсар зи ҳар гуна чиз,
Або бадраҳо барда бисёр низ.

Сипаҳбад пазируфт аз ӯ ҳар чи*[1] буд,
Зи динор в-аз гавҳари нобисуд.

ШИНОХТАНИ ҲУМОЙ ПИСАРРО

В-аз он ҷойгаҳ бозгаштанд шод,
Писандида Дороб бо Рашнавод.

Ба манзил бад-он тоқи вайрон расид,
Ки Доробро андар ӯ хуфта дид.

Зани гозуру шӯю гавҳар ба ҳам,
Расиданду аз бими хорӣ дижам.

Ҳамон гоҳашон хонд аз ҷои хеш,
Ба Яздон паноҳида рафтанд пеш.

Чу дид он зану шӯйро Рашнавод,
Зи ҳар гуна пурсиду карданд ёд.

Бигуфтанд бо ӯ сухан ҳар чи буд,
Зи сандуқ в-аз гавҳари нобисуд.

Зи ранҷу зи парвардани ширхор,
Зи тимор в-аз гардиши рӯзгор.

Чунин гуфт бо шӯю зан Рашнавод,
Ки «Пирӯз бошеду ҳамвора шод!

1. М – он чи.

Ки кас дар ҷаҳон ин шигифтӣ надид,
На аз мӯбадон низ ҳаргиз шунид».

Ҳам андар замон марди покизарой,
Яке нома бинвишт назди Ҳумой.

Зи Дороб в-аз об в-аз хобгоҳ,
Ҳам он ҷанги ӯ андар он размгоҳ.

Зи гозур сухан ҳар чи бишнид низ,
Зи сандуқ в-аз кӯдаки хурду чиз.

В-аз овоз, к-омад мар ӯро ба гӯш,
Зи тангӣ, ки шуд Рашнавод аз хурӯш.

В-аз он, к-ӯ ба асп андаровард пой,
Ҳамон гоҳ тоқ андаромад зи ҷой.

Ба нома дарун сар ба сар кард ёд,
Наванде, барафканд бар сони[1] бод.

Ҳамон сурхгавҳар бад-ӯ доду гуфт
Ки «Бо бод бояд, ки гардӣ ту ҷуфт».

Фириста чу бод[2] андаромад[3] зи ҷой,
Биёвард ёқут назди Ҳумой.

Ба шоҳи ҷаҳондор нома бидод,
Шунида бигуфт аз лаби Рашнавод.

Чу он нома бархонду гавҳар бидид[4],
Сиришкаш зи мижгон ба рух барчакид.

Бидонист, к-он рӯз, к-омад ба дашт,
Сипаҳ як ба як пеши ӯ баргузашт,

Бидид он ҷавоне ки буд фарҳаманд,
Ба рух чун баҳору ба боло баланд,

1. Л – Барафганд пӯянда марде чу.
2. И – фиристода чу.
3. Л – фиристода чун бод омад.
4. Л – ёқут дид.

Набудаст ҷуз покфарзанди ӯй,
Гаронмоя шохи барӯманди ӯй.

Фиристодаро гуфт гирён Ҳумой,
Ки омад ҷаҳонро яке кадхудой.

Набуд эч аз андеша мағзам тиҳӣ,
Пурандеша будам зи шоҳаншаҳӣ.

Зи додори кайҳон дилам пурҳарос,
Куҷо гашта будам аз ӯ носипос.

Ки Яздон писар доду нашнохтам,
Ба оби Фурот андар андохтам.

Бубастам ба бозуш-бар ин[1] гуҳар,
Писар хор шуд чун намондаш[2] падар[3].

Кунун Эзад ӯро ба ман боз дод,
Ба пирӯз ному пайи Рашнавод.

Зи динор ганҷе фурӯ рехтанд,
Маю мушку гавҳар баромехтанд.

Бубахшид, бар ҳар кӣ будаш ниёз,
Дигар ҳафта ганҷи дирам кард боз.

Ба ҷое ки донист оташкадаст,
В-агар Занду Устову ҷашни Садаст,

Бубахшид ганҷе бар ин гуна низ,
Ба ҳар кишваре барпароканд чиз.

Ба рӯзи даҳум бомдодон пагоҳ,
Сипаҳбад биёмад ба наздики шоҳ.

Бузургону Дороб бо ӯ ба ҳам,
Касеро нагуфтанд аз бешу кам.

1. Л – ба бозут барбастам ин як.
2. Л – бумирад.
3. И –б. 265, 266 нест.

БАР ТАХТ НИШОНДАНИ ҲУМОЙ ДОРОБРО

Зи даргоҳ парда фурӯ ҳишт шоҳ,
Ба як ҳафта касро надоданд роҳ.

Ҷаҳондор заррин яке тахт кард,
Ду курсӣ зи пирӯзаву лоҷвард.

Яке тоҷи пургавҳари шоҳвор,
Ду ёра яке тавқи гавҳарнигор.

Яке ҷомаи хуравонӣ ба зар,
Дар ӯ бофта чанд гуна гуҳар,

Нишаста ситорашумар пеши шоҳ,
Зи ахтар ҳаме кард рӯзе нигоҳ.

Ба шаҳривари Баҳман аз бомдод,
Ҷаҳондор Доробро бор дод.

Яке ҷом пур сурхёқут кард,
Дигар ҷом пур карда аз зарри зард.

Чу омад ба наздики айвон фароз,
Ҳумой омад аз дуру бурдаш намоз.

Барафшонд он гавҳари шоҳвор,
Фурӯ рехт аз дида хун бар канор.

Мар ӯро гирифташ ба[1] оғӯш танг,
Бибӯсиду бистурд рӯяш ба чанг.

Биёварду бар тахти заррин нишонд,
Ду чашмаш зи дидори ӯ хира монд.

Чу Дороб бар тахти заррин нишаст,
Ҳумой омаду тоҷи заррин ба даст[2].

Бибӯсиду[3] бар тораки ӯ ниҳод,
Ҷаҳонро ба дайҳими ӯ мужда дод.

1. Л – Писарро гирифт андар.
2. И – б. 285 нест.
3. ИЛМ – Биёварду.

Чу аз тоҷ Дороб фурӯзиш гирифт,
Ҳумой андар он кор пӯзиш гирифт.

Ба Дороб гуфт он чи андар гузашт,
Чунон дон, ки як сар ҳама бод гашт.

Ҷавониву ганҷ омаду ройи зан,
Падар мурдаву шоҳ бе ройзан.

Агар бад кунад, з-ӯ магир он ба даст,
Ки ҷуз тахти шоҳӣ мабодат нишаст.

Чунин дод посух ба модар ҷавон,
Ки «Ҳастӣ ту аз гавҳари хусравон*[1].

Набояд шигифт ар дил ояд[2] ба ҷӯш,
Ба як бад чӣ дорӣ ту чандин хурӯш?

Ҷаҳонофарин аз ту хушнуд бод,
Дили бадсиголат пур аз дуд бод.

Зи ман ёдгоре бувад ин сухан,
Ки ҳаргиз ба дафтар нагардад куҳан».

Бар ӯ офарин кард фаррух Ҳумой,
Ки «То тоҷ бошад, ту бошӣ ба ҷой».

Бифармуд, то мӯбади мӯбадон
Бихонад зи ҳар кишваре бихрадон.

Пас аз лашкар он кас, ки буд номдор.
Сарафроз, шерони ханҷаргузор,

Бифармуд, то хонданд офарин,
Ба шоҳӣ бар он номдори замин.

Чу бар тоҷи шоҳ офарин хонданд,
Бар он тоҷ-бар[3]*[4] гавҳар афшонданд.

1. М – паҳлавон.
2. Л – омад.
3. Л – тоҷи нав.
4. М – тахти нав.

Бигуфт он, ки андар ниҳон карда буд
В-аз он карда бисёр ғам х[в]арда буд,

Бидонист, к-аз Баҳмани шаҳрёр,
Ҷуз ин нест андар ҷаҳон ёдгор.

Ба фармони ӯ рафт бояд ҳама,
Ки ӯ чун шубон асту гурдон рама.

Бузургиву дайҳиму шоҳӣ варост,
Бад-ӯ дошт бояд ҳама пушт рост.

Ба шодӣ хурӯше баромад зи кох,
Ки навраста диданд фархунда шоҳ,

Бикарданд[1] чандон зи гавҳар[2] нисор,
Ки шуд нопадид андар он шаҳрёр.

Ҷаҳон пур*[3] шуд аз шодмониву дод,
Касеро наёмад ғаму ранҷ ёд.

Ҳумой он замон гуфт бо мӯбадон,
Ки «Эй номвар, богуҳар бихрадон,

Ба сиву ду сол он чи кардам ба[4] ранҷ,
Супурдам бад-ӯ тахти[5] шоҳиву[6] ганҷ.

Шумо шод бошеду фармон баред,
Абе ройи ӯ як нафас машмаред».

Чу Дороб зи тоҷи меҳӣ[7] гашт шод,
Ба ором дайҳим бар сар ниҳод,

Зани гозуру гозур омад давон,
Бигуфтанд, к-«Эй шаҳрёри ҷавон[8],

1. ИЛ – Бибурданд.
2. ИЛ – ҳар сӯ.
3. М – нав.
4. И – бурдам зи.
5. И – тоҷи.
6. И – подшоҳиву.
7. Л – Дороб аз тахти нав.
8. И – замон.

Нишасти каӣ бар ту фархунда бод,
Дили бадсиголони ту канда бод».

Бифармуд Доро, ки[1] даҳ бадра зар
Биёранд[2] пурмоя ҷоми[3] гуҳар.

Зи ҳар ҷомае тахта фармуд панҷ,
Бидод он касеро, к-аз ӯ дид ранҷ.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй гозури пешакор,
Ба пеша[4] равонро пурандеша[5] дор.

Магар з-об сандуқ ёбӣ яке,
Чу Дороб бад-ӯ андарун кӯдаке».

Бирафтанду лабҳо пур аз офарин,
Зи додор бар*[6] шоҳи Эронзамин.

Кунун ахтари гозур андар гузашт,
Ба дукон шуду бурд ушнон ба дашт.

1. Л – Дороб.
2. ИЛМ – Биёред.
3. Л – ҷоме.
4. И – Ҳамеша.
5. Л – Ҳамеша равонро ба андеша.
6. М – ҷома.

ПОДШОҲИИ ДОРОБ
ДУВОЗДАҲ СОЛ БУД

СОХТАНИ ДОРОБ ШАҲРИ ДОРОБГИРДРО

Кунун офарин аз ҷаҳонофарин
Бихонем бар шаҳрёри замин.

Абулқосим он шоҳи хуршедчеҳр,
Ки гетӣ биёрост бар доду меҳр[1].

Наҷӯяд ҷуз аз дод в-аз[2] ростӣ,
Наёрад ба дод-андарун костӣ,

Ҷаҳон равшан аз тоҷи Маҳмуд бод,
Ҳама рӯзгорон-ш масъуд бод!

Ҳамеша ҷавон, то ҷавонӣ бувад,
Ҳам он зинда, то зиндагонӣ бувад[3],

Чӣ гуфт он сароянда деҳқони пир,
Зи Гуштосп в-аз номдор Ардашер.

В-аз он номдорони фархундарой[4],
Зи Дороб в-аз расму ройи Ҳумой.

Чу Дороб ба тахти каӣ барнишаст,
Камар бар миён басту букшод даст.

Чунин гуфт бо мӯбадону радон,
Бузургону бедордил бихрадон,

Ки «Гетӣ наҷустам ба ранҷу ба дод,
Маро тоҷ Яздон ба сар барниҳод.

Шигифтитар аз кори ман дар ҷаҳон,
Набинад касе ошкору ниҳон.

---

1. ТПЗЛ – Шаҳаншоҳ Маҳмуди пирӯзбахт,
   Худованди тоҷу худованди тахт.
2. ИЛМ – хубиву.
3. И –б. 5 нест.
4. ИЛ – покизарой.

Надонем чуз дод подоши ин,
Ки бар мо пас аз мо кунанд офарин.

Набояд, ки печад кас аз ранчи мо,
Бад-ин рӯз огандани ганчи мо.

Замона ба доди ман обод бод,
Дили зердастони мо шод бод».

В-аз он пас зи Ҳиндустону зи Рум,
Зи ҳар марзи боарзу ободбум,

Бирафтанд бо ҳадяҳову[1] нисор,
Бичустанд хушнудии шаҳрёр.

Чунон буд, ки рӯзе зи баҳри гала,
Биёмад, ки аспон бубинад яла,

Зи пастӣ биёмад, ба кӯҳе расид,
Яке бекарон жарфдарё бидид.

Бифармуд, к-аз Ҳинд в-аз румиён
Биёранд корозмуда радон[2].

Кушоянд[3] аз ин оби дарё даре[4],
Расонанд рӯде[5] ба ҳар кишваре.

Чу букшод донанда з-он об банд,
Яке шаҳр фармуд бас судманд.

Чу devори шаҳр андароvард гирд,
В-аро ном карданд Доробгирд.

Яке оташ афрӯхт[6] аз теғи кӯҳ,
Парастандаи озар омад гурӯҳ.

Зи ҳар пешае коргар хостанд,
Ҳама шаҳр аз эшон биёростанд.

1. Л – ҳадяву бо.
2. И – сарон, Л – гавон.
3. Л – бичӯянд.
4. ЛМ – баре.
5. Л – рӯзӣ.
6. Л – афганд.

Ба ҳар сӯ фиристод бемар сипоҳ,
Зи душман ҳаме дошт гетӣ нигоҳ.

Ҷаҳон аз бадандеш бебим кард,
Дили бадсиголон ба ду ним кард.

ШИКАСТАНИ ДОРОБ ЛАШКАРИ ШУАЙБРО

Чунон буд, ки аз тозиён сад ҳазор,
Набарда саворони найзагузор.

Бирафтанду солори эшон Шуайб,
Яке номдор аз нажоди Қутайб[1].

Ҷаҳондори Эрон сипоҳе бибурд,
Ки гуфтанд, к-онро[2] нашояд шумурд.

Фароз омаданд ин ду лашкар ба ҳам,
Ҷаҳон шуд зи пархошҷӯён дижам.

Замин он сипаҳро ҳаме барнатофт,
Бар он бум кас ҷои рафтан наёфт.

Зи борони жӯпину борони тир,
Замин шуд зи хун чун яке обгир.

Хурӯше баромад зи ҳар паҳлуе,
Тали кушта диданд бар ҳар суе.

Се рӯзу се шаб з-он нишон ҷанг буд,
Замона бар он ҷангиён танг буд.

Чаҳорум араб рӯй[3] баргоштанд,
Ба шаб[4] дашти пайкор бугзоштанд.

Шуайб андар он размгаҳ кушта шуд,
Арабро ҳама рӯз баргашта шуд.

1. ТПЗ – К-аз Эрон бароранд гарди сиёҳ
Ба мардӣ бигиранд дайҳиму гоҳ.
2. Л – Ту гуфтӣ, ки онро.
3. И – пушт.
4. И – басе.

Басе аспи тозӣ ба зини ходанг,
Басе найзаву хӯду*[1] хафтони ҷанг

Аз он рафтагон монд он ҷо ба ҷой
Ба назди ҷаҳондор пури Ҳумой.

Бубахшид чизе, ки буд бар сипоҳ
Зи аспу зи румҳу[2]*[3] зи[4] теғу кулоҳ.

Зи лашкар яке марзбон баргузид,
Ки гуфтори эшон бидонад шунид.

Фиристод, то бож хоҳад зи дашт,
Аз ин солу он сол, к-андар гузашт.

РАЗМ КАРДАНИ ДОРОБ БО ФАЙЛАҚУС ВА БА ЗАНӢ ГИРИФТАН ДУХТАРАШРО

Шуд аз дашти Найзаварон[5] то ба[6] Рум,
Ҳаме разм ҷуст[7] андар обод бум.

Ба Рум-андарун шоҳ буд Файлақус,
Яке буд бо ройи ӯ шоҳи рус[8].

Набиштанд нома, ки пури Ҳумой,
Сипоҳе биёвард бемар зи ҷой.

Чу бишнид солори Рум ин сухан,
Ба ёд омадаш рӯзи кини куҳан.

Зи Аммурия лашкаре гирд кард,
Ҳама номдорони рӯзи набард.

Чу Доро биёмад, бузургони Рум
Бипардохтанд он ҳама марзу бум.

1. М – Ҳамон найзаву таргу.
2. И – найза.
3. М – тоҷу.
4. Л – аспу зи ҷӯпину.
5. И – ҷанги найзаварон.
6. Л – ҷанги найзаварон сӯи.
7. ИЛ – ҷуст разм.
8. ИЛ – Сус.

Зи Аммурия Файлақусу сарон,
Бирафтанд гурдону ҷанговарон.

Ду разми гарон карда шуд дар се рӯз,
Чаҳорум чу бифрӯхт гетифурӯз,

Гурезон бишуд Файлақусу сипоҳ,
Якеро набуд таргу румӣ кулоҳ.

Зану кӯдаконшон[1] бибурданд асир,
Бикуштанд чанде ба борони[2] тир.

Чу аз пеши Дороб ба шаҳр омаданд,
Аз он рафта лашкар ду баҳр омаданд.

Дигар бештар куштаву хаста буд,
Паси пушташон найза пайваста буд.

Ба Аммурия-дар ҳисорӣ шуданд
В-аз эшон басе зинҳорӣ шуданд.

Фиристодае омад аз Файлақус,
Хирадманду бедору бо нӯъму бус.

Або бадраву бардаву бо нисор,
Ду сандуқ пур гавҳари шоҳвор.

Чунин буд пайғом, к-аз як Худой
Бихоҳам, ки ӯ бошадам[3] раҳнамой.

Ки фарҷоми ин разм базм оварем,
Мабодо, ки дил сӯи разм оварем.

Ҳама ростӣ бошаду[4] мардумӣ,
Зи кажживу торӣ бигирад*[5] камӣ.

Чу Аммурия, к-он нишасти ман аст,
Ту оиву хоҳӣ, ки гирӣ ба даст[6].

1. И – кӯдаконро.
2. ИЛ – шамшеру.
3. Л – бошад варо.
4. ИЛ – бояду.
5. М – аз оз хезад.
6. Л – созӣ мар онро нишаст.

Дили ман ба ҷӯш омад аз ному нанг,
Ба ҳангоми базм андароям ба чанг.

Ту он кун, ки аз шаҳрёр он[1] сазост,
Падар шоҳ буду писар подшост.

Чу бишнид, озодагонро бихонд,
Ҳама достон назди[2] эшон биронд.

«Чӣ бинед,- гуфт,- андар ин гуфтугӯй,
Бичӯяд ҳаме Файлақус обрӯй?»

Ҳама меҳтарон хонданд офарин,
Ки «Эй шоҳи бинодилу покдин,

Шаҳаншоҳ бар меҳтарон меҳтар аст,
Зи кор он гузинад, куҷо беҳтар аст.

Яке духтаре дорад он номдор,
Ба болой сарву ба рух чун баҳор.

Буторой чун ӯ набинад ба Чин,
Миёни бутон чун дурахшон нигин.

Шаҳаншоҳ*[3] бинад, писанд оядаш,
Ба полез сарви баланд оядаш».

Фиристодаи Румро хонд шоҳ,
Бигуфт он чи бишнид аз он некхоҳ.

Бад-ӯ гуфт: «Рав, пеши қайсар бигӯй,
Ки гар ҷуст хоҳӣ ҳаме обрӯй,

Паси пардаи ту яке духтар аст,
Ки бар тораки бонувон афсар аст,

Нигоре, ки Ноҳид хонӣ варо,
Бар авранги заррин нишонӣ варо,

Бари ман фиристиш бо божи Рум
Чу хоҳӣ, ки беранҷ монӣ ба бум».

1. Л – шаҳриёрӣ
2. И – пеши.
3. М – Агар шоҳ.

Фиристода бишниду омад чу бод,
Ба қайсар-бар он гуфтаҳо кард ёд.

Бад-он шод шуд Файлақусу сипоҳ,
Ки домод бошад мар ӯро чу шоҳ.

Сухан рафт ҳар гуна аз божу сов,
Зи чизе, ки дорад шаҳи Рум тов,

Бар он барниҳоданд соле, ки шоҳ,
Ситонад зи қайсар ба ҳар меҳрмоҳ.

Зи зар хояи рехта сад ҳазор
Або ҳар яке гавҳари шоҳвор.

Чиҳил карда мисқол ҳар хояе,
Ҳамон низ гавҳар гаронмояе.

Бубахшид бар марзбонони Рум,
Ҳар он кас, ки бошад зи ободбум.

В-аз он пас ҳама файласуфони шаҳр,
Касеро, ки буд андар он марз баҳр,

Бифармуд, то роҳро сохтанд,
Зи ҳар кор дилҳо бипардохтанд.

Бирафтанд бо духтари шаҳрёр,
Гаронмоягон ҳар яке бо нисор.

Яке маҳди заррин биёростанд,
Парастандаву тоҷи зар хостанд.

Даҳ уштур ҳама бор дебои Рум
Ҳама пайкар аз гавҳару зар-ш бум.

Шутурвор сесад зи густурданӣ,
Зи чизе, ки буд шоҳро бурданӣ.

Дилороми[1] румӣ ба маҳд-андарун,
Сақубову роҳиб варо раҳнамун.

1. ИЛ – Дилорои.

Канизак паси пушти Ноҳид шаст,
Аз он ҳар яке ҷоми заррин ба даст.

Ба ҷом-андарун гавҳари шоҳвор,
Буторой бо афсару гӯшвор.

Суқуф хубрӯро ба Дороб супурд,
Гуҳарҳо ба ганҷури ӯ баршумурд.

В-аз он пас бар он размгаҳ барнамонд,
Сипаҳро сӯи шаҳри Эрон биронд.

Сӯи Порс шуд бо дилором шод,
Кулоҳи бузургӣ ба сар барниҳод.

БОЗ ФИРИСТОДАНИ ДОРОБ ДУХТАРИ ФАЙЛАҚУСРО БА РУМ ВА ЗОДАНИ ИСКАНДАР АЗ Ӯ

Шабе хуфта буд моҳ бо шаҳрёр,
Пур аз гавҳару бӯю рангу нигор.

Ҳамоно, ки барзад яке тез дам,
Шаҳаншоҳ аз он дам задан шуд дижам.

Бупечиду дар ҷома сар з-ӯ битофт,
Ки аз накҳаташ бӯи нохуб ёфт.

Аз он кор шуд шоҳи Эрон дижам*[1],
Пурандеша ҷону равон пур зи ғам.

Пизишкони донандаро хонданд,
Ба наздики Ноҳид биншонданд.

Яке марди бинолиду некрой,
Пижӯҳид то дору омад ба ҷой.

Гиёҳе, ки сӯзандаи ком буд,
Ба Рум - андар Искандараш ном буд.

Бимолид бар коми ӯ - бар пизишк,
Биборид чанде зи мижгон сиришк.

1. М – ҷон абрувон пур зи хам.

Бишуд нохушибӯю комаш бисӯхт,
Ба кирдори дебо рухаш барфурӯхт.

Агарчанд мушкин шуд он хубчеҳр,
Дижам буд Доробро ҷои меҳр,

Дили подшо сард гашт аз арӯс,
Фиристод бозаш бари[1] Файлақус.

Ҳаме буд аз ӯ кӯдаке дар ниҳон,
Нагуфт он сухан бо касе дар ҷаҳон.

Чу нӯҳ моҳ бугзашт аз он хубчеҳр,
Яке кӯдак омад чу тобанда меҳр.

Зи болову рангу зи бӯё бараш,
Сикандар ҳаме хондӣ модараш.

Ки фаррух ҳаме дошт он номро,
Ки аз нохушӣ ёфт з-ӯ комро.

Ҳаме гуфт қайсар ба ҳар меҳтаре,
Ки пайдо шуд аз тухми ман қайсаре.

Наёвард кас номи Дороб-бар
Сикандар писар буду қайсар падар.

Ҳаме нангаш омад, ки гуфтӣ ба кас,
Ки Дороб зи фарзанди ман кард бас.

Чу Искандар аз покмодар бизод,
Яке шуд ба назди ниё, мужда дод.

Дар охур яке модиён буд саманд,
Қавиҳайкалу тунду[2]*[3] болобаланд.

Ҳамон шаб яке куррае зод хинг,
Бараш чун бари шеру кӯтоҳлинг.

1. ИЛ – сӯи.
2. Л – Гаҳи кор кориву.
3. М – Гаҳи кор корӣ, ба

Зи зоянда қайсар барафрохт ёл,
Ки он зоданаш фаррух омад ба фол,[1]

Ба шабгир фарзандро хостӣ,
Ҳамин модиёнро биёростӣ.

Бисудӣ ҳаме курраро чашму ёл,
Ки ҳамто буд ӯ бо Сикандар ба сол.

Сипеҳр андар ин низ чанде бигашт,
Зи ҳар гунае солиён баргузашт.

Сикандар дили хусравонӣ гирифт,
Сухан гуфтани паҳлавонӣ гирифт.

Фузун аз писар доштӣ қайсараш,
Биёростӣ паҳлавонӣ бараш.

Хирад ёфт лахтеву шуд кордон,
Ҳашивору босангу бисёрдон.

Валиаҳд гашт аз паси Файлақус,
Ба дидори ӯ доштӣ нӯъму бус.

Ҳунарҳо, ки бошад каёнро ба кор,
Сикандар биёмӯхт з-омӯзгор.

Ту гуфтӣ нашояд магар додро,
Дигар[2] тахти шоҳиву бунёдро.

В-аз он пас, ки Ноҳид назди падар
Биёмад, зане хост Дороб дигар.

Яке кӯдак омад-ш бо фарру ёл,
Зи фарзанди Ноҳид кеҳтар ба сол.

Ҳам он рӯз Доро-ш карданд ном,
Ки то аз падар пеш[3] бошад ба ком.

Чу даҳ сол бугзашт аз ин бо ду сол,
Шикаст андаромад ба фолу ба ёл.

1. ИЛ – ҳамон.
2. И – Ваё.
3. ИЛ – беш.

Бипажмурд шодоб пури Ҳумой,[1]
Ҳаме хондандаш ба дигар сарой.

Бузургону фарзонагонро бихонд,
Зи тахти бузургӣ фаровон биронд.

Бигуфт ин[2], ки «Дорои Дороб кунун
Шуморо ба некӣ бувад раҳнамун.

Ҳама гӯш дореду фармон баред,
Зи фармони ӯ ромиши ҷон баред.

Ки ин тахти шоҳӣ намонад дароз,
Чу хушшӣ расад*[3], зуд хонданд боз.

Бикӯшед бо меҳр, дод оваред,
Ба шодӣ маро низ ёд оваред».

Бигуфт ину бод аз ҷигар баркашид,
Шуд он барги гулнор чун шанбалид.

1. Л – суханҳо.
2. И – Бигуфто.
3. М – бувад.

ПОДШОҲИИ ДОРО ПИСАРИ ДОРОБ
ЧАҲОРДАҲ СОЛ БУД

Чу Доро зи дил[1] сӯги Дороб дошт,
Ба хуршед тоҷи каӣ барфарошт.

Яке мард буд тезу барнову тунд,
Шуда[2] бо забонаш дили теғ кунд.

Чу биншаст бар гоҳ гуфт: «Эй сарон,
Сарафроз гурдону кундоварон,

Касеро нахоҳам, ки афтад ба чоҳ,
На аз чоҳ хонам сӯи тоҷу гоҳ.

Касе, к-ӯ зи фармони мо бугзарад,
Сарашро ҳаме тан ба сар нашмарад.

В-агар ҳеҷ тоб андарорад ба дил,
Ба шамшер бошам варо дилгусил.

Ҷуз аз мо ҳар он кас, ки доранд ганҷ,
Нахоҳам каси шоддилро ба ранҷ.

Бихоҳам,[3] ки бошад маро раҳнамой,
Манам раҳнамою манам дилкушой.

Зи гетӣ хуру бахшу паймон марост,
Бузургиву шоҳиву фармон марост».

Дабири хирадмандро пеш хонд,
Зи ҳар дар фаровон суханҳо биронд.

Яке нома бинвишт фаррух дабир,
Зи Дорои Дороб ибн Ардашер,

Ба ҳар сӯ, ки буд шоҳи худкомае
Бифармуд чун ханҷаре номае.

Ки ҳар, к-ӯ зи рою зи фармони ман
Бупечад, бубинад сарафшони ман.

---

1. Л – ҳаме; И – ба дил.
2. И – шудӣ.
3. ЛМ – Нахоҳам.

Ҳама гӯш яксар ба фармон ниҳед.
Агар ҷон ситонед, агар ҷон диҳед.

Сари[1] ганҷҳои падар баркушод,
Сипаҳро ҳама хонду рӯзӣ бидод.

Зи чор андаромад дирам то ба ҳашт,
Якеро ба ҷому якеро[2] ба ташт.

Дирам доду динору баргустувон,
Ҳамон ҷавшану теғу гурзи гарон.

Ҳар он кас, ки буд кордида саре,
Бубахшид бар ҳар саре кишваре.

Якеро зи гарданкашон марз дод,
Сипаҳро ҳама чизи боарз дод.

Фиристода омад зи ҳар кишваре,
Зи ҳар номдореву ҳар меҳтаре.

Зи Ҳинду зи Фағфуру хоқони Чин,
Зи Руму зи[3] ҳар кишваре ҳамчунин.

Ҳама пок бо ҳадяву божу сов,
На пай буд бо ӯ касеро, на тов.

Яке шорсон кард Зарнӯш[4] ном,
Ба Аҳвоз гаштанд аз ӯ шодком.

Касеро ки дарвеш буд, дод дод,
Ба хоҳандагон ганҷи ободʼ[5] дод.

МУРДАНИ ФАЙЛАҚУС ВА БАР ТАХТ НИШАСТАНИ СИКАНДАР

Бимурд андар он чанд гаҳ Файлақус,
Ба Рум-андарун буд якчанд бус.

---

1. Л - Дари.
2. Л – дигарро.
3. Л – Кашмиру.
4. Л – Нӯшод.
5. ИЛ – ганҷу бунёд.

Сикандар ба тахти ниё барнишаст,
Беҳӣ ҷусту дасти бадиро бубаст.

Яке номдоре буд он гаҳ ба Рум,
К-аз ӯ шод буд он[1] ҳама марзу бум.

Ҳаким Арстотолисаш буд[2] ном,
Хирадманду бедор[3], густурдаком.

Ба пеши Сикандар шуд он покрой,
Забон кард гӯёву бигрифт ҷой.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй меҳтари шодком,
Ҳаме гум кунӣ андар ин кор ном.

Ки тахти каён чун ту бисёр дид,
Нахоҳад ҳаме бо касе орамид.

Ҳар он гаҳ, ки гӯӣ расидам ба ҷой,
Набояд зи гетӣ маро раҳнамой,

Чунон дон, ки нодонтарин кас туӣ,
Агар панди донандагон нашнавӣ.

Зи хокему ҳам хокро зодаем,
Ба бечорагӣ тан бад-ӯ додаем.

Агар нек бошӣ, бимонад-т ном,
Ба тахти каӣ-бар бувӣ шодком.

В-агар бад кунӣ, ҷуз бадӣ надравӣ,
Шабе дар ҷаҳон шодмон нағнавӣ.

Ба некӣ бувад шоҳро дастрас,
Ба бад рӯзи некӣ[4] наҷустаст кас».

Сикандар шунид он, писанд омадаш,
Сухангӯйро фарҳаманд омадаш.

1. ИЛ – будӣ.
2. Л – Ҳакиме ки буд Арстолис.
3. Л – бедору.
4. ИЛ – бадрӯз гетӣ.

Ба фармони ӯ кард коре, ки кард,
Зи базму зи разму зи нангу набард.

Ба нав ҳар замонеш бинвохтӣ,
Чу рафтиш бар тахт биншохтӣ.

Чунон буд, ки рӯзе фиристодае,
Сухангӯю равшандил озодае

Зи наздики Доро биёмад ба Рум,
Кучо бож хоҳад зи обод бум.

Ба пеши Сикандар бигуфт ин сухан,
Ғамӣ гашт аз он божу сови куҳан.

Бад-ӯ гуфт: «Рав, пеши Доро бигӯй,
Ки аз божи мо шуд кунун рангу бӯй.

Ки мурғе зи заррин ҳамин хоя кард,
Бимурду сари бож бемоя кард».

Фиристода посух бад-он сон шунид,
Битарсиду аз Рум[1] шуд нопадид[2].

Сикандар сипаҳро саросар бихонд,
Гузашта сухан пеши[3] эшон биронд.

Чунин гуфт, к-«Аз гардиши осмон
Наёбад гузар марди некигумон.

Маро рӯи гетӣ бибояд сипард[4],
Баду нек чанде бибояд шумард[5].

Шуморо бибояд кунун сохтан,
Дил аз буму бар пок[6] пардохтан»[7].

1. Л – битарсид в-аз бим.
2. И – б. 45, 46 нест.
3. И – суханҳо бар.
4. И – сутурд.
5. И – шумурд.
6. ИЛ – ором.
7. ТПЗМ – Меҳон чун шуниданд фармони ӯй,
Якояк ниҳоданд бар хок рӯй.
Ки мо мар туро яксара бандаем.
Ба фармони Қайсар сарафкандем.

Сари ганҷҳои ниё боз кард[1],
Бифармуд то лашкараш соз кард[2].

Ба шабгир бархост аз Рум ғав,
Зи шаҳру зи даргоҳи солори нав.

Дурафше паси пушти солори Рум,
Набишта бар ӯ сурху пирӯза бум[3].

Сикандар ба Миср андаромад зи роҳ,
Або лашкару бӯқу кӯсу сипоҳ[4].

Шаҳи Миср бо лашкари кинахоҳ
Пазира биёмад ҳамон гаҳ ба роҳ[5].

Ду лашкар ба рӯй андаровард рӯй,
Бибуданд як ҳафта пархошҷӯй.

Ба ҳаштум ба Миср андаромад шикаст,
Сикандар сари роҳи эшон бубаст.

Ба як роҳ чандон гирифтор шуд,
Ки гирандаро даст бекор шуд.

Зи кӯпол в-аз аспу баргустувон,
Зи хафтону аз ханҷари ҳиндувон.

Камарҳои заррину симинситом,
Ҳамон теғи мисрӣ[6] ба заррин ниём.

Л – пас аз б. 50 ин б. омада:
Ки моро ҳам акнун бибояд бирафт,
Марн ин корро зуд бипсеч тафт.

1. Л – баркушод.
2. Л – лашкаре соз дод;
ТПЗЛ – Зи аспон, ки дар дашт будӣ яла,
Биёвард аз дашт чӯпон гала.
Ҳар он кас, ки буд ӯ пиёда, савор –
Бикарду бидодаш силеҳу нисор.
3. ТПЗЛ – Ҳумой аз бару хезронаш қазиб.
Набишта бар ӯ - бар «муҳиб-ус-салиб».
4. ТПЗИЛМ – Ба Миср омад аз Рум чандон сипоҳ
Ки бастанд бар мӯру бар пашша роҳ.
5. ИЛМ – б. 54, 55 нест.
6. Л – ҳиндӣ.

Зи дебову динор чандон биёфт,
Ки он[1] хоста борагӣ барнатофт.

Басе зинҳорӣ биёмад савор[2],
Бузургони ҷанговари номдор[3].

В-аз он ҷойгаҳ сози Эрон гирифт,
Дили шеру чанги далерон гирифт.

Чу бишнид Доро, ки лашкар зи Рум
Биҷунбиду омад бар ин марзу бум,

Бирафтанд аз Истахр чандон сипоҳ,
Ки аз найза бар бод барбаст роҳ.

Ҳаме дошт аз Порс оҳанги Рум,
Ки ангезад оташ зи обод бум.

Чу овард лашкар ба пеши Фурот,
Шумори сипаҳ[4] беш буд аз набот.

Ба гирди лаби об лашкар кашид,
Зи ҷавшан касе оби дарё надид.

ОМАДАНИ СИКАНДАР БА РАСУЛИИ ХЕШ НАЗДИ ДОРО

Сикандар чу бишнид, к-омад сипоҳ,
Пазира шуданро бипаймуд роҳ.

Миёни ду лашкар ду фарсанг монд,
Сикандар гаронмоягонро бихонд.

Зи ҳар гуна бо ӯ сухан ронданд,
Суханҳои Доро бар ӯ хонданд.

Чу сер омад аз гуфтаи раҳнамой,
Чунин гуфт, к-«Акнун ҷуз ин нест рой,

1. ИЛ – аз.
2. И – сипоҳ.
3. И – кинахоҳ.
4. Л – сипаҳро адад.

Ки ман чун расуле шавам пеши ӯй,
Ҳама баргироям каму беши ӯй».

Камар хост пур гавҳари[1] шоҳвор,
Яке хусравӣ ҷомаи пурнигор[2].

Бибурданд болои[3] зарринситом,
Ба зин-андарун теғи зарринниём.

Саворе даҳ аз румиён баргузид,
Ки гӯянду донанд гуфту шунид.

Зи лашкар биёмад сапедадамон
Худу номбардор даҳ тарҷумон.

Чу омад ба наздики гарданфароз,
Пиёда шуду пеш бурдаш намоз.

Ҷаҳондор Доро мар ӯро бихонд,
Бипурсиду бар зери[4] гоҳаш нишонд.

Ҳама номдорони фурӯ монданд,
Бар ӯ-бар ҷаҳонофарин хонданд.

Зи дидор в-аз фарру фарҳанги ӯй,
Зи болову аз шоҳу авранги ӯй.

Ҳамон гаҳ чу биншаст, бар пой хост,
Паёми Сикандар биёрост рост.

Нахуст офарин кард бар шаҳрёр,
Ки ҷовид бодо сари тоҷдор[5].

Сикандар чунин гуфт, к-«Эй неком,
Ба гетӣ ба ҳар ҷой густурда ком,

Маро орзу нест бо шоҳ ҷанг,
На дар буми Эрон гирифтан диранг.

1. И – гуфтани.
2. И – пурмоя зарнигор.
3. И – яке бораи хуби.
4. И – наздики.
5. И – номдор.

Бар онам, ки гирди замин андаке,
Бигардам, бубинам ҷаҳонро яке.

Ҳама ростӣ хоҳаму некуӣ,
Бавижа, ки солори Эрон туӣ.

Агар хок дорӣ ту аз ман дареғ,
Нашояд сипардан ҳаворо чу меғ.

Чунин бо сипоҳ омадӣ пеши ман,
Наӣ огаҳ аз ройи кам беши ман.

Чу разм оварӣ, бо ту разм оварам,
Аз ин бум бе ҷанг[1] барнагзарам.

Гузин кун яке рӯзгори набард,
Бар ин бошу аз орзу бармагард,

Ки ман сар напечам зи ҷанги сарон,
Агарчанд бошад сипоҳе гарон».

Чу Доро бидид он дилу рои ӯй,
Сухан гуфтану фарру болои ӯй,

Ту гуфтӣ, ки Дорост, бар тахти оҷ,
Або ёраву тавқу бо фарру тоҷ.

Бад-ӯ гуфт: «Ному нажоди ту чист,
Ки бо[2] фарру шохат нишони каист?

Аз андозаи кеҳтарӣ[3] бартарӣ,
Ман эдун гумонам, ки Искандарӣ.

Бад-ин фарру болову гуфтору чеҳр,
Магар тахтро парваридат сипеҳр».

Чунин дод посух, ки «Ин кас накард,
На дар оштиву на андар набард.

На гӯяндагон бар дараш камтаранд,
Ки бар тораки бихрадон афсаранд,

1. ИЛ – бе разм.
2. ЛМ – бар.
3. ИЛ – кеҳтарон.

Кучо худ паём орад аз хештан,
Чунон шаҳрёре сари[1] анчуман.

Сикандар на з-ин поя дорад хирад,
Ки аз роҳи пешинагон бугзарад.

Паёмам сипаҳбад бар ин гуна дод,
Бигуфтам ба шоҳ он чи ӯ кард ёд».

Биёростандаш яке ҷойгоҳ,
Чунон чун бувад дархури пойгоҳ.

Сипаҳдори Эрон чу бинҳод хон,
Ба солор фармуд, к-ӯро бихон.

Фиристодаро дарзамон хонданд,
Ба ҷои[2] расулон-ш биншонданд[3].

Чу нон хӯрда шуд, маҷлис оростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

Сикандар чу хӯрдӣ майи хушгувор,
Ниҳодӣ сабук ҷомро дар канор.

Чунин то маю ҷом чанде бигашт,
Ниҳодан аз андоза андаргузашт.

Диҳанда биёмад ба Доро бигуфт,
Ки меҳмон[4] шуд имрӯз бо ҷом ҷуфт.

Бифармуд, то з-ӯ бипурсид шоҳ,
Ки ҷоми набид аз чӣ дорӣ нигоҳ?

Бад-ӯ гуфт соқӣ: «Аё[5] шоҳфаш,
Чӣ дорӣ ҳаме ҷоми заррин ба каш»?

Сикандар чунон дод посух, ки «Ҷом
Фиристодаро бошад, эй некном.

1. Л – номдор ба ҳар.
2. Л – хони.
3. И – б. 104, 105 нест.
4. Л – румӣ.
5. Л – ки эй.

Гар оини Эрон ҷуз ин асту роҳ,
Бубар ҷоми заррин сӯи ганҷи шоҳ».

Бихандид аз оини ӯ шаҳрёр,
Яке ҷоми пургавҳари шоҳвор.

Бифармуд, то бар кафаш барниҳанд,
Яке сурхёқут бар сар ниҳанд.

Ҳам андар замон божхоҳони Рум
Куҷо рафта буданд аз ин марзу бум,

Зи берун бар ин*[1] размгоҳ омаданд,
Хиромон ба наздики шоҳ омаданд.

Фиристода рӯи Сикандар бидид,
Бари шоҳ рафт, офарин густарид.

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин қайсар[2] Искандар аст,
Ки бар тахт[3] бо гурзу бо афсар аст.

Бад-он гаҳ, ки моро бифармуд шоҳ
Бирафтем наздики ӯ божхоҳ.

Барошуфту моро бад-он хор кард,
Ба гуфтор бо шоҳ пайкор кард.

Чу аз подшоҳиш бигрехтем,
Шаби тира аспон барангехтем[4].

Надидем монандаи ӯ ба Рум,
Далер омадаст ӯ бар ин марзу бум.

Ҳаме баргироянд сипоҳи туро,
Ҳамон ганҷу тахту кулоҳи туро».

Чу гуфти фиристода бишнид шоҳ
Фузун кард сӯи Сикандар нигоҳ.

1. М – хона бад-ин.
2. ИЛ – меҳтар.
3. Л – бо тахту.
4. И – б. 122 нест.

Сикандар бидонист, к-андар ниҳон
Чӣ гуфтанд бо шаҳрёри ҷаҳон.

Ҳаме буд, то тиратар гашт рӯз,
Сӯи бохтар гашт гетифурӯз,

Биёмад ба даҳлези пардасарой,
Диловар ба асп андаровард пой.

Чунин гуфт бо он саворони хеш,
Баландахтару номдорони хеш,

Ки «Моро кунун ҷон ба асп-андар аст,
Чу сустӣ кунад, бод монад ба даст».

Ҳама бодпоён барангехтанд,
Зи пеши ҷаҳондор бугрехтанд.

Чу Доро сару афсари ӯ надид,
Ба торикӣ-андар бишуд нопадид[1],

Нигаҳбон фиристод ҳам дар замон
Ба наздикии хаймаи бадгумон.

Чу рафтанд, бедордил рафта буд,
Ки бахти чунон подшаҳ хуфта буд,

Паси ӯ фиристод Доро савор,
Далерони[2] пархошҷӯён ҳазор.

Чу бод аз паси ӯ ҳаме тохтанд,
Чу шаб[3] тира буд, роҳ нашнохтанд.

Талоя бидиданду гаштанд боз,
Набуд суд ҷуз ранҷи роҳи дароз.

Чу Искандар омад ба пардасарой,
Бирафтанд гурдони румӣ[4] зи ҷой.

1. И – б. 131, 132 нест.
2. ИЛ – Далерону.
3. ИЛ – Шаби.
4. Л – ҷангӣ.

Бидиданд шаб шоҳро шодком
Ба пеш-андарун пургуҳар ҳаст ҷом.

Ба гурдон чунин гуфт, к-« Obод бед,
Бад-ин фаррухӣ фоли мо шод бед!

Ки ин ҷом пирӯзии ҷони мост,
Сари ахтарон зери фармони мост.

Ҳам аз лашкараш баргирифтам шумор
Фаровон кам аст аз шунидам савор[1].

Ҳама ҷангро теғҳо баркашед
В-аз ин дашту ҳомун сар андар кашед.

Чу дар ҷанг танро ба ранҷ оваред,*[2]
Аз он ранҷ шодиву ганҷ оваред*[3].

Ҷаҳонофаринанда ёри ман аст,
Сари ахтар андар канори ман аст.

Бузургон бар ӯ хонданд офарин,
Ки обод бодо ба қайсар замин!

Фидои ту бодо тану ҷони мо,
Бар ин аст ҷовид паймони мо.

Кӣ ёрад зи шоҳон будан ёри ту,
Ба мардиву болову дидори ту?!

РАЗМИ ДОРО БО ИСКАНДАР ВА ШИКАСТ ЁФТАНИ ДОРО

Чу хуршед барзад сар аз пушти зоғ,
Замин шуд ба кирдори равшан чароғ.

Ҷаҳондор Доро сипаҳ баргирифт,
Ҷаҳон чодари қир бар сар гирифт.

1. ИЛ – б. 142 нест.
2. М – оварем.
3. М – оварем.

Биёвард лашкар зи рӯди Фурот
Ба ҳомун сипаҳ буд беш аз набот.

Сикандар чу бишнид, к-омад сипоҳ,
Бизад кӯсу овард лашкар ба роҳ[1].

Зи хафтону аз ҳанҷари ҳиндувон,
Зи аспу зи олоту баргустувон.

Зи созу зи гурдони ҳар ду гурӯҳ,
Замин ҳамчу дарё шуду гард кӯҳ.

Дурӯя сипаҳ баркашиданд саф,
Зи ханҷар ҳаме ёфт хуршед таф.

Ба пеши сипоҳ овариданд пил,
Ҷаҳон[2] шуд ба кирдори дарёи Нил.

Саворони ҷанг аз пасу пил пеш,
Ҳама баргирифта дил аз ҷони хеш[3].

Ту гуфтӣ ҳаво хун хурӯшад ҳаме,
Замин аз хурӯшаш биҷӯшад ҳаме.

Зи бас нолаи бӯқу ҳиндидарой[4],
Ҳама мардро[5] дил баромад зи ҷой.

Зи овози аспону бонги сарон
Чарангидани гурзҳои гарон

Ту гуфтӣ замин кӯҳи ҷангӣ[6] шудаст,
Зи гард осмон рӯи зангӣ шудаст.

Ба як ҳафта гурдони пархошҷӯй
Ба рӯй андаровардa буданд рӯй.

---

1. ТПЗИЛ – Ду лашкар, ки онро карона набуд,
Чу Искандар андар замона набуд.
2. Л – Замин.
3. Л – б. 157 нест.
4. Л – бӯқ бо карраной.
5. Л – Ҳаме кӯҳро.
6. ИЛ – сангӣ.

Ба ҳаштум бaромад яке тирагард
Бад-он сон, ки хуршед шуд лоҷвард[1].

Бипӯшид дидори эронсипоҳ,
Надиданд ҷуз хоки овардгоҳ.

Ҷаҳондор Доро бупечид рӯй.
Ҳам он номвар лашкари ҷангҷӯй[2].

Ба рӯди Фурот андаромад сипоҳ
Гурезон бирафтанд аз он размгоҳ.

Сипоҳи Сикандар пас андар дамон,
Яке пур зи ғам, дигаре шодмон.

Сикандар бишуд то лаби рӯдбор
Бикуштанд аз эрониён бешумор.

Сипоҳ аз лаби об баргоштанд,
Бифармуд, то рӯд нагзоштанд.

Ба пирӯзӣ омад бад-он размгоҳ,
Куҷо пеш буд бо гузида сипоҳ.

РАЗМИ ДУВУМИ ДОРО БО ИСКАНДАР

Чу Доро зи пеши Сикандар бирафт,
Ба ҳар сӯ саворон фиристод тафт.

Аз Эрону Тӯрон меҳонро бихонд,
Дирам доду рӯзидеҳонро бихонд.

Сари моҳи нав лашкар обод кард.
Сари номдорон пур аз бод кард.

Дигарбора аз об ин сӯ гузашт,
Биёрост лашкар бар он паҳндашт,

Сикандар чу бишнид, лашкар биронд,
Пазира шуду созаш[3] он ҷо бимонд.

1. Л – ложвард.
2. И – б. 164 – 165 нест.
3. Л – лашкар.

Сипаҳро чу рӯй андаромад ба рӯй,
Замину замон гашт пархошҷӯй.

Се рӯз андар он размашон шуд диранг,
Чунон шуд, ки аз кушта буд ҷой танг[1].

Фаровон зи эрониён кушта шуд,
Ҷаҳонҷӯйро рӯз баргашта шуд.

Пур аз дард баргашт аз овардгоҳ,
Чу ёрӣ надодаш ҳаме хуру моҳ[2],

Сикандар биёмад*[3] паси ӯ чу гард,
Басе аз ҷаҳонофарин ёд кард[4].

Хурӯше баромад зи пеши сипоҳ,
Ки «Эй зердастони гумкардароҳ,

Шуморо зи ман бими озор нест,
Сипоҳи маро бо шумо кор нест.

Бибошед эмин ба айвони хеш,
Ба Яздон супурда тану ҷони хеш.

Ба ҷону тан аз румиён растаед
В-агарчи ба хун дастро[5] шустаед».

Чу лашкар аз ӯ[6] эминӣ ёфтанд,
Ҳаме[7] рух сӯи румиён тофтанд[8].

---

1. ТПЗЛ – Сикандар дигарбора пирӯз гашт,
Баландахтару гетафрӯз гашт.
Сипоҳаш гурезону Доро ба ҷанг,
Ҳаме хок бугзид бар ҷои нанг.
2. Л – пас аз б. 179 ин б. омада:
Касеро, ки ӯ гум кунад бахти хеш,
Сазад, гар бигирад ҳама рахти хеш.
3. М – баромад.
4. Л – пас аз б. 180 ин б. омада:
Басе тохтӣ ӯ пас андар дамон,
Набудаш аз ин тохтан худ замон.
Наяфтад мар ӯро аз ӯ бозгашт,
Ҳама лашкар аз вай пуровоз гашт.
5. Л – дастҳо.
6. Л – эрониён.
7. ЛМ – Ҳама.
8. И – б. 185 нест.

Сикандар биёмад ба дашти набард,
Ҳама хоста сар ба сар гирд кард.

Бубахшид бар лашкараш хоста,
Сипоҳаш ба наввӣ*[1] шуд ороста.

Бибуданд чанде бар он размгоҳ,*[2]
Чу осуда шуд шаҳрёру сипоҳ,

Ҷаҳондор Доро ба Чаҳрам расид,
Ки он ҷо будӣ ганҷҳоро калид.

Ҳама меҳтарон пешвоз омаданд,
Пур аз дарду гурму гудоз омаданд.

Хурӯшон падар чун писарро надид,
Писар ҳамчунин, к-ӯ*[3] падарро надид.

Ҳама шаҳри Эрон пур аз нола буд,
Ба чашм-андарун об чун жола буд.

Зи Чаҳрам биёмад ба шаҳри Ситахр,
Ки озодагонро бад-он буд фахр.

Фиристодае рафт бар ҳар суве,
Ба ҳар номдореву ҳар паҳлаве.

Сипоҳ анҷуман шуд ба айвони[4] шоҳ,
Ниҳоданд заррин яке зергоҳ.

Чу Доро бар он курсии зар нишаст,
Бирафтанд гурдони хусравпараст.

Ба эрониён гуфт, к-«Эй меҳтарон,
Хирадманду шерону ҷанговарон,

Бубинед, то ройи[5] ин[6] кор чист»,
Ҳаме гуфт бо дарду чанде гирист.

1. М – Ба нерӯ сипоҳаш шуд
2. М – Бибуд андар он буму бар чор моҳ.
3. М – чун.
4. И – даргоҳи.
5. И – роҳи.
6. Л – чораи.

Ҳаме гуфт[1], к-«Имрӯз[2] мурдан ба ном,
Беҳ аз зиндаву румиён[3] шодком.

Ниёкону шоҳони мо то буданд,
Ба ҳар сол боже ҳаме бистаданд.

Ба ҳар кор моро забун буд Рум,
Кунун бахти озодагон гашт шум.

Ҳама подшоҳӣ Сикандар гирифт,
Ҷаҳондор шуд тахту афсар гирифт.

Чунин ҳам намонад, биёяд кунун,
Ҳама Порс гардад чу дарёи хун.

Зану кӯдаку мард гардад асир,
Намонад бар ин бум барнову пир.

Маро гар шавед андар ин ёрманд,
Бигардонам ин дарду ранҷу газанд.

Шикори бузургон буданд он гурӯҳ
Ҳама гашта аз шаҳри Эрон сутӯҳ.

Кунун мо шикореми эшон паланг,
Ба ҳар корзоре гурезон зи ҷанг.

Агар пушт яксар ба пушт оваред,
Бару буми эшон ба мушт оваред.

Касе, к-андар ин ҷанг сустӣ кунад,
Накӯшад, ки то ҷон дурустӣ кунад.

Мадоред аз ин пас ба гетӣ умед,
Ки шуд Рум Заҳҳоку мо Ҷаммшед».

Ҳаме гуфт гирёну дил пур зи дард,
Ду рухсора зарду ду лаб лоҷвард.

Бузургони донанда бархостанд,
Ҳама посухашро биёростанд.

1. ИМ – Чунин гуфт
2. Л – мӯбад, ки
3. ИЛМ – зинда, душман бад-ӯ

Хурӯше баромад зи айвон ба зор,
Ки гетӣ нахоҳем бе шаҳрёр.[1]

Ҳама рӯй яксар ба ҷанг оварем.
Ҷаҳон бар бадандеш танг оварем.

Бубандем доман як андар дигар,
Агар хок ёбем, агар буму бар[2].

Силеҳу дирам дод лашкаршро,
Ҳамон номдорони кишваршро.

РАЗМИ СЕВУМИ ИСКАНДАР БО ДОРО ВА ГУРЕХТАНИ ДОРО БА КИРМОН

Сикандар чу аз кораш огоҳ шуд,
Ки Доро ба тахт афсари моҳ шуд,

Сипаҳ баргирифт аз Ироқу биронд,
Ба рӯи ҳама номи Яздон бихонд.

Сипаҳро миёну карона набуд,
Ҳамон бахти Доро ҷавона набуд.

Пазира шуданро биёрост шоҳ,
Биёвард аз Истахр чандон сипоҳ,

Ки гуфтӣ замин барнатобад ҳаме,
Фалак роҳи рафтан наёбад ҳаме.

Ду шоҳи[3] ду кишвар кашиданд саф,
Ҳама найзаву гурзу ханҷар ба каф.

Баромад чунон аз ду лашкар хурӯш,
Ки чархи фалакро бидаррид гӯш.

Чу дарё шуд аз хуни гурдон замин,
Тани бесарон буд ҳама дашти кин.

1. М – Бикӯшад, ки то ҷонпарастӣ.
2. ТПЗ – Чу бишнид Доро сухан з-он гурӯҳ,
Ки карданд дар ҷанг дилҳо чу кӯҳ.
3. Л – Сипоҳи

Падарро набуд бар писар ҷои меҳр,
Бар эшон набахшид гардонсипеҳр.

Шаб омад, ба Доро даромад шикаст,
Сикандар миён тохтанро бубаст.

Ҷаҳондор Доро[1] ба Кирмон расид[2],
Ҳаме аз кафи[3] душманон ҷон кашид.

Сикандар биёмад ба Истахри Порс,
Ки дайҳими шоҳон буду фахри Порс.

Хурӯше баланд омад аз боргоҳ,
Ки «Эй меҳтарони намояндароҳ,

Ҳар он кас, ки зинҳор хоҳад ҳаме,
Зи карда ба Яздон паноҳад ҳаме,

Ҳама яксар андар[4] паноҳи мананд[5],
Бидонанд[6] агар некхоҳи мананд[7].

Ҳама хастагонро бубахшем чиз,
Ҳамон хуни душман нарезем низ.

Зи чизи касон даст кӯтаҳ кунем,
Хирадро сӯи равшанӣ раҳ кунем[8].

Чу пирӯзгар додамон фарраҳӣ,
Бузургиву дайҳиму шоҳаншаҳӣ.

Касе, к-ӯ зи фармони мо бигзарад,
Ҳаме гардани аждаҳо биспарад».

Зи чизе ки буд[9] андар он размгоҳ,
Бубахшид яксар ҳама бар сипоҳ.

1. Л – лашкар
2. ЛМ – кашид.
3. Л – бади.
4. Л – яксара дар
5. Л – манед.
6. Л – Бидонед.
7. Л – манед.
8. И – б. 228, 233 нест.
9. ИЛ – дид.

Чу Доро зи Эрон ба Кирмон расид,
Ду баҳр аз бузургони Эрон надид.

Хурӯше буд андар миёни сипоҳ,
Касеро[1] надиданд бар сар кулоҳ.

Бузургони фарзонаро гирд кард,
Касеро, ки бо ӯ буд андар набард.

Ҳама меҳтарон зору гирён шуданд,
Зи бахти бади хеш бирён шуданд.

Чунин гуфт Доро, ки «Ҳам бегумон
Зи мо буд бар мо бади осмон.

Шикан з-ин нишон дар ҷаҳон кас надид,
На аз кордонони пешин шунид.

Зану кӯдаку шаҳри Эрон[2] асир,
Равон[3] хаста аз ахтару тан ба тир[4].

Чӣ бинеду инро чӣ дармон кунед[5],
Ки бадхоҳро з-ин пушаймон кунед?[6]

На кишвар, на шаҳру на тахту кулоҳ,
На шоҳӣ, на фарзанду ганҷу сипоҳ.

Гар эдун, ки бахшоиши Кирдигор
Набошад, табаҳ шуд ба мо рӯзгор».

Касе, к-аз гаронмоягон зистанд,
Ҳама пеши ӯ зор бигристанд.

Ба овоз гуфтанд, к-«Эй шаҳрёр,
Ҳама хастаем аз бади рӯзгор.

1. ИЛМ – Якеро.
2. Л – шаҳриёрон.
3. Л – Ҷигар.
4. Л – пас аз б. 243 ин б. омада:
Ҳама хоста пок ғорат шуда,
Зи ганҷам ҳама созу олат шуда.
5. ЛМ – кунем.
6. ЛМ – кунем.

Сипаҳро зи кӯшиш сухан даргузашт,
Зи торак дами об бартар гузашт.

Падар беписар шуд, писар бепадар,
Чунин омад аз чархи гардон ба сар.

Киро модару хоҳару духтар аст,
Ҳама пок дар дасти Искандар аст.

Ҳама пок пӯшидарӯёни ту,
Ки буданд ларзанда бар ҷони ту,

Чи ганҷи ниёкони бартарманиш,
Ки омад ба дасти ту бесарзаниш,

Кунун монда андар кафи душманон[1],
Нажоди бузургону ганҷи каён.

Кунун нест моро або вай диранг,
Ки кӯшем бо вай ҳам аз роҳи ҷанг[2].

Кунун чора бо ӯ мудорост бас,
Ки тоҷи бузургӣ намонад ба кас.

Ҳамин чархи гардон бар ӯ бугзарад,
Чунин донад он кас, ки дорад хирад.

Ту ӯро ба тан зердастӣ намой,
Яке дар сухан низ чарбӣ физой.

Бубинем, фарҷом то чун бувад,
Ки гардиш зи андеша берун бувад.

Яке нома бинвис наздики ӯй,
Пурандеша кун ҷони торики ӯй.

Касе, к-ӯ ба дониш забонаш фурӯхт[3],
Ба чора бад аз бун тавонад[4] сипухт»

1. ИЛ – румиён.
2. И – б. 255 нест.
3. Л – гӯяд оташ забонаш насӯхт.
4. Л – тан бибояд.

Аз эшон чу бишнид, фармон гузид,
Чунон, к-аз раҳи шаҳрёрон сазид.

НОМАИ ДОРО БА ИСКАНДАР ДАР БОРАИ ОШТӢ

Дабири ҷаҳондидаро хонд шоҳ,
Биёвард қиртосу мушки сиёҳ.

Яке нома бинвишт бо доғу дард,
Ду дида пур аз хуну рух лоҷвард.

Зи Дорои Дороб бинн Ардашер,
Сӯи қайсар Искандари шергир.

Нахуст офарин кард бар кирдгор,
К-аз ӯ дид неку бади рӯзгор.

Дигар гуфт, к-«Аз гардиши осмон,
Хирадманд барнагзарад бегумон.

К-аз ӯ шодмонему з-ӯ бониҳеб,
Гаҳе бар фарозу гаҳе бар нишеб[1].

На мардӣ буд ин разми мо бо сипоҳ,
Магар гардишу бахшиши хуру моҳ.

Кунун буданӣ буду мо дил ба дард –
Чӣ дорем аз ин гунбади лоҷвард.

Кунун гар бисозиву паймон кунӣ,
Дил аз ҷанг ҷустан[2] пушаймон кунӣ,

Ҳамон[3] ганҷи Гуштоспу Исфандёр,
Ҳамон ёраву тавқи[4] бо гӯшвор[5].

---

1. ТПЗЛ – Зи Яздон бувад некуӣ дар ҷаҳон
Шиносандаи ошкору ниҳон.
Аз ӯям паноҳу бад-ӯям сипос,
Ҷаҳонгири хуб аст Яздоншинос.
2. Л – ҷанги Эрон.
3. И – Ҳама.
4. ИЛ – тоҷи.
5. ТПЗЛ – Ҳамон тахти* Кайхусраву тоҷи зар
Ҳамон хӯду хафтону** зарринкамар.
* Л – тавқи; ** Л – тоҷи аспу.

Фиристам ба ганҷи ту аз ганҷи хеш,
Ҳамон низ варзидаи ранҷи хеш.

Ҳамон ман туро ёр бошам ба ҷанг,
Ба рӯзи шитобат наҷӯям диранг.

Касеро, ки дорӣ зи пайванди ман,
Зи пӯшидарӯёну фарзанди ман,

Бари ман фиристӣ, набошад шигифт,
Ҷаҳонҷӯйиро кин набояд гирифт.

Зи пӯшидарӯён чуз аз сарзаниш,
Наёбанд шоҳони бартарманиш[1].

Чу нома бихонад худованди ҳуш,
Биёрояд он ройи донишниюш[2].»

Ҳаюне зи Кирмон биёмад дамон,
Ба наздики Искандари бадгумон.

Сикандар чу он нома бархонд, гуфт,
Ки «Бо ҷони Доро хирад бод ҷуфт.

Касе, к-ӯ гирояд ба пайванди ӯй,
Зи пӯшидарӯёну фарзанди ӯй,

Набинад магар тахтаи гӯр тахт,
Гар овехта сар зи шохи дарахт.

---

1. ТПЗ – Чу пирӯз гаштӣ, бузургӣ намой.
Ба ҳар некие некие барфизой.
2. ТПЗ – Бипурсад зи ёрон чу бар кӯҳакӯс
Бубастанд Дорову ҳам Файлақус.
Ба Руму ба румӣ зи шамшери тез
Чӣ кард он ҷаҳонҷӯй гоҳи ситез?
Чу аз ростӣ рой зад шоҳи Рум
Шуд оҳандили ӯ чу як мӯҳра мум.
Навиштанд аҳдеву гаштанд боз,
Бар он - бар бимонданд рӯзи дароз,
Ту чун чира гаштӣ, агар бугзарӣ
Насозӣ зи кин бо касе доварӣ,
Намонад зи ту ном эдар бадӣ,
Битобад зи ту фарраи эзадӣ
Ҳаме хост Доро пас аз сорвон
Биёвард наздаш ҳам андар замон,
Ҷаҳонҷӯй, чун нома биспурд, гуфт:
Ки «Бо бод бояд, ки гардӣ ту ҷуфт».

Аз Эрон надорам касеро ба*[1] ранҷ,
Аз эшон мабодо, ки хоҳем ганҷ.

Ту гар сӯи Эрон хиромӣ, равост,
Ҳама подшоҳӣ саросар туrост.

Зи фармони ту як замон нагзарам,
Нафас низ бе ройи ту нашмарам[2]».

Ба кирдори киштӣ биёмад ҳаюн,
Дилу дидаи тоҷвар пур зи хун.

КУШТА ШУДАНИ ДОРО БА (ДАСТИ) ДАСТУРОНИ ХУД

Чу он посухи нома Доро бихонд,
Зи кори ҷаҳон дар шигифтӣ бимонд,

Саранҷом гуфт: «Ин зи куштан батар,
Ки ман пеши румӣ бубандам камар.

Сутудон маро беҳтар ояд зи нанг,
Бад-ин достон зад яке марди санг.

Ки гар оби дарё бихоҳад расид,
Бад-ӯ[3] қатраборон наёяд падид.

Ҳаме будаме ёри ҳар кас ба ҷанг,
Чу шуд мар маро з-ин нишон кор танг,

Набинам ҳаме дар ҷаҳон ёр кас
Ҷуз аз[4] Эзадам нест фарёдрас».

Чу ёвар набудаш зи наздику дур
Яке нома бинвишт наздики Фур.

1. М – Зи мо худ мабодо, ки бинанд ранҷ.
2. ТПЗ – Сикандар чунон нома посух навишт,
Ба боғи бузургӣ дарахте бикишт.
Ки бораш ҳама офарин буд пок,
Зи тобанда хуршеду торикхок.
3. Л – Дар ӯ.
4. ЛМ – Ба ҷуз.

Пур аз лобаву зердастиву дард,
Нахуст офарин бар ҷаҳондор кард.

Дигар гуфт, к-«Эй меҳтари ҳиндувон,
Хирадманду донову равшанравон,

Ҳамоно, ки назди ту омад хабар,
Ки моро чӣ омад зи ахтар ба сар.

Сикандар биёвард лашкар зи Рум,
На бар монд моро, на обод бум.

На пайванду фарзанду тахту кулоҳ,
На дайҳими шоҳӣ, на ганҷу сипоҳ.

Гар эдун, ки бошӣ маро ёрманд,
Ки аз хештан боздорам газанд,

Фиристам-т чандон гуҳарҳо зи ганҷ,
К-аз он пас набинӣ ту аз ганҷ ранҷ.

Ҳамон дар ҷаҳон низ номӣ шавӣ,
Ба назди бузургон гиромӣ шавӣ».

Ҳаюне фиристод[1] бар сони бод,
Баромад бари Фури фуроннажод.

Чу Искандар огоҳ шуд з-он сухун,
Ки Дорои Дороб чӣ афканд бун,

Бифармуд, то баркашиданд ной,
Баромад ғави кӯсу ҳиндидарой.

Биёвард аз Истахр чандон сипоҳ,
Ки хуршед бар чарх гум кард роҳ.

В-аз он рӯй Доро биёмад ба роҳ[2],
Ҷаҳон тоза шуд яксар аз фарри шоҳ[3].

Баромад хурӯши сипоҳ аз ду рӯй,
Беором шуд мардуми ҷангҷӯй.

1. ИЛМ – барафканд.
2. Л – дигар.
3. ИМ – б. 306 нест, Л – шуд пур аз лашкару шурӯ шар.

Сикандар ба оин сафе баркашид,
Ҳаво нилгун шуд, замин нопадид.

Чу Доро биёвард лашкар ба роҳ,
Сипоҳе на бар орзу размхоҳ.

Шикаста дилу гашта аз разм сер,
Сари бахти эрониён гашта зер,

Наёвехтанд эч бо румиён,
Чу рӯбаҳ шуд он наррашери жаён.

Гаронмоягон зинҳорӣ шуданд,
Зи авҷи бузургӣ ба хорӣ шуданд.

Чу Доро чунон дид, баргошт рӯй,
Гурезон ҳаме рафт бо ҳою ҳуй.

Бирафтанд бо шоҳ сесад савор,
Аз Эрон ҳар он кас, ки буд номдор.

Ду дастур будаш гиромӣ ду мард,
Ки бо ӯ будандӣ ба дашти набард.

Яке мӯбаде номи ӯ Моҳёр
Дигар мардро ном Ҷонусёр.

Чу диданд, к-он кор бесуд гашт,
Баландахтару номи Доро гузашт,

Яке бо дигар гуфт, к-ин шӯрбахт,
Аз ин пас набинад дигар*[1] тоҷу тахт.

Бибояд задан дашнае бар бараш
В-агар*[2] теғи ҳиндӣ яке бар сараш.

Сикандар супорад ба мо кишваре
Бар ин подшоҳӣ шавем афсаре.

Ҳаме рафт бо ӯ ду дастури ӯй,
Ки дастур буданду ганҷури ӯй.

1. М – ҳамон.
2. М – Дигар.

Меҳин бар чапу Моҳёраш ба рост,
Чу шаб тира гашт, аз ҳаво бод хост,

Яке дашна бигрифт Ҷонусёр,
Бизад бар бару синаи шаҳрёр.

Нагун шуд сари номбардор шоҳ
В-аз ӯ бозгаштанд яксар сипоҳ.

АНДАРЗ КАРДАНИ ДОРО БО ИСКАНДАР ВА МУРДАН

Ба наздики Искандар омад вазир,
Ки «Эй шоҳи пирӯзу донишпазир,

Бикуштем мо душманат[1] ногаҳон,
Сар омад бар ӯ тоҷу тахти меҳон».

Чу бишнид гуфтори Ҷонусёр,
Сикандар чунин гуфт бо Моҳёр,

Ки «Душман, ки афкандӣ акнун куҷост,
Бибояд намудан ба мо[2] роҳ рост».

Бирафтанд ҳар ду ба пеш-андарун,
Дилу ҷони*[3] румӣ пур аз хашму хун.

Чу наздик шуд, рӯи Доро бидид,
Пур аз хун бару рӯй чун шанбалид.

Бифармуд, то бора бугзоштанд,
Ду дастури ӯро нигаҳ доштанд.

Сикандар зи асп андаромад чу бод,
Сари марди хаста ба рон барниҳод.

Нигаҳ кард, то хаста гӯянда ҳаст,
Бимолид бар чеҳри ӯ[4]*[5] ҳар ду даст.

---

1. ИЛ – душмантро.
2. Л – ман.
3. М – чашми.
4. Л – чеҳрааш.
5. М – рӯи ӯ.

Зи сар баргирифт, афсари хусравиш[1],
Кушод аз бар он[2] ҷавшани паҳлавиш[3],

Зи дида биборид бар вай[4] сиришк,
Тани хастаро дид дур аз пизишк.

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин бар ту осон шавад,
Дили бадсиголат ҳаросон шавад.

Ту бархезу дар маҳди заррин нишин
В-агар ҳаст нерӯт, бар зин нишин.

Зи Ҳинду зи Румат пизишк оварам,
Зи дарди ту хунин сиришк оварам.

Супорам туро подшоҳиву тахт,
Чу беҳтар шавӣ, мо бубандем рахт.

Ҷафопешагони*[5] туро ҳам кунун
Биёвезам аз дорҳо сарнагун.

Чунон шуд зи пирон шунидем дӯш
Дилам гашт пурхуну лаб пурхурӯш[6].

Ки ҳар ду зи як беҳу[7] пероҳанем,
Ба бешӣ чаро тухмаҳо[3]*[8] барканем».

Чу бишнид Доро, ба овоз гуфт,
Ки «Ҳамвора бо ту хирад бод ҷуфт.

Бар онам, ки аз пок додори хеш,
Биёбӣ ту подоши гуфтори хеш.

Яке он ки гуфтӣ, ки Эрон турост,
Сари тоҷу тахти далерон турост,

1. Л – хусравӣ.
2. Л – он бару.
3. Л – паҳлавӣ.
4. ИЛМ – чанде.
5. М – Ситамгорагони.
6. Л – сар пур зи ҷӯш.
7. ИЛМ – Зи як беху як шоху.
8. И – тухмаро.

Ба ман марг наздиктар, з-он ки тахт,
Бипардахт тахт аз нагунгашта бахт.

Бар ин аст фарҷоми чархи баланд,
Хиромаш ҳама ранҷу судаш газанд.

Ба мардӣ нигар, то нагӯӣ, ки ман
Фузунам*[1] аз ин номдор анҷуман.

Баду нек ҳар ду зи Яздон шинос
В-аз ӯ дор, то зинда бошӣ, сипос.

Намудори гуфтори ман ман басам,
Бар ин достон ибрати ҳар касам,

Ки чандон бузургиву шоҳиву ганҷ
Маро буду аз ман набуд кас ба ранҷ.

Ҳамон низ чандон силеҳу сипоҳ,
Гаронмоя аспону тахту кулоҳ.

Ҳамон низ фарзанду пайвастагон
Чи пайвастагон? Доғдил, хастагон.

Замину замон банда буд пеши ман
Чунин буд, то бахт буд хеши ман[2].

Зи некӣ ҷудо мондаам з-ин нишон,
Гирифтор дар дасти мардумкушон.

Зи фарзанду хешон шуда ноумед,
Сияҳ шуд ҷаҳон, дидагонам сапед.

Зи хешон касе нест фарёдрас,
Умедам ба Парвардигор аст бас.

Бад-ин гуна хаста ба хок-андарам,
Зи гетӣ ба доми ҳалок-андарам.

Бар ин аст оини чархи равон,
Агар шаҳрёрӣ, агар паҳлавон.

---

1. М – Будам беш.
2. ТПЗ – Чу аз ман ҳамон бахт бегона шуд.
Ҳама коху айвон чу вайрона шуд.

Бузургӣ ба фарҷом ҳам бугзарад,
Шикор асту маргаш ҳаме бишкарад».

Сикандар зи дида буборид хун,
Бар он шоҳи хаста ба хок-андарун.

Чу Доро бидид он зи дил дарди ӯй[1],*[2]
Сиришки равон бар*[3] рухи зарди ӯй[4],

Бад-ӯ гуфт: «Магрӣ, к-аз ин суд нест,
Зи оташ маро баҳра ҷуз дуд нест.

Чунин буд бахшиш зи бахшандаам,
Ҳам аз рӯзгори дурахшандаам.

Ба[5] андарзи ман сар ба сар гӯш дор,
Пазиранда бошу ба дил ҳуш дор».

Сикандар бад-ӯ гуфт: «Фармон турост,
Бигӯй он чи хоҳӣ, ки паймон турост».

Забон тез Доро бар ӯ баркушод,
Ҳаме кард сар то сар андарз ёд.

Нахустин чунин гуфт, к-«Эй номдор,
Битарс аз Ҷаҳондовари Кирдигор.

Ки чарху замину замон офарид,
Тавоноиву нотавон офарид.

Нигаҳ кун ба фарзанду пайванди ман,
Ба пӯшидарӯёни дилбанди[6] ман.

Зи ман поктан духтари ман бихоҳ,
Бидораш ба ором дар пешгоҳ.

Куҷо модараш Равшанак ном кард,
Ҷаҳонро бад-ӯ шоду падром кард.

1. Л – дилу ройи ӯ.
2. М – ӯ.
3. М – Чу борон сиришк аз.
4. Л – равон ашки хунии саропойи ӯ
5. Л – Ту.
6. ИЛ – пӯшидагони хирадманди.

Наёбӣ зи фарзанди ман сарзаниш,
На беғора аз мардуми бадкуниш.

Чу парвардаи шаҳрёрон бувад,
Ба рой афсари номдорон бувад.

Магар з-ӯ бубинӣ яке номдор,
Куҷо нав кунад номи Исфандёр.

Биёрояд ин оташи Зардуҳушт,
Бигирад ҳаме Занду Усто ба мушт.

Нигаҳ дорад ин фолу ҷашни Сада,
Ҳамон фарри Наврӯзу оташкада.

Ҳамон Урмузду ҳамон рӯзи меҳр,
Бишӯяд ба оби хирад ҷону чеҳр,

Кунад тоза оини лӯҳроспӣ,
Бимонад[1] пайи дини гуштоспӣ.

Меҳонро ба меҳ дораду кеҳ ба кеҳ,
Бувад динфурӯзандаву рӯзбеҳ».

Сикандар чунин дод посух бад-ӯй,
Ки «Эй некдил, хусрави ростгӯй,

Пазируфтам ин панду андарзи ту,
Фузун з-ин набошам бад-ин марзи ту.

Ки ин[2] некуиҳо ба ҷой оварам,
Хирадро-бар ин раҳнамой оварам».

Ҷаҳондор дасти Сикандар гирифт,
Ба зорӣ хурӯшидан андар гирифт.

Кафи дасти ӯ бар даҳон барниҳод,
Бад-ӯ гуфт: «Яздон паноҳи ту бод!

Супурдам туро ҷою*[3] рафтам ба хок,
Равонро супурдам ба Яздони пок».

1. Л – Биронад.
2. Л – ҳама.
3. М – тахту.

Бигуфт ину ҷонаш баромад зи тан,
Бар ӯ зор гирён шуданд анҷуман.

Сикандар ҳама ҷомаҳо кард чок,
Ба тоҷи каён барпароканд хок.

Яке дахма кардаш ба оини ӯй,
Бар он сон, ки буд фарраву дини ӯй.

Бишустандаш аз хун ба равшан гулоб,
Чу омад-ш ҳангоми ҷовид хоб,

Биёростандаш ба дебои Рум,
Ҳама пайкараш гавҳару зар-ш бум.

Танаш зери кофур шуд нопадид
В-аз он пас касе рӯи Доро надид.

Ба дахма-дарун тахти заррин ниҳод,
Яке бар сараш тоҷи мушкин ниҳод.

Ниҳодаш ба тобути зар-андарун,
Бар ӯ-бар зи мижгон буборид хун.

Чу тобуташ аз ҷой бардоштанд,
Ҳама даст бар даст бугзоштанд.

Сикандар пиёда ба пеш-андарун,
Бузургон ҳама дидаҳо пур зи хун.

Чунин то сутудони Доро бирафт,
Ҳаме пӯст гуфтӣ бар ӯ барбикафт.

Чу бар тахт бинҳод тобути шоҳ,
Бар оини шоҳон баровард роҳ.

Чу пардахт аз он дахмаи арҷманд,
Зи берун бизад дорҳои баланд.

Яке дор бар номи Ҷонусёр,
Дигар ҳамчунон аз дари Моҳёр.

Ду бадхоҳро зинда бар дор кард.
Сари шоҳкушро нагунсор кард.

Зи лашкар бирафтанд мардони ҷанг,
Гирифта яке санг ҳар як ба ҷанг,

Бикуштанд бар дорашон зору хор,
Мабодо касе, к-ӯ кушад шаҳрёр.

Чу диданд эрониён, к-ӯ чӣ кард,
Ба*[1] зорӣ бар он шоҳи озодмард[2].

Гирифтанд яксар бар ӯ офарин,
Варо хонданд[3] шаҳрёри замин.

НОМА НАВИШТАНИ ИСКАНДАР НАЗДИ БУЗУРГОНИ ЭРОН

Зи Кирмон кас омад сӯи Исфаҳон,
Ба ҷое, ки буданд аз Эрон меҳон.

Ба наздики пӯшидарӯёни шоҳ,
Биёмад яке марди бодастгоҳ.

Бар эшон дуруди Сикандар бибурд,
Ҳама кори Доро бар эшон шумурд.

Чунин гуфт, к-«Аз марги шоҳони дод
Набошад дили душману дӯст шод.

Бидонед, к-имрӯз Доро манам,
Гар ӯ шуд ниҳон, ошкоро манам.

Фузун аст аз ӯ некуиҳо, ки буд,
Ба тимор дилро набояд шахуд.

Ҳама маргроем шоҳу сипоҳ,
Агар дер монӣ, ҳамин*[4] аст роҳ.

Буна сӯи шаҳри Ситахр оваред,
Ба пайванди мо низ фахр оваред.

---

1. М – Зи.
2. И –б. 403, 404 нест.
3. Л – бар он номвар.
4. М – монем ин.

Ҳамон аст Эрон, ки буд аз нахуст,
Бибошед шодондилу тандуруст».

Набиштанд нома ба ҳар кишваре,
Ба ҳар номдореву ҳар меҳтаре.

Зи Искандари Файлақуси бузург,
Ҷаҳонгиру*[1] бо кинаҷӯён сутург.

Ба назди бузургони солорфаш.
Далерони аспафкану кинакаш,

Сӯи нома аз подшоҳи каён
Сӯи кордонони эрониён.

Чу анбар сари хомаи Чин бишуст,
Сари нома буд офарин аз нахуст,

Бад-он додгар, к-ӯ ҷаҳон офарид,
Ҳамон[2] ошкору ниҳон офарид.

Ду гетӣ падид омад аз кофу нун,
Чаро, на ба фармони ӯ-дар, на чун.

Сипеҳре, ки бинӣ аз ин сон равон,
Ба доноии ӯ бувад то тавон[3].*[4]

Бибошад ба фармони ӯ ҳар чи хост,
Ҳама бандагонему ӯ подшост.

В-аз ӯ бод бар номдорон дуруд,
Бар андозаи ҳар яке барфузуд.

Ҷуз аз некномиву фарҳангу дод,
Зи рафтори гетӣ магиред ёд.

Ба пирӯзӣ - андар ғам омад маро,
Ба сур-андарун мотам омад маро.

1. М – Ҷаҳонҷӯю
2. Л – Басе.
3. И – Ба дониш бар ӯ - бар хирад нотавон.
4. М – Тавонову доно ҷуз ӯро махон.

Ба дорандаи офтоби баланд,
Ки бар ҷони Доро наҷустам газанд.

Мар он шоҳро душман аз хона буд,
Яке банда будаш, на бегона буд.

Кунун ёфт бодафраи эзадӣ,
Чу бад сохт, омад ба рӯяш бадӣ.

Шумо дод ҷӯёду фармон кунед,
Равонро ба паймон гаравгон кунед.

Чу хоҳед, к-аз чарх ёбед бахт,
Зи ман бадраву бардаву тоҷу тахт[1].

Пур аз дарди Дорост равшан дилам,
Бикӯшам, к-аз андарзи ӯ нагсилам.

Ҳар он кас, ки ояд бар ин боргоҳ,
Дирам ёбаду арҷу[2] тахту кулоҳ.

Чу хоҳад, ки бошад ба айвони хеш,
Нагардад гурезон зи паймони хеш,

Расонед чизе, ки бояд ба ганҷ
В-аз он пас наёбад касе дарду ранҷ.

Дирамро ба номи Сикандар занед,
Бикӯшеду паймони ӯ нашканед[3].

Нишастангаҳи шаҳрёрони хеш,
Бидоред аз ин пас ба оини пеш.

Мадоред бе дидбон марзи хеш,
Падид оваред андар ин арзи хеш.

---

1. ТПЗ – Бад-ин гуфти ман гӯш доред пок,
Равонро махоҳед ҷои мағок.
2. И – ганҷу.
3. ТПЗЛ – Ки ҳар, к-ӯ зи паймони мо бугзарад,
Бад-ин хубгуфтори* мо награвад,
Гирифториву ранҷ ӯро** сазост.
Ки подоши Эзад мар ӯро ҷазост.
* Л – чарбгуфтори; ** Л – Чу ояд, мар ӯро уқубат.

Мадоред бозор бе посбон,
Ки ронад ҳаме номи мо бар забон.

Бад-он то набошад зи дуздон газанд,
Бимонед шодондилу судманд.

Зи ҳар шаҳр зебо парастандае,
Пур аз шарм бедордил бандае,

Ки шояд ба мушкӯи заррини мо,
Бидонад парастидани дини мо,

Чунон, к-ӯ ба рафтан набошад дижам,
Нашояд, ки бар барда бошад ситам.

Фиристед сӯи шабистони мо,
Ба наздики хусравпарастони мо.

Ғарибон, ки бар шаҳри мо бугзаранд,
Чамонанда пою лабон ночаранд,

Дил аз айб софеву сӯфӣ ба ном,
Ба дарвешӣ - андар шуда шодком,

Зи хоҳандагон номашон бар кунед,*[1]
Шумор андар оғози дафтар кунед.

Ҳар он кас, ки ҳаст аз шумо мустаманд,
Куҷо ёфт аз кордоре газанд,

Дилу пушти бедодгар бишканед,
Ҳама беху шохаш зи бун барканед[2].

Кунам зинда бар дор бадномро,
Ки гум кард аз оғоз фарҷомро.

Ба доду диҳиш дил тавонгар кунед,
Аз озодагӣ бар сар афсар кунед.

Ки фарҷом ҳам рӯзатон бугзарад,
Замона паи мо ҳаме бишмарад,

1. М – сар.
2. ТПЗ – Ниҳонӣ бад-ӯ кор кардан ба рӯй –
Биёбам ҳаме, чун кунам ҷустуҷӯй.

Касе, к-ӯ зи фармони мо бугзарад,
Ба фарҷом аз он кор кайфар барад.

Чу нома фиристода шуд, баргирифт,
Ҷаҳоне ба ором дар бар гирифт[1]

Зи Кирмон биёмад ба шаҳри Ситахр,
Ба сар барниҳод он каӣ тоҷи фахр[2].

Ту рози ҷаҳон, то тавонӣ, маҷӯй,
Ки ӯ зуд печад зи ҷӯянда рӯй.

Биёмӯз дониш ту, то эдарӣ,
Ки он ҷо ҳама бар зи дониш х(в)арӣ[3].

1. Л –б. 455 нест.
2. И –б. 456 нест.
3. ИЛ – б. 458 нест.

ПОДШОҲИИ СИКАНДАР
ЧОРДАҲ СОЛ БУД

ОҒОЗИ ДОСТОН

НИШАСТАНИ СИКАНДАР БАР ТАХТИ ЭРОН

Бар он офарин, к-ӯ ҷаҳон офарид,
Замину замону макон офарид,

Ки[1] ором аз ӯй асту ҳам кор[2] аз ӯ,
Ҳам оғоз[3] аз ӯй асту анҷом[4] аз ӯ.

Сипеҳру замону замин они[5] ӯст,
Каму беши гетӣ ба фармони[6] ӯст.

Зи хошоки ночиз то арш рост
Саросар ба ҳастии ӯ-бар гувост.

Ҷуз ӯро махон[7] Кирдгори ҷаҳон,
Шиносандаи ошкору ниҳон.

В-аз ӯ бар равони Муҳаммад дуруд,
Ба ёрон-ш- бар ҳар яке барфузуд.

Сари анҷуман буд зи ёрон Алӣ,
Ки хондаш паямбар[8] Алии валӣ.

Ҳама пок буданду парҳезгор,
Суханҳои ӯ баргузашт аз шумор[9].

---

1. Л – Ҳам
2. Л – ком
3. Л – анҷом
4. Л – фарҷом.
5. Л – ситора ҳама карда
6. Л – бароварда.
7. Л – мадон.
8. Л – шииш хонад
9. К – Пас аз б. 8 ин б. омада:

   Або дигарон мар маро кор нест,
   Бад-ин - дар маро роҳи гуфтор нест.
   Набошад ба ҷуз бепадар душманаш,
   Ки Яздон ба оташ бисӯзад танаш!

Кунун бар суханҳо физоиш кунем,
Ҷаҳонофаринро ситоиш кунем.

Ситоем тоҷи шаҳаншоҳро,
Ки бахташ дурахшон кунад моҳро[1].

Ҷаҳондори бобахшишу фарру[2] дод,
Замона ба фармони ӯ гашта[3] шод.

Худованди кӯполу шамшеру ранҷ,
Худованди осониву тоҷу ганҷ,

Хирадманди донову[4] чирасухан,
Ҷавон ӯ[5] ба солу ба дониш куҳан.

Ҷаҳондори бофарру некишинос,
Ки аз тоҷ дорад зи Яздон сипос.

Ҳаме Муштарӣ тобад аз фарри ӯ,
Бинозем дар сояи парри ӯ.

Шаҳаншоҳ Маҳмуди бахшандазар,
Фалак н-оварида чун ӯ тоҷвар[6].

Ба разм осмонро хурӯшон кунад,
Чу базм оядаш, гавҳар афшон кунад.

Чу хашм оварад, кӯҳ резон кунад[7],
Сипеҳр аз бари хок ларзон кунад[8].

Падар бар падар шаҳрёр аст шоҳ,
Бинозад бад-ӯ гунбади ҳуру моҳ[9].

1. Л – Пас аз б. 10 ин б. омада:
   Абулқосим он шоҳ Маҳмуд ном,
   Ки аз номи ӯ фахр ҷӯянду ком.
2. Л – Худованди пирӯзиву бахшу
3. Л – ӯй аст.
4. Л – зебову.
5. Л – Ҷавоне.
6. Л – б. 14 – 16 нест.
7. Л – шавад.
8. Л – шавад.
9. Л – б. 19 нест.

Бимонод то ҷовидон номи ӯ,
Ҳама меҳтарӣ бод фарҷоми ӯ!

Сари нома кардам санои варо,
Бузургиву оину рои варо[1].

Аз ӯ дидам андар ҷаҳон номи нек,
Зи гетӣ варо бод фарҷоми нек!

Зи дидори ӯ тоҷ равшан шудаст,
Зи бадҳо варо бахт ҷавшан шудаст[2].

Бинозад бад-ӯ мардуми порсо,
Ҳар он, к-ӯ шавад[3] бар замин подшо.

Ҳаво равшан аз борвар[4] бахти ӯст,
Замин номвар пояи тахти ӯст.

Ба рамз- андарун жандапили балост,
Ба базм- андарун осмони вафост.

Чу дар базм рахшон шавад рои[5] ӯ,
Ҳаме мавҷ хезад зи дарёи[6] ӯ.

Ба нахчир шерон шикори ваянд,
Даду дом дар зинҳори ваянд.

Зи овози гурзаш ҳаме рӯзи ҷанг
Бидаррад дили шеру чарми паланг.

Сараш сабз боду дилаш пур зи дод,
Ҷаҳон низ бе афсари[7] ӯ мабод!

Кунун бозгардам сӯи достон,
Ба назм орам аз гуфтаи бостон[8].

1. Л – б. 21 нест.
2. Л – б. 23 нест.
3. Л – кас, ки шуд
4. Л – тобиши.
5. Л – ҷои.
6. Л – мавҷи зар хезад аз пои.
7. Л – бесару афсари.
8. Л- б. 31 нест.

Сикандар чу бар тахт биншаст, гуфт,
Ки «Бо ҷони шоҳон хирад бод ҷуфт,

Ки пирӯзгар дар ҷаҳон Эзад аст,
Ҷаҳондор агар з-ӯ натарсад, бад аст.

Баду неки мо[1] бугзарад бегумон,
Раҳоӣ набошад зи чанги замон.

Ҳар он кас, ки ояд бад-ин боргоҳ,
Ки бошад зи мо сӯи мо додхоҳ.

Агар гоҳи бор ояд, ар[2] ними шаб,
Ба посух расад, чун кушояд ду лаб.

Чу пирӯзгар фарраҳӣ[3] додамон,
Дари бахти пирӯз[4] бикшодамон.

Ҳама зердастон биёбанд баҳр
Ба кӯҳу биёбону дарёву шаҳр.

Нахоҳем бож аз ҷаҳон панҷ сол,
Ҷуз он кас, ки гӯяд, ки ҳастам ҳамол.

Ба дарвеш бахшем бисёр чиз,
Зи доранда чизе нахоҳем низ».

Чу Искандар ин некуиҳо бигуфт,
Дили подшо гашт бо дод ҷуфт.

Аз Эрон баромад яке офарин
Бад-он додгар шаҳрёри замин.

В-аз он пас пароканда гашт анҷуман,
Ҷаҳондор биншаст бо ройзан.

1. Л- некамон.
2. Л –аз.
3. И-фаррухӣ.
4. пирӯза.

НОМАИ ИСКАНДАР НАЗДИ ДИЛОРОЙ МОДАРИ РАВШАНАК

Бифармуд, то пеши ӯ шуд дабир,
Қалам хост румиву чинӣ ҳарир.

Нависанда аз килк чун хома кард,
Сӯи модари Равшанак нома кард,

Ки «Яздон туро музди некон диҳод,
Пас аз дард оромиши[1] ҷон диҳод!

Набиштам яке номае пеш аз ин,
Набишта[2] дар ӯ пандҳо[3] беш аз ин.

Чу ҷуфти туро[*4] рӯз баргашта шуд,
Ба дасти яке банда-бар кушта шуд.

Бар оини шоҳон кафан сохтам,
Зи дарди ҷаҳондор пардохтам.

Басе оштӣ хостам пеши ҷанг,
Накард оштӣ, чун набудаш диранг.

Зи хунаш[5] бупечид ҳам душманаш,
Ба мину расонод Яздон танаш!

Варо додгар ҷои некон диҳод,
Бадандешро заҳри[6] пайкон диҳод!

Наёбад касе чора аз чанги марг,
Чу боди хазон асту мо ҳамчу барг.

Ҷаҳон яксар[7] акнун ба пеши шумост,
Бар андарзи Доро фаровон гувост,

1. И- ӯ ромиши Л- марги шаҳ ромиши
2. Л- Навишта.
3. Л- Дардҳо.
4. М- ҷуфти ту
5. И- б. 48 нест.
6. Л- маргаш.
7. Л- заҳру

Ки ӯ Равшанакро ба ман доду гуфт,
Ки чун ӯ[1] набошад[2] туро дар нуҳуфт.

Кунун бо парастандаву доягон,
Аз Эрон бузургону пурмоягон,

Фиристед зудаш ба[3] наздики ман,
Зудояд магар ҷони торики ман.

Бидонед чун пеш буд Исфаҳон,
Ба ҳар сӯ пароканда корогаҳон,

Ҳамон кордорони[4] бошарму дод,
Ки Дорои Доробашон кард ёд[5].

Гар он ҷо нахоҳед, фармон равост,[6]
Ҳама буми[7] Эрон ба пеши шумост.

Дили хешро пурмудоро кунед,
Маро дар ҷаҳон ном Доро кунед».

Сӯи Равшанак ҳамчунон нома кард,[*8]
Суханро гузар бар сари хома кард.[9][*10]

Нахуст офарин кард бар Кирдгор,
Ҷаҳондору донову парвардгор,

Дигар[11] гуфт, к-аз гавҳари подшо
Назояд магар мардуми порсо.

Дилорову борою[12] бонозу[13] шарм,
Сухан гуфтанаш хубу овой нарм.

---

1. И- ҷумла яксар.
2. ЛМ-наёяд.
3. И – Варо зуд бифрист.
4. Л – Ҳама кордонони.
5. ИЛ- кор дод.
6. И – Гар он ҷо ки хохед, фармон туpост; Л- В-ар он ҷо нахоҳед, фармон туpост.
7. ИЛ- шаҳр.
8. И- ҷумла яксар.
9. Л- Зи шоҳи ҷаҳондори худкома кард.
10. М – Зи шоҳи ҷахондори худкомае.
11. И – Чунин.
12. Л – Дилороми боному
13. Л – Дилорои боному борою

Падар мар туро пеш моро супурд,
В-аз он пас бишуд, номи неке бибурд.

Чу ой̣ шабистону мушкӯи ман,
Бубинӣ, ту бошӣ ҷаҳонҷӯи ман.

Сари бонувониву зебои тоҷ,
Фурӯзандаи ёраву тахти оҷ.

Набиштем нома бари модарат,
Ки эдар[1] фиристад туро дарх(в)арат[2].

Бар оини[3] фарзанди шоҳаншаҳон,
Ба пеш- андарун мӯбади Исфаҳон.

Парастандаву тоҷу пилону[4] маҳд,
Ҳамонро, ки ту хӯрдӣ з-ӯ[5] ширу шаҳд.

Ба мушкӯи мо бош равшанравон,
Туӣ дар[*6] шабистон сари бонувон.

Ҳамеша дилу шарм ҷуфти ту бод,
Шабистони шоҳон нуҳуфти ту бод![7]

Биёмад яке файласуфе чу гард,
Суханҳои шоҳи ҷаҳон ёд кард.

ПОСУХИ НОМАИ СИКАНДАР АЗ ДИЛОРОЙ

Дилорой чун ин суханҳо шунид,
Яке боди сард аз ҷигар баркашид.

Ба Доро зи дида биборид[8] хун,
Ки буд рехта зери хок- андарун.

1. И- Зи мо
2. Л- ҳаме дарх(в)арат.
3. И- Ба оини
4. ИЛ- Парастандаи тоҷи шоҳону
5. Л- Ҳамоно, ки хӯрдан бувад
6. М –бар
7. ТПЗЛ- Ба коми ту гардод чархи баланд,
   Зи душман танат дуру дур аз газанд.
8. Л- Зи Доро буборид аз дида

Навистандаи[1] номаро пеш хонд,
Ҳаме хун зи[2] мижгон ба рух барфишонд.

Мар он номаро зуд посух навишт,
Суханҳои бомағзу фаррух навишт.

Нахуст офарин кард бар додгар[3],
Худованди орому рою ҳунар.[4]

Дигар гуфт, к- «аз кори гардонсипеҳр,[5]
К-аз ӯй аст пархошу орому[6] меҳр,

Ҳама фарри Доро ҳаме хостем,
Забонро ба номи вай оростем.

Кунун чун замони вай андаргузашт,
Сари гоҳи ӯ чӯби тобут гашт.

Туро хоҳам андар ҷаҳон некувӣ,
Бузургиву пирӯзиву хусравӣ,

Ба коми ту хоҳам, ки бошад ҷаҳон,
Бар ин ошкоро надорам[7] ниҳон.

Шунидам ҳама ҳар чӣ гуфтӣ ба[8] меҳр,
Ки аз ҷони ту шод бодо сипеҳр.

Аз он дахма Дорову[9] аз[10] Моҳёр,
Мукофоти бадхоҳ Ҷонусёр.

Чу хуни худованд резад касе,
Ба гетӣ дирангаш набошад[11] басе.

1. И- Набисандаи
2. И- Хуни
3. Л – Кирдгор,
4. Л – Парвардигор: И – аврангу Парвардигор
5. ЛМ – Кирдигори сипехр,
6. Л – орому пархошу
7. Л – надонам
8. И – кардӣ зи
9. И-Аз он дахмаву дору
10. Л- дахмаву дору зи
11. И – наёяд

Дигар он, ки ҷустӣ ҳама оштӣ,
Басе[1] рӯз бо панд бугзоштӣ.

Набояд[2] зи шоҳон парастандагӣ,
Наҷӯяд кас аз тоҷвар бандагӣ.

Ба ҷои шаҳаншоҳ Доро[3] туӣ,
Чу хуршед шуд, моҳ моро туӣ.

Мабодо зи гетӣ ҷуз аз коми ту.
Ҳамеша[4] бар айвонҳо[5] номи ту.

Дигар он ки аз Равшанак ёд кард,
Дили мо бад- он орзу шод кард.

Парастандаи туст,[6] мо бандаем,
Ба фармону роят сар афкандем

Дурудат фиристоду посух навишт[7]
Яке нома чун бӯстони биҳишт.

Чу шоҳи замона туро баргузид,
Сар аз рӯи ӯ кас наёрад кашид.

Набиштем нома сӯи меҳтарон,
Ба паҳлав, бузургону ҷанговарон,

Ки фармони Дорост фармони ту,
Напечад касе сар зи паймони ту.

Фиристодаро бардаву бадра дод,
Зи ганҷаш зи[8] ҳар гунае баҳра дод.

Чу румӣ ба назди Сикандар расид,
Ҳама ёд кард, он чи диду шунид.

1. И-Ҳама.
2. Л-Наёяд.
3. Л – гоҳи шаҳаншоҳ моро
4. И – Набишта
5. Л – ба девонҳо
6. Л – тусту
7. И – набишт
8. Л – ба.

Аз он тахту оину он боргоҳ,
Ту гуфтӣ, ки зиндаст бар гоҳ шоҳ.

Сикандар зи гуфтори ӯ гашт шод,
Ба ором тоҷи каӣ[1] барниҳод.[2]

БА ЗАНӢ ГИРИФТАНИ СИКАНДАР РАВШАНАКРО

Зи Аммурия модарашро бихонд,
Чу омад, суханҳои Доро биронд.

Бад-ӯ гуфт: «Назди Дилорой шав,
Ба хубӣ[*3] бипайванд[4] гуфтори нав.

Ба парда- дарун Равшанакро бубин,
Чу дидӣ, зи мо кун ҳазор[5] офарин.

Бубар тавқ бо ёраву гӯшвор,
Яке тоҷи пургавҳари шоҳвор.

Сад астар[6] зи густурданиҳо бубар,
Даҳ уштур[7] ба дебои румӣ ба зар.

Ҳам аз ганҷу динор чун сӣ ҳазор,
Ба бадра-дарун[8] кун зи баҳри нисор.

Зи румӣ чу[9] сесад канизак бубар,
В-агар бештар боядат, бештар.

Яке ҷом деҳ ҳар якеро ба даст,
Бар оини хубони хусравпараст.

Ту бо хештан ходимон бар ба роҳ,
Зи роҳу зи оини шоҳон макоҳ.[10]

---

1. И – гуҳар
2. Л – шуд тоҷ, бар сар ниҳод.
3. М - чарбӣ
4. И – Ба хубиву пайванд
5. ИЛ – бар ӯ
6. ЛМ – уштур
7. Л – астар
8. Л – дар ӯ
9. Л – ду
10. ТПЗ – Чунон к-ӯ бифармуд, он соз кард,
Пас он гаҳ раҳи рафтан оғоз кард.

Бишуд модари шоҳ бо тарҷумон,
Даҳ аз файласуфони ширинзабон.

Чу омад ба наздики шаҳр[1] Исфаҳон
Пазира шудандаш фаровон меҳон.

Биёмад зи айвон Дилорой пеш,
Худу номдорон ба оини хеш.

Ба даҳлез[2] карданд чандин нисор,
Ки бар чашми мардум[3] дирам гашт хор,

Ба айвон нишастанд бо ройзан,
Ҳама номдорон шуданд анҷуман.

Дилорой бархост чандон ҷиҳез,
Ки шуд дар ҷаҳон рӯи бозор тез.

Шутур дар шутур буд[4] фарсангҳо,[5]
Зи заррину симину аз рангҳо.[6]

Зи пӯшиданиҳову густурданӣ,
Зи афканданиву парокандан̄ӣ,

Зи аспони тозӣ ба зарринситом,
Зи шамшери ҳиндӣ ба зарринним.

Зи хафтону аз хӯду баргустувон,
Зи кӯполи заррину гурзи гарон[7].

Чи ҷома бурида, чи аз нобурид,
Ки кас[8] дар ҷаҳон бештар з-он надид[9].

1. Л – ба наздикии
2. Л- дарвоза.
3. И- чашм ганчу
4. И- дошт.
5. Л – ёфт бозорҳо
6. И- симин пур аз зангҳо. Л- симин ба хирворҳо.
7. Л- Зи кӯпол в-аз ханҷари ҳиндувон.
8. Л- касе.
9. ТПЗЛ – Чи аз уду анбар або мушки ноб,
Ки омад аз он бар бадандеш тоб.

Зи айвон парастандагон хостанд,
Чиҳил маҳди заррин биёростанд.

Яке маҳд бо чатру[1] бо ходимон,
Нишаст андар ӯ[2] Равшанак шодмон.

Зи кохи Дилорой то ними роҳ
Гуҳар буду дебову аспу кулоҳ.[3]

Чу шуд Равшанак сӯи шаҳриСитахр,
Пазира шудаш, ҳар кӣ будиш фахр[4].

Бубастанд озин[5] ба шаҳр андарун
Пур аз ханда лабҳову дил пур зи хун.

Бар он чатри дебо дирам рехтанд,
Зи бар мушки соро ҳаме бехтанд.

Чу моҳ андаромад ба мушкуи шоҳ,
Сикандар бад-ӯ[6] кард чанде нигоҳ.

Бад-он бурзболову он хубчеҳр,
Ту гуфтӣ, хирад парварида ба меҳр.

Чу модар-ш бар тахти заррин нишонд,
Сикандар бар ӯ-бар ҳаме ҷон фишонд.

Нишаста ба як ҳафта бо ӯ ба ҳам,
Ҳаме рой зад шоҳ бар бешу кам.

Аз ӯ ҷуз бузургиву оҳистагӣ,
Хирадмандиву шарму шоистагӣ–

Нигаҳ кард бедору[7] чизе надид,
Дилаш меҳру пайванди ӯ баргузид.

Бибурданд аз Эрон фаровон нисор
Зи динору аз гавҳари шоҳвор.

1. – бо чатр,
2. И- Нишаста дар ӯ
3. ИЛ – динору аспи сиёҳ.
4. Л- б. 125 нест.
5. Л- оин
6. Л- дар ӯ
7. Л- пайдову.

Ҳама шаҳри Эрону Тӯрону Чин
Ба шоҳӣ бар ӯ хонданд офарин.

Ҳама рӯи гетӣ пур аз дод шуд,
Ба ҳар ҷой вайронӣ обод шуд.

ХОБ ДИДАНИ КАЙД ПОДШОҲИ ҚАННУҶ

Чунин гуфт гӯяндаи паҳлавӣ,
Шигифт оядат, к-ин сухан бишнавӣ.

Яке шоҳ[1] буд Ҳиндро, Кайд ном,
Хирадманду бинодилу шодком.

Дили бихрадон дошту мағзи[2] радон,
Нишасти каён, фарраи мӯбадон.

Дамодам ба даҳ шаб паси якдигар
Ҳаме хоб дид, ин шигифтӣ нигар.

Ба Ҳиндустон ҳар кӣ доно буданд,
Ба гуфтору дониш тавоно буданд,

Бифармуд, то сохтанд анҷуман,
Ҳар он кас, ки доно буду ройзан.

Ҳама хобҳо пеши эшон бигуфт,
Нуҳуфта падид оварид аз нуҳуфт.

Кас онро гузориш надонист кард,
Пурандешашон шуд дилу рӯй зард.

Яке гуфт бо Кайд к-«Эй шаҳрёр,
Хирадманду аз[3] меҳтарон ёдгор.

Яке номдор[4] аст, Меҳрон ба ном,
Ба гетӣ зи[5] дониш расида ба ком.

---

1. 1 И – Ки як шоҳ
2. Л – ройи.
3. И – Хирманд в-аз
4. Л – ёдгор.
5. Л – Зи гетӣ ба

Ба шаҳр-андараш хӯрду ором нест,
Нишастан-ш ҷуз бо даду дом[1] нест.

Зи тухми гиёҳони кӯҳӣ х(в)арад,
Чу моро ба мардум ҳаме нашмарад.

Нишастан-ш бо гурму[2] оҳу бувад,
Зи орому[3] мардум ба як сӯ бувад.

Зи гетӣ ба[4] чизе наёбад газанд,
Парастанда мардеву бахте баланд.[5]

Чунин гуфт бо донишӣ Кайдшоҳ,
К-аз ин пурҳунар бугзарӣ, нест роҳ.

Ҳам он гаҳ ба асп андаровард пой,
Ба овози Меҳрон баромад зи ҷой.

Ҳакимон бирафтанд бо ӯ ба ҳам,
Бад-он то набошад сипаҳбад дижам.

Сипаҳдор[6] чун назди Меҳрон расид,
Бипурсид донандаро, чун сазид[7].

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй марди яздонпараст,
Ки дар кӯҳ бо гӯр дорӣ нишаст.

Ба жарфӣ бад-ин хоби ман гӯш[8] дор,
Гузориш кун инрову ҳам ҳуш[9] дор.

Чунон дон, ки як шаб хирадманду пок
Бихуфтам ба ором бе тарсу бок[10].

---

1. ИЛ - хобу
2. Л- гӯру
3. ИЛ - ороми
4. Л – Ба гетӣ зи
5. Л- Пас аз б. 150 ин б. омада:
   Мар ин хобҳоро ба ҷуз пеши ӯй
   Бигӯю зи нодон гузориш маҷӯй
6. ИЛ- Чаҳондор
7. Л- бидид
8. Л – бар ин хоби ман ҳуш
9. Л- куну як ба як гӯш
10. ТПЗ – На андеша дар дил, на дар сар шитоб,
    На бо ман касе буд дар ҷои хоб.

Яке хона дидам чу кохи баланд[1],
Бад-ӯ-андарун жандапили нажанд[2].

Дари хона пайдо на аз кох буд,
Ба пеш андарун танг сӯрох буд.

Гузаштӣ зи сӯрох пили жиён,
Танашро зи тангӣ наёмад[3] зиён.

Зи равзан гузаштӣ тани шуми ӯй,
Бимондӣ бад-он хона хартуми ӯй.

Дигар шаб бад-он гуна дидам, ки тахт
Тиҳӣ мондӣ аз яке[4] некбахт.

Касе барнишастӣ бар он тахти оҷ,
Ба сар барниҳода дилафрӯз тоҷ.

Се дигар шаб омад ба хобам шитоб,
Яке нағз карбос дидам ба хоб.

Бад-ӯ андаровехта чор мард,
Рухон аз кашидан шуда лоҷвард.[5]

На карбос ҷое дарид аз гурӯҳ,
На мардум шудӣ з-он кашидан сутӯҳ.

Чаҳорум чунин[6] дидам, эй номдор,
Ки марде будӣ ташна бар ҷӯйбор.

Ҳаме об моҳӣ бар ӯ[7] рехтӣ,
Сари[8] ташна аз об бугрехтӣ.

Гузашта зи шаб нимае бештар,
Валекин набуд низ гоҳи саҳар.

1. ИЛ- бузург,
2. Л – сутург.
3. И – накардӣ
4. Л – хусрави
5. Л – ложвард.
6. ИЛ – чунон
7. Л – бурун
8. Л – Басе

Ҷаҳон марду об аз паси ӯ дамон,[1]
Чӣ гӯяд бад-ин хоб некигумон?[2]

Ба панҷум чунон дид ҷонам ба хоб,
Ки шаҳре будӣ танг[3] наздики об.

Ҳама мардумаш кӯр будӣ ба чашм,
Якеро зи кӯрӣ надидам[4] ба хашм.

Зи доду диҳиш в-аз хариду фурӯхт,
Ту гуфтӣ ҳама шорсон барфурӯхт.

Шашум дидам, эй меҳтари арҷманд,
Ки шаҳре будандӣ ҳама дардманд.

Шудандӣ ба пурсидани тандуруст,
Гирифтандӣ ӯро ба пурсиш нахуст[5],

Ки чунӣ бад-ин сон[6] ба дард-андарун,
Тане дардманду диле пур зи хун?

Расида ба лаб ҷони нотандуруст,[7]
Ҳаме чораи дардмандон[8] биҷуст.[9]

Чу ниме зи ҳафтум шаб[10] андаргузашт,
Чаманда яке асп[11] дидам ба дашт.

Ду пою ду дасту ду сар доштӣ,
Ба дандон гиё тез бардоштӣ.

Чарон[12] доштӣ аз дурӯя даҳан,
Набуд бар танаш роҳи берун шудан.

1. Л – давон,
2. Л – равшанравон?
3. ИЛ – нек
4. эшон надидӣ
5. И - Ҳаме чораи тандурустон дуруст.
6. ЛМ - Ҳаме гуфт чунӣ
7. Л - ҷону мо тандуруст,
8. Л - тандурустон
9. И - Байти 175, 176 нест.
10. И - тирашаб
11. И - Ҷаҳанда яке асб
12. Л - Чаро

Ба ҳаштум се хум дидам, эй покдин,
Баробар ниҳода ба рӯи замин.

Ду пуробу хумме тиҳӣ дар миён,
Гузашта ба хушкӣ - бар ӯ солиён.

Зи ду хумми пуроб ду некмард
Ҳаме рехтандӣ ҳаме[1] оби сард.

На аз рехтан з-он дувон[2] кам шудӣ,
На он хушкро лаб[3] пур аз нам шудӣ.

Нуҳум шаб яке гов дидам ба хоб,
Бар обу гиё хуфта дар офтоб.

Яке хурдгӯсола дар пеши ӯй,
Танаш лоғару хушку беоб рӯй.

Ҳаме шир хӯрдӣ аз ӯ модагов,
Калон гову гӯсола[4] бетӯшу тов.

Агар гӯш дорӣ ба хоби даҳум,
Наранҷӣ ҳаме, то бар ин сар ниҳам.

Яке чашма дидам ба даште фарох,
Мар он чашмаро ҳар сӯе роҳу шох.[*5]

Ҳама дашт яксар пур аз обу нам,
Зи хушкӣ лаби чашма гашта дижам.

Сазад, гар ба посух бигӯӣ ниҳон,[6]
К-аз ин пас чӣ хоҳад будан дар[7] ҷаҳон.

ПОСУХ ДОДАНИ МЕҲРОН КАЙДРО

Чу бишнид Меҳрон зи Кайд ин сухун,
Бад-ӯ гуфт: «Аз ин хоб дил бад макун.

1. Л - рехтанд андар ӯ
2. Л - ин дувон; И - дигар он
3. ИЛ - дил
4. Ҳамон говгӯсола
5. М – В-аз ӯ бар забар бурда айвону кох
6. И – кушоӣ забон
7. И – буд андар

На камтар шавад бар ту номи баланд,
На ояд бар ин подшоҳӣ газанд.

Сикандар биёрад сипоҳи гарон,
Зи Руму зи Эрон гузидасарон.

Чу хоҳӣ, ки бошад туро обрӯй,
Хирад ёр кун, ҷанги ӯро маҷӯй.

Туро чор чиз аст андар[1] ҷаҳон,
Касе он надид аз кеҳону меҳон.[2]

Яке чун биҳишти барин духтарат,
К-аз ӯ тобад андар замин[3] афсарат.[4]

Дигар файласуфе, ки дорӣ ниҳон,
Бигӯяд ҳама бо ту рози ҷаҳон.

Се дигар пизишке, ки ҳаст арҷманд,
Ба донандагӣ ном карда баланд.

Чаҳорум қадаҳ, к-андар ӯ резӣ об,
На з-оташ шавад гарму на з-офтоб.

Зи хӯрдан нагирад камӣ оби ӯй,
Бад-ин чизҳо рост кун[5] тоби ӯй.

Чу ояд, бар ин бошу масгол ҷанг,
Чу хоҳӣ, ки эдар насозад[6] диранг.

Басанда набошӣ ту бо лашкараш,
На бо чораву ганҷу бо кишвараш.

Чу бар кори ту ройи фаррух ниҳам,
Ҳамон хобро низ посух диҳам.

1. Л – к-андар
2. Л – ошкору ниҳон.
3. И – ҷаҳон.
4. Л – аҳтарат.
5. И- кам шавад кӯшишу
6. И – ояд надорад

Яке хона дидиву сӯрохи танг,
К-аз он пил берун шудӣ бедиранг.[1]

Ту он хонаро ҳамчу гетӣ шинос,
Ҳамон пил шоҳе бувад носипос,

Ки бедодгар бошаду кажжгӯй,
Ҷуз аз ном шоҳӣ набошад бад-ӯй.[2]

Дувум он чи дидӣ ту аз тоҷу тахт,
К-аз ӯ шуд яке, дигар омад зи бахт.

Ҳамон аст, к-ин вожгуна ҷаҳон
Якеро барад, дигар орад давон.[3]

Ба дил сифла бошад, ба тан нотавон,
Ба озандарун тезу тира равон.

Куҷо зердастон-ш бошанд шод,
Пур аз ғам дили шоҳу лаб пур зи бод.[4]

Дигар он ки дидӣ ту карбоси нағз,
Гирифта варо чор покизамағз,

На карбоси нағз аз кашидан дарид,
На омад сутӯҳ, он ки ӯро кашид.

Ту карбосро дини Яздон шинос,
Кашанда чаҳор омад аз баҳри пос.

Яке дини деҳқони оташпараст,
Ки бе кож барсам нагирад ба даст.

Дигар дини Мӯсо, ки хонӣ ҷуҳуд,
Ки гӯяд ҷуз инро[5] нашояд ситуд.

---

1. ТПЗ – Магар он ки хартум мондӣ ба ҷой,
Шунав зуд посух зи посухсарой.
2. Л – Пас аз б. 206 ин б. омада:
Аз ин пас биёяд яке подшо,
Танаш сусту бесуду нопорсо.
3. ИЛ – б. 207, 208 нест
4. ТП – Саранҷом чун бугзарад номи ӯй,
Ба зиштӣ бимонад ба фарҷом ӯй.
5. Л – ин дин

Дигар дини юнонӣ он порсо,
Ки дод оварад дар дили подшо.

Чаҳорум зи тозӣ яке дини пок,[1]
Сари ҳушмандон барорад зи хок.[2]

Ҳаме баркашанд ин аз он, он аз ин,
Шаванд он замон душман аз баҳри дин.

Аз ин пас биёяд яке номдор,
Зи дашти саворони найзагузор.[3]

Яке марди покизаи некхӯй,[4]
Бад-ӯ дини Яздон шавад чорсӯй.

Дигар ташна, к-ӯ омад[5] аз оби х(в) аш
Гурезону моҳӣ варо обкаш.

Замоне биёяд, ки покизамард
Шавад хор, чун оби дониш[6] бих(в)ард.

Ба кирдори моҳӣ ба дарё шавад,
Сари бадкуниш бар Сурайё шавад.

Ҳама ташнагонро бихонад ба об,
Кас ӯро ба дониш насозад ҷавоб.

Гурезон[7] аз он марди донишпажӯҳ,
Кушоянд лабҳо ба бад ҳамгурӯҳ.[8]

Ба панҷум ки дидӣ яке шорсон,
Бад-ӯ андарун сохта корсон.

Пур аз хӯрду доду хариду фурӯхт,
Ту гуфтӣ замон чашми эшон бидӯхт,

1. Л – биёяд ҳамин покрой.
2. Л – ҷой;
ТПЗЛ – Чунон чорсӯ аз пайи порсо,
Кашиданд аз он гуна карбосро.
3. И – б. 219 нест.
4. И – покизаву нағзхӯй
5. Л – ташнае к-ӯ сар
6. Л – ӯро
7. И – гурезанд.
8. И – бадгурӯҳ.

Зи кӯрӣ яке дигареро надид,
Ҳаме ин бар он, он бар ин нангарид.

Замоне биёяд, к-аз он сон бувад,[1]
Ки доно парастори нодон бувад.[2]

Парешон[3] бувад донишуманду хор,
Дарахти хурӯшон[4] наёяд ба бор.

Ситояндаи марди нодон шаванд,
Ситоишкунон пеши[*5] эшон шаванд.

Ҳаме донад он кас, ки гӯяд дурӯғ,
Ҳаме з-он парастиш нагирад[6] фурӯғ,

Шашум он кучо рафт бемори суст
Ба пурсидани як гурӯҳ тандуруст.

Замоне биёяд, ки дарвеши зор
Шавад хоб бар чашми динордор.

Ба бечорагӣ гирди дорои чиз
Ҳаме гардаду чиз надҳанд низ.

Шавад ройгони парастандае,
Ва ё бебаҳое яке бандае.

Ба ҳафтум, ки[7] дидӣ бар аспе дусар,
Хуришро набуд бар танаш раҳгузар.[8]

Замоне биёяд, ки мардум ба чиз
Шавад шоду серӣ наёяд-ш низ.

На дарвеш ёбад аз ӯ баҳрае,
На донишпажӯҳеву на шӯҳрае.

---

1. И – к-аз ин сон шавад.
2. И – шавад.
3. Л – Бар он сон
4. Л – хирадшон
5. М - назди
6. Л – начӯяд
7. ИЛ – Шашум он, ки
8. И – Хуришро набудӣ бар ӯ раҳгузар; Л – аз танаш раҳгузар.

Ҷуз аз хештанро нахоҳанду бас,
Касеро набошанд фарёдрас.

Ба ҳаштум,[1] ки пур -об дидӣ се[2] хум,
Яке з-ӯ тиҳӣ монда буд[3] то ба дум.

Ду аз оби равшан[4] саросар будӣ,
Миёна яке хушку нотар[5] будӣ,

Аз ин пас биёяд яке рӯзгор,
Ки дарвеш гардад чунон сусту хор,

Ки гар абр гардад баҳорон пуроб,
Зи дарвеш пинҳон кунад офтоб.

Наборад бар ӯ низ[6] борони хеш,
Дили марди дарвеш аз дард[7] реш.

Тавонгар бубахшад ҳаме ин бад-он,
Яке бо дигар чарбу ширинзабон.

Шавад марди дарвеш з-ӯ хушклаб,
Ҳаме рӯзро бугзаронад ба шаб.

Нуҳум он, ки гове чунон тандуруст,
Зи гӯсолаи лоғар ӯ шир ҷуст.

Чу кайвон ба бурҷи тарозу шавад,
Ҷаҳон зери нерӯи бозу шавад.

Шавад кори[8] бемордарвеш суст,
В-аз ӯ чиз хоҳад ҳаме тандуруст.

На ҳаргиз кушояд бар ӯ[9] ганҷи хеш,
На з-ӯ боздорад ҳаме[10] ранҷи хеш.

---

1. Л – ҳафтум,
2. Л – ду.
3. Л – сар
4. Л – обдонам; И – пуроб доим
5. И – хушк бебар
6. Л – бад-ӯ тез
7. Л – з-ӯ гашта
8. Л – гову
9. Л – сари
10. Л – ба тан

Даҳум[1] чашмае диди аз оби хушк,
Ба гирд- андараш обҳои чу мушк.

На з-ӯ бардамидӣ яке равшан об,
На об обҳоро гирифтӣ шитоб.

Азин пас яке рӯзгоре бувад,[2]
Ки андар ҷаҳон шаҳрёре бувад,[3]

Ки дониш набошад ба наздики ӯй,
Пур аз ғам бувад ҷони торики ӯй.

Ҷаҳон сарбасар тира аз ранҷи ӯй,
Зи некӣ тиҳӣ солу маҳ ганҷи ӯй.[4]

Ҳаме ҳар замон нав кунад лашкаре,
Ки созад аз ӯ номдор афсаре.

Саранҷом лашкар намонад, на шоҳ,
Биёяд навоин яке пешгоҳ,

К-аз ӯ гардад эмин ҷаҳон аз бадӣ,
Битобад аз ӯ фарраи эзадӣ.[5]

Кунун ин замон рӯзи[6] Искандар аст,
Ки бар тораки меҳтарон афсар аст.

Чу ояд, бад-ӯ деҳ ту ин чор чиз,
Бар онам, ки чизе нахоҳанд низ.

Чу хушнуд дорӣ варо, бугзарад,
Ки донишпажӯҳ асту дорад хирад.

Зи шоҳони гетӣ чун ӯ кас мадон,
На аз бихрадону на аз мӯбадон.

Ба рою ба дониш ба фарру ҳунар,
Ба ҳар кор ҳар ҷой пирӯзгар».[7]

1. Л – Дигар
2. И – биёяд яке рӯзгор.
3. И – Ки бошад ба гетӣ яке шаҳриёр.
4. Л – монда он ганҷи ӯй.
5. ИЛ – б. 259 нест.
6. Л – даври
7. ИЛ – б. 263, 264 нест.

Зи Меҳрон чу бишнид Кайд ин сухан,
Бар ӯ тоза шуд рӯзгори куҳан.

Биёмад, сару чашми ӯ бӯс[1] дод,
Дилором, пирӯз баргашту[2] шод.

Зи наздики доно чу баргашт шоҳ,
Ҳакимон бирафтанд бо ӯ ба роҳ.[3]

ЛАШКАР КАШИДАНИ СИКАНДАР СӮИ КАЙД

Сикандар чу кард андар Эрон нигоҳ,
Бидонист, к-ӯро шуд ин боргоҳ.[4]

Сӯи кайди ҳиндӣ сипаҳ баркашид,
Ҳама роҳу бероҳ лашкар кашид.

Ба ҷое ки омад Сикандар фароз,
Дари шорсонро кушоданд боз.

Аз он марз касро ба мардум надошт,
Зи Ноҳид миғфар ҳаме барфарошт.

Чу омад бад-он шорсони бузург,
Ки милод хондиш Кайди сутург.

Дар он[5] марз лашкар фуруд оварид,
Ҳама буми эшон сипаҳ густарид.

Нависандаи номаро хонданд,
Ба пеши Сикандар-ш биншонданд[6].

Яке нома бинвишт наздики Кайд,
Чу шере, ки арғунда гардад зи[7] сайд.

---

1. ИЛ – бӯса
2. И – Дилороми пирӯз баргашт,
3. ТПЗЛ – Биёмад ҳамон гаҳ ба ороми хеш,
   Пароканд гирди ҷаҳон номи хеш.
4. ИЛ - тоҷгоҳ
5. Л – Бад-он
6. И – б. 273 нест.
7. Л – ғурранда гардад ба

Зи Искандари роду пирӯзгар,[1]
Худованди шамшеру ному гуҳар[2]

Сари нома кард офарин аз нахуст,
Бад-он кас, ки дилро ба дониш бишуст,

Зи кор он гузинад, ки беранҷтар,
Чу хоҳад, ки бардорад аз ранҷ бар.

Гироянда бошад ба Яздони пок,
Аз ӯ[3] дорад уммеду з-ӯ тарсу бок.

Бидонад, ки мо[4] тахтро мояем,
Ҷаҳондори пирӯзро сояем.[5]

Навиштам яке нома наздики ту,
Ки равшан кунад ҷони торики ту.

Бад[6]-он гаҳ,[*][7] ки бар ту бихонад дабир,
Манеҳ[8] пешу инро сиголиш магир.

Агар шаб расад, равшаниро мапой,
Ҳам андар замон сӯи фармон гирой.

В-агар бугзарӣ, з-ин сухан нагзарам,[9]
Сару тахту тоҷат ба пай биспарам!

ПОСУХИ НОМАИ СИКАНДАР АЗ КАЙДИ ҲИНДӢ ВА МУЖДА ФИРИСТОДАНИ ЧАҲОР ЧИЗИ ШИГИФТ

Чу нома бари Кайди ҳиндӣ расид,
Фиристодаи подшоро бидид.

Фаровон-ш бистуду бинвохташ,
Ба некӣ бари хеш биншохташ.

1. ИЛ – роди пирӯзгар,
2. ИЛ – тоҷу камар
3. И – Бад-ӯ
4. И – то
5. И – Ба шоҳаншаҳӣ бартарин пояем.
6. Л – Ҳар он гаҳ
7. М – Ҳамон гаҳ
8. Л – Бинеҳ
9. Л – бугзарам.

Бад-ӯ гуфт: «Шодам ба фармони ӯй,
Замоне нагардам зи паймони ӯй.[1]

Валекин бад-ин гуна носохта.
Наёям[2] дамон гардан афрохта.

Наёяд писанди ҷаҳонофарин,
На наздики он[3] подшоҳи замин,

Ҳамон гаҳ бифармуд, то шуд дабир,
Қалам хост ҳиндиву чинӣ[4] ҳарир.

Мар он номаро зуд посух навишт,
Биёрост бар сони боғи биҳишт.

Нахуст офарин кард бар кирдгор,
Худованди пирӯзиву рӯзгор.[5]

Худованди бахшандаву додгар,
Худованди мардиву доду[6] ҳунар.

Дигар гуфт к-«Аз[7] номвар подшо,
Напечад сари мардуми порсо.

Нашояд, ки дорем чизе дареғ
Зи дорандаи лашкари тоҷу теғ.

Маро чор чиз аст, к-андар ҷаҳон
Касеро набуд ошкору ниҳон.

Набошад касеро пас аз ман ба[8] низ
Бад-ин гуна андар ҷаҳон чор чиз.

Фиристам, чу фармоядам пеши ӯй
В-аз он тоза гардад дилу кеши ӯй.

1. Л – б. 285 – 287 нест.
2. ИЛ – Биёям.
3. Л – шоистаи
4. И – чиниву румӣ
5. Л – пирӯз Парвардгор; И – пирӯзу парвардгор.
6. ИЛ - ҳушу
7. ИЛ – гар
8. ИЛ - на

В-аз он пас чу фармоядам шаҳрёр,
Биёям, парастиш кунам бандавор.

БОЗ ФИРИСТОДАНИ СИКАНДАР ФИРИСТОДАРО БАРОИ ДАРЁФТАНИ ЧАҲОР ЧИЗИ ШИГИФТ

Фиристода омад ба кирдори бод,
Бигуфт, он чи бишниду нома бидод.

Сикандар фиристодаро гуфт: «Рав,
Ба наздики он номвар бозшав.

Бигӯяш, ки он чист, к-андар ҷаҳон
Касеро набуд ошкору ниҳон,

Ки дидем худ буданӣ, ҳар чӣ буд,
Сипеҳр офариниш нахоҳад фузуд».

Биёмад фиристода аз назди шоҳ,
Ба кирдори оташ бипаймуд роҳ.

Чунин гуфт бо Кайд, к-«он чор чиз,
Ки касро ба гетӣ набудаст низ,

Ҳаме шоҳ хоҳад, ки донад, ки чист,
Ки нодиданӣ, ё ки нобуданист.[1]

Чу бишнид Кайд он, зи бегона ҷой,
Бипардахту биншаст бо раҳнамой,

Фиристодаро пеш биншохтанд,[2]
Зи ҳар дар фаровон-ш бинвохтанд.[3]

В-аз он пас фиристодаро шоҳ гуфт,
Ки ман[4] духтаре дорам андар нуҳуфт,

Ки гар бинадаш офтоби баланд,
Шавад тира аз рӯи он арҷманд.

1. Л – пок бо буданист.
2. Л – биншохташ,
3. Л – бинвохташ; И – Сазовори ӯ ҷойгаҳ сохтанд.
4. Л – Яке

Каманд аст гесӯш ҳамранги қир,
Ҳаме ояд аз ду лабаш[1] бӯи шир.

Хам орад зи болои ӯ сарвбун,
Дур афшон кунад, чун сарояд[2] сухун.

Зи дидори чеҳраш хирад бугзарад,
Ҳаме дониши ӯ хирад парварад.

Чу хомӯш бувад[3], ҷои шарм асту бас,
Чунин дар замона надидаст кас.

Сипаҳбаднажод асту[4] яздонпараст,
Дили[5] шарму парҳез дорад ба даст.

Яке ҷом дорам, ки пурмай кунӣ,
В-агар оби сард андар ӯ афканӣ,

Ба ду рӯз[6] агар бо надимон ба ҳам
Нишинӣ,[7] нагардад май аз ҷом кам.

Ҳамат май диҳад ҷому ҳам оби сард,
Шигифт он ки каммӣ нагирад зи х (в) ард.

Севум он ки дорам яке нав пизишк,
Ки иллат бигӯяд, чу бинад сиришк.

Агар бошад ӯ солиён пеши гоҳ,
Зи дарде напечад ҷаҳондор шоҳ.

Чаҳорум, ниҳон дорам аз анҷуман,
Яке файласуф аст наздики ман.

Ҳама буданиҳо бигӯяд ба шоҳ,
Зи гарданда хуршеду рахшанда моҳ.

1. И – оядаш аз лабон
2. Л – Сарафшон кунад чун бигӯяд
3. Л – шавад,
4. Л – аст
5. И – Ба дил
6. ИЛ – даҳ сол
7. Л – Бинӯшад; И - Нишастӣ

Фиристодаи номвар бозгашт,
Бад-он роҳ[1] бо бод анбоз[2] гашт.

Биёмад ба пеши Сикандар, бигуфт,
Дили шоҳи гетӣ чу гул баршукуфт.

Бад-ӯ гуфт: «Агар бошад ин гуфта[3] рост,
Бар ин чор чиз ин ҷаҳонро баҳост.

Чу инҳо[4] фиристад ба наздики ман,
Дурахшон кунад ҷони торики ман,

Бару буми ӯро накӯбам ба пой,
Бад-ин некуӣ бозгардам зи[5] ҷой.

ФИРИСТОДАНИ ИСКАНДАР НӮҲ МАРДИ ДОНО БАРОИ ДИДАНИ ЧАҲОР ЧИЗИ ШИГИФТ

Гузин кард аз румиён мард чанд,
Хирадманд[6] бодонишу бегазанд.

Яке нома бинвишт пас[7] шаҳрёр,
Пур аз пӯзишу рангу бӯю нигор,

Ки нӯҳ[8] номвар устуворони хеш,
Ҷаҳондидаву[9] роздорони хеш.

Хирадманду бофарру бошарму[10] рой,
Ҷаҳонбину пурдонишу[11] раҳнамой.

Фиристодам инак ба наздики ту,
Напечанд аз[12] ройи борики ту.

1. И – Ба як бор
2. Л – ҳамроз
3. ИЛ – гуфт
4. И – онҳо
5. ИЛ – ба
6. Л – Хирадманду
7. Л – зӣ.
8. Л – Ба сад
9. Л – Аз ин пурҳунар
10. Л – бодонишу шарму
11. Л – Ҷаҳончӯю номовару
12. Л – Напечад магар

Ту ин чизҳоро бад-эшон намой,
Бимон, то бибошанд он ҷо[1] ба ҷой[2].

Чу ман нома ёбам зи пирони[3] хеш,
Аз ин пурҳунар ёдгирони[4] хеш,

Ки бугзашт бар чашми мо чор чиз,
Ки андар ҷаҳон кас надидаст низ.

Нависем пас номае бар паринд,[5]
Ки Кайд аст, то бошад ӯ, шоҳи Ҳинд.[6]

Хирадманд нӯҳ[7] марди румӣ бирафт,
Зи назди Сикандар сӯи Кайд тафт.

Чу солори Ҳинд он саронро бидид,
Фаровон бипурсиду посух шунид.

Чунон чун бибоист, бинвохтшон,
Яке моявар ҷойгаҳ сохтшон.[8]

Дигар рӯз чун осмон гашт зард,
Бароҳехт хуршед теғи набард,

Биёростанд[9] духтари шоҳро,
Набояд худ оростан[10] моҳро.

Ба хона- дарун тахти заррин ниҳод,
Ба гирд- андар ороиши Чин ниҳод.

Нишаст аз бари тахт хуршедчеҳр,
Зи Ноҳид тобандатар бар сипеҳр.

1. Л – бибошад ҳамон ҷо
2. И – б. 328 – 33 нест.
3. Л – ёрони
4. И – Ҷаҳондидаву пешкорони
5. Л – Нависем бас номаи дилписанд.
6. Л – ҷовидон шоҳи Ҳинд.
7. Л – сад
8. Л – ҷои шоиста барсохтшон.
9. И – Биёроста
10. И – Наёяд худ ороиши

Бирафтанд бедор нӯҳ[1] марди пир,
Забон чарбгӯяндаву[2] ёдгир.

Фиристодашон шоҳ сӯи арӯс
Бар овози Искандари Файлақус.

Чу диданд пирон рухи духти шоҳ,
Дурахшон аз ӯ хонаву тоҷу гоҳ,

Фурӯ монданд андар ӯ хир-хир,[3]
Зи дидори ӯ суст шуд пои пир.

Хирадманд нӯҳ пир монданд[4] ба ҷой,
Забонҳо пур аз офарини Худой.

На ҷои гузар дид аз эшон[5] яке,
На з-ӯ чашм бардоштанд[6] андаке.

Чу фарзонагон дертар монданд,
Кас омад, бари шоҳашон хонданд.

Чунин гуфт бо румиён шаҳрёр.
Ки «чандин чаро будатон[7] рӯзгор?

Ҳамон одамӣ буд, к-он[8] чеҳра[9] дошт,
Ба хубӣ зи ҳар ахтаре баҳра[10] дошт».

Бад-ӯ гуфт румӣ, ки: «Эй шаҳрёр,
Ба айвон чун ӯ кас набинад нигор[11].

Кунун ҳар яке аз як андоми моҳ
Фиристем нома ба наздики шоҳ.

---

1. И – Даҳ
2. И – Чарбу гӯяндаву
3. ИЛ – хира хир,
4. Л – даҳ пир монда
5. И – з-эшон
6. И – Набардоштанд чашм аз ӯ
7. Л – бурдатон.
8. Л – Ҳам ӯ мардумӣ буд агар
9. И- мардумӣ буд, к-он чеҳр
10. И – баҳр
11. Л - Агарчи басе будам он рӯзгор;
ТПИЛ – Надидем кас рӯи ӯро тамом,
Набошад чун ӯ одамӣ, вассалом*.

*Л – Салом-ун-алайкум, алайкум салом

Нишастанд пас файласуфон ба ҳам,
Гирифтанд қиртосу қиру қалам.

Набиштанд ҳар мӯбаде он ки дид,
Ки қиртос аз анқос шуд нопадид.

Зи наздики эшон саворе бирафт,
Ба назди Сикандар ба Милод тафт.

Чу шоҳи ҷаҳон номаҳошон бихонд,
Зи гуфторашон дар шигифтӣ бимонд.

Ба нома ҳар андомро ҳар яке
Сифат карда буданд з-ӯ андаке.

Бад-эшон ҷаҳондор посух навишт,
Ки бах-бах бididанд пирон[1] биҳишт.

Кунун бозгардед бо чор чиз,
Бад-ин - бар фузунӣ махоҳед низ.

Чу маншури аҳди ман ӯро диҳед,
Шумо бо Фуғистон буна барниҳед.

Наёзорад ӯро касе з-ин сипас,
Аз ӯ ёфтам дар ҷаҳон доду бас.

ОВАРДАНИ НӮҲ МАРДИ ДОНО ЧАҲОР ЧИЗ АЗ КАЙДИ ҲИНД БА НАЗДИ ИСКАНДАР

Фиристода баргашт аз он тоза[2] бум,
Биёмад ба наздики пирони Рум.

Чу он мӯбадон посухи шаҳрёр
Бididанд бо ранҷдида савор,

Аз айвон ба наздики шоҳ омаданд,
Бад-он номвар боргоҳ омаданд.

1. Л – ки дидем хуррам
2. Л – марзу

Бар ӯ хонданд посухи номаро,
Паёми ҷаҳондори[1] худкомаро[2].

Сипаҳдори Ҳиндустон шод гашт,[3]
Ки аз ранҷи Искандар озод гашт.[4]

Гузин кард сад мард аз он[5] ҳиндувон,
Хирадманду гӯёву ширинзабон.[6]

Дари ганҷ беранҷ букшод шоҳ,
Гузин кард з-ӯ ёраву тоҷу гоҳ.

Ҳамон гавҳару ҷомаи нобурид
Зи чизе, ки шоистатар баргузид.

Бибурданд сесад шутурвор бор.
Ҳама ҷомаву гавҳари шоҳвор.

Даҳ уштур ҳама бор динор кард,[7]
Даҳ уштур зи ганҷи дирам бор кард.[8]

Яке маҳди пурмоя аз уди тар,
Бар ӯ бофта зарру чанде[9] гуҳар.

Ба даҳ пил бар тахти заррин ниҳод,
Ба пиле, ки пурмоятар[10] зин ниҳод.

Фуғистон биборид хунин сиришк,
Ҳаме рафт бо файласуфу пизишк.[11]

Қадаҳ ҳамчунон номдоре ба даст,
Ҳама саркашон аз майи ҷом маст.[12]

---

1. И – Чу пайғоми он шоҳи
2. Л – Чу пайғоми он шоҳи худкомаро,
Бар ӯ хонданд посухи номаро.
3. Л – шуд,
4. Л – шуд.
5. Л – пирон сад аз; И – з-он
6. Л – равшанравон.
7. Л – буд,
8. Л – буд.
9. Л – чандон,
10. И – пурмоя буд.
11. И – б. 276 нест.
12. И – б. 277 нест.

Фуғистон чу омад ба мушкуи[1] шоҳ,
Яке тоҷ бар сар зи мушки сиёҳ.

Ба сони зиреҳ бар гули[2] арғувон
Барафканда буд моҳрух гесувон.[3]

Чу сарви саҳӣ бар сараш гирдмоҳ,
Нашоист кардан бад-ӯ- дар нигоҳ.[4]

Ду чашмаш чу ду наргис андар биҳишт,
Ки[5] гуфтӣ, ки аз ноз дорад сиришт.

Сикандар нигаҳ карда болои ӯй,
Ҳамон мӯю рӯю саропои ӯй.

Ҳаме гуфт, к-инат чароғи ҷаҳон,
Ҳаме офарин хонд андар ниҳон.

Бад-он додгар, к-ӯ сипеҳр офарид,
Бад-ин гуна болову чеҳр офарид.

Бифармуд, то ҳар кӣ бихрад буданд,
Бад-он лашкари Рум мӯбад буданд,

Нишастанду ӯро ба оин бихост,
Ба расми Масеҳову[6] пайванди рост.

Бар ӯ рехт динор чандон зи ганҷ,
Ки шуд моҳро роҳ рафтан ба ранҷ.

ОЗМУДАНИ ИСКАНДАР ФАЙЛАСУФУ ПИЗИШКУ ҶОМИ КАЙД

Чу шуд кори он сарвбун сохта,
Ба оини ӯ ҷой пардохта,

1. Л – наздики
2. Л – Ба сони гули зард - бар
3. Л – Зи дидори ӯ шоҳ шуд нотавон;
   И – Зи дидори ӯ дида шуд нотавон.
4. ТПЗИЛ – Ду абру камону ду наргис дижам,
   Сари зулфро тоб дода ба ҳам.
5. ИЛ – Ту
6. И – расму ба кобину

Бипардахт аз он пас ба донандамард,
Ки чун хезад аз дониш андар набард.

Пур аз равғани гов ҷоми бузург
Фиристод зӣ файласуфи сутург,

Ки инро ба андомҳо-бар бимол,
Сурину миёну бару пушту ёл.

Биёсой, то мондагӣ бифканӣ,
Ба дониш маро мағзу ҷон оганӣ.

Чу доно ба равған нигаҳ кард, гуфт,
Ки «Ин банд бар ман нашояд нуҳуфт.

Ба ҷом - андар афканд сӯзан ҳазор,
Фиристод бозаш бари шаҳрёр.

Ба сӯзан нигаҳ кард шоҳи ҷаҳон,
Биёвард оҳангаре дар[1] ниҳон.

Бифармуд, то гард бугдохтанд,
Зи оҳан яке мӯҳрае сохтанд.

Сӯи марди доно фиристод зуд,
Чу доно нигаҳ кард, оҳан бисуд.

Фиристод аз он[2] оҳани тирарангг,
Яке оина карда равшан зи занг.[3]

Бибурданд назди Сикандар ба шаб,
В-аз он роз накшод бар бод лаб.

Сикандар ниҳод оина зери нам,
Ҳаме буд, то шуд сиёҳу дижам.

Бари файласуфаш фиристод боз,
Бад-н кор шуд рамзи оҳан дароз.

Хирадманд биздуд оҳан чу об,
Фиристод бозаш ҳам андар шитоб.

1. Л – оҳангаронро; И – оҳангареро
2. Л – Чу бишнохт
3. Л – кард равшан ба ранг.

Зудудаш ба дору, к-аз он пас зи нам
Нагардад ба зудӣ сиёҳу дижам.[1]

Сикандар нигаҳ карду ӯро бихонд,
Бипурсиду бар зери гоҳаш нишонд.

Сухан гуфташ аз ҷоми равған нахуст,
Ҳаме дониши номвар бозҷуст.

Чунин гуфт бо шоҳ марди хирад,
Ки равған ба андомҳо нагзарад.[2]

Ту гуфтӣ, ки аз файласуфони шаҳр
Маро худ зи дониш фузун аст баҳр.

Ба посух чунин гуфтам:[3] «Эй подшо,
Ки донодилу мардуми порсо

Чу сӯзан пайи устухон биспарад,[4]
Агар санг пеш оядаш, бугзарад.[5]

Туро гуфтам ин чарбгуфтор[6] ман,
Равону дилу ройи ҳушёри ман.

Сухан дорад аз мӯй бориктар,
Туро дил зи оҳан на ториктар.

Ту гуфтӣ бар ин солиён баргузашт,
Зи хунҳо дилам пур зи зангор гашт.

---

1. Л – б. 401 – 403 нест.
2. ИЛ – бугзарад.
3. ИЛ – гуфт:
4. Л – паю устухон бишмарад,
5. Л – бишкарад;
ТПИМ – Ба посух ба доно чунин гуфт шоҳ,
Ки ҳар дил, ки он гашта бошад сиёҳ.
Ба базму ба разму ба хун рехтан.
Ба ҳар ҷой бо душман овехтан,
Суханҳои борики марди хирад,
Чу дил тира бошад, куҷо бугзарад?
6. ИЛ – хубгуфтор

Чӣ гуна ба роҳ ояд ин тирагӣ,
Чӣ печам суханҳо[1] бад-ин хирагӣ?[2]

Туро гуфтам аз дониши осмон,
Зудоям, дилат гар шавад бадгумон.

Аз он пас, ки чӯб[3] об гардад ба ранг,
Куҷо кард ёрад бар ӯ кор занг.[4]

Писанд омадаш нағз гуфтори ӯй,[5]
Дилаш тезтар гашт бар кори ӯй.

Бифармуд, то ҷомаву симу зар
Биёвард ганҷуру ҷоме[6] гуҳар.

Ба доно супурданду доно бигуфт,[7]
Ки «ман гавҳаре дорам андар нуҳуфт,

Ки ёбанд аз ӯ[8] чизу бедушман аст,
На чун хоста ҷуфти Оҳарман аст.

Ба шаб посбонро нахоҳам ба музд,
Ба роҳе, ки бошам, натарсам зи дузд.

Ки дониш ба шаб посбони ман аст,
Хирад тоҷи бедори ҷони ман аст.

Хирад бояду донишу ростӣ,
Ки кажжӣ бикӯбад[9] дари костӣ.

Маро хӯрду пӯшидани з-ин ҷаҳон,
Бас аз шаҳрёр ошкору ниҳон.

Ба бешӣ чаро шодмонӣ кунам,
Бад-ин хоста посбонӣ кунам?!

1. И – Чаро буд бояд
2. Л – суханро бар ин чирагӣ.
3. ИЛ – чун
4. Л – бояд бар ӯ кор танг.
5. И – тира гашта ба озори
6. И – ҷоми
7. ИЛ – донанда гуфт.
8. Л – ёбам бад-ӯ
9. Л – накӯбад

Бифармой, то ин барад боз ҷой,
Хирад бод ҷони туро[1] раҳнамой.

Сикандар аз ӯ монд андар шигифт,
Зи ҳар гуна андешаҳо баргирифт.

Бад-ӯ гуфт: «Аз ин пас маро бар гуноҳ
Нагирад[2] Худованди хуршеду моҳ.

Харидорам ин рою панди туро,
Сухан гуфтани судманди туро»

ОЗМУДАНИ ИСКАНДАР ПИЗИШКИ ҲИНДУСТОНРО

Бифармуд, то рафт пешаш пизишк,
Ки иллат бигуфтӣ, чу дидӣ сиришк.

Сари дардмандӣ бад-ӯ гуфт: «чист,
Ки бар дарди он кас бибояд гирист?»

Бад-ӯ гуфт: «Ҳар кас ки афзун х(в)арад,
Чу бар хон нишинад хӯриш нашмарад.

Набошад фаровонхуриш тандуруст,
Бузург он, ки ӯ тандурустӣ биҷуст.[3]

Биёмезам[4] акнун туро доруе,
Гиёҳон[5] фароз орам аз ҳар суе.

Ки ҳамвора бошӣ ту з-ӯ[6] тандуруст,
Набояд[*7] ба дору туро тан бишуст.[8]

Ҳамон орзуҳо бияфзоядат,
Чу афзун хӯрӣ чиз, нагзоядат.

---

1. Л –маро
2. Л – Бигирад
3. И – б. 431, 432 нест.
4. И – биёмӯзам; Л – Баромезам
5. ИЛ – Гиёҳо
6. Л – бад-он
7. М – Бибояд
8. Л – Бибояд ба дору туро рӯй шуст.

Ҳаме[*1] ёд дор ин суханҳои нағз,
Бияфзояд андар танат хуну мағз.

Шавӣ бар тани хеш-бар комгор,
Дилат шод гардад чу хуррамбаҳор![2]

Ҳамон ранги чеҳрат ба ҷой оварад,
Ба ҳар кор покиза рой оварад.

Нагардад пароканда мӯят, сафед,
Зи гетӣ сафедӣ[3] кунад ноумед.

Сикандар бад-ӯ гуфт: «Нашнидаам,
На касро зи шоҳон чунин дидаам.

Гар орӣ ту ин нағздору ба ҷой,
Ту бошӣ ба некӣ[*4] маро раҳнамой.

Харидор бошам[5] туро ман ба ҷон,
Шавӣ бегазанд аз бади бадгумон.

Варо хилъату некуиҳо бисохт,
Зи донопизишкон сараш барфарохт.

Пизишки сароянда омад ба кӯҳ,
Наёвард[6] бо хештан з-он гурӯҳ.

Зи доноӣ ӯро фузун буд баҳр,
Ҳаме заҳр бишнохт аз пойзаҳр.

Гиёҳони кӯҳӣ фаровон даруд,
Бияфканд аз ӯ, ҳар чӣ бекор буд.

Аз ӯ поктарёкҳо баргузид,
Биёмехт дору, чунон чун сазид.

Танашро ба доруи кӯҳӣ бишуст,
Ҳаме дошташ солу маҳ[7] тандуруст.

1. М – Ҳамон
2. И – б. 437 нест.
3. ИЛ – сапедӣ.
4. М - гетӣ
5. Л – гардам
6. ЛМ – Биёвард
7. Л - солиён

Чунон буд, ки ӯ шаб нахуфтӣ басе,
Биёмехтӣ шод бо ҳар касе.

Ба кори занон тез будӣ бараш,[1]
Ҳаме нарм ҷое биҷустӣ сараш.[2]

Аз он пас ба коҳиш гароид шоҳ,
Надошт андар он ҳеҷ танро нигоҳ.

Чунон буд, ки рӯзе биёмад пизишк,
Зи коҳиш нишон ёфт андар сиришк.

Бад-ӯ гуфт, к-«Аз хуфту хези занон
Ҷавон пир гардад ба тан, бегумон.

Бар онам,[3] ки бедор будӣ се шаб,
Ба ман боз гӯй ину букшой лаб»

Сикандар бад-ӯ гуфт: «Ман равшанам,
Аз озор сустӣ нагирад[4] танам».

Писандида донои Ҳиндустон,
Набуд андар он кор ҳамдостон.

Чу шаб тира гашт, аз[5] набишта биҷуст,
Биёмехт[6] доруи коҳиш дуруст.

Сикандар ҳамон шаб ба танҳо бихуфт,[7]
Наёмехт бо моҳдидор ҷуфт.

Ба шабгир чун андаромад пизишк,
Нигаҳ кард вайро бидидаш сиришк.

Бияндохт дору ба ромиш нишаст,
Яке ҷом бигрифт шодон ба даст.

Бифармуд, то хон биёростанд,
Навозандаи руду май хостанд.

1. ИЛ – сараш
2. Л – бараш
3. И – Бидонам,
4. Л – он оз сустӣ надорад; И – Аз озор сустӣ надорад.
5. Л – шуд он
6. Л – Биёвард
7. Л – низ танҳо нахуфт

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Он чаро рехтӣ,
Чу бо ранҷ дору биёмехтӣ?[1]»

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳи ҷаҳон дӯш ҷуфт,
Наҷусту шаби тира танҳо бихуфт.

Чу танҳо бихуспӣ[2] ту, эй шаҳрёр,
Маро ҳеҷ дору наёяд[3] ба кор».

Сикандар бихандиду з-ӯ гашт шод,
Варо гуфт: «Бе Ҳинд гетӣ мабод!»

Пизишкону ахтаршиносон ҳама,
Ту гуфтӣ, ба Ҳиндустон шуд рама.[4]

Яке бадра динору аспи сиёҳ,
Ба ҳаррои зарин бифармуд шоҳ.

Пизишки хирадмандро доду гуфт,
Ки «бо пок роят забон[5] бод ҷуфт!»

ОЗМУДАНИ ИСКАНДАР ҶОМИ КАЙДРО

В-аз он пас бифармуд, к-он ҷоми зард
Биёранд, пур карда аз оби сард.

Ҳаме хӯрд ҳар кас аз он ҷом[6] об,
Зи шабгир то буд ҳангоми хоб.

Бихӯрданд об аз пайи хуррамӣ,
Зи хӯрдан наёмад бад-ӯ- дар камӣ.

---

1. И – баромехтӣ
2. Л – бихуфтӣ,
3. ИЛ – Наёяд туро ҳеҷ дору
4. Л – пас аз б. 466 ин б. омада:

   Аз он ҷо биёмад сӯи хони хеш,
   Ҳама шаб ҳаме сохт дармони хеш.
   Чу барзад сар аз кӯҳ равшанчароғ,
   Чу дебо фурӯзанда шуд дашту роғ,
   Сикандар биёмад бад-он боргоҳ
   Лабе пур зи ханда, дил аз ғам табоҳ.
   Фиристодаро дид солори бор,
   Бипурсиду бурдаш сӯи шаҳрёр.
5. Л – бо доди Яздон хирад
6. Л – з-он ҷоми зар ҳар кас

Бад-он файласуф он замон шоҳ гуфт:
Ки андар ҷаҳон Кайдро нест ҷуфт.

Аз ин пас нахонем Ҳиндустон,
Магар хонаи Кайди ҷодуситон.

Ба чеҳра надоранд чизе фузун,
Шигифт андар ин банду чандин фусун.[1]

Бад-он файласуф он замон шоҳ гуфт,
Ки «Ин дониш аз мо набояд нуҳуфт,[*2]

Ки афзоиши оби ин ҷом чист?
Нуҷумист ё олати ҳиндувист?»

Чунин дод посух ки «Эй шаҳрёр,
Ту ин ҷомро хормоя мадор,

Ки ин- дар басе солиён кардаанд,
Бад-ин - андарун ранҷҳо бурдаанд.

Аз ахтаршиносони ҳар кишваре,
Ба ҷое ки буд номвар меҳтаре,

Бари Кайд буданд, к-ин ҷом кард
Ба рӯзи сафеду шаби ложвард.

Ҳаме кори[3] ахтар нигаҳ доштанд,
Фаровон бад-ин рӯз бугзоштанд.

Ту аз Миғниётис гир ин нишон,
Ки ӯро касе кард оҳанкашон.

Ба табъ инчунин ҳам шудаст обкаш,
Зи гардун бигирад[4] ҳаме оби х(в)аш.

Ҳаме об гирад[5] чу гирад камӣ,
Набинад ба равшан ду чашм одамӣ».

1. И – б. 472, 473 нест.
2. М – б. 473 – 474 нест.
3. ИЛ – Ҳама табъи
4. ИЛ – пазирад
5. Л – ёбад

Чу гуфтори доно писанд омадаш,
Суханҳои ӯ судманд омадаш.

Чунин гуфт пирони милодро,
Ки «Ман аҳди Кайд аз пайи додро

Ҳаме нашканам, то бимонам[1] ба ҷой,
Ҳама пеши ӯ буд бояд ба пой.

Чу[2] ман ёфтам з-ӯ чунин чор чиз,
Бар-ин-бар фузунӣ наҷӯем[3] низ.[4]

Дусад боркаш хоста барниҳод,
Сад афсар зи гавҳар бар он сар ниҳод.

Ба кӯҳ андароганд чизе, ки буд,
Зи динору аз гавҳари нобисуд.

Чу дар кӯҳ шуд ганҷҳо нопадид,
Касе чеҳраи оганида[5] надид.

Ҳама ганҷ бо он, ки кардаш ниҳон,
Надиданд з-он пас кас андар ҷаҳон.

Зи ганҷи ниҳон карда дар кӯҳсор,
Биёвард бо хештан ёдгор.

НОМАИ ИСКАНДАР БА ФУРИ ҲИНДӢ

Зи милод чун бод лашкар биронд,
Ба Қаннуҷ шуд, ганҷаш он ҷо бимонд.

Чу овард лашкар ба наздики Фур,
Яке нома фармуд пурҷангу шӯр.[6]

Зи шоҳаншаҳ Искандари Файлақус
Фурӯзандаи донишу[7] нӯъму бус.

1. Л – бимонад
2. Л – Ки
3. Л – нахоҳем
4. ТПЗИ – В-аз он пас Сикандар ҳаме хоста.
Куҷо дошт бо ганҷи ороста,
5. И – чеҳраогандаҳоро
6. Л – сур.
7. Л – оташу; И – оташи

Сӯи Фури ҳиндӣ сипаҳдори Ҳинд,
Баландахтару лашкаророи Синд.

Сари нома кард офарини Худой,
Куҷо буда[1] бошад ҳамеша ба ҷой.

Касеро, ки ӯ кард пирӯзбахт,
Бимонад бад-ӯ кишвару тоҷу тахт.

Гараш[2] хор гирад, бимонад нажанд,
Натобад бар ӯ офтоби баланд.

Шунидӣ ҳамоно, ки Яздони пок
Чӣ додаст моро дар ин[3] тирахок?

Зи пирӯзиву бахту аз[4] фарраҳӣ,
Зи дайҳиму аз тахту[5] шоҳаншаҳӣ.

Намонад ҳаме, рӯзи мо бугзарад,
Каси дигар ояд, к-аз ин[6] барх(в)арад.

Ҳаме ном бояд,[7] ки монад, на нанг
Бар ин маркази моҳу паргори танг.

Чу ин нома орам[8] ба наздики ту,
Пур аз дод кун ройи торики ту.

Зи тахти бузургӣ[9] ба асп андар ой,
Мазан рой бо мӯбаду раҳнамой.

Зи мо эминӣ хоҳу чора масоз,
Ки бар чорагар кор гардад дароз.

Зи фармон агар як замон бугзарӣ,
Баландӣ гузиниву кундоварӣ,[10]

1. ИЛ – буду
2. Л – Гар ӯ
3. ИЛ – бад-ин
4. Л – бахт в-аз
5. Л – дайҳим в-аз тахти
6. Л – ӯ
7. Л – кӯшам
8. Л – оранд; И – он нома оранд
9. Л – баландӣ
10. ТПЗИЛМ – Биёрам чу оташ сипоҳи гарон,
Гузидадалерону кундоварон.

Чу ман бо саворон биёям ба ҷанг,
Пушаймонӣ ояд туро аз диранг.

Чу з-ин бора гуфторҳо сахта шуд,
Нависанда аз нома[1] пардахта шуд,

Ниҳоданд мӯҳри Сикандар бар ӯй,[2]
Биҷустанд бино яке роҳҷӯй.[3]

Фиристода омад ба дарбори Фур,
Гаҳе разм гуфтӣ, гаҳе базму сур.

Ҷаҳондидаро пеши ӯ хонданд,
Бари[4] тахт наздик биншонданд.

ПОСУХИ НОМАИ ИСКАНДАР АЗ ФУР

Чу он нома бархонд Фури сутург,
Барошуфт аз он номдори бузург.

Ҳамон гаҳ яке тунд посух навишт,
Ба полези кина дарахте бикишт.

Сари нома гуфт аз Худованди пок,
Бибояд, ки бошем ботарсу бок.

Нагӯем чандин сухан бар газоф,
Ки бечора бошад худованди лоф.

Маро пеш хонӣ, туро шарм нест,
Хирадро бари мағзат озарм нест.

Агар Файлақус ин навиштӣ ба Фур.
Ту ҳам разм оғозу бардор шӯр.[5]

Зи Доро бад-ин сон шудастӣ далер,
К-аз ӯ гашта буд чархи гарданда сер.

1. Л – Нависандаи нома
2. Л – бад-ӯй
3. Л – бедор як номҷӯй
4. Л – бар он
5. Л – Ба мотам бадал кардӣ оғози сур.

Чу бар тухмае бугзарад рӯзгор,
Насозанд бо панди омӯзгор.

Ҳамон низ базм омадат разми Кайд,
Бар онӣ, ки шоҳон-т гаштанд сайд.

Бар ин гуна унвону з-ин сон сухан
Наёмад ба мо з-он каёни куҳан.

Манам Фуру аз Фур дорам нажод,
Ки аз қайсарон кас накардем ёд.

Бад-он гаҳ ки Доро маро ёр хост,
Дилу бахт бо ӯ надидем рост.

Ҳамон жандапилон[1] фиристодамаш,
Ҳамон ман[2] ба ёрӣ забон додамаш.

Чу бар дасти он банда-бар кушта шуд,
Сари бахти эрониён гашта шуд.

Зи Доро чу рӯи замин пок шуд,
Туро заҳри бурранда тарёк шуд.

Гар[3] ӯро зи дастури бад бад расид,
Чаро шуд хирад дар[4] сарат нопадид?

Ту дар ҷанг чандин далерӣ макун,
Ки бо мот чунин набошад[5] сухун,

Бубинӣ кунун жандапилу[6] сипоҳ,
Ки дар дашт банданд[7] бар бод роҳ.

Ҳама ройи ту бартарӣ ҷустан аст,
Ниҳоди ту ҳамранги аҳриман аст.

Ба гетӣ ҳама тухми зуфтӣ макор,
Битарс аз газанду бади рӯзгор.

1. Л – Ҳаме зиндапилон
2. Л – Ҳамэ дун
3. Л – Ки
4. Л – Аз
5. Л – Мот кӯтоҳ гардад
6. Л – пешат бубанданд
7. Л – пешат бубанданд

Бад-ин нома мо некуӣ хостем,
Ба хубӣ[1] дилатро биёростем.

ЛАШКАР ОРОСТАНИ ИСКАНДАР БА РАЗМИ ФУР

Чу посух ба назди Сикандар расид,
Ҳамон гаҳ зи лашкар ялон[2] баргузид,

Ки бошанд шоиставу пешрав,
Ба дониш куҳан гашта в-аз[3] сол нав.

Сӯи Фури ҳиндӣ сипоҳе биронд,
Ки рӯи замин ҷуз ба дарё намонд.

Ба ҳар сӯ ҳаме ронд[4] з-он сон сипоҳ,
Ки гуфтӣ ҳаме[5] бар замин нест роҳ.

Ҳама кӯҳу дарёву роҳи дурушт
Ба дил оташи ҷангҷӯён бикушт.

Зи рафтан саросар сипаҳ гашт кунд.
Аз он роҳи бероҳи душвору тунд.

Ҳамон гаҳ чу омад ба манзил сипоҳ,
Гурӯҳе бирафтанд наздики шоҳ,

Ки «эй Қайсари Руму солори Чин
Сипоҳи туро барнатобад замин.

Наҷӯяд ҳаме ҷанги[6] ту Фури Ҳинд,
На Фағфури чинӣ, на солори Синд.

Сипаҳро чаро кард бояд табоҳ,
Бад-ин марзи беарзу з-ин гуна роҳ.

1. Л – Мунаққаш
2. Л – саре
3. Л – дар
4. Л – рафт
5. Л – ҷуз ин
6. Л - размИ

Зи[1] лашкар набинем аспе дуруст,
Ки шояд ба тундӣ бар ӯ разм ҷуст.

Аз ин ҷанг агар бозгардад сипоҳ,
Савору пиёда наёбанд роҳ.

Чу пирӯз будем то ин замон
Ба ҳар ҷой бар лашкари бадгумон,

Кунун сарбасар кӯҳу дарёст пеш,
Ба серӣ наёмад кас аз ҷони хеш.

Магардон ҳама номи моро ба нанг,
Накардаст кас ҷанг бо обу[2] санг»

Ғамӣ[3] шуд Сикандар зи гуфторашон,
Барошуфту бишкаст бозорашон.

Чунин гуфт, к-«аз ҷанги эрониён
Зи румӣ касеро наёмад зиён.

Ба Доро-бар аз бандагон бад расид,
Касе аз шумо зору хаста надид.

Бад-ин роҳ ман бе шумо бугзарам,
Дами[4] аждаҳоро ба пай биспарам.

Бубинам аз он пас, ки ранҷур Фур
Напардозад аз ман ба разму ба сур.

Чу з-ӯ бозгардам, биёям ба Рум,
Ба мардӣ ба зер оварам рӯи бум.

Маро ёр Яздону эронсипоҳ,
Нахоҳам, ки румӣ бувад некхоҳ».

Чу ошуфта шуд шоҳ з-он гуфтугӯй,
Сипаҳ сӯи пӯзиш ниҳоданд рӯй.

1. Л –Ба
2. И – кӯҳу
3. И – Ғамин
4. ИЛ – Дили

Ки мо сар ба сар бандаи Қайсарем,
Замин ҷуз ба фармони ӯ наспарем.

Бипӯем, чун[1] асп гардад табоҳ,
Пиёда ба ҷанг андарояд сипоҳ.

Гар аз хуни мо хок дарё кунанд,
Нишебӣ аз[2] афканда боло кунанд,

Набинад касе пушти мо рӯзи ҷанг,
Агар чарх ҷанг ораду кӯҳ санг.

Ҳама бандагонему фармон туро́ст,
Чӣ озор[3] гирӣ зи мо, ҷон туро́ст.

Чу бишнид аз эшон Сикандар сухун,
Яке размро дигар афканд бун.

Гузин кард аз эрониён сӣ ҳазор,
Ки буданд бо олати корзор.[4]

Паси пушти эшон зи румӣ сарон,
Зиреҳдору мардони ҷанговарон.

Бирафтанд корозмуда савор[5]
Паси пушти эрониён чил ҳазор,[6]

Паси пушти эшон сарони Хазар,[7]
Ҳама номдорони бофарру зар,[8]

Ҳам аз тозиён бешумор анҷуман
Зи Шому Ҳиҷозу зи шаҳри Яман.[9]

1. Л – Бикӯшему гар
2. Л – зи
3. Л – ором
4. ТПЛМ – Зи хешони Дорову кундоварон,
Ҳар он кас, ки буд аз нажоди каён.
5. Л – сарон
6. Л – Зиреҳдор мардона ҷанговарон.
7. Л – Зи румӣ савор
8. Л – Ба қалб-андарун номвар сӣ ҳазор.
9. И – б. 566-568 нест.

Гузин кард қайсар даҳу ду ҳазор,
Ҳама найзаварру[1] ҳама номдор.[2]

Бад-он то паси пушти ӯ з-ин гурӯҳ
Дару дашт гардад ба кирдори кӯҳ.

Зи ахтаршиносону аз мӯбадон,
Ҷаҳондидаву номвар бихрадон,

Ҳаме бурд бо хештан шаст мард,
Пажӯҳандаи рӯзгори набард.

Чу огоҳ шуд Фур, к-омад сипоҳ,
Гузин кард ҷой аз дари[3] размгоҳ.

Ба дашт- андарун лашкар анбӯҳ гашт,
Замин аз пайи пил чун кӯҳ гашт.

Сипоҳе кашиданд бар чор мил,
Паси пушт гурдону дар пеш пил.

Зи Ҳиндустон чанд корогаҳон
Бирафтанд наздики шоҳи ҷаҳон.

Бигуфтанд бо ӯ басе ҳаст[4] пил,
Ки ӯ аспро бишканад бар ду мил.

Саворе наёрад бари ӯ шудан,
На чун шуд бар ӯ роҳи бозомадан.

Чу хартуми ӯ аз ҳаво бартар аст,
Зи гардун-ш кайвон ҳаме[5] ёвар аст.

Ба қиртос бар пил бингоштанд,
Ба чашми ҷаҳонҷӯй бугзоштанд.

1. ИЛ – размҷӯю
2. Л – Дигар буд лашкар саворони Миср,
Далерону ханҷаргузорони Миср.
Зи румиву мисриву аз барбарӣ
Саворони шоистаи лашкарӣ.
3. И – аз пайи.
4. Л – ӯро басе разми; И – разми
5. ИЛ – гардун мар ӯро Зуҳал

Бифармуд, то файласуфони Рум
Яке пил карданд пешаш зи мум.

Чунин гуфт: Акнун ба покиза рой,
Кӣ орад яке чораи ин ба ҷой?

Нишастанд донишпажӯҳон ба ҳам,
Яке чора ҷустанд бар бешу кам.

Яке анҷуман кард аз оҳангарон,
Ҳар он кас, ки буданд аз эшон сарон,

Зи Румиву мисриву аз порсӣ
Фузун буд мардон зи сад[1] бор сӣ.[2]

Яке борагӣ сохтанд оҳанин,
Савораш зи оҳан в-аз оҳан-ш зин,

Ба меху ба мис дарзҳо дӯхтанд,
Савору тану[3] бора афрӯхтанд.*[4]

Сикандар бидид он писанд омадаш,
Хирадмандро судманд омадаш.

Бифармуд, то з-он фузун аз ҳазор
Аз оҳан бикарданд аспу савор.

Аз он абрашу бӯру хингу сиёҳ,
Кӣ дидаст ҳаргиз зи оҳан сипоҳ?!

Сари моҳро кор шуд сохта,
В-аз он чорагар гашт пардохта.

Аз оҳан сипоҳе ба гардун биронд,
Ки ҷуз бо саворони ҷангӣ намонд.

---

1. Л – чиҳил
2. И – б. 585 нест.
3. И – тани
4. М – Пас аз б. 587 ин б. омада:

Ба гардун ҳаме ронданд пеши шоҳ
Дарунаш пур аз нафту карда сиёҳ.

ҶАНГИ ИСКАНДАР БО ҲИНДУВОН ВА КУШТА ШУДАНИ ФУР БАР ДАСТИ Ӯ

Чу Искандар омад ба наздики Фур,
Бидид он савору[1] сипаҳро зи дур.

Хурӯш омаду гарди разм аз ду рӯй,
Бирафтанд гурдони пархошҷӯй.

Ба аспу ба нафт оташ андарзаданд,
Ҳама ҳиндиён даст бар сар[2] заданд.

Аз оташ барафрӯхт нафти сиёҳ,
Биҷунбид аз он к-оҳанин буд сипоҳ.

Зи лашкар баромад саросар хурӯш,
Ба захм овариданд пилон ба ҷӯш,

Чу хартумҳошон бар оташ гирифт,
Бимонданд аз он пилбонон шигифт.

Ҳама лашкари Ҳинд гаштанд боз,
Ҳам он жандапилони гарданфароз.

Чу з-ин гуна диданд аз эшон гурез,
Бирафтанд бо лашкар аз ҷой тез.[3]

Сикандар паси лашкари бадгумон
Ҳаме тохт бар сони боди дамон.

Чунин то ҳаво нилгун шуд ба ранг,
Сипаҳро намонд он замон ҷойи ҷанг.

Ҷаҳонҷӯй бо румиён ҳамгурӯҳ
Фуруд омад андар миёни ду кӯҳ.

Талоя фиристод ҳар сӯ ба роҳ,
Ҳаме дошт лашкар зи душман нигоҳ.

---

1. Л – сипаҳ ин
2. Л – лашкари Фур барҳам.
3. Л – Гирифтанд пилон аз оташ гурез,
Бирафтанд бо лашкар аз ҷой тез.

Чу пайдо шуд он шӯшаи[1] тоҷи шед,
Ҷаҳон шуд ба сони булӯри сапед[2].

Баромад хурӯшидани карраной,[3]
Дами нойи сурғину ҳиндидарой[4].

Сипаҳ бо сипаҳ ҷанг барсохтанд,
Синонҳо ба абр-андар афрохтанд.

Сикандар биёмад миёни ду саф,
Яке теғи румӣ[5] гирифта ба каф.

Саворе фиристод наздики Фур,
Ки ӯро бихонад, бигӯяд зи дур,

Ки омад Сикандар ба пеши сипоҳ,
Ба дидор ҷӯяд ҳаме бо ту роҳ.

Сухан гӯяду гуфти ту бишнавад,
Агар дод гӯйӣ, бад-он бигравад,

Чу бишнид аз ӯ Фури ҳиндӣ, бирафт,
Ба пеши сипоҳ омад аз қалб тафт.

Сикандар бад-ӯ гуфт, к-«Эй номдор,
Ду лашкар шикаста шуд аз корзор,

Ҳаме дому дад мағзи мардум х(в)арад,
Ҳамон наъли асп устухон биспарад.

Чаро баҳри лашкар ҳама куштан аст,
В-агар зинда аз разм баргаштан аст?[6]

Ду мардем ҳар ду далеру ҷавон,
Сухангӯю бомағз ду паҳлавон.[7]

---

1. Л – аз осмон
2. Л – сафед.
3. Л – говдум,
4. Л – рӯинахум.
5. ИЛ – ҳиндӣ
6. ИЛ – б. 616 нест.
7. Л – Пас аз б. 617 ин б. омада:

Далерони лашкар ҳама кушта шуд,
В-агар зинда, аз разм баргашта шуд.

Миёнҳо бубандему ҷанг оварем,
Чу бояд, ки кишвар ба чанг оварем.

Зи мо чун яке гашт фирӯзбахт,
Бад-ӯ монад ин лашкару пилу тахт».

Зи румӣ суханҳо чу бишнид Фур,
Харидор шуд разми ӯро ба сур.

Бад-ӯ гуфт: «Ин аст оину роҳ,
Бигардем як бо дигар бесипоҳ.

Тани хешро дид бо зӯри шер,
Яке бора чун аждаҳое ба зер.

Сикандар саворе ба сони қалам,
Силеҳе сабук, бодпое дижам.

Ду ханҷар гирифтанд ҳар ду ба каф,
Бигаштанд ҳар ду миёни ду саф.

Сикандар чу дид он тани пили маст,
Яке кӯҳ зер аждаҳое ба даст.

Ба овард аз ӯ монд андар шигифт,
Ғамӣ шуд дил аз ҷону тан баргирифт.

Ҳаме гашт бо ӯ ба овардгоҳ,
Хурӯше баромад зи пушти сипоҳ.

Дили Фур пурдард шуд з-ин хурӯш,
Бад-он сӯ кашидаш сару чашми гӯш.

Сикандар чу бод андаромад ба гард,
Бизад тез теғе бар он шермард.

Бибуррид то бар сару гарданаш,
Зи боло ба хок-андар омад танаш.

Шуд аз лашкараш бонг то осмон,[1]
Бирафтанд гурдони Эрон дамон.

---

1. Л – Сари лашкари Рум шуд б-осмон,
Хурӯшанда гурдони эрониён.
И – бар осмон.

Яке кӯс будаш зи чарми ҳизабр,
Ки овози ӯ баргузаштӣ зи абр.

Баромад дами бӯқу овои кӯс,
Замин оҳанин шуд, ҳаво[*1] обнӯс.

Бар он ҳамнишон ҳиндувон размҷӯй,
Ба тангӣ ба рӯй-андар оварда рӯй,

Хурӯш омад аз дашт, к-«Эй ростон,[2]
Сари мояи марзи Ҳиндустон.

Сари Фури ҳиндӣ ба хок-андар аст,
Тани пилвораш ба чок-[3]андар аст.

Шуморо кунун аз пайи кист[4] ҷанг,
Чунин захми шамшеру[*5] чандин[6] диранг?

Сикандар шуморо чунон шуд, ки Фур,
Аз ӯ ҷуст бояд кунун базму[7] сур.

Бирафтанд гурдони Ҳиндустон,
Ба овоз гаштанд[8] ҳамдостон.

Сари Фур диданд пурхуну хок,
Бару тан-ш карда ба шамшер чок.

Хурӯше баромад зи лашкар ба зор,
Фурӯ рехтанд олати корзор.

Пур аз дард наздики Қайсар шуданд,
Або[9] нолаву хокбарсар шуданд,

Сикандар силеҳи гавон боз дод,
Ба хубӣ зи ҳар гуна овоз дод.

1. М – буд, сипеҳр
2. Л – аз растаи посбон,
3. Л – мағоқ
4. Л – чист
5. М – чандину
6. Л – размн шамшеру чанге
7. ИЛ – разму
8. Л – Бар ин – бар бигаштанд
9. ИЛМ – Пур аз

Чунин гуфт: «Гар Фури ҳиндӣ бимурд,
Шуморо ба ғам дил набояд супурд.

Навозиш кунун мо[1] ба афзун кунем,[2]
Зи дилтон ғаму тарс берун кунем.[3]

В-аз он ҷойгаҳ шуд бари тахти Фур,
Бар он дарду мотам бар ин[4] ҷашну сур.

Чунин аст расми сарои сипанҷ,
Гаҳе шод бош аз ӯ, гаҳ[5] ба ранҷ.

Бихӯр ҳар чӣ дорӣ, манеҳ бозпас,
Ту ранҷӣ, чаро монд бояд ба кас?!

Ҳаме буд бар тахти қайсар ду моҳ,
Бубахшид ганҷаш ҳама бар сипоҳ.

Яке богуҳар буд номаш Савург,
Ба[6] Ҳиндустон паҳлавоне бузург.

Сари тахти шоҳӣ бад-ӯ доду гуфт:
Ки «Динор ҳаргиз макун дар нуҳуфт.

Бубахшу бихӯр, ҳар чӣ ояд фароз,
Бад-ин тоҷу гоҳи сипанҷӣ маноз,

Ки гоҳе Сикандар бувад, гоҳ Фур,
Гаҳе дарду хашму гаҳе[7] базму[8] сур.

Дирам доду динор лашкар-шро,
Биёрост гурдону кишвар-шро.

---

1. Л – ман
2. Л – кунам,
3. Л – кунам.
   ТПЗИЛ – Бубахшам саросар ҳама ганҷи ӯй,
   Ҳаром аст бар лашкарам ранҷи ӯй.
   Ҳама ҳиндувонро тавонгар кунам,
   Бикӯшам, ки ботахту афсар кунам.
4. Л – Пур аз ранҷу мотам пур аз
5. И – гаҳе з-ӯ
6. Л – Зи
7. Л – хашм асту гаҳ
8. И – хашму дард асту гаҳ разму.

РАФТАНИ ИСКАНДАР БА ЗИЁРАТИ ХОНАИ КАЪБА

Чу лашкар шуд аз хоста бениёз,
Бар ӯ ногузашта замони дароз,[1]

Ба шабгир бархост овои кӯс,
Ҳаво шуд ба кирдори чашми арӯс.

Зи бас найзаву парниёнӣ дирафш
Ситора шуда сурху зарду бунафш.

Сикандар биёмад ба сӯи ҳарам,
Гурӯҳе бар ӯ шоду баҳре дижам.

Або нолаву бӯқу бо пил рафт,
Ба дидор ҷойи Симоил рафт,

Ки хони[2] ҳарамро баровварда буд,
Бад – ӯ-андарун ранҷҳо бурда буд.

Худованд ханди-ш Байтулҳаром,
Бад- ӯ шуд туро роҳи Яздон тамом.

Зи покӣ варо хонаи хеш хонд,
Ниёишкунонро бад-он пеш хонд[3].

Худои ҷаҳонро набошад ниёз
Ба ҷою хӯру кому орому ноз.

Парастишгаҳе буд, то буд ҷой,
Бад-ӯ-андарун ёд кардӣ Худой.

Пас омад Сикандар сӯи Қодисӣ,
Ҷаҳонгир то Ҷаҳрами порсӣ.

Чу огоҳӣ омад ба Насри Қутеб,
К-аз ӯ буд мар Маккаро фарру зеб.

Пазира шудаш бо набарда сарон,
Диловар саворону найзаварон.

---

1. ТПЗ – Ниҳебе ба дил з-он фароз омадаш,
Сӯи Каъба рафтан ниёз омадаш.
2. И – хона
3. И – б. 662 нест.

Саворе биёмад ҳам андар замон
Зи Макка ба назди Сикандар дамон,

Ки ин номдоре, ки омад зи роҳ,
Ки ҷӯяд ҳаме тоҷу ганҷу сипоҳ,

Набера Симоили некахтар аст,
Ки пури Бироҳими пайғамбар аст.

Чу пеш омадаш, Наср[1] бинвохташ,
Яке моявар пойгаҳ[2] сохташ.

Бад-ӯ шод шуд Насру гавҳар бигуфт,
Ҳама розҳо баркушод аз нуҳуфт.

Сикандар чунин дод посух бад-ӯй,
Ки «эй покдил меҳтари ростгӯй!

Бад-ин дуда-андар кадом аст меҳ,
Ҷуз аз ту писандидаву рӯзбеҳ?»

Бад-ӯ гуфт Наср: «Эй ҷаҳонгир шоҳ,
Хузо аст меҳтар бад-ин ҷойгоҳ.

Симоил чун з-ин ҷаҳон даргузашт,
Ҷаҳонгир Қаҳтон биёмад зи дашт.

Або лашкари гашни шамшерзан
Ба бедод бигрифт шаҳри Яман.

Басе бегунаҳ з-они мо кушта шуд,
Бар он дудмон рӯз баргашта шуд,

Наёмад ҷаҳонофаринро писанд,
Бар ӯ тира шуд рӯйи чархи баланд.

Хузоа биёмад, чу ӯ гашт хок,
Ба ранҷу ба бедоду бетарсу бок.

Ҳарам то Яман пок дар дасти ӯст,
Ба дарёи Миср-андарун шасти ӯст.

1. Л – диду
2. И – ҷойгаҳ

Сар аз роҳ печидаву дод не,[1]
Зи Яздону некӣ ба дил ёд не.[2]

Ҷаҳоне гирифта ба мушт-андарун,
Нажоди Симоил дил пур зи хун».

Сикандар зи Наср ин суханҳо шунид,
Зи тухми Хузоа ҳар он кас, ки дид,[3]

Ҳама кушту[4] бистад Ҳиҷозу Яман
Ба рою ба мардони шамшерзан.

Нажоди Симоилро баркашид,
Ҳар он кас, ки ӯ меҳтариро сазид.

Пиёда биёмад ба Байтулҳаром,
Симоилиён з-ӯ шуда шодком.

Ба ҳар пай, ки бардошт қайсар зи[5] роҳ,
Ҳаме рехт динор ганҷури шоҳ.

Чу баргашту омад ба даргоҳи қаср,
Бубахшид динор чанде ба Наср.

Тавонгар шуд он кас, ки дарвеш буд,
В-агар хӯрдаш аз кӯшиши хеш буд.

ЛАШКАР КАШИДАНИ ИСКАНДАР СӮИ МИСР

В-аз он ҷойгаҳ шоҳ[6] лашкар биронд,
Ба Ҷидда баромад, фаровон бимонд.

Сипаҳро бифармуд, то ҳар касе
Бисозанд киштиву заврақ басе.

Ҷаҳонҷӯй[7] бо лашкари роҳҷӯй
Зи Ҷидда сӯи Миср бинҳод рӯй.

---

1. Л – бупечиду в-аз дод ӯй,
2. Л – Наёрад зи некӣ ба дил ёд ӯй,
3. ТП – Бикушту ба саршон бароҳехт пӯст,
   Намонд эҷ аз эшон на душман, на дӯст.
4. ИЛ – Зи бедод
5. И – ба
6. Л – низ; И – шод
7. И – ҷаҳонгир

Малик буд Қайтун ба Миср-андарун,
Сипоҳаш зи роҳи гумоне фузун.

Чу бишнид, к-омад зи роҳи ҳарам
Ҷаҳонгири пирӯз бо боду дам,

Пазира шудаш бо фаровон сипоҳ,
Ҳамон бардаву бадраву[1] тоҷу гоҳ.

Сикандар ба дидори ӯ шод гашт,
Ҳама гуфти бадхоҳи ӯ бод гашт.

Ба Миср-андарун буд як сол шоҳ,
Бад-он то баросуд шоҳу сипоҳ,

Зане буд дар Андалус шаҳрёр,
Хирадманду бо лашкаре бешумор.[2]

Ҷаҳонҷӯю бахшанда, Қайдофа ном,
Зи рӯзи беҳӣ ёфта ному ком.

Зи лашкар савори мусаввир биҷуст,
Ки монанд сурат нигорад дуруст.

Бад-ӯ гуфт: «Сӯи Сикандар хиром,
В-аз ин марзу[3] аз мо мабар ҳеҷ ном.

Ба жарфӣ нигаҳ кун, чунон ҳам ки ҳаст
Ба гуфтору дидору ҷойи нишаст.

Зи рангу зи чеҳру зи болои ӯй
Яке сурат оро саропои ӯй.

Нигоранда бишнид аз ӯ, барнишаст,
Ба фармони меҳтар миёнро бубаст.

Ба Миср омад аз Андалус чун наванд,
Бари Қайсар Искандари арҷманд.

1. Л – Або бадраву ёраву
2. Л – номдор
3. Л – Аз ин марз в-аз

Чи бар гоҳ дидаш, чи бар пушти зин,
Биёвард қиртосу авранди[1] Чин.

Нигори Сикандар, чунон ҳам ки буд,
Нигориду з-он[2] ҷой баргашт зуд.

Чу Қайдофа чеҳри[3] Сикандар бидид,
Ғамӣ[4] гашту бинҳуфту дам даркашид.

Чунин гуфт, к-«Ин мард гетӣ ба пой
Бикӯбад ба разму ба покиза рой.

Ҳар он кас, ки пеш ояд ӯро ба ҷанг,
Шавад дар ҷаҳон зиндагониш танг».

Сикандар зи Қайтун бипурсиду гуфт,
Ки «Қайдофаро бар замин кист[5] ҷуфт?»

Бад-ӯ гуфт Қайтун ки, «Эй шаҳрёр,
Чун ӯ нест андар ҷаҳон номдор.

Шумори сипоҳаш надонад касе,
Магар бод ҷӯяд зи дафтар басе.

Зи ганҷу бузургию шоистагӣ,
Зи оҳистагӣ, ҳам зи боистагӣ.

Ба рою ба гуфтор некигумон[6]
Набинӣ[7] ҳамонанди ӯ дар замон.

Яке шорсон карда дорад зи санг,
Ки настонад онро зи чангаш паланг.

Замин чор фарсанг болои ӯй,
Бар ин ҳамнишон низ паҳнои ӯй,.
Гар аз ганҷ пурсӣ, худ андоза нест,
Суханҳои ӯ дар ҷаҳон тоза нест.

1. Л - дебои
2. Л – Нигорид в-аз
3. И – рӯи
4. И – Ғамин
5. ИЛ – нест
6. ИЛ – некугумон
7. Л – Набинад

НОМАИ ИСКАНДАР НАЗДИ ҚАЙДОФА

Сикандар чу бишнид аз ин ёдгир,[1]
Бифармуд, то пеши ӯ шуд дабир.

Набиштанд пас номае бар ҳарир
Зи шоҳаншаҳ Искандари шаҳргир.[2]

Ба наздики Қайдофаи ҳушманд,
Шуда номи ӯ дар бузургӣ баланд.

Нахуст офарин бар Худованди меҳр,
Фурӯзандаи моҳу гардонсипеҳр.

Худованди бахшандаи доду рост,
Фузунӣ касеро диҳад, к-аш ҳавост.

Ба тундӣ начустем ҷанги[3] туро,
Гироянда гаштем санги[4] туро.

Чу ин нома оранд наздики ту,
Дурахшон шавад ройи торики ту.

Фиристӣ ба наздики мо божу сов,
Бидонӣ, ки бо мо туро нест тов.

Хирадмандиву пешбинӣ бувад,
Тавоноиву покдинӣ бувад.[5]

В-агар ҳеҷ тоб андарорӣ ба кор,
Набинӣ ба ҷуз гардиши рӯзгор.

Чу андоза гирӣ зи Дорову Фур,
Худ омӯзгорат набояд[6] зи дур.

Чу аз бод унвони ӯ гашт хушк,
Ниҳоданд мӯҳре бар ӯ-бар зи мушк.

1. Л – доругир
2. Л – шеравжан Искандари шергир; И – шергир.
3. Л – начӯем гоҳи
4. Л – роҳи
5. И – б. 728 нест.
6. Ил – наёяд

Биёмад ҳаюне таковар ба[1] роҳ
Ба фармони[2] он номбардор шоҳ.

Чу Қайдофа он номаи ӯ бихонд,
Зи гуфтори ӯ дар шигифтӣ бимонд.

Ба посух нахуст офарин густарид,
Бад-он додгар, к-ӯ замин густарид.

Яке чархи гарданда барпой кард,
Баду некро андар ӯ ҷой кард.

Туро кард фирӯз бар Фури Ҳинд,
Ба Дорову бар номдорони Синд.

Ба пирӯзӣ андар сарат гашт каш[3]
Аз он номдорони шамшеркаш.

Маро бо чу[4] эшон баробар ниҳӣ,
Ба сар-бар зи пирӯзӣ[5] афсар ниҳӣ.

Маро з-он фузун аст фарру меҳӣ,[6]
Ҳамон лашкару ганҷи шоҳаншаҳӣ,

Ки ман Қайсареро ба фармон шавам,
Битарсам[7] зи таҳдиду печон шавам.

Ҳазорон ҳазорам ба дар[8] лашкар аст,
Ки бар ҳар саде шаҳрёре[9] сар аст.

В-агар хонам аз ҳар сӯе зердаст,
Намонад бар ин бум ҷойи нишаст.

Яке ганҷ дар пеши ҳар меҳтаре,
Чу оянд аз ин[10] марзи ман лашкаре.

---

1. Л – хаюни таковар зи
2. Л – наздики
3. И – х(в)аш
4. Л – чун бар
5. Л – фирӯза
6. ИЛ – б. нест.
7. Ил – Бупечам
8. Л – Ҳазорам ҳазорон фузун
9. Л – шаҳриёре
10. Л – оранд аз

Ту чандин ч-ронӣ сухан пургазоф,
Зи Доро шудастӣ худованди лоф.

Бар он нома-бар мӯҳри заррин ниҳод,
Ҳайюне барафканд бар сони бод.

ГИРИФТОР ШУДАНИ ПИСАРИ ҚАЙДОФА БА ДАСТИ РУМИЁН

Чу Искандар он номаи ӯ[1] бихонд,
Бизад нойи рӯину лашкар биронд.

Ҳаме рафт як моҳ пӯён ба роҳ,
Чу омад сӯи[2] марзи ӯ бо сипоҳ.

Яке подшаҳ буд, Фарён ба ном,
Або лашкару ганҷу густурда ком.

Яке шорсон дошт бо сози ҷанг,
Сари бораи ӯ надидӣ куланг.

Биёвард лашкар, гирифт он ҳисор,
Бар он бораи диж гузаштӣ савор.

Сикандар бифармуд, то ҷосалиқ
Биёвард арродаву манҷаниқ.

Ба як ҳафта баста[3] ҳисори баланд,
Ба шаҳр андаромад сипоҳ арҷманд.

Сикандар чу омад ба шаҳр-андарун,
Бифармуд, то кас нарезанд хун.

Яке пури Қайдофа домод буд,
Бад-ин шаҳри Фарён бад-ӯ шод буд.

Бад-ӯ дода буд духтари арҷманд,
Кулоҳаш ба Қайдофа гашта баланд,

1. Л –вай
2. Л – бад-он
3. Ил – бистуд.

Ки домодро ном буд Қайдрӯш,
Бад-ӯ дода Фарён[1] дилу чашму гӯш.[2]

Яке мард буд, -номи ӯ Шаҳргир,
Ба дасташ зану шӯй гашта асир.

Сикандар бидонист, к-он мард кист,
Ба сар шуд, ки дармони ин кор[3] чист.

Бифармуд, то пеши ӯ шуд вазир,
Бад-ӯ дод фармону тоҷу сарир.

Хирадмандро Битақун буд ном,
Яке ройзан марди густурдаком.

Бад-ӯ гуфт к-«Оранд[4] пешат арӯс,
Туро хонам[5] Искандари Файлақус.

Ту биншин ба оин ба тахти[6] каён,
Чу ман пешат оям камар бар миён,

Бифармой, то гардани Қайдрӯш
Бибуррад дижогоҳи ҷангӣ зи дӯш.

Ман оям ба пешат ба хоҳишгарӣ,
Намоям фаровон туро кеҳтарӣ.

Нишастангаҳе соз бе анҷуман,
Чу хоҳиш физоям, бубахшаш ба ман.

Шуд он марди дастур бо дард ҷуфт,
Надонист,[7] к-онро ч-бошад нуҳуфт?

В-аз он пас бад-ӯ гуфт шоҳи ҷаҳон,
Ки ин роз[8] бояд, ки монад ниҳон.

---

1. Л – буд ӯ
2. ТПЗ – Ба ҷанг-андарун кушта шуд шоҳи шаҳр,
   Ки аз чархи гардон чунон ёфт баҳр.
3. Л – Биҷуст он, ки дармони ин дард
4. Л – бифармой, к-ояд ба.
5. Л – хонд
6. Л – ба оину расми
7. ИЛ – Бидонист
8. И – кор

Маро чун фиристодагон пеш хон,
Суханҳои Қайдофа чанде бирон.

Маро шод бифрист бо даҳ савор,
Ки рав, номаро[1] зуд посух биёр.[2]

Бад-ӯ Битақун гуфт: «Эдун кунам,
Ба фармон-бар ин чора афзун кунам.

Ба шабгир чун шед ханҷар кашид,
Шаби тира аз бим шуд нопадид,

Нишаст аз бари тахт-бар[3] Битақун,
Пур аз шарм рухсору дил пур зи[4] хун.[5]

Сикандар ба пеш-андарун бо камар,
Кушода раҳи чораву баста дар.

Чу он пури Қайдофаро Шаҳргир
Биёвард гирён гирифта[6] асир,

Занаш ҳамчунон низ бо бӯю ранг,
Гирифта ҷавон чанги ӯро ба чанг.

Сабук Битақун гуфт, к-«Ин мард кист,
К-аш аз дард чандин бибояд гирист?»

Чунин дод посух, ки «Боз ор ҳуш,
Ки ман пури Қайдофаам Қайдруш,

Ҷуз ин духти Фарён маро нест ҷуфт,
Ки дорад паси пардаи ман нуҳуфт.

Бирафтам, ки ӯро сӯи хони хеш
Барам, то бидорам-ш чун ҷони хеш.

Асирам кунун дар кафи Шаҳргир,
Равон хаста аз ахтару тан ба тир».

1. Л – нома бар
2. ТПЗ – Ба ҳамроҳ кун мар маро Қайдруш,
Аз ӯ сарбасар ин суханҳо бипӯш
3. Л – тахти зар
4. Л – рух дил пур аз оби
5. И –б. 771, 772 нест.
6. И – гирёну карда

Чу бишнид аз ӯ ин сухан Битақун,
Сараш гашт пурдарду дил пур зи хун.

Барошуфт, аз он пас ба дажхим гуфт,
Ки «ин ҳар дуро[1] хок бояд нуҳуфт.

Чунин ҳам ба банд андарун бо занаш
Ба шамшери ҳиндӣ бизан гарданаш».

Сикандар биёмад, замин бӯса дод,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй шоҳи қайсарнажод,

Чӣ бошад, гар ӯро бубахшӣ ба ман,
Сарафроз гардам бад-ин анҷуман?

Сари бегунохе чӣ буррӣ ба кин,
Ки напсандад аз мо ҷаҳонофарин».

Бад-ӯ гуфт бедордил Битақун,
Ки «Озод кардӣ ду танро зи хун»,

Сабук Битақун гуфт бо Қайдрӯш,
Ки «Бурдӣ[2] сари дурмонда зи дӯш.

Фиристам кунун бо ту ӯро ба ҳам,
Бихонад ба модар-т-бар бешу кам.

Агар сову божам фиристад, накӯст,
Касеро надаррад бад-ин ҷанг пӯст.

Нигаҳ кун бар ин пок дастури ман,
Ки гӯяд бад-ӯ разм ё сури ман.

Ту он кун ба хубӣ, ки ӯ бо ту кард,
Ба подош кушад дили родмард.

Чу ин посухи нома ёбад зи шоҳ,
Ба хубӣ варо бозгардон зи[3] роҳ».

Чунин гуфт бо Битақун Қайдруш.
К-«аз ӯ барнадорам дилу чашму гӯш.

1. И – пур дар
2. Л – Бибурдӣ
3. Л – ба

Чӣ гӯям, ки ӯро бидорам чу ҷон,
К-аз ӯ ёфтам ҷуфту ҷону ҷаҳон.

РАФТАНИ ИСКАНДАР БА РУСУЛ СӮИ ҚАЙДОФА

Ҷаҳонҷӯй даҳ номвар баргузид
Зи мардони румӣ, чунон чун сазид,

Ки буданд ҳар даҳ ҳамовози ӯй,
Нигаҳ доштандӣ ба дил рози ӯй».

Чунин гуфт к-«акнун ба роҳ-андарун
Махонед моро ба ҷуз Битақун.

Ҳаме рафт пеш-андарун Қайдрӯш,
Сикандар супурда бад-ӯ чашму гӯш.[1]

Чу оташ ҳаме ронд меҳтар сутур,
Ба кӯҳе расиданд, сангаш булӯр.

Ба ӯ бар зи ҳар гунае мевадор,
Фаровон гиё буд бар кӯҳсор.

Бирафтанд аз он кӯҳ пӯён ба роҳ,
Бар он буму бар, к-андар он буд шоҳ.

Чу Қайдофа огаҳ шуд аз Қайдруш,
Зи баҳри писар паҳн букшод гуш.

Пазира шудаш бо сипоҳи гарон,
Ҳама номдорону некахтарон.

Писар низ чун рӯйи[2] модар бидид,
Пиёда шуду офарин густарид.

Бифармуд Қайдофа то барнишаст,
Ҳаме ронд дасташ гирифта ба даст.

Бад-ӯ Қайдруш ончи гуфту шунид,
Ҳаме гуфту ранги рухаш нопадид,

---

1. И-б. 797- 799 нест.
2. И – руху рӯи

Ки бар шаҳри Фарён чӣ омад зи ранҷ,
На монд афсару тахту лашкар, на ганҷ.

Маро ин ки ояд ҳаме бо арӯс,
Раҳо кард аз Искандари Файлақус.

В-агарна бифармуд, то гарданам
Зананду бисӯзанд б-оташ[1] танам.

Кунун ҳар чӣ хоҳад, зи хубӣ бикун,
Бар ӯ ҳеҷ машкан ба посух сухун».

Чу бишнид Қайдофа ин аз писар,
Дилаш гашт аз он дард зеру забар.

Аз айвон фиристодаро пеш хонд,
Ба тахти гаронмоягон[2] барнишонд.

Фаровон бипурсиду бинвохташ,
Яке моявар ҷойгаҳ сохташ.

Фиристод ҳар гунае хӯрданӣ
Зи пӯшиданӣ, ҳам зи густурданӣ.

Бибуд он шабу бомдоди пагоҳ
Ба пурсиш биёмад ба даргоҳи шоҳ.

Парастандагон парда бардоштанд,
Бар аспаш зи даргоҳ бугзоштанд.

Чу Қайдофаро дид бар тахти оҷ,
Зи ёқуту пирӯза бар сар-ш тоҷ,

Фаровон парастанда пешаш ба пой,
Зи зарбафт пӯшида маккиқабой.[3]

Зи бар пӯшиши ҷизъ баста ба зар,
Бар ӯ бофта чашмҳои гуҳар.

Рухи шоҳ тобон ба кирдори хур,
Нишастангаҳашро сутунҳо булӯр.

1. И – ба оташ бисӯзад
2. И – гаронмоягӣ
3. Л – чиниқабой.

Парастанда бо тавқу бо гӯшвор,
Ба пой-андарун кафши гавҳарнигор.

Сикандар бад-он дар шигифтӣ бимонд,
Фаровон ниҳон номи Яздон бихонд.

Нишастангаҳе дид қайсар, ки низ
Наёмад варо Руму[1] Эрон ба чиз.

Бари меҳтар омад, замин дод бӯс,
Чунон, чун бувад мардуми чоплус.

Варо дид Қайдофа, бинвохташ,
Бипурсид бисёру[2] биншохташ.

Чу хуршеди тобон зи гунбад бигашт,
Гаҳи бори бегона андаргузашт,

Бифармуд, то хон биёростанд,
Навозандаву[3] руду май хостанд.

Ниҳоданд як хона хонҳои соҷ,
Ҳама кавкабаш зарру пайкар зи оҷ.

Хуришҳо беандоза оварда шуд,
Май овард, чун хӯрданӣ х(в)арда шуд.

Табақҳои заррину симин ниҳод,
Нахустин зи Қайдофа карданд ёд,

Ба май хӯрдан-андар гаронмоя шоҳ
Фузун кард сӯи Сикандар нигоҳ.[4]

Ба ганҷур гуфт он дурахшон ҳарир
Набишта бар ӯ сурати дилпазир.

Ба пеши ман овар чунин ҳам, ки ҳаст,
Ба тундӣ бар ӯ ҳеҷ мапсой даст.

1. Л – буми
2. Л – Фаровон бипурсиду
3. Л – Парастандаву
4. И –б. -829-832 нест.

Биёвард ганҷуру бинҳод пеш,
Чу дидаш, нигаҳ кард з-андоза беш.

Ба чеҳри Сикандар накӯ бингарид,
Аз он сурат ӯро ҷудоӣ надид.

Бидонист Қайдофа, к-ӯ қайсар аст,
Бад-он лашкари номвар меҳтар аст.

Фиристода кардаст аз хештан,
Далер омадаст ӯ бад-ин анҷуман.

Бад-ӯ гуфт к-«Эй марди густурдаком,
Биё,[1] то чӣ додат Сикандар паём?»

Чунин дод посух, ки «Шоҳи ҷаҳон
Сухан гуфт бо ман миёни меҳон,

Ки Қайдофаи покдилро бигӯй,
Ки ҷуз ростӣ дар замона маҷӯй!

Нигар, сар напечӣ зи фармони мо,
Нигаҳ дор бедор паймони мо.

В-агар ҳеҷ тоб андарорӣ ба дил,
Биёрам яке лашкари дилгусил.[2]

Нишони ҳунарҳои ту ёфтам,
Ба ҷанг омадам, тез наштофтам.

Хирадмандиву шарм наздики туст,
Ҷаҳон эмин аз ройи борики туст.

Кунун гар натобӣ сар аз божу сов,
Бидонӣ, ки бо мо надорӣ ту тов,

Набинӣ ҷуз аз хубиву ростӣ,
Чу печӣ сар аз каҷживу костӣ».

---

1. Л – Бигӯ
2. ТПЗ – Барорам димор аз ҳама лашкарат,
Ба оташ бисӯзам ҳама кишварат.

Барошуфт Қайдофа, чун он шунид,
Ба ҷуз[1] хомушӣ ҳеҷ дармон надид.

Бад-ӯ гуфт, к-«Акнун раҳи хона гир,
Биёсой бо мардуми дилпазир.

Чу фардо биёӣ ту, посух диҳем,
Ба баргаштанат ройи фаррух ниҳем.

Сикандар биёмад сӯи хони хеш,
Ҳама шаб ҳаме сохт дармони хеш.

Чу сар зад бар[2] аз кӯҳ равшанчароғ,
Чу дебо фурӯзанда шуд дашту роғ,

Сикандар биёмад бад-он боргоҳ,
Ду лаб пур зи ханда, дил аз ғам сиёҳ.[3]

Фиристодаро дид солори бор,
Бипурсиду бурдаш бари[4] шаҳрёр.

Ҳама кохи ӯ пур зи бегона дид,[5]
Нишасташ булӯрин яке хона дид.[6]

Ақиқу забарҷад бар ӯ-бар нигор,
Миён-андарун гавҳари шоҳвор,

Заминаш ҳама сандалу чӯби уд,
Зи ҷазъу зи фирӯза ӯро амуд.

Сикандар фурӯ монд аз он ҷойгоҳ,
Аз он фарру авранду он дастгоҳ.

Ҳаме гуфт, к-«Инат сарои нишаст,
Набинад чунин ҷой яздонпараст».

Хиромон биёмад ба наздики шоҳ,
Ниҳоданд заррин яке пешгоҳ.[7]

---

1. Л – Ҷуз аз
2. ИЛ – Чу бар зад сар
3. И – Равон пур зи ҳама, дил аз ғам табоҳ.
4. Л – сӯи
5. Л – буд
6. Л – буд.
7. ИЛ – зергоҳ.

Бад-ӯ гуфт Қайдофа, к-«Эй Битақун,
Чаро хира гаштӣ ба кох[1]-андарун.

Ҳамоно, ки чунин набошад ба Рум,
Ки осема гаштӣ бад-ин моя бум»?[2]

Сикандар бад-ӯ гуфт, к-«Эй шаҳрёр,
Ту ин хонаро хормоя мадор.

Азеро зи[3] шоҳон сараш[4] бартар аст,
Ки дарёи[5] ту маъдани гавҳар[6] аст,

Бихандид Қайдофа аз кори ӯй,
Дилаш гашт хуррам зи гуфтори[7] ӯй.

В-аз он пас гусӣ кард касҳои хеш,
Фиристодаро танг биншонд пеш.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй зодаи Файлақус,
Ҳамат базму разм асту ҳам нӯъму бӯс».[8]

Сикандар зи гуфтори ӯ гашт зард,
Равон пур зи дарду рухон лоҷвард.

Бад-ӯ гуфт, к-«эй меҳтари пурхирад,
Чунин гуфтан аз ту на андархурад.

Сипосам зи Яздони парвардгор,
Ки бо ман набуд меҳтаре номдор,

Ки бурдӣ ба шоҳи ҷаҳон огаҳӣ,
Танамро зи ҷон зуд кардӣ тиҳӣ.

Манам Битақун-кадхудои ҷаҳон,
Чунин баччаи Файлақусам махон.

1. Л – Чӣ хира бимондӣ ба ҷизъ
2. Л – тозабум.
3. Л – Аз айвони
4. И – Аз Эрон зи шоҳон сарат.
5. Л – айвони
6. И – Ба дарёи ту беадад гавҳар.
7. ИЛ – бозори
8. ТПЗ – Далер омадӣ пеши ман божхоҳ,
Надонам, туро ин кӣ бинмуд роҳ.

Бад-ӯ гуфт, Қайдофа к-«Аз довари
Лабатро бипардоз, к-Исканадарӣ.

Агар чеҳраи хеш бинӣ ба чашм,
Зи чора биёсою манмой хашм».

Биёварду бинҳод пешаш ҳарир,
Набишта бар ӯ сурати дилпазир,

Ки гар ҳеҷ ҷунбиш будӣ дар нигор,
Набудӣ ҷуз Искандари шаҳрёр.

Ба дандон Сикандар бихоид лаб,
Бар ӯ тира шуд рӯз чун тирашаб.

Ҳаме гуфт, беханҷаре дар ниҳон,[1]
Мабодо, ки бошад касе дар ҷаҳон.

Бад-ӯ гуфт Қайдофа:«гар ханҷарат
Ҳамоил буд-пеши ман дар барат,

На нерӯт будӣ, на шамшер тез,
На ҷойи набарду на роҳи гурез».

Сикандар бар ӯ гуфт: «ҳаргиз меҳон-
Ба мардӣ бувад хостори ҷаҳон.

Намояд, ки печад зи роҳи газанд,
Ки баддил ба гетӣ нагардад баланд.

Агар бо ман астӣ силеҳам[2] кунун,
Ҳама хона гашт-чу дарёи хун.

Туро куштаме, гар ҷигаргоҳи хеш,
Бидарридаме пеши бадхоҳи хеш».

ПАНД ДОДАНИ ҚАЙДОФА ИСКАНДАРРО

Бихандид Қайдофа аз кори ӯй,
В-аз он мардиву тунд гуфтори ӯй.

1. Л – Бидид он.
2. Л - силоҳам

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй хусрави шерфаш,
Ба мардӣ магардон сари хеш каш.

На аз фарри ту кушта шуд Фури Ҳинд,
На Дорои Доробу гурдони Синд,

Ки баргашт рӯзи бузургони даҳр,
Зи ахтар туро бештар буд баҳр.

Ба мардӣ ту густох гаштӣ чунин,
Ки меҳтар шудӣ бар замону замин.

Ҳама некуиҳо зи Яздон шинос,
В-аз ӯ дор, то зинда бошӣ, сипос.

Ту гуфтӣ, ки дониш ба гетӣ марост,
Набинам ҳаме гуфтугӯи ту рост.

Куҷо оварад дониши ту баҳо,
Чу[1] ойӣ чунин дар дами аждаҳо.

Бидӯзӣ ба рӯзи ҷавонӣ кафан,
Фиристодае созӣ аз хештан.

Маро нест оини хун рехтан,
На бар хира бо меҳтар овехтан.

Чу шоҳе ба коре тавоно бувад,
Бубахшояд аз дод, доно бувад.

Чунон дон, ки резандаи хуни шоҳ
Ҷуз оташ набинад ба фарҷом гоҳ.

Ту эмин бибошу ба шодӣ бирав,
Чу рафтӣ, яке кор барсоз нав,.

К-аз ин пас наёӣ ба пайғамбарӣ,
Туро хок донад, ки Искандарӣ.

Надонам касеро зи гарданкашон,
Ки аз чеҳри ӯ ман надорам нишон.

1. Л – Ки

Нигорида ҳам з-ин нишон бар ҳарир
Ниҳода ба наздикии ёдгир.

Бар ӯ рондам ҳукми ахтаршинос,
К-аз ӯ эминӣ бошадам ё ҳарос.

Чу бахшанда шуд хусрави ройзан,
Замона бигӯяд ба марду ба зан.

Ту то эдарӣ, Битақун хонамат,
Бар ин ҳамнишон дур биншонамат,

Бад-он то надонад касе рози ту,
Ҳамон нашнавад ному овози ту.

Фиристам-т бо некувӣ боз ҷой,
Ту бояд, ки бошӣ худованди рой.

Ба паймон, ки ҳаргиз ба фарзанди ман,
Ба шаҳри ману хешу пайванди ман,

Набошӣ бадандеш ё бадсигол,
Ба кишвар нахонӣ маро ҷуз ҳамол».

Сикандар шунид ин сухан, шод гашт,[1]
Зи тимору баргаштан[2] озод гашт.[3]

Ба дидори доранда савганд х(в)ард,
Ба дини Масеҳу ба теғи набард,[4]

Ки «То буму бор асту фарзанди ту,
Бузургон, ки бошанд пайванди ту,

Насозам ҷуз аз хубиву ростӣ,
Наяндешам аз кажживу костӣ».

Чу савганд шуд хӯрда, Қайдофа гуфт;
Ки «Ин панд бар ту набояд нуҳуфт,

1. Л - шуд,
2. Л – тимор в-аз кушман; И – тимори бад гаштан,
3. Л – шуд.
4. Л – Ба рӯзи сапеду шаби лоҷвард.

Чунон дон, ки Тайнуш фарзанди ман,
Камандеша[1] аз донишу панди ман,

Яке бодсор асту домоди Фур,
Набояд, ки донад зи наздику дур,

Ки ту бо Сикандар зи ҳампӯстӣ,[2]
В-ар эдун, ки бо ӯ ба дил дӯстӣ,

Ки ӯ аз пайи Фур кин оварад,
Ба ҷанг осмон бар замин оварад.

Кунун шоду хуррам ба айвон хиром,
Зи тимори гетӣ мабар ҳеҷ ном».

ЧОРА НАМУДАНИ ИСКАНДАР БО ТАЙНУШ

Сикандар биёмад диле ҳамчу кӯҳ,
Ки андешад[3] аз марг донишпажӯҳ.

Набудаш зи Қайдофа чин бар бурӯ,
Набардошт ҳаргиз дил аз орзу.

Бибуд он шабу бомдоди[4] пагоҳ
Зи айвон биёмад ба наздики шоҳ.

Сипаҳдор дар хон биёраста буд,
Ҳама гирд бар гирди ӯ даста буд.[5]

Сари хонаро пайкар аз ҷизъу зар,
Ба зар-андарун чанд гуна гуҳар.

Ба пеш-андарун дастаи мушкбӯй,
Ду фарзанди шоиста дар пеши ӯй.

Чу Тайнуши аспафкану Қайдрӯш,
Ниҳода ба гуфтори Қайдофа гӯш.[6]

1. ИЛ – Кам андешад
2. Л – як пӯстӣ
3. Л – Раҳо гашта
4. И – бомдодон.
5. И – б. 921 нест.
6. И – б. 924 нест.

Ба модар чунин гуфт кеҳтар писар,
Ки «Эй шоҳи некахтари[1] додгар,

Чунон кун, ки аз пеши ту Битақун
Шавад шоду хушнуд бо раҳнамун.

Ба раҳбар, касе то наёзорадаш,
В-ар аз душманон низ нашморадаш,

Ки зиндакуни пок ҷони ман ӯст,
Бар онам, ки равшан ҷаҳони ман ӯст».

Бад-ӯ гуфт модар, ки «Эдун кунам,
Ки ӯро бузургӣ ба афзун кунам».

Ба Искандар он номвар шоҳ гуфт,
Ки «пайдо кун акнун ниҳон аз нуҳуфт.

Чӣ хоҳиву ройи Сикандар ба чист?
Чӣ донӣ ту аз шоҳу дастур чист?»

Сикандар бад-ӯ гуфт к-«эй сарфароз,
Ба назди ту шуд будани ман дароз.

Маро гуфт, шав, божи марзаш бихоҳ,
В-агар дер монӣ, биёрам сипоҳ.

Намонам бад-ӯ кишвару тоҷу тахт,
На рӯзу на шодӣ[2], на фарру на бахт.

ОШУФТАНИ ТАЙНУШ - ПИСАРИ ҚАЙДОФА БАР СИКАНДАР ВА ЧОРА НАМУДАНИ СИКАНДАР БО Ӯ

Чу Тайнуш гуфти Сикандар шунид,
Ба кирдори боди дамон бардамид.

Бад-ӯ гуфт, к-«эй нокаси бехирад,
Туро мардум аз мардумон нашмарад.

Надонӣ, ки пеши кӣ дорӣ нишаст
Бари шоҳ маншину манмой даст!

1. И – некахтару
2. Л – На зӯру на шоҳӣ; И – На зӯру на шодӣ

Сарат пур зи тезиву кундоварист,
Нагӯйӣ маро худ, ки шоҳи ту кист?

Агар нестӣ фарри ин номдор,
Сарат кандаме чун турунҷе зи бор!

Ҳам имшаб саратро ман аз дарди Фур
Ба лашкар намоям, зи тан карда дур».

Яке бонг барзад бад-ӯ модараш,
Ки осематар гашт ҷангӣ сараш.

Ба Тайнуш гуфт: «Ин на гуфтори ӯст,
Бар он дар, ки ӯро фиристод пӯст».[1]

Бифармуд, к-ӯро ба берун кунед,[2]
Зи пеши нишасташ ба ҳомун кунед.[3]

Чунин гуфт пас бо Сикандар ба роз,
Ки Тайнуши бедониши девсоз

Набояд, ки андар ниҳон чорае
Бисозад газандеву патёрае.

Ту донишпажӯҳиву дорӣ хирад,
Нигаҳ кун бад-ин, то чӣ андарх(у)рад.

Сикандар бад-ӯ гуфт, к-«ин аст рост,
Ту Тайнушро бозхонӣ, равост».

Ҷаҳондор фарзандро бозхонд,
Бад-он номвар боргоҳаш нишонд.

---

1. И – б-ӯст; Л – дӯст.
2. Л – к-инро ба берун баранд.
3. Л – нишастан ба ҳомун баранд;
ТПЗ – Пас он гаҳ бад-ӯ гуфт к-«эй тундрӯй,
Нашояд, ки бинмоӣ ин зиштхӯй.
Бародар-тро Кайдаруш ӯ зи шоҳ
Раҳониду омад бад-ин боргоҳ.
Ту бо ӯ чунин бадзабонӣ кунӣ,
Чунин тундиву дилгаронӣ кунӣ,
Писар шуд ба берун пур аз дарду хашм,
Зи хуни ҷигар сурх карда ду чашм.

Сикандар бад-ӯ гуфт к-«эй номдор,
Агар коми дил хоҳӣ, ором дор.[1]

Ман аз ту бад-ин кин нагирам ҳаме,
Сухан ҳар чи гӯйӣ, пазирам ҳаме.

Маро ин нажандӣ зи Искандар аст,
Куҷо шоҳи ботахту боафсар аст.

Бад-ин сон фиристодаам ман зи шоҳ,
Ки аз номвар меҳтаре бож хоҳ.

Бад-он то ҳар он бад, ки хоҳад расид,
Ба рӯйи ман ояд зи душман падид.[2]

Варо ман бад-ин рӯз посух диҳам,
Яке шоҳро ройи фаррух ниҳам.

Агар дасти ӯ ман бигирам ба даст,
Ба назди ту орам зи ҷойи нишаст.

Бад-он сон, ки бо вай набошад сипоҳ,
На шамшер бинӣ, на тахту кулоҳ.

Чӣ бахшӣ ту з-ин подшоҳӣ маро?
Чӣ бинмоӣ аз некхоҳӣ маро?

Чу бишнид Тайнуш, гуфт: «Ин сухан
Шунидам, набояд ки гардад куҳан.

Гар инро, ки гуфтӣ, ба ҷой оварӣ,
Бикӯшиву покиза рой оварӣ,

Ман аз ганҷу аз бадраву ҳар чӣ ҳаст,
Зи аспону мардони хусравпараст,

---

1. И – б. 943 – 949 нест.
2. ТПЗ – Ту, эй шоҳзода, шунав ин сухун,
Ба ман – бар дигар хашму тундӣ макун,
Ки ман худ аз ӯ сахт озурдаам.
Ба дил чораи куштанаш кардаам.
Ман ӯро ба дасти ту андарниҳам,
Ҷаҳон з-ӯ раҳад, ман равандараҳам.
Туро нест огоҳӣ аз рози ман,
В-аз андешаҳои накӯсози ман.

Туро бахшаму низ дорам сипос,
Ту бошӣ ҷаҳонгиру некишинос.

Яке некдастур бошӣ маро,
Бад-ин марз ганҷур бошӣ маро».

Сикандар баромад зи ҷойи нишаст,
Бад-ин аҳд бигрифт дасташ ба даст.

Бипурсид Тайнуш к – «ин чун кунӣ,
Бад-ин ҷодуӣ-бар чӣ афсун кунӣ?»

Бад-ӯ гуфт: «чун боз гардам зи шоҳ,
Ту бояд, ки бо ман биёӣ ба роҳ.

Зи лашкар биёрӣ саворе ҳазор,
Ҳама номдор аз дари корзор.

Ба ҷое яке беша дидам ба роҳ,
Нишонам туро дар камин бо сипоҳ.[1]

Шавам ман зи пеши ту дар пеши ӯй,
Бубинам равони бадандеши ӯй.

Бигӯям, ки чандон фиристод чиз,
К-аз он пас наяндешӣ аз чиз низ.[2]

Фиристода гӯяд, ки «Ман назди шоҳ
Наёрам шудан дар миёни сипоҳ.[3]

Агар шоҳ бинад, ки бо мӯбадон
Шавад пеши Тайнуш бо бихрадон,

Чу бинад-ш, бипзирад он хоста,
Зи ҳар гунае ганҷи ороста.

Биёяд, чу бинад туро бесипоҳ,
В-агар бозгардад, кушодаст роҳ.

1. Л – камингоҳи шоҳ;
2. ТПЗ – Ҳамон пури меҳтар, ки Тайнуш ном
Ба шоҳ оварида дуруду паём.
3. И – б. 968 – 970 нест.

Чу ӯ бишнавад чарб гуфтори ман,
Наяндешад аз банду бозори ман.

Биёяд бад-он соя зери дарахт,
Зи ганҷур май хоҳаду тоҷу тахт.

Ту ҷангисипаҳ гирди ӯ андарор,
Баросой аз гардиши рӯзгор.

Мукофоти ман бошаду коми ту,
Наҷӯяд касе з-он пас ороми ту.

Чу ӯро гирифтӣ, ман они туам,
Чу фармоиям, посбони туам.

Раванда бад-он гаҳ бувад кори ман,
Барафрӯхта тез[1] бозори ман,

Ки орӣ ту эдар басе хоста,
Парастандаву аспи ороста».

Чу Тайнуш бишнид, аз ӯ шод гашт,
Ба сони яке сарви озод гашт.

Чунин дод посух, ки «дорам умед,
Ки гардад бар ӯ тира рӯзи сапед.

Ба доми ман овезад ӯ ногаҳон,
Ба хунҳо, ки ӯ рехт андар ҷаҳон.

Чу Дорои Доробу гурдони Синд,
Чу Фури далер, он сарафрози Ҳинд,

Чу Қайдофа гуфти Сикандар шунид,
Ба чашми дилаш чораи ӯ бидид.

Бихандид аз он чора дар зери лаб,
Ду буссад ниҳон кард зери қасаб.

Сикандар биёмад зи наздики ӯй,[2]
Пурандеша буд ройи борики ӯй.[3]

1. Л – Низ
2. Л – ӯ,
3. Л – шуд ҷони торики ӯ.

ПАЙМОНИ ИСКАНДАР БО ҚАЙДОФА ВА БОЗГАШТАНИ Ӯ

Ҳаме чора ҷуст он шаби дербоз,
Чу хуршед бинмуд чинӣ тароз.

Барафрохт аз кӯҳ[*1] заррин дурафш,
Нагунсор шуд парниёнӣ бунафш.

Сикандар биёмад ба наздики шоҳ,
Парастанда бархост аз боргоҳ.

Ба расме, ки будаш, дуруд оварид,
Ҷаҳондор пеши сипаҳбад чамид.

Зи бегона хона бипардохтанд,
Фиристодаро пеши ӯ тохтанд.[2]

Чу Қайдофаро дид бар тахт, гуфт,
Ки «бо ройи ту муштарӣ бод ҷуфт.

Ба дини Масеҳову гуфтори[3] рост,
Ба донанда[4], к-ӯ бар забонам гувост,

Ба оину дини салиби бузург,
Ба ҷону сари шаҳрёри сутург.

Ба зуннори шаммосу рӯҳ-ул-қудус,
К-аз ин пас маро хок дар Андалус

Набинад, на лашкар фиристам ба ҷанг,
Наёмезам аз ҳар даре низ ранг.

На бо пок фарзанди ту бад кунам,
На фармон диҳам, низ на х(в)ад кунам.

Ба ҷон боз бандам[5] вафои туро,
Наҷӯям ба чизе ҷафои туро.

1. М - хок
2. И – пеш биншохтанд.
3. Л – фармони
4. Л – доранда
5. Л – ёр дорам

Бародар бувад, нек хоҳад маро,
Ба ҷойи салиб аст гоҳат маро».

Нигаҳ кард Қайдофа савганди ӯй,
Ягона дилу рост пайванди ӯй.

Ҳама кох курсии заррин ниҳод,
Ба пеш-андар ороиши Чин ниҳод.

Бузургону некахтаронро бихонд,
Якояк бад-он курсии зар нишонд.

В-аз он пас гиромӣ ду фарзандро
Биёварду хешону пайвандро.

Чунин гуфт, к-«Андар сарои сипанҷ
Сазад, гар набошем чандин ба ранҷ.

Набояд, к-аз ин гардиши рӯзгор
Маро баҳра кин ояду корзор.

Сикандар нахоҳад шуд аз ҷанг сер
В-агар осмонро барорад ба зер.

Ҳаме ҷанги мо хоҳад аз баҳри ганҷ,
Ҳама ганҷи гетӣ наярзад ба ранҷ.

Бар онам, ки бо вай насозем ҷанг,
На бар подшоҳӣ кунам кор танг.

Яке посухи пандмандаш диҳем,
Сари ӯ фарозему[1] пандаш диҳем.

Агар ҷанг ҷӯяд пас аз панди ман,
Наяндешад аз банду[2] пайванди ман,

Бар он сон шавам пеши ӯ бо сипоҳ,
Ки бахшоиш орад бар ӯ чарху моҳ.

Аз ин озмоиш надорад зиён,
Бимонад магар дӯстӣ дар миён.

1. ИЛ – Сараш барфарозему
2. Л – Набинад пас аз панд

Чӣ гӯеду инро чӣ посух диҳед?
Маро андар ин ройи фаррух ниҳед».

Ҳама меҳтарон сар барафрохтанд,
Ҳаме[1] посухи подшо сохтанд.

Бигуфтанд, к-«эй хусрави рою дод,[2]
Надорад касе чун ту меҳтар ба ёд.

Нагӯйӣ магар он ки беҳтар бувад,
Хунук он киро,[3] чун ту меҳтар бувад.

Агар дӯст гардад туро подшо,
Чӣ хоҳӣ ҷуз ин мардуми порсо?[4]

На ӯ даст ёбад бад-ин[5] ганҷи ту,
Наярзад ҳама ганҷҳо ранҷи ту.[6]

Чу Искандаре к-ӯ биёяд зи Рум,
Ба шамшер дарё кунад рӯйи бум,

Ҳаме аз дарат бозгардад ба чиз,
Ҳама чизи гетӣ наярзад пашиз.

Ҷуз аз оштӣ мо набинем рӯй,
На воло бувад мардуми ҷангҷӯй».

Чу бишнид гуфтори он бихрадон,
Писандидаву покдил мӯбадон,

Дари ганҷ букшоду тоҷи падар,
Биёвард бо ёраву тавқи зар.

Яке тоҷ буд, к-андар он шаҳру марз
Касе гавҳарашро надонист арз.

Фиристодаро гуфт, к-«ин бебаҳост,
Ҳар он кас, ки дорад ҷуз ӯ, норавост.

1. ИЛ – Ҳама
2. Л – меҳтарам дод, родб
3. Л – шаҳр, к-аш
4. Л – хоҳад
5. Л – На осеб монад бар ин
6. И – б. 1019 нест.

Ба тоҷи меҳон чун сазо дидамаш[1],
Зи фарзанди пурмоя бугзидамаш.[2]

Яке тахт будаш ба ҳафтод лахт,
Бубастӣ[3] кушояндаи некбахт.

Ба тангӣ[4] як андар дигар бофта,
Ба чора сари шӯша бартофта.[5]

Сари пояҳо чун сари аждаҳо,
Надонист кас гавҳарашро баҳо.

Дар ӯ чорсад гавҳари шоҳвор,
Ҳамон сурхёқут, ҳам з-ин шумор.

Ду будӣ ба мисқол ҳар як ба санг,
Яке донаи нор будӣ ба ранг.

Зумуррад бар ӯ чорсад пора буд,
Ба сабзӣ чу қавси қузаҳ нобисуд.

Кушода шутурвор бар вай чиҳил,
Зане буд чун мавҷи дарё ба дил.

Дигар понсад пора дандони пил,
Чӣ дандон, дарозиш чун мили мил.

Паланге, ки хонӣ ҳаме барбарӣ,
Аз ӯ чорсад пӯст буд бартарӣ.

Зи чарми гавазни муламмаъ ҳазор,
Ҳама ранг бар ранг буд пурнигор.

Дигар сад саги тези[6] нахчиргир,
Ки оҳу варо пеш дидӣ зи тир.

Биёвард аз он пас дусад говмеш,
Парастандаи ӯ ҳаме ронд пеш.

1. ИЛ – дидамат,
2. ИЛ – бугзидамат.
3. Л – Ба пеши
4. Л – Пай-жар
5. Л – шӯшаҳо тофта.
6. Л – Сагу юзи; И – нек

Зи дебову хаз чорсад тахт низ,
Ҳама тахтҳо карда аз чӯби шиз.

Дигар чор буд тахт[1] аз уди тар,
Ки меҳр андар ӯ гираду ранг зар.

Чу[2] аспи гаронмоя ороста,
Зи айвон[3] бибурданд бо хоста,

Ҳамон теғи ҳиндию ханҷар ҳазор,
Бифармуд бо[4] ҷавшани корзор.

Ҳамон хӯду миғфар ҳазору дувист,
Ба ганҷур фармуд, к-акнун маист,

Ҳама пок бар Битақун баршумор,
Бигӯяш, ки шабгир барсоз кор.

Сапеда чу барзад зи боло дирафш,
Чу кофур шуд рӯйи чархи бунафш.

Замин тоза шуд, кӯҳ чун сандарӯс,
Зи даргоҳ бархост овози кӯс.

Сикандар ба асп андаровард пой
Ба дастурии бозгаштан ба ҷой.

Чу Тайнуши ҷангӣ сипаҳ барнишонд,
Зи майдон[5] ба даргоҳи Қайдофа ронд.

Ба Қайдофа гуфт ӯ, ки «Падруд бош!
Ба ҷон тораву чарзро пуд бош».

Бар ин гуна манзил ба манзил ба роҳ
Ҳаме ронд то пеши ӯ размгоҳ,

Ки лашкаргаҳи номвар шоҳ буд,
Сикандар, ки бо бахт[6] ҳамроҳ буд.

1. Л – тахта
2. ИЛМ – сад
3. ИЛ – майдон
4. Л – то
5. ИЛ – айвон
6. ИЛ – тахт

Сикандар бад-он беша бинҳод рахт,
Ки оби равон буд чанде дарахт.

Ба Тайнуш гуфт: «эдар ором гир,
Чу осуда гардӣ, ба каф ҷом гир.

Шавам, ончи гуфтам, ба ҷой оварам,
Зи ҳар гуна покиза рой оварам».

Сикандар биёмад ба пардасарой,
Сипоҳаш бирафтанд яксар зи ҷой.

Ба шодӣ хурӯшидан оростанд,
Кулоҳи каёнӣ бипеbecause ростанд,

Ки навмед буд лашкар[1] аз номҷӯй,
Кӣ донист, к-аш боз бинанд рӯй.

Сипаҳ бо забонҳои боофарин
Якояк ниҳоданд сар бар замин.

Зи лашкар гузин кард пас шаҳрёр
Аз он номдорони румӣ ҳазор.

Зиреҳдор бо гурзаи гаврӯй,
Бирафтанд гурдони пархошҷӯй.

Ҳама гирд бар гирди он беша мард,
Кашиданд саф бо силеҳи набард.

Сикандар хурӯшид, к-«эй марди тез,
Ҳаме ҷанг рой оядат ё гурез?»

Биларзид Тайнуш бар ҷойи хеш,
Пушаймон шуд аз донишу ройи хеш.

Бад-ӯ гуфт, к-«эй шоҳи бартарманиш,
Ситоиш гузинӣ, беҳ аз сарзаниш.

На ин буд паймон-т бо модарам,
Нагуфтӣ, ки аз ростӣ нагзарам?

1. Л – лашкари

Чунон ҳам, ки бо хеши ман Кайдрӯш,
Бузургӣ куну ростиро бикӯш».

Сикандар бад-ӯ гуфт, к-«Эй шаҳрёр,
Чаро суст гаштӣ бад-ин моя кор?

Зи ман эминӣ, тарс бар[1] дил мадор,
Наёзорад аз ман касе з-он табор,

Нагардам зи паймони[2] Қайдофа ман,
На некӣ бувад шоҳи паймоншикан».

Пиёда шуд аз асп[3] Тайнуш зуд,
Заминро бибӯсиду зорӣ намуд.

Ҷаҳондор бигрифт дасташ[4] ба даст,
Бар он гуна к-ӯ гуфт, паймон бубаст.

Бад-ӯ гуфт: «М-андешу ромиш гузин,
Ман аз ту надорам ба дил ҳеҷ кин.

Чу модар-т бар тахти заррин нишаст,
Ман андарниҳодам ба дасти ту даст.

Бигуфтам, ки ман дасти шоҳи замин,
Ба дасти-ту андар ниҳам ҳамчунин.

Ҳам ин рӯз паймони ман шуд тамом,
На хуб ояд аз шоҳ гуфтори хом.[5]

Сикандар манам в-он замон ман будам,
Ба хубӣ туро достонҳо задам.

Ҳамон рӯз Қайдофа огоҳ буд,
Ки андар кафат панҷаи шоҳ буд».

Парастандаро гуфт қайсар, ки тахт
Биёрой зери гулафшон дарахт.

---

1. ИЛ – дар
2. Л – фармони
3. Л – бора
4. Л – чангаш
5. И – б. 1075, 1076 нест.

Бифармуд то хон биёростанд,
Навозандаи руду май хостанд.[1]

Бифармуд пас хилъати[2] хусравӣ
Зи румиву чиниву аз паҳлавӣ.

Бубахшид ёрон-шро симу зар,
Киро дархур омад кулоҳу камар.

Ба Тайнуш фармуд, к-«Эдар маист,
Ки ин беша дур аст, ҷойи[3] ту нест.

Ба Қайдофа гӯй, эй ҳашивор зан,
Ҷаҳондору бинодилу ройзан,

Бидорам вафои ту, то зиндаам,
Равонро ба меҳри ту огандаам.

РАФТАНИ ИСКАНДАР БА ШАҲРИ БАРАҲМАНОН

В-аз он ҷойгаҳ лашкар андаркашид,
Дамон то ба шаҳри Бараҳман расид.

Бад-он то зи кирдорҳои куҳун
Бипурсад зи парҳезгорон сухун.

Бараҳман чу огаҳ шуд аз кори шоҳ,
Ки овард аз он рӯй лашкар ба роҳ,

Парастанда мард андаромад зи кӯҳ,
Шуданд андар он огаҳӣ ҳамгурӯҳ.

Набиштанд пас нома он бихрадон
Ба назди Сикандар,шаҳи[4] мӯбадон.

Сари нома буд офарини меҳон
Зи доранда бар шаҳрёри ҷаҳон,

---

1. ТПЗ – Бубинанд бо хубиву нозу ком,
Чу гаштанд шод аз майи лаълфом.
2. ИЛ – хилъати
3. Л - роҳи
4. Л - сари

Ки пирӯзгар бод ҳамвора шоҳ,
Ба афзоиши донишу дастгоҳ.

Дигар гуфт, к-«Эй шаҳрёри сутург!
Туро дод Яздон ҷаҳони бузург,

Чи дорӣ бад-ин марзи беарз рой,
Нишасти парастандагони Худой?

Гар ин омадам аз пайи хоста-ст,
Хирад бегумон назди ту коста-ст.

Бари мо шикебоиву дониш аст,
Зи дониш равонҳо пур аз ромиш аст.

Шикебоӣ аз мо нашояд ситад,
На касро зи дониш расад низ бад.

Набинӣ ба ҷуз барҳана як рама,
Пароканда аз рӯзгори дама.

Агар будан эдар дароз оядат,
Ба тухми гиёҳон ниёз оядат.

Фиристода омад бари шаҳрёр,
Зи бехи гиё бар миёнаш изор.

Сикандар фиристодаву нома дид,
Беозориву ростӣ баргузид.

Сипаҳро саросар ҳамон ҷо бимонд,[1]
Ходу номдорони[2] румӣ биронд.

Парастанда огаҳ шуд аз кори шоҳ,
Пазира шудандаш якояк ба роҳ.

Бибурданд бемоя чизе, ки буд,
Ки на ганҷашон буд, на киштy дуруд.

Якояк ҳаме хонданд офарин
Бар он пурманиш подшоҳи замин.

1. Л – ҳама барнишонд.
2. Л – файласуфони

Сикандар чу рӯйи Бараҳман бидид,
В-аз он гуна овози[1] эшон шунид.

Давону бараҳна тану пову сар,
Тавон бебару ҷон зи дониш бабар.

Зи барги гиё пӯшиш, аз тухм х(в)ард,
Баросуда аз базму рӯзи набард.

Хуру хуфту ором дар[2] дашту кӯҳ,
Бараҳна ба ҳар ҷой гашта гурӯҳ.

Ҳама хӯрданишон бари мевадор,
Зи тухми гиё руста бар кӯҳсор.

Саросар ҳама дашт[3] нахчир буд,
Гиё хӯрдану пӯшиш ожир буд.

Сикандар бипурсид аз хобу х(в)ард,
Аз осоишу гарди рӯзи[4] набард.

Зи хушшии гетӣ чӣ доред бахр?
Зи гардун ҷудо[5] нест тарёку заҳр.

Хирадманд гуфт: «Эй ҷаҳонгир мард,
Кас аз мо нагӯяд зи[6] нангу набард.

Зи пӯшиданӣ, ё зи густурданӣ,
Ҳама бениёзему[7] аз хӯрданӣ.

Бараҳна чу зояд зи модар касе,
Набояд, ки нозад ба пӯшиш басе.

Аз эдар[8] бараҳна шавад боз хок,
Ҳама ҷойи тарс асту тимору бок.

1. И – овои
2. Л – хобу ором бар
3. Л – Аз инҳо яке тухм
4. Л – рӯзи нангу
5. Л – ҷуз ин
6. Л – ба
7. ИЛ – бениёзем
8. Л – Чу з-эдар

Замин бистару пӯшиш аз осмон,
Ба раҳ дидагон[1], то кай ояд замон.

Ҷаҳонҷӯй чандин бикӯшад ба чиз,
Ки он чизу кӯшиш наярзад пашиз.

Чу ӯ бугзарад з-ин сарои сипанҷ,
Аз ӯ бозмонад ҳамон[2] тоҷу ганҷ.

Чунон дон, ки некист ҳамроҳи ӯй,
Ба хок андарояд сару гоҳи ӯй».

Сикандар бипурсид, к-«Андар ҷаҳон
Фузун ошкоро бувад гар[3] ниҳон,

Ҳамон зинда беш аст, гар мурда низ,
К-аз он пас ниёзаш набошад ба чиз?»

Чунин дод посух, ки «Эй шаҳрёр,
Ту гар мурдаро бишмарӣ сад ҳазор,

Аз он сад ҳазорон яке зинда нест,
Хунук он ки дар дӯзах афканда нест.

Бибояд ҳамон зиндаро низ мурд,
Яке рафту навбат ба дигар супурд».

Бипурсид: «Хушкӣ фузунтар, гар об,
Ки тобад бар ӯ-бар ҳаме офтоб?»

Бараҳман чунин дод посух ба шоҳ,
Ки «Мар хокро об[4] дорад нигоҳ.

Бипурсид, к-аз хоб бедор кист?
Ба рӯйи замин-бар гунаҳкор кист?

Ки ҷунбанда бошанду чанде зиянд,
Надонанд, к-андар ҷаҳон бар чиянд?»

1. Л – дидабон
2. Л – зару
3. ИЛ – ё
4. И – ҳам обро хок

Бараҳман чунин дод посух бад-ӯй,
Ки «Эй покдил меҳтари розҷӯй,[1]

Гунаҳкортар чира[2] мардум бувад,
Ки аз кину озаш хирад гум бувад.

Чу хоҳӣ, ки инро бидонӣ дуруст,
Тани хештанро нигаҳ кун дуруст,[3]

Ки рӯйи замин сарбасар пеши туст,
Ту гӯйӣ сипеҳри равон хеши туст.

Ҳаме рой дорӣ, ки афзун кунӣ,
Зи хоки сияҳ мағз берун кунӣ.

Равони туро дӯзах аст орзуй,
Магар з-ин сухан боз гардӣ ба хӯй».

Дигар гуфт: «Бар ҷони мо шоҳ кист?
Ба кажжӣ ба ҳар ҷой ҳамроҳ кист?»

Чунин дод посух, ки «Оз аст шоҳ,
Сари мояи кину ҷони гуноҳ».

Бипурсид: «Худ гавҳари оз чист?
Ки аз баҳри бешӣ бибояд гирист?»

Чунин дод посух, ки «Озу ниёз
Ду деванд, патёраи дерсоз.

Якеро зи каммӣ шуда хушк лаб,
Яке аз фузунист бехоб шаб.

Ҳамон ҳар дуро рӯзи бад бишкарад,
Хунук он, ки ҷонаш пазирад хирад».[4]

Сикандар чу гуфтори эшон шунид,
Ба рухсора шуд чун гули шанбалид,

---

1. Л – ростгӯй;
   ТПЗ – Чунон дон, ки бедор он кас бувад,
   Ки аз гетияш андаке бас бувад.
2. ИЛ – чиз
3. ИЛМ – нахуст
4. Л – хирад парварад.

Ду рух зарду ду дида пуроб[1] кард,
Ҳамон чеҳри хандон пур аз тоб кард.

Бипурсид пас шоҳи фармонраво,
Ки «Ҳоҷат чӣ бошад шуморо ба мо?

Надорам дареғ аз шумо ганҷи хеш,
На ҳаргиз барандешам аз ранҷи хеш».

Яке гуфт, к-«Эй шаҳрёри баланд,
Дари пириву марг бар мо бубанд».

Чунин дод посух бад-ӯ шаҳрёр,
Ки «Бо марг хоҳиш наёяд ба кор.

Чӣ пархезӣ аз тезчанг аждаҳо,
Ки гар з-оҳанӣ, з-ӯ наёбӣ раҳо.

Ҷавоне, ки эдар бимонад дароз,
Ҳам аз рӯзи пирӣ наёбад ҷавоз».

Бараҳман бад-ӯ гуфт[2], к-«Эй подшо,
Ҷаҳондору дорову[3] фармонраво,

Чу донӣ, ки аз марг худ чора нест,
Зи пирӣ батар низ патёра нест,

Ҷаҳонро ба кӯшиш чӣ ҷӯӣ ҳаме?
Гули заҳр хира чӣ бӯӣ[4] ҳаме?

Зи ту бозмонад ҳамин ранҷи ту,
Ба душман расад кӯшишу[5] ганҷи ту.

Зи баҳри касон ранҷ бар тан ниҳӣ,
Зи камдонишӣ бошаду аблаҳӣ!

Паём аст аз марг мӯйи сафед,
Ба будан чӣ дорӣ ту чандин умед?»

1. Л – дида пур аз об
2. Л – бигуфтанд
3. Л – бинову
4. Л – бибӯӣ
5. Л – диҳӣ кӯшиши

Чунин гуфт бедордил шаҳрёр,
Ки «Гар банда аз бахшиши кирдгор

Гузар ёфтӣ, ман гузаштам[1] ҳамон
Ба тадбир бар гардиши осмон,

Ки фарзонаву марди пархошх(в)ар,
Зи бахшиш ба кӯшиш наёбад гузар.

Дигар ҳар кӣ дар ҷанги ман кушта шуд,
Гар аз ахтараш рӯз баргашта шуд,

Ба дарду ба хун рехтан шуд[2] сазо,
Ки бедодгар кас наёбад раҳо.

Бididанд бодафраи[3] эзадӣ,
Чу гаштанд боз аз раҳи бихрадӣ.

Кас аз хости Яздон карона наёфт,
Зи кори замона баҳона наёфт.

Басе чиз бахшид бар ҳар[4] касе,
Ба наздики эшон набуд ӯ басе.

Беозор аз он ҷойгаҳ баргирифт,
Бар он ҳамнишон роҳи Ховар гирифт.

РАФТАНИ СИКАНДАР БА ДАРЁИ ХОВАР ВА БА ЗАМИНИ ҲАБАШ

Зи шаҳри Бараҳман ба ҷое расид,
Яке бекарон жарфдарё бидид.

Ба сони занон мард пӯшида рӯй,
Ҳаме рафт бо ҷомаву рангу бӯй.

1. ИЛ – мегузаштӣ
2. ИЛ – буд
3. И – Надиданд худ фарраи
4. Л – бахшиду настад

Забонҳо на тозиву на паҳлавӣ,[1]
На чинӣ, на туркиву,[2] на хусравӣ,[3]

Зи моҳӣ будишон ҳама х(в)арданӣ,
Зи ҷое набуд роҳи оварданӣ.

Сикандар шигифт андар эшон бимонд,
Зи дарё ҳаме номи[4] Яздон бихонд.

Ҳамон гоҳ кӯҳе баромад зи об,
Тару тозаву[5] зард чун офтоб.

Сикандар яке тезкиштӣ биҷуст,
Ки онро ба дида бубинад дуруст.

Яке гуфт аз он файласуфони шоҳ,
Ки бар жарфдарё туро нест роҳ.

Бимон, то бубинад мар онро касе,
Ки баҳра надорад зи дониш басе.

Зи румиву аз мардуми порсӣ
Бад-он киштӣ-андар нишастанд сӣ.

Яке зардмоҳӣ бад-он лахткӯҳ
Ҳамон гаҳ чу танг андар омад гурӯҳ,

Фурӯ бурд киштӣ ҳам андар шитоб,
Ҳамон кӯҳ шуд нопадид андар об.

Сипоҳу Сикандар бад-он[6] хира монд,
Ҳаме ҳар касе номи Яздон бихонд.

Бад-ӯ гуфт румӣ, ки дониш беҳ аст,
Ки доно чунин бар меҳон-бар меҳ аст.

Агар шоҳ рафтиву киштӣ табоҳ,
Пур аз хун шудӣ ҷони чандин сипоҳ,

1. Л – на хусравӣ,
2. И – чиниву румиву
3. Л – туркиву чиниву на паҳлавӣ.
4. Л – роҳи
5. Л – Ба ду пора шуд
6. Л – Сипоҳи Сикандар бад-ӯ

В-аз он ҷойгаҳ лашкар андаркашид,
Яке обгири нав омад падид.

Ба гирд-андараш най ба сони дарахт,
Ту гуфтӣ, ки чӯби чинор аст сахт.

Зи даҳ раш фузун буд паҳнои[1] ӯй,
Чиҳил раш бипаймуд болои[2] ӯй.

Ҳама хонаҳо карда аз чӯби най,
Заминаш ҳам аз най фурӯ бурда пай.

Нашоист буд дар наистон басе,
Зи шӯрӣ нахӯрд оби ӯ ҳар касе.

Чу бугзашт аз он об, ҷое расид,
Ки омад яке жарфдарё падид.

Ҷаҳон хурраму об чун ангубин,
Ҳаме мушк бӯид хоки замин.

Бихӯрданду карданд оҳанги хоб,
Басе мори печон баромад зи об

В-аз он беша каждум чу оташ ба ранг,
Ҷаҳон шуд бар он хуфтагон[3] тору танг.

Ба ҳар гӯшае-бар фаровон бимурд
Бузургони донову мардони гурд.

Фароз омад аз ҳар сӯе сад гуроз,
Чу алмос дандонҳои дароз.

Зи дасти дигар шери меҳтар зи гов,
Ки бо ҷанги эшон набуд тӯшу тов.

Сипоҳаш зи дарё ба як сӯ шуданд.
Бад-он найситон оташ андарзаданд.

Бикуштанд чандон аз эшон, ки роҳ
Ба якборагӣ танг шуд бар сипоҳ.

1. Л – панҷаҳ фузун буд болои
2. Л – паҳнои
3. ИЛ – хастагон

РАСИДАНИ СИКАНДАР БА ЗАМИНИ ҲАБАШ ВА ҶАНГ КАРДАН ВА ФИРӮЗӢ ЁФТАН

В-аз он ҷойгаҳ шоҳи хуршедфаш
Биёмад дамон то замини[1] ҳабаш,

Зи мардум замин дид[2] чун парри зоғ,
Сияҳ гаштаву чашмҳо чун чароғ.

Тановар яке лашкаре зӯрманд,
Бараҳнатану сифту[3] боло баланд.

Чу аз дур диданд гарди сипоҳ,
Хурӯше баромад ба абри сиёҳ.

Сипоҳ анҷуман шуд ҳазорон ҳазор,
В-аз он тира шуд дидаи шаҳрёр.

Ба сӯи Сикандар ниҳоданд рӯй,[4]
Бикуштанд бисёр пархошҷӯй.[5]

Ба ҷойи синон устухон доштанд,
Ҳаме бар тани мард бугзоштанд.

Ба лашкар бифармуд пас шаҳрёр,
Ки бардоштанд олати корзор.

Бараҳна ба ҷанг андаромад ҳабаш,
Ғамӣ гашт[6] аз он лашкари шерфаш.

Бикуштанд аз эшон фузун аз шумор,[7]
Бупечид дигар сар аз корзор.

Зи хун рехтан гашт рӯи замин
Саросар ба кирдори дарёи Чин.

Чу аз хун дару дашт олуда гашт,
Зи кушта бар ҳар ҷой-бар тӯда гашт.

1. Л – то ба шаҳри
2. Л – буд чун
3. ИЛ – Бараҳна тану пӯст,
4. Л – сар,
5. Л – пархошх(в)ар.
6. Л – ҳамекушт
7. И – ҳар як ҳазорон ҳазор,

Бар он тӯда хошокҳо барзаданд,
Бифармуд, то оташ андарзаданд.

Чу шаб тира шуд, омад овози карг,
Сикандар бипӯшид хафтону тарг.[1]

Яке пешрав буд меҳтар зи пил,
Ба сар-дар[2] сурун дошт ҳамранги нил.

В-аз он номдорон фаровон бикушт,
Басе ҳамла бурданду нанмуд пушт.

Бикуштанд фарҷоми кораш ба тир,
Яке оҳанин кӯҳ буд пилгир.

В-аз он ҷойгаҳ тез лашкар биронд,
Басе номи додори кайҳон бихонд.

РАСИДАНИ СИКАНДАР БА ШАҲРИ НАРМПОЁН ВА КУШТАНИ АЖДАҲО

Чу наздикии Нармпоён расид,
Нигаҳ карду мардум беандоза дид.

На аспу на ҷавшан, на теғу на гурз
Аз он ҳар гаве чун яке сарви бурз.[3]

Чу раъди хурӯшон баромад ғирев,
Бараҳнасипоҳе ба кирдори дев.

Яке сангборон бикарданд сахт,
Чу боди хазон барҷаҳад[4] бар дарахт.

Ба тиру ба теғ андаромад сипоҳ,
Ту гуфтӣ, ки шуд рӯзи равшан сиёҳ.

---

1. ТПЗ – Фасила зи карг андаромад ба пеш,
Ба тан ҳар яке чун яке говмеш.
2. И – бар
3. ТПЗ – Чу танг андаромад бад-эшон сипоҳ,
Ҷаҳон гашт бар Нармпоён сиёҳ.
Ба сӯи Сикандар ниҳоданд рӯй,
Ба тан размсозу ба дил киначӯй.
4. Л – к-ӯ занад

Чу аз Нармпоён фаровон намонд,
Сикандар биёсуду лашкар биронд.

Бишуд тозиён, то ба шаҳре расид,
Ки онро миёну карона надид.[1]

Ба оин ҳама пешбоз омаданд.
Кушодадилу бениёз омаданд.

Бибурданд ҳар гуна густурданӣ,
Зи пӯшиданиҳову аз хӯрданӣ.

Сикандар бипурсиду бинвохтшон
Ба андоза-бар пойгаҳ сохтшон.[2]

Кашиданд бар дашт пардасарой,
Сипоҳаш бичуст андар он дашт ҷой.[3]

Сар андар ситора яке кӯҳ дид,
Ки[4] гуфтӣ, ки гардун бихоҳад кашид.

Бар он кӯҳ м-эшон намондӣ яке.
Шаби тира з-эшон намондӣ яке.

Бипурсид аз эшон Сикандар, ки «роҳ
Кадом асту чун ронд бояд сипоҳ?»

1. И – б. 1219 нест.
2. И – б. 1222 нест;
ТПЗ - В-аз он пас бифармуд, то кеҳтарон,
Ҳамон номдорону некахтарон,
Бад-он рӯйи ҳомун фикананд нах,
Ба дебо-ш уд ороста регу шах.
3. ТПЗ – Ба ромиш ниҳоданд як рӯйи ӯй,
Ҳамон як савора, ҳамон номҷӯй,
Чу бишмурд чанде бад-ин гуна шоҳ.
Гаҳе базму бода, гаҳ оромгоҳ.
Баросуд лашкар зи нангу набард,
Кашида зи гетӣ ҳамон гарму сард.
В-аз он пас ҳаме ҷуст бегоҳу гоҳ,
Яке рӯзи фаррух карона сипоҳ
Ҳаме ҷуст аз ҳар касе огаҳӣ,
Назад ҳеҷ кас рой бо фарраҳӣ.
4. Л – Ту

Ҳама яксара хонданд офарин,
Ки «Эй номвар шаҳрёри замин,

Ба[1] рафтан бар ин кӯҳ будӣ гузар,
Агар баргузаштӣ бар ӯ роҳбар.

Яке аждаҳоест з-он сӯи кӯҳ,
Ки гург ояд аз ранҷи захмаш[2] сутӯҳ.

Наёрад бар ӯ баргузаштан сипоҳ,
Ҳаме дуди заҳраш барояд ба моҳ,

Ҳаме оташ афрӯзад аз коми ӯй,
Ду гесӯ бувад пилро доми ӯй.

Ҳама шаҳр бо ӯ надорем тов,
Хӯриш боядаш ҳар шабе панҷ гов.

Бихарремӯ[3] бар кӯҳи хоро барем,
Пурандешаву пурмудоро барем.

Бад-он то наёяд бад-ин рӯи кӯҳ,
Биранҷонад аз мо гурӯҳогурӯҳ.[4]

1. Л – Чу
2. Л – мурғ ояд аз ранҷи заҳраш
3. ИЛ – Бичӯему
4. ТПЗ – Чу он аждаҳоро хуриш буд гоҳ,
Зи мардони лашкар гузин кард шоҳ,
Бифармуд солори дайҳимҷӯй,
Ки надҳанд он рӯз чизе бад-ӯй,
Чу гоҳи хӯриш даргузашт, аждаҳо
Биёмад чу оташ бад-он тунд ҷо.
Сикандар бифармуд. то лашкараш
Яке тирборон кунанд аз бараш.
Бизад як дам он аждаҳои палид.
Тане чанд аз онҳо ба дам даркашид,
Бифармуд Искандари Файлақус,
Табира ба захм овариданду кӯс.
Ҳамон бекарон оташ афрӯхтанд,
Ба ҳар гӯшае оташе сӯхтанд**.
Чу кӯҳ аз табира пуровоз гашт,
Битарсиду он ҷонвар бозгашт,
Чу хуршед барзад сар аз бурҷи гов,
Зи гулзор бархост бонги чаков.

*Л – ҳаме. **Л – ҷой манқал ҳамесӯхтанд

Дирам дод солори ҷангӣ зи ганҷ,
Биёвард бо хештан гов панҷ.

Бикушту ба саршон бароҳехт пӯст.
Бад-он ҷодувӣ дода дил марди дӯст.

Биёганд чармаш ба заҳру ба нафт,
Сӯи аждаҳо рӯй бинҳод тафт.[1]

Бифармуд, то пӯст бардоштанд,
Ҳаме[2] даст бар даст[3] бугзоштанд.

Чу наздикии аждаҳо рафт шоҳ,
Ба сони яке абр дидаш сиёҳ.

Забонаш кабуду ду чашмаш чу хун,
Ҳаме оташ омад зи комаш бурун.

Чу гов аз сари кӯҳ биндохтанд,
Бад-он аждаҳо дил бипардохтанд.

Фурӯ бурд чун бод гов аждаҳо,
Чу омад зи чанги далерон раҳо.

Чу аз пӯсту аз гӯшт[4] оганда шуд,
Бар андом заҳраш пароканда шуд.

Ҳама рӯдагонеш сӯрох кард,
Ба мағзи сараш[5] роҳ густох кард.

Ҳаме зад сарашро бар он кӯҳсанг,
Чунин то баромад замоне диранг.

Сипоҳаш[6] бар ӯ-бар буборид тир,
Ба пой омад он кӯҳи нахчиргир.

---

1. И – б. 1237 нест;
   ТПЗ – Ба дам пӯстҳоро пур аз бод кард,
   Зи додори некидиҳиш ёд кард.
2. ИЛ – Ҳама
3. Л – дашт бар дашт.
4. ИЛ – пайвандаш
5. Л – мағз андараш
6. ИЛ – сипоҳӣ

В-аз он ҷойгаҳ тез бардоштанд,
Тани аждаҳо хор бугзоштанд.

Биёвард лашкар ба кӯҳе дигар,
К-аз он хира шуд марди пархошх(в)ар.

Баландиш бино ҳаме дер дид,
Сари кӯҳ чун теғи шамшер дид.

Яке тахти заррин бар он теғи кӯҳ,
Аз анбӯҳ як сӯву дур аз гурӯҳ.

Яке пил мурда бар он тахти зар,
Ҳамоно, ки будаш пас аз марг фар.

Зи дебо кашида бар ӯ чодаре,
Зи ҳар гавҳаре бар сараш афсаре.

Ҳама гирд бар гирди ӯ симу зар,
Касеро набудӣ бар ӯ-бар гузар.

Ҳар он кас, ки рафтӣ бар он кӯҳсор,
К-аз он мурда[1] чизе кунад хостор,

Бар он кӯҳ бебим ларзон шудӣ,
Бимурдиву бар ҷой печон[2] будӣ.[3] *[4]

Сикандар баромад бар он кӯҳсар,
Назора бар он мурда бо симу зар.

Яке бонг бишнид, к-«Эй шаҳрёр,
Ба сар бурдӣ андар ҷаҳон рӯзгор,[5]

Басе тахти шоҳон бипардохтӣ,
Саратро ба гардун барафрохтӣ.

Басе дудшману дӯст кардӣ табоҳ,
Зи гетӣ кунун рафтан омад-ш[6]*[7] гоҳ

1. Л – мард
2. ИЛ – резон
3. И –б. 1255 нест.
4. М - шудӣ.
5. И – Басе будӣ андар ҷаҳон ёдгор.
6. ИЛ – боз гаштаст
7. М – омад-т

Рухи шоҳ аз овоз шуд чун чароғ,
Аз он кӯҳ баргашт дил пур зи доғ.

ДИДАНИ СИКАНДАР ШИГИФТИҲО БА ШАҲРИ ҲАРУМ

Ҳаме рафт бо номдорони Рум
Бад-он шорсоне, ки хонӣ Ҳарум,

Ки он шаҳр яксар занон доштанд,
Касе бар дари[1] шаҳр нагзоштанд.

Сӯи рост пистон чунон чун занон,
Чу рафтӣ давон нор бар парниён.

Сӯи чап ба кирдори ҷӯяндамард,
Ки ҷавшан бипӯшад ба[2] рӯзи набард.

Чу омад ба наздики шаҳри Ҳарум
Сарафроз бо номдорони Рум,

Яке нома бинвишт бо расму[3] дод,
Чунон чун бувад марди фаррухнажод.

Ба унвон-бар аз шоҳи Эрону Рум
Сӯи он ки доранд марзи Ҳарум.

Сари нома аз Кирдгори сипеҳр,
К-аз ӯй аст бахшоишу доду меҳр.

Ҳар он кас, ки дорад равонаш хирад,
Ҷаҳонро[4] ба умре ҳаме[5] наспарад.

Шунид, он ки мо дар замин кардаем,
Сари меҳтарӣ бар куҷо бурдаем?

Касе к-ӯ зи фармони мо сар битофт,
Ниҳонӣ[6] ба ҷуз хоки тира наёфт.

---

1. Л – Касеро дар он
2. И – бипӯшанд
3. И – б-озарму
4. И – Ҷаҳоне
5. Л – чунин
6. ИЛ – Ниҳолӣ

Нахоҳам, ки ҷое бувад дар ҷаҳон,
Ки дидори он бошад аз мо ниҳон.[1]

Гар оям, маро бо шумо нест разм,
Ба дил оштӣ дораму ройи базм.

Агар ҳеҷ доред донандае,
Хирадманду бедору хонандае,

Чу бархонад ин номаи пандманд,
Ҳар он кас, ки ҳаст аз шумо арҷманд,

Бубандед[2] пеш омаданро миён,
К-аз ин[3] омадан кас наёбад[4] зиён.

Бифармуд, то файласуфе зи Рум
Бaverад номаро сӯи шаҳри Ҳарум.[5]

Чу доно ба наздики эшон расид,
Ҳама шаҳр зан диду марде надид.

Ҳама лашкар аз шаҳр берун шуданд,
Ба дидори румӣ ба ҳомун шуданд.

Бар он номабар шуд силоҳ анҷуман,
Аз эшон ҳар он кас, ки шуд[6] ройзан.

Чу он нома бархонд донои шаҳр,
Зи ройи дили шоҳ бардошт баҳр.

Нишастанду посух набиштанд боз,
Ки «Доим бизӣ шоҳи гарданфароз».

Фиристодаро пеш биншонданд,
Якояк ҳама нома бархонданд.

---

1. ТПЗ – Зи баҳри фузунӣ нагардам ҳаме
Ман аз баҳри дониш ба дардам ҳаме.
Зи бешӣ маро даст кӯтоҳ бод,
Равони маро дод ҳамроҳ бод.
2. И – бубанданд.
3. Л – бад-ин
4. Л – надорад.
5. ТПЗИЛ – Басе низ ширин суханҳо бигуфт,
Фиристода худ бо хирад буд ҷуфт.
6. ИЛ – буд

Нахустин, ки гуфтӣ зи шоҳон сухан,
Зи пирӯзиву размҳои куҳан.

Агар лашкар орӣ ба шаҳри Ҳарум,
Набинӣ зи наълу зи пай хоку бум.

Беандоза дар шаҳри мо барзан аст,
Ба ҳар барзане даҳ ҳазорон зан аст.

Ҳама шаб ба хафтони ҷанг андарем,
Зи шаҳри фузунӣ ба танг андарем.

Зи чандин якеро набудаст шӯй,
Ки дӯшизагонему пӯшидарӯй.

Зи ҳар сӯ, ки ойӣ бад-ин буму бар,
Ба ҷуз жарфдарё набинӣ гузар.

Зи мо ҳар зане гар[1] гирояд ба шӯй,
Аз он пас кас ӯро набинем[2] рӯй.

Бибояд гузаштан ба дарёи жарф,
Агар хуш бувад рӯз, агар боду барф,

Агар духтар ояд-ш чун кард шӯй,
Заносову ҷӯяндаи рангу бӯй,

Ҳамон хона ҷовид ҷойи вай аст,
Баланд осмонаш ҳавои вай аст.

В-агар мардфаш бошаду сарфароз,
Ба сӯи Ҳарумаш фиристанд[3] боз.

В-агар з-ӯ писар зояд он ҷо, ки ҳаст,
Бипояд, набошад бари мо-ш даст.

Зи дӯшизагон ҳар шабе даҳ ҳазор
Нигаҳбон бувад бар лаби ҷӯйбор.[4]

1. Л – к-ӯ
2. Л – набинанд
3. И – фиристем
4. И – б. 1295, 1296 нест.

Зи мо ҳар кӣ ӯ рӯзгори набард
Аз асп андарорад яке шермард,

Яке тоҷи заррин-ш бар сар ниҳем,
Ҳамон тахти ӯ бар дупайкар ниҳем.

Ҳамоно зи мо зан бувад сӣ ҳазор,
Ки бо тоҷи зарранду бо гӯшвор,

Ки марде зи гарданкашон рӯзи ҷанг
Зи[1] чанголи ӯ хок шуд бедиранг.

Ту марди бузургиву номе[2] баланд,
Дари ном бар хештан бармабанд,[3]

Ки гӯянд бо зан биёвехтӣ,
В-аз овехтан низ бугрехтӣ.

Яке нанг бошад туро з-ин сухан,
Ки то ҳаст гетӣ, нагардад куҳан.

Чу хоҳӣ, ки бо номдорони Рум
Биёӣ, бигардӣ ба гирди Ҳарум,

Чу бо ростӣ бошиву мардумӣ,
Набинӣ ҷуз аз хубиву хуррамӣ.[4]

Ба пеши ту орем чандон сипоҳ,
Ки тира шавад рӯйи хуршеду моҳ.

Чу он посухи нома шуд[5] испарӣ,
Зане буд к-ӯ шуд[6] ба пайғамбарӣ.

Або тоҷу бо ҷомаи шоҳвор,
Ҳаме рафт бо хубрӯ даҳ савор.

Чу омад хиромон ба наздики шоҳ,
Пазира фиристод чанде сипоҳ.

---

1. Л – Ба
2. ИЛ – номат
3. Л – дармабанд.
4. ТПЗ – В-агар ҷуз бар ин бошӣ, эй шаҳрёр,
   Бупечӣ зи мо дар сафи корзор.
5. ИЛ – гашт
6. ИЛ – гӯё

Зани номбардор нома бидод,
Паёми далерон ҳама кард ёд.

Сикандар чу он посухи нома дид,
Хирадманду бинодиле баргузид.

Бад-эшон паёме фиристоду гуфт,
Ки «Бо мағзи мардум хирад бод ҷуфт!

Ба гирди ҷаҳон шаҳрёре намонд,
Ҳамон бар замин номдоре намонд,

Ки на сарбасар пеши ман кеҳтаранд,
Агарчи баланданду некахтаранд.

Маро гарди кофуру хоки сиёҳ
Ҳамон асту ҳам базму ҳам размгоҳ.

На ман ҷангро омадам бо занон
Ба пилону кӯсу табиразанон.

Сипоҳе бар ин сон, ки ҳомуну кӯҳ
Ҳаме гардад аз наъли аспон сутӯҳ.

Маро рой дидори шаҳри шумост,
Гироед[1] наздики ман ҳам, равост,

Чу дидор ёбам, биронам сипоҳ,
Набошам фаровон бад-ин ҷойгоҳ.

Бубинем, то чист оину фар,
Савориву зебоиву пову пар.

Зи кору зи раҳтон бипурсам ниҳон,
Ки бе мард зан чун бувад дар ҷаҳон?»

Агар марг бошад фузунӣ зи кист?
Бубинам,[2] ки фарҷоми ин кор чист?

Фиристода омад, суханҳо бигуфт,
Ҳама роз берун кашид аз нуҳуфт.

1. ИЛ – Гар оянд
2. Л – Набинам,

Бузургон яке анҷуман сохтанд,
Зи гуфторҳо дил бипардохтанд,

Ки мо баргузинем зан ду ҳазор,
Сухангӯву донандаву ҳушёр.

Або ҳар саде баста даҳ тоҷи зар,
Бад-ӯ дарфишонда[1] фаровон гуҳар.

Чу гирд ояд ин тоҷ, бошад дувист,
Ки ҳар як ҷуз андархури шоҳ нест.

Якояк бисанҷему созем тал
Або гавҳарон ҳар яке се[2] ритал.

Чу донем, к-омад ба наздик шоҳ,
Якояк пазира шавемаш зи роҳ,

Ки омад ба наздики мо огаҳӣ
Зи донoии шоҳу аз фарраҳӣ.

Фиристода баргашту посух бигуфт,
Суханҳо ҳама бо хирад буд ҷуфт.

Сипаҳбад зи манзил сипаҳ баргирифт,
Зи кори занон монда андар шигифт.

Ду манзил биёмад, яке бод хост,
В-аз ӯ барф бо кӯҳсар гашт[3] рост.

Табаҳ шуд басе мардуми пойкор
Зи сармову барф андар он рӯзгор.

Бад-он сахтсармо ду манзил бирафт,
Чу омад ба наздикии шаҳр тафт,

Баромад яке дуду абри сиёҳ,
Бар оташ ҳаме рафт гуфтӣ сипоҳ.

1. Л – дар нишонда; И – бар нишонда.
2. Л – сӣ; И – гавҳари ҳар яке як
3. Л – барфҳо гашт бо кӯҳ; И – кӯҳҳо гашт

Зираҳ китфи озодагонро бисӯхт,
Зи наъли саворон[1] замин барфурӯхт.

Бар ин ҳамнишон то ба шаҳре расид,
Ки мардум ба сони шаби тира дид.

Фурӯ ҳишта лафчу баровarда кафч,
Ба кирдори қиру шаба кафчу лафч.

Ҳама дидаҳошон ба кирдори хун,
Ҳаме аз даҳон омад аз оташ бурун.

Басе пил бурданд пешаш ба роҳ,
Ҳамон зиштчеҳра ҷаҳоне[2] сипоҳ.

Бигуфтанд, к-«Ин барфу боди дамон
Зи мо буд, к-омад шуморо зиён,

Ки ҳаргиз бад-ин роҳ нагзашт кас,
Турову сипоҳи ту дидему бас».[3]

В-аз он ҷо биёмад дамону данон,
Дилороста сӯи шаҳри занон.

Зи дарё гузар кард зан ду[4] ҳазор,
Ҳама пок бо афсару гӯшвор.

Яке беша буд пур зи обу дарахт,
Ҳама ҷойи равшандилу некбахт.

Хӯриш гирд карданд бар марғзор
Зи густурданиҳо ба рангу нигор.

Чу омад Сикандар ба шаҳри Ҳарум,
Занон пеш рафтанд аз ободбум.

Бибурданд бас тоҷҳо пеши ӯй,
Ҳамон ҷомаву гавҳару рангу бӯй.

1. ИЛ – сутурон
2. Л – ҳадяи мардумон бар
3. ТПЗЛ – Бибуд андар он шаҳр як моҳ шоҳ,
Чу осуда гаштанд шоҳу сипоҳ.
4. И – даҳ

Сикандар бипазруфту бинвохтшон,
Бад-он хуррамӣ ҷойгаҳ сохтшон.

Чу шаб рӯз гашт, андаромад ба шаҳр,
Ба дидор бардошт з-он шаҳр баҳр.

Каму беши эшон ҳама бозҷуст,
Ҳаме буд, то розҳо шуд дуруст.

ЛАШКАР БА МАҒРИБ РОНДАНИ ИСКАНДАР

Бипурсид ҳар чизу дарё бидид,
В-аз он рӯй лашкар ба Мағриб кашид.

Яке шорсон пешаш омад бузург,
Бад-ӯ-андарун мардумони сутург.

Ҳама мӯй сурху ҳама рӯй зард,
Ҳама дархури ҷангу[1] рӯзи набард.

Ба фармон ба пеши Сикандар шуданд,[2]
Чу девонагон даст бар сар заданд.

Сикандар бипурсид аз он саркашон,
Ки «Эдар кӣ дод аз шигифтӣ нишон?»

Чунин гуфт бо ӯ яке марди пир,
Ки «Эй шоҳи некахтари шаҳргир,

Яке обгир аст з-он рӯйи шаҳр,
К-аз он об касро надидем баҳр,

Ки[3] хуршеди тобон бад[4]- он ҷо кашид,
Бад-он жарфдарё бувад нопадид.

Паси чашма-дар тира гардад ҷаҳон,
Шавад ошкорои гетӣ ниҳон.

1. И – чанг
2. Л – Ду таҳ гаштаву санг бар сар шуданд,
3. И – Чу
4. Л – чу

В-аз он ҷойи торик чандон сухун
Шунидам,[1] ки ҳаргиз наёяд ба бун.

Хирадёфта марди яздонпараст,
Бад-ӯ дар яке чашма гӯяд, ки ҳаст,

Кушода сухан марди борою ком,
Ҳаме оби ҳайвон-ш хонад[2] ба ном».

Чунин гуфт равшандили пурхирад,
Ки «Ҳарк[3]-оби ҳайвон хӯрад, кай мурад?

Зи фирдавс бардорад он чашма роҳ,
Бишӯй бар ӯ тан, бирезад гуноҳ».

Сикандар бад-ӯ гуфт: «Торик ҷой,
Бад-андарун чун равад чорпой?»

Чунин посух овард яздонпараст,
К-«Аз он роҳ бар курра бояд нишаст».

Ба чӯпон бифармуд, к-«аспи яла,
Саросар ба лашкаргаҳ орад[4] гала».

Гузин кард аз ӯ борагӣ даҳ ҳазор
Ҳама чор сол аз дари корзор.

ҶУСТАНИ ИСКАНДАР ОБИ ҲАЙВОН

В-аз он ҷойгаҳ шод[5] лашкар биронд,
Бузургони бедордилро бихонд.

Ҳаме рафт, то сӯи шаҳре расид,
Ки онро миёну карона надид.

Ҳама ҳар чӣ бояд бад-ӯ дар фарох,
Пур аз боғу майдону айвону кох.

1. ИЛ – Шунидем
2. Л – хонанд; И – ҳайвон бихонад
3. Л – Ки ӯ
4. Л – овар
5. Л – шоҳ

Фуруд омаду бомдоди пагоҳ
Ба наздики он чашма шуд бесипоҳ.

Ҳаме буд, то гашт хуршед зард,
Фурӯ шуд бад-он чашмаи ложвард.

Зи Яздони пок он шигифтӣ бидид,
Ки рахшанда гашт аз ҷаҳон нопадид.

Биёмад ба лашкаргаҳи хеш боз,
Диле[1] пур зи андешаҳои дароз.

Шаби тира кард аз ҷаҳондор ёд,
Пас андеша бар об дигар[2] ниҳод,

Ки деҳқон варо ном «Ҳайвон» ниҳод,
Чу аз бахшиши эздӣ[3] кард ёд.

Шикебо зи лашкар ҳар он кас, ки дид,
Нахуст аз миёни сипаҳ баргузид.

Чиҳилрӯза афзун хӯриш баргирифт,
Биёмад дамон, то чӣ бинад шигифт.

Сипаҳро бар он шорсон ҷой кард,
Яке пешрав ҷусту бар пой кард.

Варо андар ин Хизр буд ройзан,
Сари номдорони он анҷуман.

Сикандар биёмад ба фармони ӯй,
Дилу ҷон супурда ба паймони ӯй.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй марди бедордил,
Яке тез гардон[4]бад-ин кор дил.

Агар Оби Ҳайвон ба чанг оварем,
Басе бар парастиш диранг оварем.

---

1. И – Дилаш
2. ИЛ – Оби Ҳайвон
3. ИЛ – паҳлавон
4. И – ки тира магардон

Намирам касе к-ӯ равон парварад,
Ба Яздон паноҳад зи роҳи хирад.

Ду мӯҳра-ст бо ман, ки чун офтоб
Битобад шаби тира, чун бинад об.

Яке з-он ту баргиру дар пеш бош,
Нигаҳбони ҷону тани хеш бош.

Дигар мӯҳра бошад маро шамъи роҳ,
Ба торикӣ андар шавам бо сипоҳ.

Бубинем, то Кирдгори ҷаҳон,
Бар ин ошкоро чӣ дорад ниҳон?

Туӣ пешрав, к-ӯ[1] паноҳи ман аст,[2]
Намояндаи обу роҳи ман аст».[3]

Чу лашкар сӯи Оби Ҳайвон гузашт,
Хурӯш омад, «Аллоҳу акбар» зи дашт.

Чу аз манзили Хизр бардоштӣ,
Хӯришҳо зи[4] ҳар гуна бугзоштӣ.

Ҳаме рафт з-ин сон ду рӯзу ду шаб,
Касеро ба хӯрдан наҷунбид лаб.

Се дигар ба торикӣ-андар ду роҳ
Падид омаду гум шуд аз Хизр шоҳ.

Паямбар[5] сӯи Оби Ҳайвон кашид,
Сари зиндагонӣ ба кайвон кашид.

Бад-он оби равшан тану сар бишуст,
Нигаҳдор ҷуз пок Яздон наҷуст.

Бихӯрду биёсуду баргашт зуд,
Ситоиш ҳаме б-офарин барфузуд.

1. Л – гар
2. Л – ӯст,
3. Л – ӯст.
4. И – хӯришҳои
5. Л – Биёмад

ГУФТУГӮИ ИСКАНДАР БО МУРҒОН

Сикандар сӯи рӯшноӣ расид,
Яке баршуда кӯҳи рахшанда дид.

Зада бар сари кӯҳи хоро[1] амуд
Сараш то ба абр-андар аз[2] чӯби уд.

Бар он ҳар амуде куноми бузург,
Нишаста бар ӯ сабзмурғе сутург.

Ба овози румӣ сухан ронданд,[3]
Ҷаҳондори пирӯзро хонданд.[4]

Чу овоз бишнид, Қайсар бирафт,
Ба наздики мурғон хиромид тафт.

Бад-ӯ гуфт мурғ: «Эй[5] дилорой, ранҷ
Чӣ ҷуӣ ҳаме з-ин сарои сипанҷ?

Ки гар сар барорӣ ба чархи баланд,
Ҳамон[6] бозгардӣ ту з-ӯ[7] мустаманд.

Кунун к-омадӣ, ҳеҷ дидӣ зане,
В-агар карда аз хишти заррин буне?»[8]

Чунин дод посух, к-«Аз ин ҳар ду ҳаст
Заневу бар ин гуна ҷойи нишаст».

Чу бишнид посух, фурӯтар нишаст,
Бад-ӯ хира шуд марди яздонпараст,

Бипурсид, к- «Андар ҷаҳон бонги руд,
Шунидиву овози масту суруд?»

Чунин дод посух, ки «Ҳар к-ӯ зи даҳр
Зи шодӣ ҳаме барнагиранд баҳр,

1. И – кӯҳ чор аз
2. И – андар он
3. Л – рондӣ,
4. Л – хондӣ.
5. И- мурғи
6. И – Ҳаме
7. ИЛ – аз ӯ
8. Л – Дигар карда аз хашти пухта буне?

Варо шод мардум нахонад касе,[1]
В-агар дил ва ҷон барфишонад басе.[2]

Ба хок омад аз баршуда чӯби уд,
Тиҳӣ монд з-он мурғи мушкин[3] амуд».

Дигар гуфт: «Доноиву ростӣ,
Фузун аст, агар каммиву[4] костӣ?»

Чунин дод посух, ки «Донишпажӯҳ
Ҳаме сар барафрозад аз ҳар гурӯҳ.

Ба сӯи амуд омад аз тирахок,
Ба минқор чанголҳо карда[5] пок.

Зи Қайсар бипурсид, к-«Эзадпараст,
Ба шаҳри ту бар кӯҳ дорад нишаст?»

Бад-ӯ гуфт:[6] «Чун мард шуд покрой,
Наёбад парастанда ҷуз[7] кӯҳ ҷой.

Аз он чӯб пӯянда шуд бар куном,
Ҷаҳончӯву равшандилу шодком.

Ба ҷангал ҳаме кард минқор тез,
Чу эмин шуд аз бахшиши растахез.

Ба Қайсар бифармуд, то бе гурӯҳ
Пиёда шавад бар сари теғи кӯҳ.

Бубинад, ки то бар сари кӯҳ чист
К-аз ӯ шодмонро бибояд гирист.

ДИДАНИ СИКАНДАР ИСРОФИЛРО

Сикандар чу бишнид, шуд сӯи кӯҳ,
Ба дидор бар[8] теғ шуд бегурӯҳ.

1. Л – ҳаме.
2. Л – ҷону дил барфишонад ҳаме.
3. Л – аз он мурғи мискин
4. ИЛ – кажживу
5. Л – кард
6. Л – Бигуфто
7. Л – Набошад парастанда чун
8. И – Ба дидори он

Сирофилро дид суре ба даст,
Барафрохта сар зи ҷойи нишаст.

Пур аз бод лаб, дидагон пур зи нам,
Ки фармон кай ояд зи Яздон, ки дам!

Чу бар кӯҳ рӯйи Сикандар бидид,
Чу раъди хурӯшон фиғон баркашид,

Ки эй бандаи оз! Чандин макӯш,
Ки рӯзе ба гӯш оядат як хурӯш,

Ки чандин маранҷ аз чунин тоҷу ганҷ,[1]
Ба рафтан биёрою мафзой ранҷ».[2]

Чунин дод посух бад-ӯ шаҳрёр,
Ки «Баҳри ман ин омадат рӯзгор,

Ки ҷуз ҷунбишу гардиш андар ҷаҳон
Набинам ҳаме ошкору ниҳон.

Аз он кӯҳ бо нола омад фуруд,
Ҳаме дод некидиҳишро дуруд.

Бад-он роҳи торик бинҳод рӯй,
Ба пеш-андарун мардуми роҳҷӯй.

Чу омад ба торикӣ андар сипоҳ,
Хурӯше баромад зи кӯҳи сиёҳ.

Ки «Ҳар кас, ки бардорад аз пой[3] санг,
Пушаймон шавад з-он, ки дорад ба чанг.

В-агар барнадорад, пушаймон шавад,
Ба ҳар дарди дил сӯи дармон[4] шавад.

Сипаҳ сӯи овоз бинҳод гӯш,
Пурандеша шуд ҳар касе з-он хурӯш,

1. Л – Ту чандин маранҷ аз пайи тоҷу тахт,
И – аз пайи тоҷу тахт.
2. ИЛ – барбанд рахт.
3. Л – кӯҳ
4. И – Зи ҳар ду ба дил сӯи сомон

Ки бардорад он санг, гар[1] бугзарад,
Басе[2] ранҷи ноомада бишмарад».

Яке гуфт, к-«Ин ранҷ ҳаст аз гуноҳ,
Пушаймонӣ аз санг бурдан зи[3] роҳ».

Дигар гуфт: «Сахтӣ[4] бибояд кашид,
Магар дарду ранҷаш набояд[5] чашид».

Яке бурд аз он сангу дигар набурд,
Се дигар кас аз коҳилӣ бурд[6] хурд.

Чу аз Оби Ҳайвон ба ҳомун шуданд,
Зи торикии роҳ берун шуданд,

Биҷустанд ҳар кас бад-он ростӣ,
Падидор шуд кажживу костӣ.

Канори яке пур зи ёқут буд,
Якеро пур аз гавҳари нобисуд.

Пушаймон шуд он кас, ки кам дошт ӯй,[7]
Забарҷад чунон[8] хор бугзошт ӯй.[9]

Пушаймонтар он кас, ки худ барнадошт,
Аз он гавҳари пурбаҳо сар бигошт.[10]

Ду ҳафта бар он ҷойгаҳ-бар бимонд,
Чу осудатар гашт, лашкар биронд.

БАСТАНИ ИСКАНДАР САДДИ ЯЪҶУҶ ВА МАЪҶУҶРО

Сӯи Бохтар шуд, чу Ховар бидид,
Зи гетӣ ҳама роҳи рафтан гузид.

---

1. Л – к-ӯ
2. ИЛ – Пайи
3. Л – ба
4. ИЛ – лахте.
5. И – бибояд
6. Л – Яке дигар аз коҳилӣ дошт
7. И – ӯ,
8. Л – чаро
9. И – ӯ.
10. И – б. 1445 нест.

Ба раҳ-бар яке шорсон дид пок,
Ки нагзашт, гуфтӣ, бад-ӯ боду хок.

Чу овози кӯс омад аз пушти пил,
Пазира шудандаш бузургон ду мил.

Ҷаҳонҷӯй чун дид, бинвохтшон,
Ба хуршед гардан барафрохтшон.

Бипурсид к-«Эдар чӣ бошад шигифт,
К-аз он бартар андоза натвон гирифт?».

Забон баркушоданд бар шаҳрёр
Ба нолидан аз гардиши рӯзгор,

Ки «Моро яке кор пеш аст сахт,
Бигӯем бо шоҳи пирӯзбахт.

Аз ин кӯҳи сар то ба абр - андарун
Дили мо пур аз дарду ранҷ асту хун.

Зи Яъҷуҷу Маъҷуҷ хастадилем,
Чунон шуд, ки дилҳо зи тан бугсилем.

Чу оянд баҳре сӯи шаҳри мо,
Ғаму ранҷ бошад ҳама баҳри мо.[1]

Ҳама рӯйҳошон чу рӯйи[2] ҳаюн,
Забонҳо сияҳ, дидаҳо ҳамчу[3] хун.

Сияҳ рӯю дандонҳо чун гуроз,
Кӣ ёрад шудан назди эшон фароз?

Ҳама тан пур аз мӯи ҳамранги[4] нил,
Бару синаву гӯшҳошон чу пил.

Бихуспанд,[5] як гӯш бистар кунанд,
Дигар бар тани хеш чодар кунанд.

---

1. Л – пас аз б. 1456 ин б. омада:
   Фузун асташон қомат аз як ба даст,
   Аз озорашон зиндагонӣ бад аст.
2. Л – ба сони
3. Л – дидаҳошон чу
4. И – мӯю мӯе чу; Л – мӯю» мӯяш чу.
5. Л – Бихуспанду

Зи ҳар модае бачча зояд[1] ҳазор,
Каму беши эшон кӣ донад[2] шумор?

Ба гирд омадан чун сутурон шаванд,
Так оранд, бар сони гӯрон шаванд.

Баҳорон, к-аз абр андарояд хурӯш,
Ҳамон сабздарё барояд[3] ба ҷӯш.

Чу таннин аз он мавҷ бардорад абр,
Ҳаво бархурӯшад[4] ба сони ҳизабр.

Фуруд афканад абр таннин ба кӯҳ,
Биёянд аз эшон гурӯҳогурӯҳ.

Хурӯшон бувад сол то солашон,
Ки оганда гардад бару ёлашон.

Гиёшон бувад з-он сипас х(в)арданӣ,
Бипӯянд ҳар сӯ ба оварданӣ.

Чу сармо бувад, сахт лоғар шаванд,
Ба овоз бар сони кафтар шаванд.

Баҳорон зи таннин[5] ба кирдори гург
Биғурранд б-овозҳои бузург[6].

Агар подшо чорае созадӣ,
К-аз ин ғам дили мо бипардозадӣ,

Басе офарин ёбад аз ҳар касе,
В-аз он пас ба гетӣ бимонад басе.

Бузургӣ куну чораи мо[7] бисоз,
Ҳам[8] аз пок Яздон найӣ бениёз».

1. И – модаре бачча ояд
2. Л – надорад
3. Л – дарояд
4. Л – пурхурӯшон
5. И – чу ояд,
6. И – бар сони гурги сутург; Л – бар сони шери сутург.
7. Л – кори моро; И – ранҷи моро
8. ИЛ – Ки

Сикандар бимонд андар эшон шигифт,
Ғамӣ гашту андеша андаргирифт.

Чунин дод посух, ки «Аз мост ганҷ,
Зи шаҳри шумо ёрмандиву ранҷ.

Барорам ман ин роҳи эшон ба рой
Ба нерӯи некидиҳиш як Худой.[1]

Ҳама шаҳр гуфтанд, к-«Эй шаҳрёр,
Зи ту дур бодо бади рӯзгор!

Зи мо ҳар чӣ хоҳӣ, ҳама бандаем,
Парастанда бошем, то зиндаем.[2]

Биёрем чандон, ки хоҳӣ, зи[3] чиз,
К-аз ин беш коре надорем низ».

Сикандар биёмад, нигаҳ кард кӯҳ,
Биёвард з[4]-он файласуфон гурӯҳ.

Бифармуд, к-«Оҳангарон оваред,[5]
Мису[6] рою путки гарон оваред.[7]

Гаҷу сангу ҳезум фузун[8] аз шумор,
Биёред чандон, ки бояд ба кор.

Беандоза бурданд чизе, ки хост,
Чу шуд сохта кору[9] андеша рост,

Зи деворгар, ҳам зи оҳангарон,
Ҳар он кас, ки устод буд андар он,

---

1. Л - фармони некидиҳӣ раҳнамой.
2. Л - Пас аз б. 1477 ин б. омада:
   Ҳама ҳар чӣ гӯӣ, бар онем мо,
   Бифармой чизе, ки донем мо,
3. Л - хоҳед; И - боят-т
4. Л – аз
5. Л – оваранд,
6. И – Митин
7. Л – оваранд.
8. Л – оҳан фузун аз
9. Ил – кори

Зи гетӣ ба пеши Сикандар шуданд,
Бад-он кори шоиста[1] ёвар шуданд.

Зи ҳар кишваре донишӣ шуд гурӯҳ,
Ду девор кард аз ду паҳлӯи кӯҳ.

Зи бун то сари теғ болои ӯй,
Чу сад арш карданд[2] паҳнои ӯй.

Аз ӯ як раш ангишту оҳан яке,
Пароканда мис дар миён андаке.

Ҳаме рехт гӯгирдаш андар миён,
Чунин бошад афсуну ройи каён.[3]

Ҳаме рехт[4] ҳар гавҳаре як рада,
Чу аз хок то[5] теғ гашт ожада,

Басе нафту равған биёмехтанд,
Ҳаме бар сари гавҳарон рехтанд.

Ба хирвор ангишт бар сар заданд,
Бифармуд,то оташ андарзаданд.

Дам овард[6] оҳангарон сад ҳазор
Ба фармони пирӯзгар шаҳрёр.

Хурӯши даманда баромад зи кӯҳ,
Ситора шуд аз таффи оташ сутӯҳ.

Чунин рӯзгоре баромад бар он,
Дами оташу ранҷи оҳангарон.

Гуҳарҳо як андар дигар сохтанд,
В-аз он оташи тез бугдохтанд.

Зи Яъҷуҷу Маъҷуҷ гетӣ бираст.
Замин гашт ҷои нишему нишаст.

1. Л – боиста
2. Л – шоҳраш буд; шоҳраш карда
3. И – афсуни донойгон.
4. И – Ҳаме кард.
5. ИЛ – бо
6. ИЛ – оварду

Аз он номвар садди Искандарӣ
Ҷаҳон аз бадон расту аз дoff

Араш понсад буд болои ӯй,
Чу наздики сад ёз паҳнои ӯй.

Бар ӯ меҳтарон хонданд офарин,
Ки бе ту мабодо замону замин!

Зи чизе ки буд андар он ҷойгоҳ,
Фаровон бибурданд наздики шоҳ.

Напазруфт[1] аз эшону худ[2] баргирифт,
Ҷаҳон монда аз кори ӯ дар шигифт.

ДИДАНИ СИКАНДАР МУРДАРО ДАР АЙВОНИ ЁҚУТИ ЗАРД

Ҳамон ронд[3] як моҳ пӯён ба роҳ,
Ба ранҷ омад аз роҳ шоҳу сипоҳ.

Чунин то ба наздики кӯҳе расид,
Ки ҷое даду дому мардум надид.

Яке теғ[4] дид аз бараш ложвард,[5]
Яке хона бар сар зи ёқути зард.

Ҳама хона қандилҳои булӯр,
Миён-андарун чашмаи оби шӯр.

Яке сурхгавҳар ба ҷойи чароғ,
Ба зер-андараш моя чун парри зоғ.

Фитода фурӯғи чароғ андар об,
Зи гавҳар ҳама хона чун офтоб.

Ниҳода бар он чашма заррин ду тахт,
Бар ӯ хобанида яке шӯрбахт.

1. И – Бипазруфт
2. Л – Пазируфт аз эшону раҳ
3. ИЛ – Ҳаме ронд
4. ИЛ – кӯҳ
5. И – лоҷвард,

Ба тан мардуму сар ба сони гуроз,
Ба бечорагӣ мурда бар тахти ноз.

Зи кофур зер-андараш бистаре,
Кашида зи дебо бар ӯ чодаре.

Ҳар он кас, ки рафтӣ, ки чизе барад,
В-агар хоки он хонаро биспарад,

Ҳама тан-ш бар ҷой ларзон шудӣ,
В-аз он ларза ҳам зинда резон шудӣ.

Хурӯш омад аз чашмаи оби шӯр,
Ки «эй орзумард,[1] чандин машӯр!

Басе чиз дидӣ, ки он кас надид,
Инонат кунун боз бояд кашид.

Кунун зиндагонит кӯтоҳ гашт,
Сари тахти шоҳит бемоҳ гашт».

Сикандар битарсиду баргашт зуд,
Ба лашкаргаҳ омад ба кирдори дуд.

В-аз он ҷойгаҳ тез лашкар биронд,
Хурӯшон ҳаме номи Яздон бихонд.

В-аз он кӯҳ роҳи биёбон гирифт,
Ғамӣ гашту андешаи ҷон гирифт,

Ҳаме ронд пурдарду гирён зи ҷой,
Сипоҳ аз пасу пеш ӯ раҳнамой.

ДИДАНИ СИКАНДАР ДАРАХТИ ГӮЁРО

Зи роҳи биёбон ба шаҳре расид,
Бибуд шоҳ, к-овози мардум шунид.

Ҳама буму бар боғи обод буд,
Дили мардум аз хуррамӣ шод буд.

Пазира шудандаш бузургони шаҳр,
Касеро, ки аз мардумӣ буд баҳр.

1. ИЛ – озвармард

Бар ӯ[*1] ҳамгинон офарин хонданд,
Басе зарру гавҳар барафшонданд.

Ҳаме гуфт ҳар кас, ки «Эй шаҳрёр,
Анӯша, ки кардӣ ба мо-бар гузор.

Бад-ин шаҳр ҳаргиз наёмад сипоҳ,
На ҳаргиз шунидаст кас номи шоҳ.

Кунун к-омадӣ, ҷони мо пеши туст,
Ки равшанравон бодиву тандуруст».

Сикандар дил аз мардумон шод кард,
Зи роҳи биёбон тан озод кард.

Бипурсид аз эшон, ки «Эдар шигифт
Чӣ чиз аст к-андоза бояд гирифт?»

Чунин дод посух бад-ӯ раҳнамой,
Ки «Эй шоҳи пирӯзи покизарой,

Шигифтест, эдар, ки андар ҷаҳон
Касе он надид ошкору ниҳон.[2]

Дарахтест эдар ду бун[3] гашта ҷуфт,
Ки чун он[4] шигифтӣ нашояд нуҳуфт.

Яке модаву дигаре нарри[5] ӯй,
Сухангӯю бошоху[6] борангу бӯй.

Ба шаб мода гӯёву бӯё[7] шавад,
Чу равшан шавад, нарр(у) гӯё[8] шавад.

Сикандар бишуд бо саворони Рум,
Ҳамон номдорони он марзу бум.

1. М - Ҳама
2. Л – аз кеҳону меҳон.
3. Л – ду тан
4. Л – чунон
5. Л – нар аз
6. И – Сухангӯй бо шоҳ
7. Л – пӯё
8. Л – гӯё

Бипурсид аз эшон, ки «Акнун дарахт
Сухан кай сарояд ба овози сахт?»

Чунон дод посух бад-ӯ тарҷумон,
Ки «аз рӯз чун бугзарад нӯҳ замон,

Сухангӯй гардад яке з-ин дарахт,
Ки овози ӯ бишнавад некбахт».[1]

Бипурсид: «Чун бугзарем аз дарахт,
Шигифтӣ чӣ пеш ояд, эй некбахт?»

Чунин дод посух, к-«Аз ӯ бугзарӣ,
Зи рафтан-т кӯтаҳ шавад доварӣ.

Чу з-ӯ баргузаштӣ, намонад-т ҷой,
Карони[2] ҷаҳон хонадаш раҳнамой».

Ҳама ронд[3] бо румиён некбахт,
Чу омад ба наздики гӯёдарахт,

Заминаш зи гармӣ ҳаме бардамид,
Зи пӯсти дадон хок пайдо надид.

Зи гӯянда пурсид, к-«Ин пӯст чист?
Дадонро бар ин гуна дарранда кист?»

Чунин дод посух бад-ӯ некбахт,
Ки «Чандин парастанда дорад дарахт,

Чу ҷӯянд гоҳи парастиш х(в)ариш,
Зи гӯшти дадоншон бувад парвариш.

Чу хуршед бар теғи гунбад кашид,
Сикандар хурӯше зи боло шунид,

Ки омад зи барги дарахти баланд
Хурӯше пур аз ҳавлу носудманд.

---

1. ТПЗЛ – Шаби тирагун мода гӯё шавад,
Бару барг чун мушк бӯё шавад
2. И – канори
3. ИЛ – Ҳаме ронд

Битарсиду пурсид аз ин тарҷумон,
Ки «Эй марди бедори некигумон,

Чунин барги гӯё чӣ гӯяд ҳаме?
Ки дилро ба хуноб шӯяд ҳаме?»[1]

Чунин дод посух, ки «Эй некбахт,
Ҳаме гӯяд ин баргу шохи дарахт,

Ки чандин Сикандар чӣ пӯяд ҳаме?[2]
Кунун роҳи рафтан биҷӯяд ҳаме.[3]

Зи шоҳиш чун сол шуд бар ду ҳафт,
Зи тахти бузургӣ бибояд-ш рафт».

Сикандар зи дида биборид хун,
Дилаш гашт пурдард аз он раҳнамун,

В-аз он пас яке низ накшод лаб,
Пур аз ғам ҳаме буд то ними шаб.

Сухангӯй шуд барги дигар дарахт,
Дигарбора пурсид аз он некбахт.

«Чӣ гӯяд ҳаме ин дигар шох?» - гуфт,
Сухангӯй букшод роз аз нуҳуфт,

Чунин дод посух, ки «Ин модашох
Ҳаме гӯяд андар ҷаҳони фарох:

Зи озу фузунӣ[4] ба ранҷӣ ҳаме,
Равонро чаро баршиканҷӣ ҳаме?

Туро ози гирди ҷаҳон гаштан аст,
Кас озурдану подшо куштан аст.

Намонад[5] ба гетӣ фаровон диранг,
Макун рӯз бар хештан тору танг».

1. И – б. 1544 – 1549 нест.
2. ИЛ – ба дахр?
3. ИЛ – Кӣ бардошт аз некӯиҳош баҳр?
4. Л – ози фаровон
5. И – Нахондаш

Бипурсид аз он тарҷумон подшо,
Ки «Эй марди равшандили порсо,

Яке бозпурсаш, ки бошад[1] ба Рум,
Ки пеш ояд[2] ин гардиши рӯзи шум,

Магар зинда бинад маро модарам,
Яке то ба рух баркашад чодарам?»

Чунин гуфт бо шоҳ гӯё дарахт,
Ки «Кӯтоҳ кун рӯзу[3] барбанд рахт.

На модар-т бинад, на хешони Рум,
На пӯшидарӯёни он марзу бум.

Ба шаҳри касон маргат ояд на дер,
Шавад ахтар аз тоҷу тахти[4] ту сер».

Чу бишнид, баргашт зери дарахт,
Дилаш хаста гашта ба шамшери бахт.

Чу омад ба лашкаргаҳи хеш боз,
Бирафтанд гурдони гарданфароз,

Ба шаҳр-андарун ҳадяҳо сохтанд,
Бузургон бари подшо тохтанд.

Яке ҷавшане буд тобон чу нил,
Ба болову паҳнои як чарми пил.

Ду дандони моҳӣ, бараш[5] панҷ буд,
Ки онро ба бар доштан ранҷ буд.

Зиреҳ буду дебои пурмоя буд,
Зи зар карда оганда сад хоя буд.

Ба санги дирам ҳар яке шаст ман,
Зи зарру зи гавҳар яке каркадан[6].

1. Л – ки бошам
2. Л – оядам
3. И – кӯтоҳ шуд рӯз,
4. Ил – ахтару тоҷу тахт аз
5. Ил – Ду доман, ки паҳнои он*.
   * И – ӯ.
6. И –б. 1573 нест.

Пазируфту[*1] з-он шаҳр лашкар биронд,
Ба дида ҳаме хуни дил барфишонд.

РАФТАНИ ИСКАНДАР БА НАЗДИКИ ФАҒФУРИ ЧИН

Аз он рӯй лашкар ба Чин баркашид,
Сипаҳро ба манзил фуруд оварид.[2]

Яке нома фармуд пас, то дабир
Нависад зи Искандари шаҳргир.

Бифармуд ҳар гунае хубу зишт,
Нависанда чун нома андарнавишт,

Сикандар бишуд чун фиристодае,
Гузин кард бинодил озодае.

Ки бо ӯ бувад якдилу яксухун,
Бигӯяд ба меҳтар, ки кун, ё макун.

Сипаҳро ба солори лашкар супурд,
В-аз он румиён[3] панҷ доно бибурд.

Чу огоҳӣ омад ба Фағфур аз ин,[4]
Ки омад фиристодае сӯи Чин,[5]

Пазира фиристод чанде сипоҳ,
Сикандар гурозон биёмад зи роҳ.

Чу омад бад-он боргоҳи бузург,
Бидид он гузида сипоҳи бузург.[*6]

Биёмад зи даҳлез то пеши ӯй,
Пурандеша ҷони бадандеши ӯй.

---

1. М – Бипазруфту
2. ТПЗИ – Ҳаме ронд манзил ба манзил ба дашт,
   Чиҳил рӯз то пеши дарё гузашт.
   Зи дебо саропардае баркашид,
   Сипаҳро ба манзил фуруд оварид.
3. И – румие
4. И – Фағфури Чин.
5. И – фиристода бо офарин.
6. М – сутург.

Давон пеши ӯ рафту бурдаш намоз,
Нишаст андар айвон замоне дароз.

Бипурсид Фағфуру бинвохташ,
Яке номвар ҷойгаҳ сохташ.

Чу барзад сар аз кӯҳ равшан чароғ,
Бибурданд болои заррин чуноғ.

Фиристодаи шоҳро пеш хонд,
Сикандар фаровон суханҳо биронд.

Бигуфт он чи боисту нома бидод,
Суханҳои Қайсар ҳама кард ёд.

Бад-он нома унвон буд аз шоҳи Рум,
Ҷаҳондору солори ҳар марзу бум,

Ки хонанд шоҳон бар ӯ офарин
Сӯи кишваророй фағфури Чин.

Сари нома буд аз нахуст офарин
Зи мо бандагон бар ҷаҳонофарин.

Дигар гуфт: «Фармони мо сӯи Чин,
Чунон аст, к-обод гардад замин.[1]

Набояд басечид моро ба ҷанг,
Ки аз ҷанг шуд рӯз бар Фур танг.

Чу Доро, ки буд шаҳрёри ҷаҳон,
Чу Фарёни тозиву дигар меҳон.

Зи Ховар бирав то дари Бохтар,
Зи фармони мо кас наҷӯяд гузар.

Шумори сипоҳам надонад сипеҳр,
Магар бишмарад тиру ноҳиду меҳр.

Агар ҳеҷ, фармони мо бишканӣ,
Тану буму кишвар ба ранҷ афканӣ,

1. ТПИМ – Ҷаҳондори дорандаву раҳнамой,
Худованди покиву некифизой.

Чу нома бихонӣ, биёрой сов,
Маранҷон тани хеш, бо бад маков.

Гар ойӣ, бубинӣ маро бо сипоҳ,
Бубинам туро якдилу некхоҳ.

Бидорем бар ту ҳамин тоҷу тахт,
Ба чизе газандат наёяд зи бахт.

В-агар кунд бошӣ ба пеш омадан,
Зи кишвар сӯи шоҳи хеш омадан,

Зи чизе, ки бошад зароиф ба Чин,
Зи зарринаву теғу аспу нигин,

Ҳамон[1] ҷомаву бардаву[2] тахти оҷ,
Зи дебои пурмояву тавқу[3] тоҷ,

Зи чизе, ки ёбӣ, фиристӣ ба ганҷ,
Чу хоҳӣ, ки аз мо наёяд-т ранҷ.

Сипоҳи маро бозгардон зи роҳ,
Бибош эмин аз тахту[4] ганҷу кулоҳ.[5]

Чу солори Чин з-он нишон нома дид,
Барошуфту пас хомушӣ баргузид.

Бихандиду пас бо фиристода гуфт,
Ки «Шоҳи туро осмон аст ҷуфт.

Бигӯй, он чи донӣ зи дидори[6] ӯй,
Зи болову мардиву гуфтори[7] ӯй.

---

1. Л - Ҳам аз
2. И - Ҳама бораву бардаву
3. И - тахту
4. И- тоҷу
5. ТПЗИЛ - Ту донӣ кунун ҳар ду раҳ пеши туст,
Сипаҳро ду дида ба кам-беши туст.
Дуруди ҷаҳонофарин бар ту бод!
Мабод он ки панди ман ояд-т ёд*.

* Л – Хами чархи гардон замини ту бод; ИЛ – Танҳо, б. дуюм мавҷуд аст.

6. Л – кирдори
7. Л – мардиву болову дидори; И – гуфтору кирдори

Фиристода гуфт: «Эй сипаҳдори Чин,
Касе чун Сикандар мадон дар замин.

Ба мардиву рою ба бахшу хирад,
Зи андешаи ҳар касе бугзарад.

Ба болои сарв асту бо зӯри пил,
Ба бахшиш ба кирдори дарёи Нил.

Забонаш ба кирдори囊 буррандатеғ,
Ба чарбӣ уқоб андарорад зи меғ.

Чу бишнид Фағфури Чин ин сухун,
Яке дигар андеша афканд бун.

Бифармуд, то хону май хостанд,
Ба боғ-андар айвон биёростанд.

Ҳаме хӯрд май, то ҷаҳон тира гашт,
Сари майгусорон зи май хира гашт.

Сипаҳдори Чин бо фиристода гуфт,
Ки «Бо шоҳи ту муштарӣ бод ҷуфт.

Чу равшан шавад, нома посух кунам,
Ба дидори ту рӯз фаррух кунам».

Сикандар биёмад турунҷе ба даст
Зи айвони солори Чин ниммаст.

Чу хуршед барзад сар аз бурҷи шер,
Сипеҳр андар-овард шабро ба зер,

Сикандар ба наздики Фағфур шуд,
Зи[1] андешаи бад дилаш дур шуд.

Бипурсид аз ӯ, гуфт:[2] «Шаб чун будӣ,
Чу[3] берун шудӣ дӯш, майгун будӣ?»

1. И – Аз
2. Л – Бипурсиду гуфташ, ки
3. ИЛ – Ки

В-аз он пас бифармуд, то шуд[1] дабир,
Биёвард қиртосу мушку абир,

Яке номаро гарм посух навишт,
Биёрост қиртоси Чин чун биҳишт,

Нахуст офарин кард бар додгар,
Худованди мардиву доду ҳунар.[2]

Худованди фарҳангу парҳезу дин,
Аз ӯ бод бар шоҳи Рум офарин,

Расид он фиристодаи чарбгӯй,
Ҳам он номаи шоҳи фарҳангҷӯй.

Суханҳои шоҳӣ ҳама хонданд,[3]
В-аз он бо бузургон сухан ронданд.[4]

Зи Дорои Доробу Фарёну Фур
Сухан ҳар чи пайдо шуд аз разму[5] шӯр,

Ки пирӯз гаштӣ бар эшон ҳама,
Шубон гаштаву[6] шаҳрёрон рама.

Ту доди Худованди хуршеду моҳ
Зи мардӣ мадону фузунӣ сипоҳ.

Чу бар меҳтаре бугзарад рӯзгор,
Чи дар сур мирад, чи дар корзор,

Чу фарҷомашон рӯзи разми ту буд,
Замона на коҳад, на ҳаргиз фузуд.

Ту з-эшон макун бешиву бартарӣ.
Ки гар з-оҳанӣ, бегумон бугзарӣ.

1. И – Буфармуд, то пеш омад
2. И – б. 1624, 1625 нест.
3. И – шоҳон ҳама хондем
4. Л – рондем.
5. ИЛ – ҷангу
6. ИЛ – гаштаву

Куҷо шуд Фаридуну Заҳҳоку Ҷам,
Фароз омад он[1] боду[2] шуд сӯи дам.

Ман аз ту на тарсам,[3] на ҷанг оварам,
На бар сони ту бод гирад сарам,

Ки хун рехтан нест оини ман,
На бад кардан андархури дини ман.

Бихонӣ маро, бар ту бошад шикаст,
Ки яздонпарастам, на хусравпараст,

Фузун з-он фиристам, ки дорӣ маниш,
Набошад ба[4] бахшиш маро сарзаниш».

Сикандар ба рух ранги ташвир ёфт,[5]
Зи гуфтори ӯ бар ҷигар тир ёфт.[6]

Ба дил гуфт: «З-ин пас маро дар[7] ҷаҳон
Набинанд рафта ба[8] ҷое ниҳон».

Зи айвон биёмад ба ҷойи нишаст,
Миён аз пайи бозгаштан бубаст.

Сарафроз Фағфур букшод ганҷ,
Зи бахшиш наёмад ба дил бар-ш[9] ранҷ.

Нахустин бифармуд панҷоҳ тоҷ,
Ба гавҳар биёганда даҳ тахти оҷ,

Зи симину зарринауштур ҳазор,
Бифармуд, то барниҳоданд бор.

Зи дебои чиниву хаззу ҳарир,
Зи кофуру анбар, зи уду[10] абир,

1. Л –аз
2. И – омаду боз
3. И – На ман аз ту тарсам,
4. Л – зи
5. ИЛ – хӯрд,
6. ИЛ – хӯрд.
7. ИЛ – кас андар
8. ИЛ – маро рафта
9. И – тарсу
10. ИЛ – кофур в-аз уду мушку

Ҳазор уштури боркаш бор кард,
Таносон шуд он, к-ӯ дирам хор кард.

Зи санҷобу қоқум, зи мӯйи самур,
Ҳам аз нофаи мушку кимоли бӯр.[1]

Биёвард аз ин ҳар яке ду[2] ҳазор,
Хирадманд ганҷур барбаст бор.[3]

Гаронмоя сад зин ба[4] симин ситом,
Зи заррина панҷоҳ бурданд ном.

Бибурданд сесад шутур сурхмӯй,
Зароиф будаш[5] бор чинӣ бар ӯй.

Яке марди босангу ширинсухан
Гузин кард аз он чиниёни куҳан.

Бифармуд, то бо дуруду паём
Биёяд бари шоҳу орад хиром,

Ки якчанд бошад ба наздики Чин,
Бар ӯ номдорон кунанд офарин.

Фиристода шуд бо Сикандар ба роҳ,
Гумоне ки бурдӣ, ки ӯяст шоҳ?!

Чу маллоҳ рӯи Сикандар бидид,
Биҷасту сабук бодбон баркашид.

Чу дастур бо лашкар омад-ш пеш,
Бигуфт он чи омад зи бозори хеш.

Сипоҳаш бар ӯ хонданд офарин,
Ҳама барниҳоданд сар бар замин.

Бидонист чинӣ, ки ӯяст шоҳ,
Пиёда биёмад ғиревон ба роҳ.

---

1. ТПЗ – Гаронмоя аспон ба зарринситом,
Ба зарринкамар низ сесад ғулом.
2. И – з-ин ҳар яке сӣ
3. И – барсохт кор.
4. И – зини
5. Л – буду

Сикандар бад-ӯ гуфт: «Пӯзиш макун,
Марон пеши Фағфур з-ин дар сухун.

Бибуд он шабу бомдоди пагоҳ
Ба оин[1] биншаст бар тахт шоҳ.

Фиристодаро чиз бахшиду гуфт,
Ки «Бо ту равони Масеҳост ҷуфт.

Бирав пеши Фағфури Чинӣ, бигӯй,
Ки наздики мо ёфтӣ обрӯй,

Гар эдар бибошӣ, ҳама Чин туруст,
В-агар ҷойи дигар хиромӣ, равост.

Биёсоям эдар, ки чандин сипоҳ
Ба тезӣ нашояд кашидан ба роҳ».

Фиристода баргашту омад чу бод,
Ба Фағфур пайғоми Қайсар бидод.[2]

РАСИДАНИ ИСКАНДАР БА КИШВАРИ СИНД ВА ҶАНГ КАРДАН

Бад-он ҷойгаҳ шоҳ моҳе бимонд,
Чу осуда шуд шоҳ,[3] лашкар биронд.

Аз он сабздарё чу гаштанд боз,
Биёбон гирифтанду роҳи[4] дароз.

Чу манзил ба манзил ба Чағвон расид,
Яке бораву моявар шаҳр дид.

Ба пеш омадандаш бузургони шаҳр
Касе, к-аш зи ному хирад буд баҳр.

Бирафтанд бо ҳадяву бо нисор,
Зи Чағвон сарон то дари шаҳрёр.

1. ИЛ – Ба ором
2. И – б. 1666 нест.
3. Л – Пас он гаҳ биҷунбиду; И – Хунук шуд биҷунбиду
4. И – гирифтанд роҳе

Сикандар сабук пурсиш андаргирифт,
Ки эдар чӣ донед[1] чизе шигифт.

Бад-ӯ гуфт гӯянда, к-«Эй шаҳрёр,
Надонем чизе, ки ояд ба кор,

Бад-ин шаҳр[2] дарвешиву ранҷ ҳаст,
К-аз ин[3] бугзарӣ, бод монад ба даст».

Чу гуфтори гӯянда бишнид шоҳ,
Зи Чағвон сӯи Ҳинд шуд бо сипоҳ.

Пазира шудандаш саворони Синд,
Ҳамон ҷангро ёвар омад зи Ҳинд.

Ҳар он кас, ки аз Фур дилхаста буд,
Ба хун рехтан дастҳо шуста буд.

Бибурданд пилону ҳиндидарой
Хурӯш омаду нолаи каррной.

Сари синдиён буд Бандоҳ[4] ном,
Савори сарафроз, борою ком.

Яке размашон карда шуд ҳамгурӯҳ,
Замин шуд зи афканда бар сони кӯҳ.

Шаб омад, бар он дашт синдӣ намонд,
Сикандар сипоҳ аз пас андарбиронд.

Ба даст омадаш пил ҳаштоду панҷ,
Ҳамон тоҷи заррину шамшеру ганҷ

Зану кӯдаку пирмардон ба роҳ
Бирафтанд гирён ба наздики шоҳ,

Ки «Эй шоҳи бедор, боз ор ҳуш
Масӯзон бару буму[5] кӯдак макуш,

1. ИЛ – бинед
2. И – марз
3. Л – Аз ин
4. ИЛ – ному
5. ИЛ – пиру

Ки фарҷом рӯзи ту ҳам бугзарад,
Хунук он, ки гетӣ ба бад наспарад».

Сикандар бар эшон наёвард меҳр,
Бар он хастагон ҳеҷ нанмуд чеҳр.

Гирифтанд аз эшон фаровон асир,
Зану кӯдаки хурду барнову пир.

Сӯи Нимрӯз омад аз роҳи Буст,
Ҳама рӯи гетӣ зи душман бишуст.

В-аз он ҷойгаҳ шуд[1] ба шаҳри Яман,
Ҷаҳонгир бо номдор анҷуман.

Чу бишнид шоҳи Яман, бо меҳон
Биёмад бари шаҳрёри ҷаҳон.

Чунон ҳадяҳо дар[2] Яман баргузид,
Баҳогиру зебо чунон чун сазид.

Даҳ уштур зи бурди Яман бор кард,
Дигар панҷро бор динор кард.

Дигар даҳ шутур бор кард аз дирам,
Чу бошад дирам, дил набошад ба ғам.

Дигар суллаи заъфарон буд ҳазор
Зи дебову аз[3] ҷомаи бешумор.

Забарҷад яке ҷом будаш ба ганҷ,
Ҳамон[4] дурри носуфта ҳаштоду[5] панҷ.

Яке ҷоми дигар буд аз[6] ложвард,
Ниҳод андар ӯ шаст ёқути зард.

Зи ёқути сурх аз бараш бар[7] нигин,
Ба фармонбарон доду кард офарин.

1. Л – ҷо биёмад
2. ИЛ – к-аз
3. И – ҳар
4. И – Ҳама
5. И – ҳафтоду
6. Л – будаш
7. ИЛ – даҳ

Ба пеши саропардаи шаҳрёр
Расиданд бо ҳадяву бо нисор.

Сикандар бипурсиду бинвохташ,
Бари тахт наздик биншохташ,

Бар ӯ офарин хонд[1] шоҳи Яман,
Ки «Пирӯзгар бош бо[2] анҷуман.

Ба ту шодам, ар бошӣ эдар ду моҳ,
Биёсояд[3] аз роҳу шоҳу сипоҳ».

Сикандар бар ӯ офарин карду гуфт,
Ки «Бо ту ҳамеша хирад бод ҷуфт».

Ба шабгир шоҳи Яман бозгашт,
Зи лашкар ҷаҳоне пуровоз[4] гашт.

ЛАШКАР КАШИДАНИ СИКАНДАР СӮИ БОБУЛ

Сикандар сипаҳ сӯи Бобул кашид,[5]
Зи гарди сипаҳ шуд ҷаҳон[6] нопадид.

Ҳаме ронд як моҳ худ бо сипоҳ,
Надиданд аз эшон кас оромгоҳ.[7]

Бар ин гуна то сӯи кӯҳе расид,
Зи дидори дида сараш нопадид.

Ба сар-бар яке абри торик буд,
Ба кайвон ту гуфтӣ, ки наздик буд.

Зи ҷое бад-ӯ-бар надиданд роҳ,
Фурӯ монд аз он кор шоҳу сипоҳ.

---

1. Л – кард
2. Л – бар
3. ИЛ – Баросояд
4. Л – ҷаҳон пур зи овоз
5. И – пештар баркашид,
6. Л – ҳаво
7. И – б. 1705 нест.

Гузаштанд бар кӯҳи хоро ба ранҷ,
В-аз ӯ хира шуд марди бориксанҷ.

Зи рафтан чу гаштанд яксар сутӯҳ,
Яке жарфдарё аз он рӯи кӯҳ

Падид омаду шод шуд з-он сипоҳ,
Ки дарёву ҳомун бидиданду роҳ,

Сӯи жарфдарё ҳаме ронданд,
Ҷаҳонофаринро ҳаме хонданд.

Даду дом дар[1] ҳар сӯе бешумор,
Сипаҳро набуд хӯрданӣ ҷуз шикор.

Падид омад аз дур марди сутург,
Пур аз мӯю бо гӯшҳои бузург.

Танаш зери мӯй, андарун ҳамчу нил,
Ду гӯшаш ба паҳнои ду гӯши пил.

Чу диданд гурдон касе з-ин[2] нишон,
Бибурданд пеши Сикандар кашон.[3]

Сикандар нигаҳ кард, з-ӯ хира монд,
Бар ӯ-бар ҳаме номи Яздон бихонд.

«Чи мардӣ,-бад-ӯ гуфту[4] номи ту чист?
Зи дарё[5] чӣ ёбиву[6] коми ту чист?»

Бад-ӯ[7] гуфт: «Шоҳо, маро бобу мом
Ҳаме Гӯшбистар ниҳоданд ном».

Бипурсид, к-«Он чист ба м-ёни об,
К-аз он сӯ барояд ҳаме[8] офтоб?»

1. И – буд
2. Л – гарданкашон з-он
3. И – б. 1716 нест.
4. ИЛ – гуфт,
5. Л – дунё
6. И – Чӣ ёбӣ зи дарёву
7. Л – Чунин
8. Л – барзанад.

Чунин дод посух, ки «эй шаҳрёр,
Ҳамеша бизӣ дар ҷаҳон номдор,

Яке шорсон аст он чун биҳишт,
Ки гӯйӣ на аз хок дорад сиришт.

Набинӣ бад-ӯ-андар айвону хон,
Магар пӯшиши ӯ ҳама[1] устухон.

Бар айвонҳо ҷанги Афросиёб
Нигорида равшантар аз офтоб.

Ҳамон чеҳри Кайхусрави ҷангҷӯй,
Бузургиву мардиву оҳанги ӯй.[2]

Бар он устухонҳо нигорида пок,
Набинӣ ба шаҳр - андарун гарду хок.

Зи моҳӣ бувад мардумонро х(в)ариш,
Надоранд чизе ҷуз ин парвариш.

Чу фармон диҳад номбардор шоҳ,
Равам ман бад-он шорсон бесипоҳ».

Сикандар бад-он гӯшвар гуфт: «Рав,
Биёвар касе, то ки бинем нав».

Бишуд Гӯшбистар ҳам андар замон,
Аз он шорсон бурд мардум дамон.[3]

Гузаштанд бар об ҳаштод мард,
Хирадёфта мардуми солх(в)ард.

Ҳама ҷомаҳошон зи хаззу ҳарир,
Аз ӯ чанд барно буду чанд пир.

Аз он ҳар кӣ пире буду ном дошт,
Пур аз дурр заррин яке ҷом дошт.

---

1. Л – бувад
2. И – б. 1725 нест.
3. ТПЗ – Бад-эшон бидод ӯ зи Қайсар паём,
   Ки хоҳад шуморо шаҳи некном.
   Чу он гуфта бишнид пиру ҷавон,
   Аз он шорсон кеҳтарону меҳон.

Касе к-ӯ ҷавон буд, тоҷе ба даст,
Бари Қайсар омад сар афканда паст.

Бирафтанду бурданд пешаш намоз,
Бигуфтанд бо ӯ замоне дароз.[1]

Бибуд он шабу гоҳи бонги хурӯс,
Зи даргоҳ бархост овои кӯс.

Аз он ҷойгаҳ сӯи Бобул кашид,
Замин гашта аз лашкараш нопадид.

НОМАИ ИСКАНДАР НАЗДИ АРИСТОЛИС ВА ПОСУХ ЁФТАН

Бидонист, к-аш марг наздик шуд,
Бар ӯ-бар ҳаме рӯз торик шуд.

Бар он будаш андеша, к-андар ҷаҳон
Намонад касе аз нажоди меҳон,

Ки лашкар кашад ҷангро сӯи Рум,
Ниҳад пай бар он хоки ободбум.

Чу мағз андар ин кори[*2] худкома кард,
Сӯи Арситолис яке нома кард.[3]

---

1. ТПЗ – Ки наздики мо ганҷи Кайхусрав аст,
Сазовори ту шаҳрёри нав аст.
Сикандар биёмад ҳам андар шитоб
Сӯи шаҳри Эрону бугзошт об,
Бидид он ҳама шаҳру бозору кӯй,
Бад-он хонаи ганҷ шуд номҷуй.
Ҳама ганҷ буд тоҷу ҳам тахти зар,
Ҳамон афсару ёраҳову камар.
Кас андозаи он надонист кард,
К-аз андоза бас нотавон гашт мард,
Ҳама пок бардошт омад дамон,
Ба лашкаргаҳи хештан шодмон.
2. М - ройи
3. ТПз – Ки рой онҷунон дорам андар замон,
Ки як тан намонам зи тухми меҳон.
Кунун ҳафт кишвар бигаштам тамом,
Басе сарваронро кашидам ба дом.
Ҳамоно маро марг наздик шуд,
Чу марг омадам, рӯз торик шуд.

Ҳар он кас, ки буд ӯ зи тухми каён,
Бифармудашон, то бубандад миён,

Ҳама рӯйҳо сӯи даргаҳ кунанд,
Зи бадҳо гумонеш, кӯтаҳ кунанд.

Чу нома бибурданд назди ҳаким,
Дили Арситолис шуд пур зи бим.[1]

Ҳам андар замон посухи нома кард,
Зи мижгон, ту гуфтӣ, сари хома кард,

Ки «Он номаи шоҳи кайҳон расид,
Зи бадкома дастат бибояд кашид.

Аз он бад, ки гуфтӣ, маяндеш низ,
В-аз андеша дарвешро бахш чиз.

Бипарҳезу танро ба Яздон супор,
Ба гетӣ ҷуз аз тухми некӣ макор.

Ҳама маргроем, то зодаем,
Ба бечорагӣ дил бад-ӯ додаем.

На ҳар кас, ки шуд, подшоҳӣ бибурд,
Бирафту[2] бузургӣ касеро супурд.

Бипарҳезу хуни бузургон марез,
Ки нафрин бувад бар ту то растахез,

Ва дигар, ки чун андар эронсипоҳ
Набошад ҳамон шоҳ дар пешгоҳ.

Зи Турку зи Ҳинду зи Сақлобу Чин,
Сипоҳ ояд аз ҳар сӯе ҳамчунин.

Ба Рум ояд он кас, ки Эрон гирифт,
Агар кин басечад, набошад шигифт.

Ҳар он кас, ки ҳаст аз нажоди каён,
Набояд, ки аз бод ёбад зиён.

1. Л – бар ду ним; И – буд бар ду ним.
2. ИЛ – Ба рафтан

Бузургону озодагонро бихон,
Ба ҷашну[1] ба суру ба рою ба хон.

Сазовори ҳар меҳтаре кишваре
Биёрову оғоз кун дафтаре.

Ба номи бузургону озодагон,
К-аз эшон ҷаҳон ёфтӣ ройгон,

Якеро мадеҳ бар дигар дастгоҳ,
Касеро махон дар ҷаҳон низ шоҳ.

Сипар кун каёнро ҳама пеши бум,
Чу хоҳӣ, ки лашкар наёяд ба Рум».

Сикандар чу посух бад-он гуна ёфт,
Ба андешаву ройи дигар шитофт.

Бузургону озодагонро зи даҳр,
Ҳар он кас, к-аш аз мардумӣ буд баҳр,

Бифармуд, то пеши ӯ хонданд,
Ба ҷойи сазовор биншонданд.

Яке аҳд бинвишт, то[2] ҳар яке
Фузунӣ наҷӯяд зи даҳр андаке.

Бар он номдорони ҷӯяндаком,
Мулуки тавоиф ниҳоданд ном.

Ҳамон шаб Сикандар ба Бобул расид,
Меҳонро ба дидори ӯ[3] шод дид.

Яке кӯдак омад занеро ба шаб,
Аз ӯ монд ҳар кас, ки дидаш,[4] аҷаб.

Сараш чун сари шеру бар пой сум,
Чу мардум бару китфу[5] чун гов дум,

1. ИЛ – Ба бахшу
2. Л – бо
3. И – худ
4. Л – дид он,
5. ИЛ – китфу

Бимурд он шигифтӣ ҳамон гаҳ ки зод,
Сазад гар нагиранд аз он зан нажод.

Бибурданд ҳам дар замон назди шоҳ,
Бад-ӯ кард шоҳ аз шигифтӣ нигоҳ.

Ба фолаш бад омад ҳамон гоҳ гуфт,
Ки «Ин тухмаро[1] хок бояд нуҳуфт».

Аз ахтаршиносон басе пеш хонд,
В-аз он кӯдаки мурда чанде биронд.

Ситорашумар з-он ғамӣ гашт сахт,
Бипӯшид бар хусрави некбахт.

Аз ахтаршиносон бичӯшиду гуфт,
Ки «Гар ҳеҷ монад сухан дар нуҳуфт,

Ҳам акнун саронтон бибуррам зи тан,
Наёбед[2] ҷуз коми шерон кафан!»

Ситорашумар, чун барошуфт шоҳ,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй номвар пешгоҳ,

Ту бар ахтари шер зодӣ нахуст,
Бари мӯбадону радон шуд дуруст,

Сари баччаи мурда бинӣ чу шер,
Бигардад сари подшоҳӣ ба зер.[3]

Ситорашумар пеши ӯ[4] ҳар кӣ буд,
Ҳамин гуфту инро нишонӣ[5] намуд.

Сикандар чу бишнид, з-он шуд ғамӣ,
Ба рою ба мағз-андар омад камӣ.

Чунин гуфт, к-«Аз марг худ чора нест,
Маро бар дил андеша з-ин бора нест.

1. Л – бачаро
2. Л – Набошед
3. Л – далер:
ТПИЛМ – Пурошӯб гардад замин чанд гоҳ,
Чунин то нишинад яке пешгоҳ.
4. Л – аз ин; И – аз он
5. Л – Ҳаме гуфту инро нишонҳо

Маро беш аз ин зиндагонӣ набуд,
Замона на коҳид, на ҳаргиз[1] фузуд».

НОМАИ ИСКАНДАР БА НАЗДИКИ МОДАР ВА АНДАРЗ КАРДАН

Ба Бобул ҳамон рӯз шуд дардманд,
Бидонист, к-омад ба тангӣ газанд.

Дабири ҷаҳондидаро пеш хонд,
Ҳар он ч-аш ба дил буд, бо ӯ[2] биронд.

Ба модар яке нома фармуду гуфт,
Ки огоҳии марг натвон нуҳуфт.

Зи гетӣ маро баҳра ин буд, ки буд,
На коҳад замона, на шояд фузуд.

Ту аз марги ман ҳеҷ ғамгин машав,
Ки андар замон[3] ин сухан нест нав.

Ҳар он кас, ки зояд, бибояд-ш мурд,
Агар шаҳрёр аст, агар марди хурд.

Бигӯям кунун бо бузургони Рум,
Ки чун бозгарданд аз ин марзу бум,

Наҷӯянд ҷуз рою фармони ту,
Касе барнагардад зи паймони ту.

Ҳар он кас, ки буданд аз эрониён,
К-аз эшон будӣ румиёнро зиён,

Супурдам ба ҳар меҳтаре кишваре,
Чу гардад бад-он подшоҳӣ саре,

Ҳамоно ниёзаш наёяд ба Рум,
Баросояд аз душман он марзу бум.

Ба соле зи динори ман сад ҳазор,
Бубахшед бар мардуми хешкор.

1. И – нахоҳад
2. И – вай
3. ИЛ – ҷаҳон

Маро мурда дар хоки Миср[1] оганед,
Зи гуфтори ман ҳеҷ мапроганед.

Гар ояд яке Равшанакро писар,
Шавад бегумон зинда номи падар,

Набояд, ки бошад ҷуз ӯ шоҳи Рум,
Ки ӯ тоза гардонад он марзу бум.

В-агар духтар ояд, ба ҳангоми бӯс,
Бипайванд бо кӯдаки Файлақус.

Ту фарзанд хонаш, на домоди ман,
Бад-ӯ тоза кун дар ҷаҳон ёди ман,

Дигар духтари Кайдро бегазанд
Фиристед назди падар[2] арҷманд.

Або бадраву бардаи[3] некхоҳ
Иморӣ басечед бо ӯ ба роҳ.[4]

Ҳамон[5] афсару гавҳару симу зар,
Ки оварда буд ӯ зи назди падар,

Ба рафтан чун ӯ гашт ҳамдостон,
Фиристед бо ӯ ба Ҳиндустон.

Ман эдар ҳама кор кардам ба барг,[6]
Ба бечорагӣ дил ниҳодам ба марг.

Нахуст он ки тобути заррин кунед,
Кафан бар сарам[7] анбарогин кунед.

Зи зарбафти чинӣ сазовори ман,
Касе сар напечад зи тимори ман,

1. Л – мехр
2. Л – падар-ш
3. Л – бардаву.
4. И – б. 1795 1801 нест.
5. И – Ҳама
6. ТПЗ – Ба андарзи ман гӯш бояд кушуд,
Бад-ин гуфти ман-дар набояд фузуд.
7. ИЛ – танам.

Ҳама дарзи тобути моро ба қир
Бигиреду[1] кофуру мушку абир,

Нахуст оганед андар ӯ ангубин,
Зи бар ангубин, зер дебои Чин.

Аз он пас тани ман ниҳед андар ӯй,
Сар ояд сухан, чун бипӯшед рӯй.

Ту панди ман, эй модари пурхирад,
Нигаҳ дор, то рӯзи ту бугзарад.

Зи чизе, ки овардам аз Ҳинду Чин,
Зи Тӯрону Эрону Мукронзамин,

Бидору бубахш он чи афзун бувад,
В-аз андозаи хурд берун бувад.

Ба ту ҳоҷат он аст, эй меҳрубон,
Ки бедор бошиву равшанравон,

Надорӣ тани хешро ранҷа[2] бас,
Ки андар ҷаҳон нест ҷовид кас.

Равонам равони туро бегумон
Бубинад, чу танг андар ояд замон.

Шикебоӣ аз меҳр номитар аст,
Сабуксар шавад,[3] ҳар кӣ ӯ кеҳтар аст.

Туро меҳр буд бар танам солу моҳ,
Кунун ҷони покам зи Яздон бихоҳ.

Бад-ин хостан бош фарёдрас,
Ки фарёд гирад маро дасту бас.

Нигар, то кӣ бинӣ ба гирди[4] ҷаҳон,
Ки ӯ нест аз марг хаста равон».[5]

---

1. Л – Бигиранду
2. И – ранҷ.
3. ИЛМ – бувад
4. Л – киро бинӣ андар
5. ТПМ – Равонам равони туро банда бод,
Ҳама рӯзгори ту фархунда бод.

Чу нома ба мӯҳр андароварду[1] банд,
Бифармуд, то бар сутури наванд

Зи Бобул ба Рум оваранд огаҳӣ,
Ки тира шуд он фарри шоҳаншаҳӣ.

МУРДАНИ ИСКАНДАР БА БОБУЛ

Чу огоҳ шуд лашкар аз дарди шоҳ,
Ҷаҳон гашт[2] бар номдорон сиёҳ.

Ба тахти бузургӣ ниҳоданд рӯй,
Ҷаҳон шуд саросар пур аз гуфтугӯй.

Сикандар зи лашкар чу огоҳ шуд,
Бидонист, к-аш рӯз кӯтоҳ шуд.

Бифармуд, то тахт берун баранд,
Зи айвони шоҳӣ ба ҳомун баранд.

Зи бемории шаҳ ғамӣ шуд сипоҳ,
Ки беранҷ диданд рухсори шоҳ.

Ҳама дашт яксар[3] хурӯшон шуданд,
Чу бар оташи тез ҷӯшон[4] шуданд.

Ҳаме гуфт, ҳар кас, ки бад рӯзгор,
Ки аз румиён кам шавад шаҳрёр,

Фароз омад он гардиши рӯзи[5] шум,
Ки вайрон шавад з-ин сипас буми Рум.

Ҳама душманон коми дил ёфтанд,
Расиданд ҷое, ки биштофтанд.

Ба мо-бар кунун талх гардад ҷаҳон,
Хурӯшон шавем ошкору ниҳон».

1. И – овард
2. Л – шуд
3. Л – даст бар сар
4. Л – бирён
5. Л – бахти

Чунин гуфт Қайсар ба овози нарм,
Ки тарсанда[*1] бошеду борою шарм,

Аз[2] андарзи ман як нафас нагзаред,[3]
Чу хоҳед, к-аз ҷону тан бар х(в)аред.

Пас аз ман шуморо ҳамин аст кор,
На бо ман ҳаме бад кунад рӯзгор».

Бигуфт ину ҷонаш баромад зи тан,
Шуд он номвар шоҳи лашкаршикан.

Зи лашкар баромад саросар хурӯш,
Ҳаворо бидаррид аз овоз гӯш.

Ҳама хок бар сар ҳаме рехтанд,
Ба мижгон ҳаме хуни дил бехтанд.

Заданд оташ андар сарои нишаст,
Ҳазор аспро дум буриданд паст.

Ниҳода бар аспон нагунсор зин,
Ту гуфтӣ, ҳаме бархурӯшад[4] замин.

Бибурданд сандуқи заррин ба дашт,
Ҳаме нола аз осмон баргузашт.

Сақубо бишусташ ба мушку гулоб,
Пароканд бар тан-ш кофуру[5] ноб.

Зи дебои зарбафт кардаш кафан,
Хурӯшон бар он шаҳрёр анҷуман.

Тани номвар зери дебои Чин
Ниҳоданд то пой дар ангубин.

Сари танг тобут карданд сахт,
Шуд он соягустар диловар дарахт[6].

1. М – то зинда
2. Л – Зи
3. Л – сар ба сар магзаред,
4. ИЛ – хун хурӯшад
5. ИЛ – кофури
6. Л – зи тахт.

Намонӣ ҳаме дар сарои сипанҷ,
Чӣ ёзӣ[1] ба тахту чӣ нозӣ ба ганҷ?!

Чу тобуташ аз дашт бардоштанд,
Ҳаме даст бар даст бугзоштанд.

Дар овоз буд румиву порсӣ,
Суханшон зи тобут шуд як басе.

Ҳар он кас, ки ӯ порсӣ буд, гуфт,
Ки «Ӯро ҷуз эдар набояд нуҳуфт.

Чу эдар бувад хоки шоҳаншаҳон,
Чӣ тозед[2] тобут гирди ҷаҳон?»

Чунин гуфт румӣ яке раҳнамой,
Ки «Эдар нуҳуфтан маро[3] нест рой.

Агар бишнавед он чи гӯям дуруст,
Сикандар дар[4] он хок резад, ки руст».

Яке порсе низ гуфт, ин сухун:
«Агарчанд гӯйӣ, наёяд ба бун,

Намоям шуморо яке марғзор,
Зи шоҳони пешинагон ёдгор.

Варо Хурм хонад ҷаҳондида пир,
Бад-ӯ - андарун бешаву обгир.[5]

Чу пурсӣ, туро посух ояд зи кӯҳ,
Ки овози онро бидонад[6] гурӯҳ.

Биёред мар пири фартутро,
Ҳам эдар бидоред тобутро».

1. ИЛ – нозӣ
2. И – тозанд
3. ИЛ – варо
4. Л – бар
5. Л – Пас аз б. 1854 ин б. омада:
   Яке кӯҳ руста дар он марғзор,
   Ки гар бод ёбад бар ӯ-бар гузор.
6. Л – ӯ бишнавад ҳар

Бипурсад ва[1] аз кӯҳ посух диҳанд,[2]
Шуморо бад-ин ройи фаррух ниҳанд.

Бирафтанд пӯён ба кирдори ғурм,
Бад-он беша, к-ӯ номзад шуд ба Хурм.

Бигуфтанду[3] посух чунин дод боз,
Ки «Тобути шоҳон чӣ дорӣ дароз,

Ки хоки Сикандар ба Искандарист,
Ки кард ӯ бад-он[4] рӯзгоре, ки зист».

Чу овоз бишнид лашкар, бирафт,
Бибурданд аз он беша сандуқ тафт.

ШЕВАНИ ҲАКИМОН БАР ИСКАНДАР

Чу Искандар омад[5] ба Искандарӣ,
Ҷаҳонро дигаргуна шуд доварӣ.

Ба ҳомун ниҳоданд тобути ӯй,
Замин[6] шуд саросар пур аз гуфтугӯй,

Ба Искандари кӯдаку марду зан
Ба тобути ӯ баршуданд анҷуман.

Агар баргирифтӣ зи мардум шумор,
Муҳандис фузун омадӣ сад ҳазор.

Ҳамон Арситолис пеш-андарун,
Ҷаҳоне бар ӯ дидагон[7] пур зи хун,[8]

Бар он тангтобут бинҳод даст,
Чунин гуфт, к-«Эй шоҳи яздонпараст,

Куҷо он ҳушу донишу ройи ту,
Ки ин тангтобут шуд ҷойи ту?

1. Л – Бипурсед то; И – Бипурсед, к-аз
2. Л – диҳад.
3. И – Бигуфтанд
4. Л – ӯ карда буд
5. Л – Чу омад Сикандар
6. И – Ҷаҳон
7. Л – дидаҳо
8. И – л. 1866 нест.

Ба рӯзи ҷавонӣ бад-ин моя сол,
Чаро хокро баргузидӣ[1] ниҳол?»[2]

Ҳакимони румӣ шуданд анҷуман,
Яке гуфт, к-«Эй пили рӯинатан,

Зи поят кӣ афканду ҳоят кӣ ҷуст,
Куҷот он ҳама ҳазму[3] ройи дуруст?»

Дигар гуфт: «Чандин нуҳуфтӣ ту зар,
Кунун зар чӣ дорад танатро ба бар?»[4]

Дигар гуфт, к-«Аз дасти ту кас наҷаст,
Чаро судӣ, эй шоҳ, бо марг даст?»

Дигар гуфт, к-«Осудӣ аз дарду ранҷ,
Ҳамон[5] ҷустани подшоҳиву ганҷ!»

Дигар гуфт: «Чун пеши довар шавӣ,
Ҳамон бар,[6] ки киштӣ, ҳамон бидравӣ!»

Дигар гуфт: «Бедастгоҳ он бувад,
Ки резандаи хуни шоҳон бувад!»

Дигар гуфт: «Мо чун ту бошем зуд,
Ки будӣ ту чун гавҳари нобисуд».

Дигар гуфт: «Чун бинадат устод,
Биёмӯзад он чиз, к-ат нест ёд».

Дигар гуфт, к-«Аз марг чун ӯ наҷаст,
Сазад гар ба бешӣ наёзем[7] даст».

Дигар гуфт к-«Эй бартар аз моҳу меҳр,
Чаро пӯшӣ аз анҷуман[8] хуб чеҳр?»

1. Л – хокро пай гузидӣ
2. И – б. 1869 нест;
3. Л – Куҷо он ҳама Хурму; И – Куҷот он ҳама Хурму
4. Л – ки дорӣ, танатро бихар.
5. Л – Ҳам аз
6. И – бад
7. ИЛ – Ба бешӣ сазад гар наёрем
8. Л – Чӣ пӯшӣ ҳаме з-анҷуман

Дигар гуфт: «Марди фаровонҳунар
Бикӯшад, ки чеҳра напӯшад ба зар.

Кунун, эй ҳунарманд, марди далер,
Туро зарри зард[1] оваридаст зер».

Дигар гуфт: «Дебо бипӯшидаӣ,
Зи мо чеҳри зебо бипӯшидаӣ.[2]

Кунун сар зи дебо баровар, ки тоҷ
Ҳаме ҷӯядат, ёраву тахти оҷ».

Дигар гуфт, к-«Аз моҳрух бандагон,
Зи чиниву румӣ парастандагон

Буридиву зар дорӣ андар канор,
Ба расми каён зарру дебо мадор».

Дигар гуфт: «Пурсанда пурсад кунун,
Чӣ ёд оядат посухи раҳнамун,

Ки хуни бузургон чаро рехтӣ?
Ба сахтӣ ба ҷанг андаровехтӣ?

Надидӣ, ки чанд аз бузургон, ки мурд,[3]
Зи гетӣ ба ҷуз[4] номи некӣ набурд».

Дигар гуфт: «Рӯзи ту андаргузашт,
Забонат зи гуфтор бекор гашт.

Ҳар он кас, ки ӯ тоҷу тахти ту дид,
Инон аз бузургӣ бибояд кашид,

Ки бар кас намонад, чу бар ту намонд,
Дарахти бузургӣ набояд нишонд».

Дигар гуфт: «кирдори ту бод гашт,
Сари саркашон аз ту озод гашт.

1. Л – зарру зӯр
2. Л – На пӯшидаӣ низу на дидаӣ.
3. Л – Ки дидӣ, ки чандон бузургон бимурд.
4. Л – ҷуз аз

Бубинӣ кунун боргоҳи бузург,
Ҷаҳоне ҷудо карда аз меш гург».[1]

Дигар гуфт, к-«Андар сарои сипанҷ,
Чаро доштӣ хештанро ба ранҷ?

Ки баҳри ту ин омад аз ранҷи ту,
Яке тангтобут шуд[2] ганҷи ту.

Биҷӯйӣ[3] ҳаме нолаи бӯқро,[4]
Писанд омадат банд[5] сандуқро».[6]

Дигар гуфт: «Чун лашкарат бозгашт,
Ту танҳо бимонӣ бар ин паҳндашт.

Ҳамоно паси ҳар касе бингарӣ,
Фаровон ғами зиндагонӣ х(в)арӣ».

ШЕВАН КАРДАНИ МОДАР ВА ЗАНИ ИСКАНДАР БАР Ӯ

В-аз он пас[7] биёмад дамон модараш,
Фаровон бимолид рух бар бараш.[8]

Ҳаме гуфт, к-«Эй номвар подшо,
Ҷаҳондору некахтару порсо,

Ба наздикӣ-андар ту дурӣ зи ман,
Ҳам аз кишвару[9] лашкару[10] анҷуман,

Равонам равони туро банда бод,
Дили ҳар к-аз ин шод шуд, канда бод!»

В-аз он пас бишуд Равшанак пур зи дард,
Чунин гуфт, к-«Эй шоҳи озодмард,

1. И – б. 1894 нест.
2. Л – буд
3. ИЛ – Наҷӯй
4. И – буқу тарг
5. Л – Писандидӣ ин танг
6. И – сандуқу марг.
7. И – он ҷо
8. И – сараш.
9. Л – ахтару
10. И – лашкару афсару

Ҷаҳондор Дорои[1] Доро куҷост,
К-аз ӯ дошт гетӣ ҳама[2] пушт рост?

Ҳамон Хусраву Ашку Фарёну Фур,
Бузургони Синду шаҳи шаҳри Зур,

Дигар шаҳрёрон, ки рӯзи набард,
Сароншон зи бод андар омад ба гард?

Чу абре будӣ тунду бораш[3] тагарг,
Туро гуфтам эмин шудастӣ зи марг,

Зи бас разму пайкору хун рехтан,
Чи танҳо, чи бо лашкар овехтан,

Замона туро дод, гуфтам ҷавоз,
Ҳаме дорӣ аз мардуми хеш роз.

Чу кардӣ ҷаҳон аз бузургон тиҳӣ,
Бияндохтӣ тоҷи шоҳаншаҳӣ,

Дарахте, ки киштӣ, чу омад ба бор,
Ҳаме хок бинам туро ғамгусор».

Чу тоҷи сипеҳр андаромад ба зер,
Бузургон зи гуфтор гаштанд сер.

Нуҳуфтанд сандуқи ӯро ба хок,
Надорад ҷаҳон аз чунин кор[4] бок.

Зи бод андарорад, барад[5] сӯи дам,
На дод аст пайдо, на хонам[6] ситам.

Наёбӣ ба чуну чаро низ роҳ,
На кеҳтар бад-ин даст ёбад, на шоҳ,

Ҳама некувӣ бояду мардумӣ,
Ҷавонмардиву хубиву[7] хуррамӣ.

---

1. И – Доробу
2. Л – ҳаме
3. И – бодаш
4. Л – шарму
5. И – омад, бишуд
6. И – Ба дод аст пайдо нишони
7. ИЛ – хӯрдану

Ҷуз инат набинам ҳаме баҳрае,
Агар кеҳтаре бошӣ, ар[1] шӯҳрае.

Агар монд эдар зи ту номи зишт,
Наёбӣ, афаллоҳ, хуррамбиҳишт,

Чунин аст расми сарои куҳан,
Сикандар шуду монд эдар сухан.

Чун[2] ӯ сиву шаш подшоро бикушт,
Нигар, то чӣ дорад зи гетӣ ба мушт?

Баровард пурмоя даҳ шорсон,
Шуд он шорсонҳо кунун хорсон.

Биҷуст он, ки ҳаргиз наҷустаст кас,
Сухан монд аз ӯ андар офоқу бас.

Сухан беҳ, ки вайрон нагардад сухан,
Чу аз барфу борон сарои куҳан.

Гузаштем аз ин[3] садди Искандарӣ,
Ҳама беҳтарӣ боду некахтарӣ.

Дили шаҳрёри ҷаҳон шод бод,
Зи ҳар бад тани покаш озод бод!

ГИЛА КАРДАНИ ФИРДАВСӢ АЗ ПИРӢ ВА ДАҲР

Алоё, дилорой[4] чархи баланд,
Чӣ дорӣ ба пирӣ маро мустаманд?

Чу будам ҷавон. бар барам доштӣ,
Ба пирӣ маро хор бугзоштӣ,

Ҳаме зард гардад гули комгор,
Ҳаме парниён гардад аз ранҷ хор.

1. Л – кеҳтариву агар
2. Л –Чу
3. И – з-ин
4. И – Ало, эй бароварда

Дутоӣ шуд он сарви нозон ба боғ,
Ҳамон тира гашт он гиромӣ чароғ.

Пур аз барф шуд кӯҳсори сиёҳ,
Ҳаме лашкар аз шоҳ бинад гуноҳ.

Ба кирдори модар будӣ то кунун,
Ҳаме рехт бояд зи ранҷи ту хун.

Вафову хирад нест наздики ту,
Пур аз дардам[1] аз роҳи торики ту,

Маро кош ҳаргиз напарвардие,
Чу парванда будӣ, наёзурдие.

Ҳар он гаҳ к-аз ин тирагӣ бугзарам,
Бигӯям ҷафои ту бо доварам.

Бинолам зи ту пеши Яздони пок,
Хурӯшону бар сар пароканда хок.

Зи пирӣ маро тангдил дид даҳр,
Ба ман боз дод аз[2]гуноҳаш ду баҳр».

Чунин дод посух сипеҳри баланд,
Ки «Эй пири гӯяндаи бегазанд,

Чаро бинӣ аз ман ҳаме неку бад?
Чунин нола аз донишӣ кай сазад?

Ту аз ман ба ҳар борае бартарӣ,
Равонро ба дониш ҳаме парварӣ.

Хӯру хобу ройи нишастан турост,
Ба неку ба бад роҳ ҷустан турост.

Бад-ин ҳар чӣ гуфтӣ, маро роҳ нест,
Хуру моҳ аз ин дониш огоҳ нест.

Аз он ҷӯй роҳат, ки роҳ офарид,
Шабу рӯзу хуршеду моҳ офарид.

1. И – ранҷам
2. И – он

Яке он, ки ҳастии ӯ роз нест,
Ба кореш анҷому[1] оғоз нест.[2]

Ман аз офариниш яке бандаам,
Парастандаи офаринандаам.

Нагардам[3] ҳаме ҷуз ба фармони ӯй,
Натобам ҳаме сар[4] зи паймони ӯй.

Ба Яздон гирову ба Яздон паноҳ,
Бар андоза з-ӯ ҳар чӣ хоҳӣ, бихоҳ.

Ҷуз ӯро мадон[5] Кирдгори сипеҳр,
Фурӯзандаи Моҳу Ноҳиду Меҳр.

В-аз ӯ бар равони Паямбар[6] дуруд,
Ба ёрон-ш-бар ҳар яке барфузуд.

---

1. И – фарҷому
2. ТПЗМ – Чӣ гӯяд бибош, он чи хоҳад будаст.
   Касе к-ӯ ҷуз ин донад, ӯ беҳудаст.
3. И – Накардам
4. И – Наёрам гузаштан
5. И – махон
6. И – Муҳаммад

ПОДШОҲИИ АШКОНИЁН

Дусад сол буд

ГУФТОР АНДАР СИТОИШИ СУЛТОН МАҲМУД

Кунун подшоҳи ҷаҳонро ситой,
Ба базму ба разму ба дониш гирой,

Ҷаҳондор Абулқосими пурхирад,
Ки рояш ҳаме аз хирад бар хӯрад.

Ҳаме бод то ҷовидон шоддил,
Зи ранҷу зи ғам гашта озоддил.

Сарафроз Маҳмуди фархундарой
К-аз ӯяст номи бузургӣ ба пой.

Шаҳаншоҳи Эрону Зобулситон,
Зи Қаннуч то марзи Кобулситон,

Бар ӯ офарин боду бар лашкараш,
Чи бар хешу бар дудаву кишвараш,

Ҷаҳондор солори ӯ Мири Наср,
К-аз ӯ шодмон аст гиранда аср,

Ки пирӯзном асту пирӯзбахт,
Ҳаме бугзарад килки ӯ бар дарахт,

Сипаҳдор чун Булмузаффар бувад,
Сари лашкар аз моҳ бартар бувад.

Ҳамеша тани шоҳ беранҷ бод,
Нишасташ ҳама бар сари ганҷ бод!

Ҳамедун сипаҳдори ӯ шод бод,
Дилаш равшану ганҷаш обод бод!

Чунин то ба пой аст гардонсипеҳр,
Аз ин тухма ҳаргиз мабуррод меҳр.

Падар бар падар-бар, писар бар писар
Ҳама тоҷвар боду пирӯзгар!

Гузашта зи шаввол даҳ бо чаҳор,
Яке офарин бод бар шаҳрёр.

Аз ин муждае дод баҳри хироҷ,
Ки фармон буд аз шоҳи бофарру тоҷ,

Ки соле хироҷе нахоҳанд пеш
Зи диндори бедору аз марди кеш,

Бад-ин аҳди Нӯшервон тоза шуд,
Ҳама кор бар дигар андоза шуд.

Чу ояд бар он рӯзгоре дароз,
Ҳаме густарад чодари дод боз.

Бубинӣ бад-ин доду некӣ гумон,
Ки ӯ хилъате ёбад аз осмон,

Ки ҳаргиз нагардад куҳан дар бараш,
Бимонад кулоҳи кайӣ бар сараш.

Сараш сабз боду танаш бегазанд,
Маниш баргузашта зи чархи баланд.

Надорад касе хор фоли маро,
Куҷо бишмарад моҳу соли маро?

Нигаҳ кун, ки ин нома то ҷовидон
Дирафше шавад бар сари бихрадон.

Каюмаррасӣ тухмае гардад ин,
Ки хонанд ҳар кас бар ӯ офарин.

Чунин гуфт Нӯшервони Қубод,
Ки «Чун шоҳро сар бупечад зи дод,

Кунад чарх маншури ӯро сиёҳ,
Ситора нахонад варо низ шоҳ.

Ситам номаи азли шоҳон бувад,
Чу дарди дили бегуноҳон бувад.

Бимонод то ҷовидон ин гуҳар,
Ҳунарманду бодонишу додгар.

Набошад ҷаҳон бар касе пойдор,
Ҳама номи некӣ бувад ёдгор.

Куҷо Офаридуну Заҳҳоку Ҷам,
Меҳони араб, хусравони Аҷам?

Куҷо он бузургони Сосониён,
Зи Баҳромиён то ба Сомониён?

Накӯҳидатар шоҳ Заҳҳок буд,
Ки бедодгар буду нопок буд.[1]

Фаридуни фаррух ситоиш бибурд,
Бимурд ӯву ҷовид номаш намурд.

Сухан монд андар ҷаҳон ёдгор,
Сухан беҳтар аз гавҳари шоҳвор.

Ситоиш набурд, он ки бедод буд,
Ба тахту ба ганҷи меҳӣ шод буд.

Гусиста шуд андар ҷаҳон коми[2] ӯй,
Нахонад[3] ба гетӣ касе номи[4] ӯй.

Аз ин номаи[5] шоҳи мардумнавоз,
Ки бодо ҳамасола[6] бар тахти ноз,

Ҳама мардум аз хонаҳо шуд ба дашт,
Ниёиш ҳаме з-осмон баргузашт,

Ки ҷовид бодо сари тоҷдор,
Ҳуҷаста бар ӯ гардиши рӯзгор.

Зи гетӣ набинод ҷуз коми хеш,
Набишта бар айвонҳо номи хеш.

Ҳамон дудаву лашкару кишвараш,
Ҳамон хусравӣ ҷомату манзараш.

1. И – б. 31, 32 нест.
2. И – шуд аз тоҷ номи.
3. И – Наҷӯяд
4. И – коми
5. И – ному ин
6. И – ҳама сол

АШКОНИЁН

ОҒОЗИ ДОСТОН

Кунун, эй сароянда фартутмард,
Сӯи гоҳи Ашкониён бозгард.

Чӣ гуфтан дар ин номаи бостон,
Ки гӯянда ёд орад аз достон.

Пас аз рӯзгори Сикандар ҷаҳон,
Чӣ гӯяд, киро буду тахти меҳон?

Чунин гуфт донанда деҳқони Чоч,
К-«Аз он пас касеро набуд тахти оҷ.

Бузургон, ки аз тухми Ораш буданд,
Далеру сабуксору саркаш буданд.

Ба гетӣ ба ҳар гӯшае бар[1] яке,
Гирифта зи ҳар кишваре андаке.[2]

Чу бар тахташон шод-биншонданд,
Мулуки тавоиф ҳаме хонданд.

Аз ин гуна бугзашт соле дувист,
Ту гуфтӣ, ки андар ҷаҳон[3] шоҳ нест.

Накарданд ёд ин аз он, он аз ин,
Баросуд якчанд рӯйи замин.

Сикандар сиголид аз он гуна рой,
Ки то Рум обод монад ба ҷой.

Нахуст Ашк буд аз нажоди Қубод.
Дигар гурд Шопури фаррухнажод.[4]

Дигар буд Гударз аз[5] Ашкониён,
Чу Бежан, ки буд аз нажоди каён.

1. Л – ҳар
2. И – б. 46, 47 нест.
3. ИЛ – замин
4. Л – хусравнажод; И – деҳқоннажод
5. Л – Зи як даст Гударз; И –Ба як даст Гударзи

Чу Нарсиву чун Урмузди бузург,
Чу Ораш, ки буд номдори сутург.

Чу з-ӯ бугзарӣ, номдор Ардавон,
Хирадманду борою равшанравон.

Дигар буд Гударз аз[1] Ашкониён,
Бубахшид ганҷе ба арзониён.

Варо хонданд Ардавони бузург,
Ки аз меш бугсаст чанголи гург.

Варо буд Шероз то Исфаҳон,
Ки донанда хондиш марзи меҳон.

Ба Истахр буд Бобак аз дасти ӯй,
Ки Таннин хурӯшон буд аз шасти ӯй.

Чу кӯтоҳ шуд шоху ҳам бехашон,
Нагӯяд ҷаҳондида таърихашон.

Аз эшон ба ҷуз ном нашнидаам,
На дар номаи хусравон дидаам.[2]

ХОБ ДИДАНИ БОБАК ДАР КОРИ СОСОН

Чу Доро ба разм-андарун кушта шуд,
Ҳама дударо рӯз баргашта шуд.

Писар буд мар ӯро яке шодком,
Хирадманду ҷангиву Сосон ба ном,

Падарро бад-он гуна чун кушта дид,
Сари бахти эрониён гашта дид,

Аз он лашкари Рум бугрехт ӯй,
Ба доми бало барнаёвехт ӯй.

---

1. Л – Шерозу Порс
2. ТПИМ – Сикандар чу навмед гашт аз ҷаҳон,
Пай афканд рое миёни меҳон,
К-аз он пас нагирад кас аз Рум ёд,
Бимонад яке кишвар ободу шод.
Чу доно бувад бар замин шаҳрёр,
Чунин оварад дониши пок бор.

Ба Ҳиндустон-дар ба зорӣ бимурд,
Зи Сосон яке кӯдаке монд хурд.

Бар ин ҳамнишон то чаҳорум писар,
Ҳаме ном Сосон-ш кардӣ падар

Шубонон будандӣ в-агар сорбон,
Ҳамасола бо дарду ранҷи гарон.[1]

Чу назди шубонони Бобак расид,
Ба дашт омаду саршубонро бидид,

Бад-ӯ гуфт: «Муздурат ояд ба кор,
Ки эдар гузорад ба бад рӯзгор?

Бипазруфт бадбахтро саршубон.
Ҳаме дошт бо ранҷ рӯзу шабон.

Чу шуд коргармард,[2] омад писанд,
Шубон саршубон гашт бар гӯсфанд.

Шабе хуфта буд Бобаки зудёб,
Чунон дид равшан равонаш ба хоб,

Ки Сосон ба пили жиён барнишаст,
Яке теғи ҳиндӣ гирифта ба даст.

Ҳар он кас, ки омад бар ӯ-бар фароз,
Бар ӯ офарин карду бурдаш намоз.

Заминро ба хубӣ биёростӣ,
Дили тира аз ғам бипеporostӣ.

Ба дигар шаб-андар чу Бобак бихуфт,
Ҳаме буд бо мағзаш андеша ҷуфт.

Чунин дид дар хоб, к-оташпараст
Се оташ бибурдӣ фурӯзон ба даст.

Чу Озаргушаспу чу Харроду Меҳр,
Фурӯзон ба кирдори гардонсипеҳр.

---

1. ТПИ – Бурун шуд писар, ҷуст коре ба ранҷ,
Магар ёбад аз ранҷ подош ганҷ.
2. Л – коргармарду

Ҳама пеши Сосон фурӯзон будӣ,
Ба ҳар оташе уд сӯзон будӣ.

Сари Бобак аз хоб бедор шуд,
Равону дилаш пур зи бозор[1] шуд.

Ҳар он кас, ки дар хоб доно буданд,
Ба ҳар донише-бар тавоно буданд,

Ба айвони Бобак шуданд анҷуман,
Бузургону[2] фарзонаву ройзан.

Чу Бобак сухан баркушод аз нуҳуфт.
Ҳама хоб яксар бад-эшон бигуфт.

Ниҳода бад-ӯ гӯш посухсарой,
Пурандеша шуд з-он сухан раҳнамой.

Саранҷом гуфт: «Эй сарафроз шоҳ,
Ба таъвили ин[3] кард бояд нигоҳ.

Касеро, ки дидӣ ту з-инсон[4] ба хоб,
Ба шоҳӣ барорад сар аз офтоб.

В-ар[5] эдун, ки ин хоб аз ӯ бугзарад,
Писар бошадаш, к-аз ҷаҳон бар х(в)арад».

Чу Бобак шунид ин сухан, гашт шод,
Бар андозашон як ба як ҳадя дод.

Бифармуд, то саршубон аз рама
Бари Бобак омад ба рӯзи дама.

Биёмад шубон пеши ӯ бо гилем,
Пур аз барф пашмину[6] дил пур зи бим.[7]

Бипардохт Бобак зи бегона ҷой,
Бадар шуд парастандаву раҳнамой.

---

1. Л – озор; И – ҳамчу бозор
2. И – Бузургони
3. И – борики он
4. Л – аз ин сон
5. Л – Гар
6. И – Бар аз барф пашмина
7. Л – барфу пашмина дил бар ду ним.

Зи Сосон бипурсиду бинвохташ,
Бари хеш наздик биншохташ.

Бипурсидаш аз гавҳару аз нажод,
Шубон з-ӯ битарсиду посух надод

В-аз он пас бад-ӯ гуфт, к-«Эй шаҳрёр,
Шубонро ба ҷон гар диҳӣ зинҳор,

Бигӯям зи гавҳар ҳама, ҳар чӣ ҳаст,
Чу дастам бигирӣ ба паймон ба даст,

Ки бо ман насозӣ бадӣ дар ҷаҳон,
На дар ошкоро,[1] на андар ниҳон».

Чу бишнид Бобак, забон баркушод,
Зи Яздони некидиҳиш кард ёд,

Ки «Бар ту насозам ба чизе газанд,
Бидорам-т шодондилу арҷманд».

Ба Бобак чунин гуфт аз он пас шубон,[2]
Ки «Ман пури Сосонам, эй паҳлавон,

Набери ҷаҳондор шоҳ Ардашер,
Ки Баҳман-ш хонад ҳаме ёдгир.

Сарафроз пури ял Исфандёр,
Зи Гуштосп андар ҷаҳон ёдгор».

Чу бишнид Бобак, фурӯ рехт об,
Аз он чашми равшан, ки ӯ дид хоб.

Бад-ӯ гуфт Бобак: «Ба гармоба шав,
Ҳаме бош, то хилъат оранд нав.

Биёвард пас ҷомаи хусравӣ,
Яке асп бо олати паҳлавӣ.

Яке кохи пурмоя ӯро бисохт,
Аз он саршубонӣ сараш барфарохт.

1. Л – бар ошкору
2. И – пас саршубон; Л – з-он пас ҷавон

Чу ӯро бад-он кох-дар ҷой кард,
Ғулому парастанда бо[1] пой кард.

Ба ҳар олате сарфарозиш дод,
Ҳам аз хоста бениёзиш дод.

Бад-ӯ дод пас духтари хешро,
Писандидаву афсари хешро.

ЗОДАНИ АРДАШЕРИ БОБАКОН

Чу нӯҳ моҳ бугзашт, аз он моҳчеҳр,[2]
Яке кӯдак омад чу тобанда меҳр.

Ҳамонандаи[3] шаҳрёр[4] Ардашер,
Физояндаву фарруху дилпазир.

Ҳамон Ардашераш падар ном кард,[5]
Ба дидори ӯ ромишу ком кард.[6]

Ҳаме парваридаш ба бар барниёз,
Баромад бар ин рӯзгори дароз.

Мар ӯро кунун мардуми тезвир
Ҳаме хонадаш Бобакон Ардашер.

Биёмӯхтандаш ҳунар ҳар чӣ буд,
Ҳунар низ бар гавҳараш барфузуд.

Чунин[7] шуд ба фарҳангу болову[8] чеҳр,
Ки гуфтӣ, ҳаме барфурӯзад сипеҳр.

Пас огоҳӣ омад сӯи Ардавон
Зи фарҳангу аз дониши он ҷавон,

1. Ил – бар
2. ИЛ – хубчехр
3. И – Ба монандаи
4. Л – номдор
5. Л – кард ном,
6. Л – Ки бошад ба дидори ӯ шодком.
7. ИЛ – Чунон
8. Л – дидору

Ки шери жиён аст ҳангоми разм,
Ба Ноҳид монад ҳаме рӯзи базм,[1]

Ки «Эй марди бодонишу покрой,
Сухангӯву донандаву[2] раҳнамой,[3]

Шунидам, ки фарзанди ту Ардашер,
Саворест гӯяндаву[4] ёдгир.

Чу нома бихонӣ ҳам андар замон,
Фиристаш ба наздики ман[5] шодмон.

Зи боистаҳо бениёзаш кунам,
Миёни ялон сарфарозаш кунам.

Чу бошад ба наздики фарзанди мо,
Нагӯем, к-ӯ нест[6] пайванди мо».

Чу он номаи шоҳ Бобак бихонд,
Басе хун зи мижгон ба рух барфишонд.

Бифармуд то пеши ӯ шуд дабир,
Ҳамон наврасида ҷавон[7] Ардашер.

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин номаи Ардавон,
Бихону нигаҳ кун ба равшанравон.

Ман, инак, яке нома наздики шоҳ
Нависам, фиристам яке некхоҳ.

Бигӯям, ки, инак, дилу дидаро,
Диловар ҷавони писандидаро

Фиристодаму низ додам-ш панд,
Чу ояд бад-он боргоҳи баланд,

1. ЛМ – аз б. 119 ин б. омада:
Яке нома бинвишт пас Ардавон,
Сӯи Бобаки номвар паҳлавон.
2. И – бодонишу
3. Л – боному покизарой.
4. И – Ҷавонест бо донишу
5. Л – мо
6. И – Бигӯям, ки ӯ ҳаст; Л – Бигӯем, к-ӯ ҳаст
7. И – ба даҳр

Ту он кун, ки аз расми шоҳон сазад,
Набояд, ки боде бар ӯ барвазад.

Дари ганҷ букшод Бобак чу бод,
Ҷавонро зи ҳар гунае ҳадя дод.

Зи фарзанд чизе набудаш[1] дареғ,
Зи зарринситому зи кӯполу теғ.

Зи динору дебову аспу раҳӣ,
Зи чиниву зарбафти шоҳаншаҳӣ

Биёвард, бинҳод пеши ҷавон,
Ҷавон шуд парастандаи Ардавон.[2]

Басе ҳадяҳо низ бо Ардашер
Фиристоду[3] динору мушку абир.

Зи пеши ниё кӯдаки некпай
Ба даргоҳи шоҳ Ардавон шуд ба Рай.

ОМАДАНИ АРДАШЕРИ БОБАКОН БА ДАРГОҲИ АРДАВОН

Чу омад ба наздикии боргоҳ,
Бигуфтанд бо шоҳ аз он борхоҳ.

Ҷавонро ба меҳр Ардавон пеш хонд,
Зи Бобак фаровон суханҳо биронд.

Ба наздикии тахт биншохташ,
Ба барзан яке ҷойгаҳ сохташ.

Фиристод ҳар гунае хӯрданӣ,
Зи пӯшиданӣ, ҳам зи густурданӣ,

Худу номдорон биёмад ҷавон,
Ба ҷое, ки фармуда буд Ардавон.

Чу курсӣ ниҳод аз бари чарх шед,
Ҷаҳон гашт чун рӯйи румӣ сапед.

1. Л – чизаш наёмад
2. Л – Ҳамон олати ҳарбу тоҷи гавон.
3. ИЛ – Зи дебову

Парастандае пеш хонд Ардашер,
Ҳамон ҳадяҳое, ки буд ногузир.

Фиристод наздики шоҳ Ардавон,
Фиристода шуд бо яке паҳлавон.[1]

Бидид Ардавону писанд омадаш,
Ҷавонмардро судманд омадаш.

Писарвор меҳтар ҳаме дошташ,
Замоне ба тимор нагзошташ.

Ба май хӯрдану хону нахчиргоҳ
Нарафтӣ ба ҷуз бо ҷавонмард шоҳ.

Ҳаме дошташ ҳамчу пайванди хеш,
Ҷудоӣ надодаш зи фарзанди хеш.

Чунон буд, ки рӯзе ба[2] нахчиргоҳ
Пароканда шуд лашкару пури шоҳ.

Писар буд мар Ардавонро чаҳор,
Аз он ҳар яке чун яке шаҳрёр.

Ҳаме ронд бо Ардавон Ардашер,
Ҷавонмард буд шоҳро дилпазир.[3]

Ба ҳомун падид омад аз дур гӯр,
Аз он лашкари гашн бархост шӯр.

Ҳама бодпоён барангехтанд,
Ҳаме гард бо хай баромехтанд.

Ҳаме тохт пеш-андарун Ардашер,
Чу наздик шуд, бар камон ронд[4] тир.

Бизад бар сурини яке гӯри нар,
Гузар кард бар гӯр пайкону пар.

1. Л – Фиристодаи Бобаки Ардавон.
2. Л – зи
3. Л – б. 152 нест.
4. Л – Чу шуд танг, бар гӯр букшод

Биёмад ҳам андар замон Ардавон
Ба дидори афканда гӯри жиён.[1]

Ба тире чунин гӯр, к-афканд,[2] гуфт,
Ки «Бо дасти он кас равон бод ҷуфт».

Чунон дод посух бад-ӯ Ардашер,
Ки «Ин гӯрро ман фикандам ба тир».

Писар гуфт, к-«Инро ман афкандаам,
Ҳамон ҷуфтро низ ҷӯяндаам».

Чунин дод посух бад-ӯ Ардашер,
Ки даште фароз[3] асту ҳам гӯру тир.

Яке дигар афкан бар ин ҳамнишон,
Дурӯғ аз гуноҳ аст бо саркашон.

Пур аз хашм шуд з-Ардашер[4] Ардавон,
Яке бонг барзад ба марди ҷавон.

Бад-ӯ тунд гуфт: «Ин гуноҳи ман аст,
Ки парвардан оину роҳи ман аст!

Туро худ ба базму ба нахчиргоҳ
Чаро бурд бояд ҳаме бо сипоҳ?

Бад-он то зи фарзанди ман бугзарӣ,
Баландӣ гузиниву кундоварӣ.

Бирав тозиаспони моро бубин,
Ҳамон ҷойгаҳ-бар[5] сарое гузин.

Бар он охури асп солор бош,
Ба ҳар кор бо ҳар касе ёр бош!»

Биёмад пур аз оби чашм Ардашер,
Бар он охури тозиаспон амир,

1. Л – Бидид он кушоду бари он ҷавон;
И - Бад-он баркушода забон бар ҷавон.
2. И – яке гӯр афганда
3. ИЛ – фарох
4. Л – з-он сухан
5. И – Ҳамон ҷо, ки рафтӣ

Ки моро чӣ пеш омад аз Ардавон,
Ки дарди танаш боду ранҷи равон.

Яке нома бинвишт назди ниё,
Пур аз ғам дилу сар пур аз кимиё.

Ҳама ёд кард, он куҷо рафта буд,
Ки шоҳ Ардавон аз чӣ ошуфта буд?

Чу он нома наздики Бобак расид,
Накард ин[1] сухан ҳеҷ бар кас падид.

Дилаш гашт аз он кор пурдарду ранҷ,
Биёвард динор чанде зи[2] ганҷ.

Фиристод наздики ӯ даҳ ҳазор,
Ҳаюне барафканду[3] марде савор.

Бифармуд,то пеши ӯ шуд дабир,
Яке нома фармуд зӣ Ардашер,

Ки «эй камхирад, наврасида ҷавон,
Чу рафтӣ ба нахчир бо Ардавон,

Чаро тохтӣ пеши фарзанди ӯй?
Ту аз чокаронӣ,[4] на пайванди ӯй!

Накард ӯ ба ту ҳеҷ гуна бадӣ,
Ки худ кардаӣ ту зи нобихрадӣ!

Кунун кому хушнудии ӯ биҷӯй.
Магардон зи фармони ӯ ҳеҷ рӯй!

Зи динор лахте фиристодамат,
Ба нома-дарун пандҳо додамат.

Ҳар он гаҳ, ки ин моя бурдӣ ба кор,
Дигар хоҳ, то бугзарад рӯзгор».

1. ИЛ – он
2. Л – чанде зи динору; И – чандеву
3. ИЛ – барафганд
4. Л – Парастандаӣ ту

Таковар ҳаюн бо ҷаҳондида пир
Биёмад давон то бари Ардашер.

Чу он нома бархонд, дилтанг[1] шуд,
Дилаш сӯи найрангу авранг[2] шуд.

Ба наздики аспон сарое гузид,
На андархури хеш ҷое гузид.

Бигустурд ҳар гуна густурданӣ
Зи пӯшиданиҳову аз хӯрданӣ,

Шабу рӯз хӯрдан будӣ кори ӯй,
Маю руду ромишгарон ёри ӯй.

ДИДАНИ ГУЛНОР АРДАШЕРРО ВА МУРДАНИ БОБАК

Яке кох буд Ардавонро баланд,
Ба кох-андарун бардае арҷманд,

Ки Гулнор буд номи он моҳрӯй,
Нигоре пур аз гавҳару рангу бӯй.

Бари Ардавон ҳамчу дастур буд,
Бар он хоста низ ганҷур буд.

Бар ӯ-бар гиромитар аз ҷон будӣ,
Ба дидори ӯ шоҳ[3] хандон будӣ.

Чунон буд, ки як рӯз дидаш зи бом,
Дилаш гашт аз он хуррамӣ шодком.

Нигаҳ кард хандон лаби Ардашер,
Ҷавон бар дили моҳ шуд ҷойгир.

Ҳаме буд, то рӯз торик шуд,
Ҳамоно ба шаб рӯз наздик шуд.

1. Л – хурсанд
2. Л – авранд
3. ИЛ – шоду

Каманде бад-он кунгура дарбубаст,
Гиреҳ зад бар ӯ чанду бибсуд даст.

Ба густохӣ аз бора омад фуруд,
Ҳаме дод некидиҳишро дуруд.

Чу омад хиромон бари Ардашер,
Пур аз гавҳару бӯйи мушку абир.

Зи болини дебо сараш баргирифт,
Чу бедор шуд, танг дар бар гирифт.

Нигаҳ кард барно бад-он хубрӯй,
Бад-он мӯву он рӯву он рангу бӯй.

Бад-он моҳ гуфт: «Аз куҷо хостӣ,
Ки пурғам диламро биёростӣ?».

Чунин дод посух, ки «Ман бандаам,
Дилу ҷон зи меҳри ту огандаам.[1]

Биёям, чу хоҳӣ ба наздики ту.
Дурахшон кунам рӯзи торики ту.[2]

Чу лахте баромад бар ин рӯзгор,
Шикаст андаромад ба омӯзгор.

Ҷаҳондида[3] бедор Бобак бимурд,
Сарои куҳан дигареро супурд,

Чу огоҳӣ омад сӯи Ардавон,
Пур аз ғам шуду тира гашташ равон.[4]

Гирифтанд ҳар меҳтаре ёд Порс,
Сипаҳбад ба меҳтарписар дод Порс.

---

1. ТПЗЛ – Дилорому ганҷури шоҳ Ардавон,
Ки аз ман бувад шоду равшанравон.
Кунун гар пазирӣ маро*, бандаам,
Ба гетӣ ба дидори ту зиндаам.

* Л – туро

2. ТПМ – Аз он шодмон шуд дили Ардашер
Ба дидори он дилбари дилпазир.
3. ИЛ – Ҷаҳондори
4. И – ҷонаш аз он

Бифармуд, то кӯс берун барад,
Зи даргоҳ лашкар ба ҳомун барад.

Ҷаҳон тира шуд бар дили Ардашер,
Аз он шоҳи равшандили дастгир.[1]

Дил аз лашкари Ардавон баргирифт,
В-аз он огаҳӣ ройи дигар гирифт,

Ки аз дарди ӯ буд дилаш пурситез,
Зи ҳар сӯ ҳаме ҷуст рози[2*3] гурез.

В-аз он пас чунон буд, ки шоҳ Ардавон
Аз ахтаршиносони равшанравон

Биёвард чанде ба даргоҳи хеш,
Ҳаме бозҷуст ахтару роҳи хеш.

Ҳамон низ аз[4] гардиши рӯзгор,
Аз он пас киро бошад омӯзгор.

Фиристодашон назди Гулноршоҳ,
Бад-он, то кунад ахтаронро нигоҳ.[5]

Се рӯз андар он кор шуд рӯзгор,
Нигаҳ карда шуд ахтари шаҳрёр.

Чу Гулнор[6] бишнид овозашон,
Сухан гуфтан аз ахтару[7] розашон.

Ба се рӯз то шаб гузашта се пос,
Канизак напардохт[8] аз ахтаршинос.

Пур аз орзу дил, забон пур зи бод,
Ҳаме дошт гуфтори эшон ба ёд.

1. И – равшандилу ёдгир.
2. ИЛ – роҳи.
3. М - ройи
4. И – Ҳама низ бо; Л – бо
5. И – б. 214 нест.
6. Л – ганҷур
7. И – гуфтану толеи; Л – толеъву.
8. Л – бипардохт

Чаҳорум бишуд марди равшанравон,
Ки букшояд он роз бар Ардавон.

Бирафтанд бо зиҷҳо дар канор
Зи кохи канизак бари шаҳрёр.

Бигуфтанд рози сипеҳри баланд,
Ҳамон кори ӯ бар чиву чуну чанд.

К-«Аз ин пас кунун то на бас рӯзгор
Зи чизе бупечад дили шаҳрёр,

Ки бугрезад аз меҳтаре кеҳтаре,
Сипаҳбаднажодеву[1] кундоваре

В-аз он пас шавад шахрёре баланд,
Ҷаҳондору некахтару судманд».[2]

Дили номвар меҳтари некбахт,
Зи гуфтори эшон ғамӣ гашт сахт.

ГУРЕХТАНИ АРДАШЕР БО ГУЛНОР

Чу шуд рӯйи кишвар ба кирдори қир,
Канизак биёмад бари Ардашер.

Чу дарё барошуфт марди ҷавон,
Ки як рӯз накшебад аз Ардавон.

Канизак бигуфт, он чи равшанравон
Ҳаме гуфт бо номвар Ардавон.

Сухан чун зи Гулнор аз он сон шунид,
Шикебоиву хомушӣ баргузид.

Дили марди барно шуд аз гуфта тез,
В-аз он пас фузун ҷуст роҳи гурез.

Бад-ӯ гуфт: «Гар ман ба Эрон шавам,
Зи Рай сӯи шаҳри далерон шавам,

1. Л – Сипаҳбаднажоде зи
2. Л – Ҷаҳонро бигирад ба хамми каманд.

Ту бо ман сиголӣ, ки ойӣ ба роҳ,
Гар эдар бибошӣ ба наздики шоҳ?

Агар бо ман ойӣ, тавонгар шавӣ,
Ҳамон бар сари кишвар афсар шавӣ».

Чунон дод посух, ки «Ман бандаам,
Набошам ҷудо аз ту, то зиндаам».

Ҳаме гуфт бо лаб[1] пур аз боди сард,
Фурӯ рехт аз дидагон оби зард.

Чунин гуфт бо моҳрӯй Ардашер,
Ки «Фардо бибояд шудан ногузир».

Канизак биёмад ба айвони хеш,
Ба каф барниҳода сару ҷони хеш.

Чу шуд рӯйи гетӣ зи хуршед зард,
Ба ҳам андаромад шаби лоҷвард,

Канизак дари ганҷҳо боз кард,
Зи ҳар гавҳаре ҷустан оғоз кард.

Зи ёқуту аз гавҳари шоҳвор,
Зи динор чандон, ки будаш ба кор.

Биёмад ба ҷое, ки будаш нишаст,
Бад-он хона бинҳод гавҳар ба даст.[2]

Ҳаме буд то шаб, баромад зи кӯҳ,
Бихуфт Ардавон, ҷой шуд бегурӯҳ.

Зи айвон биёмад ба кирдори тир,
Биёвард гавҳар бари Ардашер.

Ҷаҳонҷӯйиро дид ҷоме ба даст,
Нигаҳбони аспон ҳама хуфта маст.[3]

---

1. И – он
2. ТПИМ – Ҳаме буд аз он кор боранҷу дард,
Зи ҳар гуна андешаҳо ёд кард.
Ки то чун гурезад зи шоҳ Ардавон,
Чӣ гуна шавад кори ӯ бо ҷаҳон.
3. ТПМ – Куҷо масташон карда буд Ардашер,
Ки ӯ хост рафтан ба шаб ногузир.

Ду аспи гаронмоя карда гузин,[1]
Бар охур ниҳода ҳамон[2] зери[3] зин.

Ҷаҳонҷӯй чун рӯйи Гулнор дид,
Ҳамон гавҳари сурху динор дид,[4]

Ҳам андар замон пеш бинҳод ҷом,
Бизад бар сари тозиаспон лагом.[5]

Бипӯшид ҳафтону худ барнишаст
Яке теғи заҳробдода ба даст.

Ҳамон моҳрух бар дигар борагӣ
Нишасту бирафтанд якборагӣ.

Аз айвон сӯи Порс бинҳод рӯй,
Ҳаме рафт шодондилу роҳҷӯй,

ОГОҲӢ ЁФТАНИ АРДАВОН АЗ КОРИ ГУЛНОР ВА АРДАШЕР

Чунон буд, ки бе моҳрух[6] Ардавон
Набудӣ шабу рӯз равшанравон.

Зи дебо набардоштӣ дӯшу ёл,
Магар чеҳри Гулнор дидӣ ба фол.

Чу омад-ш ҳангоми бархостан,
Ба дебо сари гоҳаш оростан,

Канизак наёмад ба болини ӯй,
Барошуфту печон шуд аз кини ӯй.

Ба дар-бар сипоҳ истода ба пой,
Биёроста тоҷу тахту сарой.

1. Л – карданд зин; И – ба зин
2. Л – чарон ҳамчунон
3. И – пеш аз
4. ТПИМ – Ҳаме гуфт, к-«Акнун бибояд шудан,
Набояд ба андӯҳ фузун з-ин будан,
Магар ёбам аз чанги ин аждаҳо
Бад-ин рӯзгори ҷавонӣ раҳо».
5. И – б. 247 нест.
6. Л – моҳрӯй

Зи даргоҳ бархост солори бор,
Биёмад бари номвар шаҳриёр.

Бад-ӯ гуфт: «Гарданкашон бардаранд,
Ҳар он кас куҷо меҳтари кишваранд».

Парастандагонро чунин гуфт шоҳ,
Ки «Гулнорро аз чӣ бастаст роҳ?

Чаро ӯ наёяд ба болини ман?
Магар бошад андар дилаш кини ман?»[1]

Биёмад ҳамон гоҳ меҳтар дабир,
Ки «Рафтаст бегоҳ дер Ардашер.

Або худ[2] бибурдаст хинги сиёҳ,
Ки буд бораи номбардор шоҳ.

Ҳам он гоҳ шуд шоҳро дилпазир,
Ки ганҷури ӯ рафт бо Ардашер.

Дили марди ҷангӣ баромад зи ҷой,
Ба болои бӯр[3] андаровард пой.[4]

Саворони ҷангӣ фаровон[5] бибурд,
Ту гуфтӣ ҳама роҳ оташ супурд.[6]

Ба раҳ-бар[7] яке номвар дид ҷой,
Басе андар ӯ мардуму чорпой.

Бипурсид аз эшон, ки «Шабгир ҳур
Шунидед овози наъли сутур?

Ду тан баргузаштанд пӯён ба роҳ?
Яке бораи хингу дигар сиёҳ?»

Яке гуфт аз эшон, ки «Эдар гузашт,
Ду тан бо ду асп андаромад ба дашт.

---

1. Л – б. 258, 259 нест.
2. Л – В-аз охур
3. Л – асп
4. И – б. 263 нест.
5. Л – Фаровон саворони ҷангӣ
6. Л – ҳаме бора оташ сипурд; И – Ҳаме бора оташситурд.
7. И – Ба деҳ - бар

Ба думми саворон яке ғурми пок,
Чу аспе ҳаме барпароканда хок».

Ба дастур гуфт он замон Ардавон,
Ки «Ин ғурм боре[1] чаро шуд давон?»

Чунин дод посух, ки «он фарри ӯст,
Ба шоҳиву некахтарӣ парри ӯст.

Гар ин[2] ғурм дарёбад ӯро, матоз,
Ки ин кор гардад бари[3] мо дароз».

Фуруд омад ин ҷойгаҳ Ардавон,
Бихӯрду баросуду омад давон.

Ҳаме тохтанд аз паси Ардашер,
Ба пеш-андарун Ардавону вазир,

Ҷавон бо канизак чу боди дамон
Напардохт аз тохтан як замон.

Киро ёр бошад сипеҳри баланд,
Бар ӯ-бар зи душман наёяд газанд.

Аз ин тохтан ранҷа шуд Ардашер,
Бидид аз баландӣ яке обгир.

Ҷавонмард пӯён ба Гулнор гуфт,
Ки «Акнун, ки бо ранҷ гаштем ҷуфт,

Бибояд бари чашма омад фуруд,
Ки шуд бораву мард бетору пуд.

Бибошем бар обу чизе х(в)арем,
В-аз он пас ба осудагӣ бугзарем.

Чу ҳар ду расиданд наздики об,
Ба зардӣ ду рухсора чун офтоб,

Ҳаме хост омад фуруд Ардашер,
Ду марди ҷавон дид бар обгир.

1. И – бо вай
2. Л –он
3. Л – ба мо бар

Ҷавонон ба овоз гуфтанд, зуд
Инону рикобат бибояд бисуд,

Ки растӣ зи кому дами аждаҳо,
Кунун истодан наёрад баҳо.

Набояд, ки ойӣ ба хӯрдан фуруд,
Тани хешро дод бояд дуруд.

Чу аз пандгӯй ин шунид Ардашер,
Ба Гулнор гуфт: «Ин сухан ёд гир.»

Рикобаш гарон шуд, сабук шуд инон,
Ба гардун[1] баровард рахшон синон.

Пас-андар чу боди давон[2] Ардавон,
Ҳаме тохт бо ранҷ[3] тирараовон.

Бад- он гаҳ, ки бугзашт[4] ниме зи рӯз,
Фалакро бипаймуд гетифурӯз.

Яке шорсон дид[5] борангу бӯй,
Басе мардум омад ба наздики ӯй.

Чунин гуфт бо мӯбадон номдор,
Ки «Кай баргузашт он набардасавор?»[6]

Чунин дод посух бад-ӯ раҳнамой,
Ки «Эй шоҳи некахтари покрой,

Бад-он гаҳ ки хуршед баргашт зард,
Бигустурд чодар шаби ложвард,

Бар ин шаҳр бугзашт пӯён ду тан,
Пур аз гарду беоб гашта даҳан.

1. ИЛ – гардан
2. ИЛ – дамон
3. Л – ҳамвора
4. Ил – бигзашт
5. И – буд
6. Л – ин диловарсавор; И – чун баргузашт ин набардасавор.

Яке ғурм тозон зи думми савор,
Ки чун ӯ надидам бар айвон нигор». [1]

Чунин гуфт бо Ардавон кадхудой,
Ки «Эдар магар бозгардӣ ба ҷой.

Сипаҳ созиву сози ҷанг оварӣ,
Ки акнун дигаргуна шуд доварӣ,

Ки бахташ паси пушти ӯ дарнишаст,
Аз ин тохтан бод монад ба даст».

Яке нома бинвис назди писар,
Ба нома бигӯ ин сухан сарбасар.

Нишоне биёбад магар[2] Ардашер,
Набояд, ки гардад ҳамон ғурм шер.[3]

Чу бишнид аз ӯ Ардавон ин сухан,[4]
Бидонист, к-овози ӯ шуд куҳан.[5]

Бад-он шорсон андаромад фуруд,
Ҳаме дод некидиҳишро дуруд.

НОМА НАВИШТАНИ АРДАВОН БА БАҲМАН ПИСАРИ ХУД ДАР БОРАИ ГИРИФТАНИ АРДАШЕР

Чу шаб рӯз шуд, бомдоди пагоҳ
Бифармуд, то бозгардад сипоҳ.

Биёмад ду рухсора ҳамранги най,
Чу шаб тира гашт, андаромад ба Рай.

Яке нома бинвишт назди писар,
Ки каҗжӣ ба тоҷ андаровард сар.

---

1. ТПМ – Чу симурғ болу чу товус дум,
Чу рахши диловар сару гӯшу сум,
Ба ранг арғувону ба так тундбод,
Надорад бар он сон касе ғурм ёд.
2. Л – магар ёбад аз
3. Л – Набояд, ки ӯ дӯшад аз ғурм шир.
4. Л – ин сухан Ардавон.
5. Л – к-ӯро сар омад замон.

«Чунон шуд зи болини мо Ардашер,
К-аз он сон нарафт аз камон ҳеҷ тир.

Сӯи Порс омад, биҷӯяш ниҳон,
Магӯй ин сухан бо кас андар ҷаҳон».

ГИРД КАРДАНИ ЛАШКАР АРДАШЕР

Аз ин сӯ ба дарё расид Ардашер,
Ба Яздон чунин гуфт, к-«Эй дастгир,

Ту кардӣ маро эмин аз бадкунаш,
Ки ҳаргиз мабинод некӣ танаш!

Баросуду маллоҳро пеш хонд,
Зи кори гузашта фаровон биронд.

Нигаҳ кард фарзона маллоҳи пир
Ба болову чеҳру[1] бари Ардашер.

Бидонист, к-ӯ нест ҷуз кайнажод,
Зи фарру зи авранди ӯ гашт шод.

Биёмад ба дарё ҳам андар шитоб,
Зи ҳар сӯ барафканд завраҳ бар об.

Аз огоҳии номдор Ардашер,
Сипоҳ анҷуман шуд дар он обгир.

Ҳар он кас, ки буд бобакӣ дар Ситахр,
Ба огоҳии шоҳ карданд фахр.

Дигар ҳар кӣ аз тухми Доро буданд,
Ба ҳар кишваре бомудоро буданд,

Чу огоҳ гаштанд аз Ардашер,
Зи шодӣ ҷавон шуд дили марди пир.

Ҳаме рафт мардум зи дарёву кӯҳ,
Ба наздики барно гурӯҳогурӯҳ.

1. И – чеҳра

Зи ҳар шаҳр фарзонаву ройзан,
Ба назди ҷаҳонҷӯй гашт анҷуман.

Забон баркушод Ардашери ҷавон,
Ки «Эй номдорони равшанравон,

Касе нест з-ин номдор анҷуман
Зи фарзонаву мардуми ройзан,

Ки нашнид, к-Искандар андар ҷаҳон
Чӣ кард аз фурӯмоягони меҳон.[1]

Ниёкони моро якояк бикушт,
Ба бедодӣ овард гетӣ ба мушт.

Чу ман бошам аз тухми Исфандёр,
Ба марз-андарун Ардавон шаҳрёр?!

Сазад, гар мар инро нахонем дод,
В-аз ин достон кас нагирем ёд.

Чу бошед бо ман бад-ин ёрманд,
Намонам ба кас ному тахти баланд.

Чӣ гӯеду инро чӣ посух диҳед?
Маро андар ин ройи фаррух ниҳед.

Ҳар он кас, ки буд андар он анҷуман
Зи шамшерзан марду аз ройзан,

Чу овоз бишнид, бар пой хост,
Ҳама рози дил бозгуфтанд рост,

Ки ҳар кас, ки ҳастем бобакнажод,
Ба дидори чеҳри ту гаштем шод.

Ва дигар, ки ҳастем сосониён,
Бубандем кинро камар бар миён.

Тану ҷони мо сарбасар пеши туст,
Ғаму шодмонӣ ба кам-беши туст.

1. И – б. 322 нест.

Ба ду гавҳар аз ҳар касе бартарӣ,
Сазад бар ту шоҳиву кундоварӣ.

Ба фармони ту кӯҳ ҳомун кунем,
Ба теғ оби дарё ҳама хун кунем.

Чу посух бад-он сон шунид Ардашер,
Сараш бартар омад зи Ноҳиду тир.

Бар он меҳтарон офарин густарид,
Ба дил-бар ба андеша кин густарид.

Ба наздики дарё яке шорсон
Пай афканду шуд шорсон корсон.

Яке мӯбаде гуфт бо Ардашер,
Ки «Эй шоҳи некахтари дилпазир,

Сари шаҳрёрӣ ҳаме нав кунӣ,
Тани[1] порс бояд, ки бехав кунӣ.

В-аз он пас кунӣ разм бо Ардавон,
Ки ахтар ҷавон асту хусрав ҷавон,

Ки ӯ аз мулуки тавоиф ба ганҷ
Фузун асту з-ӯ бинӣ андӯҳу ранҷ.

Чу бардоштӣ гоҳи ӯро зи ҷой,
Надорад касе з-он сипас бо ту пой».

Чу бишнид гарданфароз Ардашер
Суханҳои боистаи[2] дилпазир,

Чу барзад сар аз теғи кӯҳ офтоб,
Ба сӯи Ситахр омад аз пеши об.

Хабар шуд бари Баҳмани Ардавон,
Дилаш гашт пурдарду тира равон.

Накард эч бар тахти шоҳӣ диранг,
Сипоҳе[3] биёвард бо сози ҷанг,

1. Л - Бари
2. И – боиставу
3. Сипаҳро

ҶАНГ КАРДАНИ АРДАШЕР БО БАҲМАН ВА ФИРӮЗӢ ЁФТАН

Яке номвар буд, номаш Табок,
Або олату лашкару ройи пок,

Ки бар шаҳри Ҷаҳрам буд ӯ подшо,
Ҷаҳондида, бододу фармонраво.

Мар ӯро хуҷаста писар буд ҳафт,
Чу огаҳ шуд, аз пеши Баҳман бирафт.

Биёмад сӯи номвар Ардашер
Або лашкару кӯсу бо дору гир.

Чу чашмаш ба рӯйи[1] сипаҳбад расид,
Зи асп андаромад, чунон чун сазид.

Биёмад дамон, пойи ӯ бӯса[2] дод,
Зи Сосони пешин яке кард ёд.

Фаровон ҷаҳонҷӯй бинвохташ,
Ба зуд омадан арҷ[3] бишнохташ.

Валекин пурандеша шуд[4] аз Табок,
Дилаш гашт аз он пир пуртарсу бок.

Ба роҳ-андар аз пир ожир буд,
Ки бо ӯ сипоҳе ҷаҳонгир буд.

Ҷаҳондида бедордил буд пир,
Бидонист андешаи Ардашер.

Биёмад, биёвард[5] Устову Занд,
Чунин гуфт, к-«Аз Кирдгори баланд

Буридаст бемоя ҷони Табок,
Агар нест аз бад дилаш бо ту пок.

1. Л – сӯи
2. Л – бӯс
3. Л – зуд
4. Л – номҷӯй
5. Л – Биёварду бинҳод

Чу огоҳӣ омад зи шоҳ Ардашер,
Ки овард лашкар бад-он обгир,

Чунон сер гаштам зи шоҳ[1] Ардавон,
Ки аз пирзан гашт марди ҷавон.

Маро некдил,[2] меҳрбон банда дон,
Шикебодилу роздоранда[3] дон».

Чу бишнид аз ӯ Ардашер ин сухун,
Яке дигар андеша афканд бун.

Мар ӯро ба ҷойи падар доштӣ,
Бар он номдорон-ш сар доштӣ.

Дили шоҳ аз андеша озод шуд,
Сӯи озари Ромхаррод[4] шуд.

Ситоиш[5] ҳаме кард пеши Худой,
Ки бошад бари[6] некувӣ раҳнамой,

Ба ҳар кор пирӯзгар дорадаш,
Дарахти бузургӣ ба бар дорадаш,

В-аз он ҷойгаҳ шуд ба пардасарой,
Араз пеши ӯ рафт бо кадхудой.[7]

Сипаҳро дирам доду обод кард,
Зи додори некидиҳиш ёд кард.

Чу[8] шуд лашкаре чун диловар паланг,[9]
Сӯи Баҳмани Ардавон шуд ба ҷанг.

1. Л – ман аз
2. ИЛ – некпай
3. ИЛ – роздонанда
4. Л – озар ороми Харрод
5. ИЛ – Ниёиш
6. ИЛ – ки бошад-ш бар.
7. ТПЗ – Савору пиёда ҳаме баршумурд,
Нигаҳ кард, то кист солору гурд.
Чу Ориз баровард панҷаҳ ҳазор,
Далерону мардони ханҷаргузор.
Якояк бидонисту пурсид ном,
Аз он лашкари гашн шуд шодком.
8. И – Ки
9. ИЛ – лашкараш чун диловар наҳанг,

Чу гаштанд наздик бо якдигар,[1]
Бирафтанд гурдони пархошхар.

Сипоҳ аз ду рӯя кашиданд саф,
Ҳама найзаву теғи ҳиндӣ ба каф.

Чу шерони ҷангӣ баровехтанд,
Чу ҷӯйи равон хун ҳаме[2] рехтанд.

Бар ин гуна, то гашт хуршед зард,
Ҳаво пур зи гарду замин пур зи мард.

Чу шуд чодари чарх пирӯзаранг,
Сипоҳи Табок андаромад ба ҷанг.

Баромад яке оду абре[3] чу қир.
Биёмад зи гарди сипоҳ Ардашер.

Гурезон бишуд Баҳмани Ардавон,
Танаш[4] хаста аз тиру тира равон.

Пас-андар ҳаме тохт шоҳ Ардашер
Або нолаи бӯқу борони тир.

Бар ин ҳамнишон то ба шаҳри Ситахр,
Ки Баҳман бад-ӯ доштӣ тоҷу[1] фахр.

Зи гетӣ чу бархост овози шоҳ,
Зи ҳар сӯ бипайваст бемар сипоҳ.

Мар ӯро фаровон намуданд ганҷ,
Куҷо Бобак оганда буд он ба ранҷ.

Дирамҳои огандаро барфишонд,
Банерӯ шуд, аз Порс[5] лашкар биронд.

1. Л – як бо дигар,
2. Л – Зи танҳо ҳаме ҷӯйи хун
3. Л – гарде
4. Л – Тани
5. Л – овозу

ҶАНГИ АРДАШЕР БО АРДАВОН ВА КУШТА ШУДАНИ АРДАВОН

Чу огоҳӣ омад сӯи Ардавон,
Дилаш гашт пурбиму тира равон

Чунин гуфт, к-«Ин рози[1] чархи баланд
Ҳаме гуфт бо ман худованди панд.

Ҳар он бад[2] к-аз андеша берун шавад,
Зи бахшиш ба кӯшиш гузар чун шавад.

Гумоне набурдам, ки аз Ардашер
Яке номҷӯй ояду шаҳргир.

Дари ганҷ букшоду рӯзӣ бидод,
Сипаҳ баргирифту буна барниҳод.

Зи Гилу зи Дайлам биёмад сипоҳ,
Ҳаме гарди лашкар баромад ба моҳ.

В-аз он рӯй лашкар биёвард шоҳ,
Сипоҳе, ки бар бод барбаст роҳ.

Миёни ду лашкар ду партоб монд,
Ба хок-андарун мор бехоб монд.

Зи бас нолаи кӯс бо карраной,
Ҷарангидани зангу ҳиндидарой.

Хурӯшон сипоҳу дурафшон дирафш,
Сарафшон шуда теғҳои бунафш.

Чиҳил рӯз аз ин сон ҳаме ҷанг буд,
Бар он зердастон ҷаҳон танг буд.[3]

Зи бас кушта шуд рӯйи ҳомун чу кӯҳ,
Шуда хаста аз зиндагонӣ сутӯҳ.

---

1. ИЛ – Баҳман
2. И – Ҳар он кас
3. ТПИЛ – Зи ҳар гунае танг шуд х(в)арданӣ,
Ҳамон танг шуд роҳи оварданӣ.

Саранҷом абре баромад сиёҳ,
Бишуд кӯшиши размро дастгоҳ.

Яке бод бархост бас ҳавлнок,
Дили ҷангиён шуд аз он пур зи бок.

Битуфид[1] кӯҳу бидаррид дашт,
Хурӯшаш ҳаме аз ҳаво баргузашт.

Битарсид аз он лашкари Ардавон,
Шуданд андар ин як сухан[2] як забон,[3]

Ки ин кор бар Ардавон эзадист,
Бар ин лашкар акнун бибояд гирист.

Ба рӯзе куҷо сахт шуд корзор,
Ҳама бихрадон хостанд зинҳор.

Биёмад зи қалби сипоҳ Ардашер,
Чакочок[4] бархосту борони тир.

Гирифтор шуд дар миён Ардавон,
Бидод аз пайи тоҷ ширинравон.

Ба дасти яке мард, Харрод ном
Чу бигрифт, бурдаш гирифта лагом,

Бибурдаш ба пеши ҷаҳонҷӯ асир,
Зи дур Ардавонро бидид Ардашер,

Фуруд омад аз асп шоҳ Ардавон,
Танаш хаста аз тиру тира равон,

Ба дажхим фармуд шоҳ Ардашер,
Ки «Рав,[5] душмани подшоро бигир.

Ба ханҷар миёнаш ба ду ним кун,
Дили бадсиголон пур аз бим кун!

1. И – Битаркид
2. И – якдилу
3. ҳамзабон.
4. Л – Куҷо хок
5. Л – шав

Биёмад дижогоҳу фармон гузид,
Шуд он номдор аз ҷаҳон нопадид.

Чунин аст кирдори ин чархи пир,
Чи бо Ардавону чи бо Ардашер.

Киро[1] то ситора барорад баланд,
Супорад мар ӯро ба хоки нажанд.

Ду фарзанди ӯ ҳам гирифтор шуд,
В-аз ӯ тухмаи орашӣ хор шуд.

Мар он ҳар дуро пой карданд банд,
Ба зиндон фиристод шоҳи баланд.

Ду бадмеҳр аз разм бугрехтанд,
Ба доми бало-бар наёвехтанд.

Бирафтанд гирён ба Ҳиндустон,
Сазад, гар кунӣ з-ин яке достон.

Ҳама размгаҳ пурситому камар,
Пур аз олати[2] лашкару симу зар.

Бифармуд, то гирд карданд шоҳ,
Бубахшид аз он пас ҳама бар сипоҳ.

Бирафт аз миёни бузургон Табок,
Тани Ардавонро зи хун кард пок.

Хурӯшон бишусташ зи хоки набард,
Бар оини шоҳон яке дахма кард.

Ба дебо бипӯшид хаста бараш,
Зи кофур кард афсаре бар сараш.

Напаймуд кас хоки кохаш[3] ба пай,
Зи лашкар ҳар он кас, ки шуд сӯи Рай.

В-аз он пас биёмад сӯи Ардашер,
Чунин гуфт, к-«Эй шоҳи донишпазир,

1. ИЛ – Агар
2. Л – олату
3. Л – гоҳаш

Ту фармон бару духтари ӯ бихоҳ,
Ки бо фарру зеб асту бо тоҷу гоҳ.

Ба даст оядат афсару тоҷу ганҷ,
Куҷо Ардавон гирд кард он ба ранҷ».

Аз ӯ панд бишниду гуфто: «Равост»,[1]
Ҳам андар замон духтари ӯ бихост.

Ба[2] айвони ӯ буд то як[3]-ду моҳ,
Тавонгар сипаҳбад, тавонгар сипоҳ.

Сӯи Порс омад зи Рай номҷӯй,
Баросуд аз ранҷу аз гуфтугӯй.

Яке шорсон кард пуркоху боғ,
Бад ӯ-андарун чашмаву дашту роғ,

Ки акнун гаронмоя деҳқони пир
Ҳаме хонадаш Хурраи Ардашер.

Яке чашмае бекарон андар ӯй,
Фаровон аз он чашма букшод[4] ҷӯй.

Баровард бар[5] чашма оташкада,
Бар ӯ тоза шуд Меҳру ҷашни Сада,

Ба гирд-андараш боғу майдону[6] кох
Бароварда шуд ҷойгоҳе фарох.

Чу шуд шоҳ бодонишу[7] фарру зӯр,
Ҳаме хонадаш марзбон шаҳри Гӯр[8].

Ба гирд-андараш рустоҳо бисохт,
Чу ободкардаш, касе дарнишохт.[9]

1. Л – гуфтор рост,
2. Л – Дар
3. ИЛ – танги
4. Л – рӯй букшоду
5. ИЛ – з-он
6. ИЛ – айвону
7. И – шаҳри бооташу
8. И – Тур.
9. ИЛ – андар нишохт

Ба ҷое яке жарф дарё бидид,
Ҳаме кӯҳ боист пешаш бурид.

Бибурданд метину мардони кор,
В-аз он кӯҳ бубрид сад ҷӯйбор.

Ҳаме ронд з-он кӯҳ то шаҳри Гӯр,
Шуд он шорсон пурсарою сутур.

ҶАНГИ АРДАШЕР БО КУРДОН

Сипоҳе зи Истахр бемар бибурд,
Бишуд сохта-то кунад разми курд.[1]

Чу шоҳ Ардашер андаромад ба танг,
Пазира шудаш курди бемар ба ҷанг,

Яке кор буд хору душвор[2] гашт,
Або курд кишвар ҳама ёр[3] гашт.

Яке лашкаре карда[4] буд порсӣ,
Фузунтар зи курдон як-ду басе.[5]

Яке[6] рӯз то шаб баровехтанд,
Сипоҳи ҷаҳондор[7] бугрехтанд.

Зи бас куштаву хаста бар дашти ҷанг,
Шуд овардгаҳро ҳаме ҷой танг.

Ҷуз аз шоҳ бо хормоя сипоҳ
Набуд номдоре бад-он размгоҳ.

Зи хуршеди тобону аз гарду хок
Забонҳо шуд аз ташнагӣ чок-чок.

---

1. ТПИМ – Ба некӣ зи Яздон ҳаме ҷуст музд,
Ки резад бар он буму бар хуни дузд.
2. Л – душвор
3. – тор
4. Л – курд
5. Л – курдони ӯ як ба сӣ.
6. Л – Ба як
7. Л – Зи дасти сипаҳдор

Ҳамон гаҳ дирафше даровард шаб,
Ки биншонад он ҷангу ҷӯшу ҷалаб.[1]

Яке оташе дид бар сӯи кӯҳ,
Биёмад ҷаҳондор бо ин гурӯҳ,

Сӯи оташ овард рӯ[2] Ардашер,
Ҳамон андаке мард[3] барнову пир.

Чу танг андаромад, шубонон бидид,
Абар мешу буз посбонон бидид.

Фуруд омад аз асп шоҳу сипоҳ,
Даҳоншон пур аз гарди[4] овардгоҳ.

Аз эшон сабук Ардашер об хост,
Якояк бибурданд бо об мост.

Биёсуду лахте чарид, он чи дид,
Шаби тира хафтон ба сар баркашид.

Зи хафтони шоиста буд бистараш,
Ба болин ниҳод он кайӣ миғфараш.

Сапеда чу барзад зи дарёи об,
Сари шоҳи Эрон баромад зи хоб.

Биёмад ба болини ӯ саршубон,
Ки падром бодо-т рӯзу шабон.

Чӣ бад[5] буд, к-ин дашт роҳи ту буд,
На оромро хобгоҳи ту буд.

Бипурсид аз саршубон роҳ шоҳ,
К-«Аз эдар куҷо ёбам оромгоҳ?»

Чунин дод посух, ки «Обод ҷой
Наёбӣ, магар бошадат раҳнамой.

1. Л – б. 444 нест.
2. Л – рӯй
3. Л – Або он ки буданд
4. Л – хоки
5. И – Бад-он

Аз эдар кунун чор фарсанг роҳ
Чу рафтӣ, падид ояд оромгоҳ.

В-аз он рӯз пайваста шуд деҳ ба деҳ,
Ба ҳар деҳ яке номбардор меҳ».

Чу бишнид аз он саршубон Ардашер,
Бибурд аз рама роҳбар чанд пир.

Сипаҳбад зи кӯҳ андаромад ба деҳ,
Аз он деҳ сабук пеши ӯ рафт меҳ.[1]

Саворон фиристод барнову пир
Аз ин ҷой то Хурраи Ардашер,

Сипаҳро чу огоҳӣ омад зи шоҳ,
Ҳама шоддил баргирифтанд роҳ.

Ба курдон фиристод корогаҳон,
Ки то кори эшон биҷӯяд ниҳон.

Бирафтанд ёрону[2] боз омаданд,
Бари шоҳи Эрон фароз омаданд,

Ки эшон ҳама номҷӯянду шод,
Надорад касе дар[3] дил аз шоҳ ёд.

Бар онанд, к-андар Ситахр Ардашер
Куҳан гашту шуд бахти барно-ш пир».

Чу бишнид шоҳ ин сухан, шод гашт,
Гузашта сухан бар дилаш бод гашт.

Гузин кард аз он[4] лашкари номдор
Саворони шамшерзан даҳ[5] ҳазор.

Камондор бо тиру таркаш ҳазор
Биёвард бо хештан шаҳрёр.

1. Л – б. 459, 460 нест.
2. ИЛ – пӯёну
3. Л – бар
4. Л – з-он
5. Л – сӣ

ШАБЕХУН КАРДАНИ АРДАШЕР БАР САРИ КУРДОН ВА ШИКАСТ ДОДАН ЭШОНРО

Чу хуршед шуд зард, лашкар биронд,
Касеро, ки нобуданӣ[1] буд, бимонд.

Чу шаб ним[2] бугзашту торик шуд,
Ҷаҳондор бо курд наздик шуд.

Ҳама дашт аз эшон пур аз хуфта дид,
Якояк дили лашкар ошуфта дид.

Чу омад сипаҳбад ба болини курд,
Инон бораи тезтакро супурд.

Бароҳехт шамшеру андарниҳод,
Гиёро зи хун бар сар афсар ниҳод,

Ҳама дашт аз эшон сару даст буд,[3]
Тани куштагон шаст бар шаст буд.[4]

Беандоза з-эшон гирифтор шуд,
Сутургиву нобихрадӣ хор шуд.

Ҳама бумҳошон ба тороҷ дод,
Сипаҳро ҳама бадраву тоҷ дод.

Чунон буд, ки динор бар сар ба ташт
Агар пирмарде бибурдӣ ба дашт,

Накардӣ ба динори ӯ кас нигоҳ
Зи некахтари рӯзу[5] аз доди шоҳ.

Зи мардӣ накард ӯ бад-ин ҷанг фахр,
Гурозон биёмад ба шаҳри Ситахр.

Бифармуд, к-аспон банерӯ кунед,
Силеҳи саворон[6] беоҳу кунед.

---

1. ИЛ – нобурданӣ
2. ИЛ – нима
3. Л-гашт,
4. Л-Зи анбӯҳи кушта замин шаст гашт.
5. И-шоҳу
6. Л-Силоҳу саворӣ

Чу осуда гардед яксар ба базм,
Кунед он гаҳ андешаи рӯзи разм.

Далерон ба хӯрдан ниҳоданд сар,
Чу осуда шуд гирдгоҳ аз камар,

Пурандешаи разм гашт Ардашер,
Чу ин достон бишнавӣ, ёд гир.

ДОСТОНИ КИРМИ ҲАФТВОД

Бубин ин шигифтӣ, ки деҳқон чӣ гуфт,
Бад-он гаҳ ки букшод роз аз нуҳуфт.

Зи шаҳри Кучорон ба дарёи Порс,
Чӣ гӯяд зи болову паҳнои Порс.

Яке шаҳр буд, нек[1] мардум басе,
Зи кӯшиш будӣ хӯрданӣ ҳар касе.

Бад-он шаҳр духтар фаровон будӣ,
Ки беком ҷӯяндаи нон будӣ.

Ба як рӯй наздиктар буд кӯҳ,
Шудандӣ ҳама духтарон ҳамгурӯҳ.

Аз он ҳар яке пунба бурдӣ ба санг,
Яке дукдоне зи чӯби ханданг.

Ба дарвоза духтар шудӣ ҳамгурӯҳ,
Хиромон аз ин шаҳр то пеши кӯҳ.

Баромехтандӣ хӯришҳо ба ҳам,
Набудӣ ба худ[2] андар ӯ бешу кам.

Нарафтӣ сухан гуфтан аз хобу х(в)ард,
Аз он пунбашон буд нангу набард.

Шабонгаҳ будандӣ сӯи хона[3] боз,
Шуда[4] пунбашон ресмони тароз.

1. Л – танг.
2. И – Набурдӣ ба хурд
3. Л – Шудандӣ сӯи хонаи хеш
4. И – Шудӣ

Бад-ин шаҳри бечиз хуррамниҳод
Яке мард буд, номи ӯ Ҳафтвод.

Бар ин гуна-бар ному овоза[1] рафт,
Азеро ки ӯро писар буд ҳафт.

Гиромӣ яке духтараш буду бас,
Ки нашмурдӣ ӯ духтаронро ба кас.

Чунон буд, ки рӯзе ҳама ҳамгурӯҳ
Нишастанд бо дук дар пеши кӯҳ,[2]

Ба гоҳи хӯриш дук бугзоштанд,
Баромехтанд, он куҷо доштанд.

Чунон буд, к-он духтари некбахт
Яке себ афканда бод аз дарахт,

Ба раҳ-бар бидиду сабук баргирифт,
Кунун бишнав ин, то бимонӣ[3] шигифт.

Чу он хубрух мева андаргазид,
Яке дар миён кирм оганда дид.

Ба ангушт аз он себ бардошташ,
Дар он дукдон нарм бугзошташ.

Чу бардошт он дуку он пунба гуфт:
«Ба номи Худованди беёру ҷуфт,

Ман имрӯз бар ахтари кирми себ
Ба риштан намоям шуморо ниҳеб».

Ҳама духтарон шоду хандон шуданд,
Кушодаруху симдандон шуданд.

Дучандон, ки риштӣ ба рӯзе, бирищт,
Шумораш[4] ҳаме бар замин барнавишт.

1. Л – номи ӯ аз чӣ
2. Л – меҳтаронро
3. Л – достони
4. Л – Шуморӣ

В-аз он ҷо биёмад ба кирдори дуд,
Ба модар намуд, он куҷо ришта буд.

Бар ӯ офарин кард модар ба меҳр,
Ки бархӯрдӣ аз ахтар, эй хубчеҳр.[1]

Ба шабгир чун ресмон баршумурд,
Дучандон, ки ҳар бор бурдӣ,[2] бибурд.

Чу омад бад-он чораҷӯй анҷуман,
Ба риштан ниҳода дилу ҳушу тан.

Чунин гуфт бо номвар духтарон,
Ки «Эй моҳрӯёну некахтарон,

Ман аз ахтари кирм чандон тароз
Биресам, ки низам набошад ниёз.

Бирішт он куҷо бурда буд, пеш аз он,
Ба кор омадӣ, гар будӣ беш аз он,

Сӯи хона бурд он тарозе, ки ришт,
Дили моми ӯ шуд чу хуррамбиҳишт.

Ҳаме лахтаке себ ҳар бомдод
Парирӯй духтар бад-ин[3] кирм дод.

Аз он пунба ҳарчанд кардӣ фузун,
Бириштӣ ҳама духтари пурфусун,

Ки чандин бирешӣ[4] магар бо парӣ,
Гирифтастӣ, эй моҳрӯ,[5] хоҳарӣ?

Сабук симтан[6] пеши модар бигуфт
Аз он себу он кирмак андар нуҳуфт.

Ҳамон кирми фаррух бад-эшон намуд,
Зану шӯйро равшаноӣ фузуд.

1. И – б. 509 нест.
2. И – будӣ
3. ИЛ – бад-он
4. И – бириштӣ; Л – бiресӣ
5. Л – поктан,
6. Л – симрух

Ба фоле гирифт ин сухан Ҳафтвод
Зи коре накардӣ ба дил низ ёд.

Магар з-ахтари кирм гуфтӣ сухан,
Бар ӯ нав шудӣ рӯзгори куҳан.

Чунин то баромад бар ин рӯзгор,
Фурӯзандатар гашт ҳар рӯз кор.

Мар он кирмро хор нагзоштанд,
Ба хӯрдан-ш некӯ ҳаме доштанд.

Тановар шуд он кирму нерӯ гирифт,
Сару пушти ӯ ранги некӯ гирифт.

Ҳаме танг шуд дукдон бар танаш,
Чу мушки сияҳ гашт пероҳанаш.

Ба машк-андарун пайкари заъфарон,
Бару пушти ӯ аз карон то карон.

Яке поксандуқ кардаш сиёҳ,
Бад-ӯ андарун сохта ҷойгоҳ.

Фароз омадаш арҷу озарму чиз,
Тавонгар шуд он ҳафт фарзанд низ.

Чунон шуд[1], ки дар шаҳр бе Ҳафтвод
Нагуфтӣ сухан кас ба бедоду дод.[2]

Яке мир[3] буд андар он шаҳри ӯй,
Сарафрозу болашкару обрӯй.[4]

Баҳона ҳаме сохт бар Ҳафтвод,
Ки динор бистонад аз баднажод.

Басе номдор анҷуман шуд бар ӯй,
Бар он ҳафт фарзанди пайкорҷӯй.

1. Л – буд
2. Л – ба панду ба дод
3. И – мард
4. И –рангу бӯй.

Зи шаҳри Кучорон баромад нафир,
Бирафтанд бо найзаву теғу тир.

Ҳаме рафт пеш-андарун Ҳафтвод,
Ба ҷанг омаду доди мардӣ бидод.

Ҳаме шаҳр бигрифту ӯро бикушт,
Басе гавҳару ганҷаш омад ба мушт.

Ба наздики ӯ мардум анбӯҳ шуд,
Зи шаҳри Кучорон сӯи кӯҳ шуд.

Яке диж бикард аз бари теғи кӯҳ,
Шуд он шаҳр бо ӯ ҳама ҳамгурӯҳ.[1]

Ниҳодаш бар он диж дари оҳанин,
Ҳам оромгаҳ буду ҳам ҷойи кин.

Яке чашмае буд бар[2] кӯҳсор,
Зи теғ[3] андаромад миёни ҳисор.

Яке борае гирд кард андараш,
Ки бино ба дида надидӣ сараш.

Чу он кирмро гашт сандуқ танг,
Яке ҳавз карданд бар кӯҳу санг.

Чу соруҷу санг аз ҳаво гашт гарм,
Ниҳоданд кирм андар ӯ нарм-нарм.

Чунон шуд, ки доранда ҳар бомдод
Бирафтӣ давон аз бари[4] Ҳафтвод.

Лавиде гурунҷаш алаф сохтӣ,
Бибурдиву[5] кирм он бипардохтӣ.

1. И –б. 538, 539 нест.
2. Л- чашма буд сар - сари
3. ИЛ – бахт
4. Л – дари
5. – Пароканда

Баромад бар ин кор-бар панҷ сол,
Чу пиле шуд он кирм бо шоху[1] ёл.[2]

Ҳамон духти ӯ буд нигаҳдори кирм,
Падар гашта ҷангӣ, сипаҳдори кирм.

Биёростандаш ба чиниҳарир,[3]
Гурунҷаш буди хӯрдану шаҳду шир.

Дили марди нодон аз он кирм шод,[4]
Сипаҳбад буди бар дараш Ҳафтвод.[5]

Зи дарёи Чин то ба Кирмон расид,
Ҳама рӯи кишвар сипаҳ густарид.

Писар ҳафт[6] бо теғзан даҳ ҳазор,
Ҳамон[7] ганҷу ҳам[8] олати корзор.

Ҳар он[9] подшо, к-ӯ кашидӣ ба ҷанг,
Чу рафтӣ сипоҳаш бари кирм танг,

Шикаста шудаш[10] лашкаре, к-омадӣ,
Чу овози ин достон бишнадӣ.

Чунон шуд[11] дари номвар Ҳафтвод,
Ки гирдаш наёраст ҷунбид бод.[12]

Чу огаҳ шуд аз Ҳафтвод Ардашер,
Набуд он суханҳо варо[13] дилпазир.

---

1. шере жиён кард он кирм
2. ТПЗИ – Чу бугзашт якчанд бар Ҳафтвод.
   Мар он ҳиснро ном Кирмон ниҳод.
3. ИЛ – дабиру вазир.
4. Л- Сипаҳбад буди бар дари Ҳафтвод.
5. Л – Ҳамон пурсиш аз кори бедоду дод.
6. Л – ҳафту
7. И – Ҳама
8. Л –бо
9. И – Ҳамон
10. Л – шудӣ
11. И – к-аз
12. ТПЗИЛ - Пас аз б. 555 ин б. омада:
    Ҳисорӣ шуд он пур зи ганҷу сипоҳ,
    Набурдӣ* бар он бора-бар бод роҳ,
    * Л - Надидӣ
13. Л – суханҳои ӯ

Сапаҳбад фиристод наздики ӯй
Сипоҳе баландахтару номҷӯй.

РАЗМИ АРДАШЕР БО ҲАФТВОД ВА ШИКАСТ ЁФТАНИ АРДАШЕР

Чу огоҳ шуд з-он сухан Ҳафтвод,
Аз эшон ба дил барнаёвард[1] ёд.

Камингоҳ кард андар он кунҷи кӯҳ,
Биёмад сӯи разм худ бо гурӯҳ.

Чу лашкар саросар барошуфтанд,
Ба гурзу табарзин ҳаме кӯфтанд.

Сипоҳ андаромад зи[2] ҷои камин,
Сияҳ шуд бар он номдорон замин,

Ки кас[3] боз нашнохт аз пой даст,
Ту гуфтӣ, замин пойи аспон[4] бубаст.

Зи кушта чунон шуд дару дашту кӯҳ,
Ки пирӯзгар шуд зи куштан сутӯҳ.

Ҳар он кас, ки буд зинда, з-он размгоҳ
Сабук бозгаштанд наздики шоҳ.[5]

Чу огоҳ шуд номдор Ардашер
Аз он куштану ғорату дору гир,

Ғамӣ гашту лашкар ҳама бозхонд,
Ба зудӣ силоҳу дирам барфишонд.

Ба тундӣ биёмад сӯи Ҳафтвод,
Ба гардун баромад сари баднажод.

Биёвард ганҷу силеҳ[6] аз ҳисор,
Бар ӯ хор шуд лашкару корзор.

1. Л – дарнаёмад-ш
2. И – ба
3. Л – Кас?
4. Л – Зи хун пои эшон
5. И – б. 563, 564 нест.
6. Л – силоҳ.

Ҷудо буд аз ӯ дур меҳтар писар,
Чу огоҳ гашт ӯ зи разми падар,

Баромад зи орому аз хӯрду хоб,
Ба киштӣ биёмад бад-ин рӯйи об.

Ҷаҳонҷӯйиро ном Шоҳӯй буд,
Яке шӯху бадсозу бадхӯй[1] буд.

Ба киштӣ биёмад бари Ҳафтвод,
Дили Ҳафтвод аз писар гашт шод.

Биёрост бар маймана ҷойи хеш,
Сипаҳбад буду[2] лашкаророи хеш.

Ду лашкар шуду[3] ҳар ду ороста,
Пур аз кина сар, ганҷ пурхоста.

ТОРОҶ ДОДАНИ МЕҲРАКИ НӮШЗОД ХОНАИ АРДАШЕРРО

Ба Ҷаҳрам яке мард буд кайнажод,
Куҷо номи ӯ Меҳраки Нӯшзод.

Чу огаҳ шуд аз рафтани Ардашер,
В-аз он монданаш бар лаби обгир,

Ҳамон низ тангӣ дар он[4] размгоҳ
Зи баҳри хӯришҳо бар ӯ баста роҳ,

Зи Ҷаҳрам биёмад ба айвони шоҳ,
Зи ҳар сӯ биёвард бемар сипоҳ.

Ҳама ганҷи ӯро ба тороҷ дод,
Ба лашкар басе бадраву тоҷ дод.

Чу огоҳӣ омад ба шоҳ Ардашер,
Пурандеша шуд бар лаби обгир.[5]

1. Л – бадгӯй
2. И – Сипаҳдор буд
3. Л – шуда,
4. Л – Зи тангӣ, ки буд андар он
5. И – б. 590 – 593 нест.

Ҳаме гуфт носохта хонаро,
Чаро хостам ҷанги[1] бегонаро?

Бузургони лашкар-шро пеш хонд,
Зи Меҳрак фаровон суханҳо биронд.

«Чӣ бинед,-гуфт, - эй сарони сипоҳ,
Ки моро чунин танг шуд дастгоҳ?

Кашидам басе талхӣ аз[2] рӯзгор,
Набуд ранҷи Меҳрак маро дар шумор».

Ба овоз гуфтанд,[3] к-«Эй шаҳрёр,
Мабинод чашмат бади рӯзгор,

Чу Меҳрак бувад душмане дар[4] ниҳон,
Чаро ҷуст бояд ба сахтӣ ҷаҳон?

Ту дорӣ бузургиву кайҳон туруст.
Ҳама бандагонему фармон туруст.

Бифармуд, то хон биёростанд,
Маю ҷому[5] ромишгарон хостанд.

Ба хон барниҳоданд чанде бара,
Ба хӯрдан ниҳоданд сар яксара.

Чу нонро ба хӯрдан гирифт Ардашер,
Биёмад ҳамон гаҳ яке тез тир.

Нишаст андар он пок фарбеҳ бара,
Ки тир андарун ғарқ[6] шуд яксара.

Бузургону фарзонаи размсоз
Зи нон доштанд он замон даст боз.

Зи ғам ҳар касе аз ҷигар хун кашид,
Яке аз бара тир берун кашид.

1. Л – разми
2. ИЛ – талхии
3. Л – Ба посух бигуфтанд.
4. Л – душман андар
5. И – руду
6. Л – ғарқа

Бидиданд хатте[1] бад-он тез тир,
Бихонд, он ки буд аз бузургон дабир.

Набишта бад-он тир буд паҳлавӣ,
Ки «Эй шоҳи донанда, гар бишнавӣ.

Чунин тез тир омад аз боми диж,
Ки аз бахти кирм аст ороми диж.

Гар андохтам[2] ман сӯи Ардашер,
Бар ӯ-бар гузар ёфтӣ парри тир.

Набояд ки чун ӯ яке шаҳрёр
Кунад ҷанги кирм андар он[3] рӯзгор».[4]

Чу хонанда бар[5] шаҳрёр Ардашер
Набишта ҳаме хонд аз чӯби[6] тир,

Зи диж то бар эшон[7] ду фарсанг буд,
Дили меҳтарон з-он сухан танг буд.

Ҳаме ҳар касе хонданд офарин,
Зи дидор бар фарри шоҳи замин.

ОГОҲӢ ЁФТАНИ АРДАШЕР АЗ КОРИ КИРМ ВА ЧОРА НАМУДАН ВА КУШТАНИ Ӯ КИРМРО

Пурандеша буд он шаб аз кирм шоҳ,
Чу биншаст хуршед бар ҷойи моҳ,

Сипаҳ баргирифт аз лаби обгир,
Сӯи Порс омад дамон[8] Ардашер.

Паси лашкари ӯ биёмад сипоҳ,
Зи ҳар сӯ гирифтанд бар шоҳ роҳ.

1. ИЛ – нақше
2. М - андохтӣ
3. Л – паст кирм андар ин
4. И – б. 611 нест.
5. Л – Бар он мӯбадон
6. Л – тез
7. ИЛ – бари ӯ
8. И – давон

Бикуштанд, ҳар кас ки буд номдор,
Ҳаме тохт бо вижагон шаҳрёр.

Хурӯш омад аз пас, ки аз[1] бахти кирм,
Ки рахшанда[2] бодо сари тахти кирм!

Ҳаме гуфт ҳар кас, ки инат шигифт,
К-аз ин ҳаргиз[3] андоза натвон гирифт.

Биёмад гурезону дил пурниҳеб,
Ҳаме тохт андар фарозу нишеб.

Яке шорсон дид ҷойи бузург,
Биронданд бо пӯя аспон чу гург.

Чу танг андаромад, яке хона дид,
Ба дар-бар ду барнои бегона дид.

Бибуданд бар дар[4] замоне ба пой,
Бипурсид аз ӯ[5] ин ду покизарой,

Ки «Бегаҳ чунин аз куҷо рафтаед,
Ки бо гарди роҳеду ошуфтаед?»

Бад-ӯ гуфт: «Аз ин сӯ[6] гузашт Ардашер,
В-аз ӯ бозмондем мо хира-хир,

Ки бугрехт аз кирму аз Ҳафтвод.
В-аз он беҳунар лашкари баднажод».[7]

Бупечид бар ҷой ҳар ду ҷавон,
Пур аз дард гаштанду тираравон.

Фуруд оваридандаш аз пушти зин,
Бар ӯ ҳар ду он[8] хонданд офарин.

1. Л – ин
2. Л – фархунда
3. Л – ҳар кас
4. И – андар
5. И – з-ӯ
6. И – Ин сӯ
7. ИЛ – бар
8. Л – он меҳтарон

Яке ҷойи хуррам биёростанд,
Писандида хоне биперостанд.

Нишастанд бо шоҳ гурдон ба хон,
Парастиш гирифтанд ҳар ду ҷавон.

Ба овоз гуфтанд, к-«Эй сарфароз,
Ғаму шодмонӣ намонад дароз.

Нигаҳ кун, ки Заҳҳоки бедодгар,
Чӣ овард з-он тахти шоҳӣ басар?

Ҳам Афросиёби[1] бадандешмард,
К-аз ӯ буд дили шаҳрёрон ба дард.

Сикандар, ки омад бад-ин рӯзгор,
Бикушт, он ки буд дар ҷаҳон шаҳрёр,

Бирафтанду з-эшон ба ҷуз номи зишт
Намонду наёбанд хуррамбиҳишт.

Намонад ҳамин низ бар Ҳафтвод,
Бупечад ба фарҷом аз ин[2] баднажод».

Зи гуфтори эшон дили шаҳрёр
Чунон тоза шуд чун гул андар баҳор.

Хуш омад-ш гуфтори он дилнавоз,
Бикард ошкорову[3] букшод[4] роз:

«Зи фарзанди Сосон манам Ардашер,
Ҳаме[5] панд бояд маро дилпазир.

Чӣ созем бо кирму бо Ҳафтвод,
Ки ному нажодаш ба гетӣ мабод?!»

Сипаҳдори Эрон чу бинмуд роз,
Ҷавонон-ш бурданд ҳар ду намоз.

1. ИЛ – Афросиёб он
2. Л – он
3. И – Дилаш буд пурдард,
4. Л –бинмуд
5. ИЛ – Яке

Бигуфтанд ҳар ду к-«анӯша бадӣ,
Ҳамеша зи ту дур дасти бадӣ!

Тану ҷони мо пеши ту банда бод,
Ҳамеша равони ту поянда бод!

Суханҳо, ки пурсидӣ аз мо нахуст,
Бигӯем, то чора созӣ дуруст.

Ту дар ҷанг бо кирму бо Ҳафтвод
Басанда наӣ, гар напечӣ зи дод.

Яке ҷой доранд бар теғи кӯҳ,
Бад-ӯ-андарун кирму ганҷу гурӯҳ.

Ба пеш-андарун шаҳру дарё ба пушт,
Диже бар сари кӯҳу роҳе дурушт.

Ҳамон кирм, к-аз мағзи Аҳриман аст,
Ҷаҳонофаринандаро душман аст.

Ҳаме кирм хонӣ ба чарм-андарун,
Яке деви ҷангист, резандахун».

Суханҳо чу бишнид аз ӯ Ардашер
Ҳама меҳрҷӯяндаву[1] дилпазир

Бад-эшон чунин гуфт: «Коре равост,
Баду неки эшон маро бо шумост».

Ҷавонон варо посух оростанд,
Дили ҳушмандаш биперостанд,

Ки мо бандагонем пешат ба пой,
Ҳамеша ба некӣ туро раҳнамой».

Зи гуфтори эшон ҳаме гашт[2] шод,
Ҳаме шуд шитобону[3] дил пур зи дод.

Чу бардошт аз он ҷо ҷаҳондор шоҳ,
Ҷавонон бирафтанд бо ӯ ба роҳ.

1. И – Аз он марди ҷӯяндаи
2. Л – дилаш гашт
3. Л – рафт пирӯзу

Ҳаме рафт равшандилу ёдгир,
Сарафроз то Хурраи Ардашер.

Чу бар шоҳ-бар шуд сипоҳ анҷуман,
Бузургони фарзонаи[1] ройзан.

Баросуд якчанд рӯзе ба дод,
Биёмад сӯи Меҳраки Нӯшзод.

Чу Меҳрак наёраст рафтан ба ҷанг,
Ҷаҳон кард бар хештан тору танг.

Ба Ҷаҳрам чу наздик шуд подшо,
Ниҳон гашт аз ӯ Меҳраки бевафо.

Дили подшо пур зи пайкор шуд,
Ҳаме буд, то ӯ гирифтор шуд.

Ба шамшери ҳиндӣ бизад гарданаш,
Бар оташ барандохт бесар[2] танаш.

Ҳар он кас, ки аз тухмаш омад ба мушт,
Ба ханҷар ҳам андар замонаш бикушт,

Магар духтаре, к-он ниҳон гашт[3] аз ӯй,
Ҳама шаҳр аз ӯ шуд пур аз ҷустуҷӯй.

КУШТАНИ АРДАШЕР КИРМИ ҲАФТВОДРО

В-аз он ҷойгаҳ шуд сӯи ҷанги кирм,
Сипоҳаш ҳама карда[4] оҳанги кирм.

Биёвард лашкар даҳу ду ҳазор,
Ҷаҳондидаву коркарда савор.

Пароканда лашкар чу шуд ҳамгурӯҳ,
Биёвардашон то миёни ду кӯҳ.

Яке мард буд, номи ӯ Шаҳргир,
Хирадманду солори шоҳ Ардашер.

1. И – фарзонаву
2. Л – Ба оташ дарандохт бебар; И – Ба оташ биандохт бебар
3. И – монд
4. Л – кард

Чунин гуфт пас шоҳ бо паҳлавон,
Ки «Эдар ҳаме бош равшанравон.

Шабу рӯз карда талоя ба пой,
Саворони бодонишу раҳнамой.

Ҳамон дидабон дору[1] ҳам посбон,
Нигаҳбони[2] лашкар ба рӯзу шабон.

Ман акнун бисозам яке кимиё,
Чу Исфандёр - он ки будам ниё.

Агар дидбон дуд бинад ба рӯз,
Шаб оташ чу хуршеди гетифурӯз,

Бидонед, к-омад ба сар кори кирм,
Гузашт ахтару рӯзи бозори кирм.

Гузин кард аз он меҳтарон ҳафт мард
Далерону шерони рӯзи набард.

Ҳар он кас, ки будӣ ҳамовози ӯй,
Нагуфтӣ ба боди ҳаво рози ӯй.

Басе[3] гавҳар аз ганҷ бугзид низ,
Чу дебову динору ҳар гуна чиз,

Ба чашми хирад чиз ночиз кард,
Ду сандуқ пурсурбу арзиз кард.

Яке деги рӯин[4] ба бор-андарун,
Ки устод буду[5] ба кор-андарун,

Чу з-он гуна найрангҳо[6] кард рост,
Зи солори охур харе даҳ бихост.

Чу харбандагон ҷомаҳои гилем
Бипӯшиду бораш ҳама зарру сим.

1. И – дор
2. Л – Нигаҳдори
3. И – Яке
4. И – сангӣ
5. И – Ки истода буду
6. И – Чу он буданӣ ҷомаҳо; Л – Чу аз бурданӣ ҷомаҳо

Ҳаме шуд халидадилу роҳҷӯй,
Зи лашкар сӯи диж ниҳоданд рӯй,

Ҳамон рустоӣ ду марди ҷавон,
Ки буданд рӯзе варо мизбон,[1]

Аз он анҷуман бурд бо хештан,
Ки ҳам дӯст буданду ҳам ройзан.

Чу аз роҳ наздики он диж шуданд,
Бибурданд бар кӯҳу[2] дам барзаданд.

Парастандаи кирм буд шаст мард,
Напардохтӣ як тан аз коркард.

Нигаҳ кард як тан, ба овоз гуфт,
Ки «Сандуқро чист андар нуҳуфт?»

Чунин дод посух бад-ӯ шаҳрёр,
Ки «Ҳар гунае чиз дорам ба бор.

Зи пирояву ҷомаву симу зар,
Зи дебову динору хаззу гуҳар,

Ки бозоргони хуросониам,
Ба ранҷ-андарун бе таносониам.[3]

Басе хоста дорам аз бахти кирм,
Кунун омадам шод то тахти кирм.

Агар бар парастиш физоям, сазост,
Ки аз бахти ӯ кори ман гашт рост».

Парастандаи кирм букшод роз,
Ҳамон гаҳ дари диж кушоданд боз.

Хару бораш овард андар ҳисор,
Биёрост дуккон ҳаме номдор.

1. И – меҳрубон,
2. И – Бибурданду бар кӯҳ,
3. Л – бар таносониам.

Сари бор букшод зуд Ардашер,
Бубахшид чизе, ки буд ногузир.[1]

Яке суфра пеши парастандагон
Бигустурд бар сони харбандагон,

Зи сандуқ букшод банду калид,
Бароварду пур кард ҷоми набид.

Ҳар он кас, ки зӣ кирм кардӣ хӯриш,
Зи ширу гурунҷ омадаш парвариш,

Бупечид гардан зи ҷоми набид,
Ки навбат будаш ҷои мастӣ надид.

Чу бишнид, бар пой ҷаст Ардашер,
Ки «Бо ман фаровон гурунҷ асту шир.

Ба дастурии сарпарастон[2] се рӯз
Мар ӯро ба хӯрдан манам дилфурӯз.

Магар ман шавам дар ҷаҳон шӯҳрае,
Маро бошад аз ахтараш баҳрае,[3]

Шумо май гусоред бо ман се рӯз,
Чаҳорум чу хуршеди гетифирӯз

Барояд, яке кулба созам фарох,
Сари тоқ бартар зи девори кох.

Фурӯшандаам, ҳам харидорҷӯй,
Физояд маро назди кирм обрӯй.

Баромад ҳама коми ӯ з-он сухун,
Бигуфтанд, к-«Ӯро парастиш ту кун».

Баровард харбанда ҳар гуна ранг,
Парастанда биншаст бо май ба чанг

Бихӯрданд чизеву мастон шуданд,
Парастандагон майпарастон шуданд.

1. Л – ки з-ӯ буд гузир; И – к-аз ӯ буд гузир.
2. Л – сарварон то
3. И –б. 703 нест.

Чу аз ҷоми май сусташон шуд забон.
Биёмад ҷаҳондор бо мизбон.

Биёвард арзизу руинлавид,[1]
Барафрӯхт оташ ба рӯзи сапед.

Чу он кирмро буд гоҳи хӯриш,
Аз арзизи ҷӯшон будаш парвариш.[2]

Забонаш бурун карда ҳамранги санҷ,
Бар он сон, ки аз пеш хӯрдӣ гуранҷ.[3]

Фурӯ рехт арзиз марди ҷавон
Ба ҳавз-андарун,[4] кирм шуд нотавон,

Тароке баромад зи ҳалқуми ӯй,
Ки ларзон шуд он кундаву буми[5] ӯй,

Бишуд бо ҷавонон чу бод Ардашер,
Бибурданд шамшеру кӯполу тир.

Парастандагон он, ки буданд маст,
Яке зинда аз дасти эшон наҷаст.[6]

Барангехт з-ин[7] боми диж тира дуд,
Далерӣ ба солори лашкар намуд.

Давон дидабон шуд сӯи[8] Шаҳргир,
Ки пирӯзгар гашт шоҳ Ардашер.

Биёмад сабук паҳлавони[9] сипоҳ
Биёвард лашкар ба наздики шоҳ.

---

1. И – равшан падид,
2. ТПЗ – Сӯи кунда овард арзиз гарм,
   Сар аз кунда бардошт он кирм нарм.
3. Л – пас аз б. 713 ин б. омада:
   Ду чашмаш чу бар Ардашер уфтод,
   Даҳонро зи баҳри хӯриш баркушод.
4. Л – Маканда дарун,
5. И – кирми
6. Л – нараст.
7. Л – аз
8. Л – бари
9. Л – паҳлавон бо

КУШТАНИ АРДАШЕР ҲАФТВОДРО

Чу огоҳ шуд з-он сухан Ҳафтвод,
Дилаш гашт пурдарду лаб пур зи бод.

Биёмад, ки диҷро кунад хостор,
Бар он бора баршуд дамон[1] шаҳрёр.

Бикӯшид чанде, наёмад-ш суд,
Ки бар бораи диж пайи[2] шер буд.

В-аз он рӯй лашкар биёмад чу кӯҳ,
Бимонданд бо доғу дард он гурӯҳ.

Чунин гуфт аз он бора шоҳ[3] Ардашер,
Ки «Бифроз ҷанг, эй яли Шаҳргир.

Агар гум шавад з-ин миён Ҳафтвод,
Намонад ба чанги ту ҷуз ранҷу бод,

Ки ман кирмро додам[4] арзизи гарм
Шуд он давлату рафтани тез[5] нарм».

Шунид он ҳама лашкар овози шоҳ,
Ба сар барниҳоданд з-оҳан кулоҳ,

Аз он дил гирифтанд эрониён,
Бубастанд аз баҳри кина[6] миён.[7]

Сӯи лашкари кирм баргашт бод,
Гирифтор шуд дарзамон[8] Ҳафтвод.

---

1. И – Бад-он бора бар шуд бари
2. Л – яке.
3. И – з-он подшоҳ
4. И – дода
5. И – давлати тезаш имрӯз
6. ИЛ – бо дард кинро
7. Л – пас аз б. 729 ин б. омада:
   Ҳамон гаҳ яке лашкаре Ҳафтвод
   Биёрасту омад ба кирдори бод.
   Ду лашкар баробар рада баркашид,
   Ту гуфтӣ, ки хуршед шуд нопадид,
   Баромад яке боду гарде сиёҳ,
   Ки пӯшида шуд рӯи хуршеду моҳ,
8. Л – миён; И – з-он миён

Ҳамон низ Шоҳуи айёри ӯй,
Ки меҳтарписар буду солори ӯй,

Фуруд омад аз диж давон Ардашер,
Пиёда бишуд пеши ӯ Шаҳргир.

Бибурданд болои зарринситом,[1]
Нишаст аз бараш хусрави некном.[2]

Бифармуд пас шаҳрёри баланд
Задан[3] пеши дарё ду дори баланд.

Ду бадхоҳро зинда бар дор кард,
Дили душман аз хоб бедор кард.

Биёмад зи[4] қалби сипаҳ Шаҳргир,[5]
Бикушт он ду танро ба борони тир.

Ба тороҷ дод он ҳама хоста,
Шуд аз хоста лашкар ороста.

Зи[6] диж ҳар чи буд, аз карон то карон.
Фуруд овариданд фармонбарон.

Зи пурмоятар ҳарчи[7] буд дилпазир,
Ҳаме тохт то Хурраи Ардашер.

Бикард андар он кишвар оташкада,
Бар ӯ тоза шуд Меҳргону Сада.

Супурд он замон кишвару тоҷу тахт
Бад-он мизбонони[8] бедорбахт.

В-аз он ҷойгаҳ рафт пирӯзу шод,
Бигустурд бар кишвари Порс дод.

1. ИЛ – зарринлагом,
2. Л – меҳтари шодком.
3. И – Аз он
4. Л – ба
5. Л – Ардашер,
6. Л – Ба
7. Л – чанде ки
8. Л – марзбонони

Чу осуда баргашт[1] марду сутур,
Биёвард лашкар сӯи шаҳри Зур.

Ба Кирмон фиристод чанде сипоҳ,
Яке марди шоистаи тоҷгоҳ.

В-аз он ҷойгаҳ шуд сӯи Тайсафун,
Сари бахти бадхоҳ карда нагун.

Чунин аст расми ҷаҳони ҷаҳон,
Ҳаме рози хеш аз ту дорад ниҳон.

Насозад, ту ночор бо ӯ бисоз,
Ки рӯзе нишеб асту рӯзе фароз.

1. Л – Чу осудатар гашт

ПОДШОҲИИ СОСОНИЁН

ПОДШОҲИИ АРДАШЕРИ БОБАКОН

Чиҳил солу ду моҳ буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ АРДАШЕР

Ба Бағдод биншаст бар тахти оҷ,
Ниҳода ба сар-бар зи пирӯза тоҷ,

Камар баставу гурзи шоҳон ба даст,
Биёроста ҷойгоҳи нишаст.

Шаҳаншоҳ хонанд аз он[1] пас варо,
Зи Гуштосп нашнохтӣ кас варо.

Чу тоҷи бузургӣ ба сар барниҳод,
Чунин кард бар тахти пирӯза ёд,

Ки андар ҷаҳон дод ганҷи[2] ман аст,
Ҷаҳон зинда аз бахту ранҷи ман аст.

Кас ин ганҷ аз ман наёрад ситад,
Бад ояд ба мардум зи кирдори бад.

Чу хушнуд бошад ҷаҳондори пок,
Надорад дареғ аз ман ин тирахок.

Ҷаҳон сарбасар дар паноҳи ман аст,
Писандидани дод роҳи ман аст,

Набояд, ки аз кордорони ман,
Зи сарҳангу ҷангисаворони ман

Бихуспад[3] касе дил пур аз орзуй,
Гизоянда[4] бо мардуми некхӯй.

---

1. ИЛ – з-он
2. Л – тоҷу гоҳи
3. Л – Нахуспад
4. Л – Гироянда

Кушодаст бар ҳар кас ин боргоҳ
Зи бадхоҳу аз мардуми некхоҳ.

Ҳама анҷуман хонданд офарин,
Ки ободбодо ба додат замин.

Фиристод бар ҳар сӯе лашкаре,
Ки то ҳар кӣ[1] бошад зи душман саре,

Сари кинаваршон ба роҳ оваранд,[2]
Гар оини шамшеру гоҳ оваранд.[3]

САРГУЗАШТИ АРДАШЕР БО ДУХТАРИ АРДАВОН

Бад-он гаҳ, ки шоҳ Ардавонро бикушт,
Зи хуни вай овард гетӣ ба мушт.

Чу ӯ кушта шуд, духтарашро бихост,
Бад-он то бигӯяд, ки ганҷаш куҷост.

Ду фарзанди ӯ шуд ба Ҳиндустон,
Ба ҳар неку бад гашта ҳамдостон,

Ду дар банду зиндони шоҳ Ардашер,
Падар куштаву зинда хаста ба тир.

Ба Ҳиндустон буд меҳтар писар,
Ки Баҳман будӣ номи ӯ[4] пурҳунар.

Фиристодае ҷуст борою ҳуш,
Ҷавоне ки дорад ба гуфтор гӯш.

Чу аз подшоҳӣ надид эч баҳр,
Бад-ӯ дод бегоҳ як пора заҳр.

Бад-ӯ гуфт: «Рав пеши хоҳар, бигӯй,
Ки аз душман ин меҳрубонӣ маҷӯй.

1. Л – Ки ҳар кас, ки
2. Л – оваред,
3. Л – чоҳ оваред.
4. ИЛ – он

Туро ду бародар[1] ба Ҳиндустон,
Ба ранҷу бало гашта ҳамдостон.

Ду он ҷо ба зиндони шоҳ-андарун,
Ду дида пур аз обу дил пур зи хун,

Ту аз мо гусаста бад-ин гуна меҳр,[2]
Писандад чунин Кирдгори сипеҳр?[3]

Чу хоҳӣ, ки бонуи Эрон шавӣ,
Ба гетӣ писанди далерон шавӣ.

Ҳалоҳил чунин заҳри ҳиндӣ бигир,
Ба кор ор якбора бар Ардашер».

Фиристода омад ба ҳангоми шом,
Ба духти гиромӣ бидод ин[4] паём.

Варо ҷону дил бар бародар бисӯхт,
Ба кирдори оташ дилаш барфурӯхт.

Зи доранда бистад гаронмоя заҳр,
Бад-он буд, ки бардорад аз ком баҳр.[5]

Чунон буд, ки як рӯз шоҳ Ардашер
Ба нахчир букшод бар гӯр тир.

Чу бугзашт ниме зи рӯзи дароз,
Сипаҳбад зи нахчиргаҳ гашт боз.

Сӯи духтари Ардавон шуд зи[6] роҳ,
Давон моҳчеҳра бишуд назди шоҳ.

Биёвард ҷоме зи ёқути зард,
Пур аз шаккару пист бо оби сард.

Биёмехт бо шаккару пист заҳр,
Ки Баҳман магар ёбад аз ком баҳр.

1. Л – Бародар ду дорӣ
2. И – банд,
3. И – баланд?
4. Л – он
5. Л – б. 29, 30 нест.
6. И – ба

Чу бигрифт шоҳ Ардашер он ба даст,
Зи дасташ биафтоду[1] бишкаст паст.

Шуд он подшозода[2] ларзон зи бим,
Ҳам андар замон шуд дилаш бар ду ним.

Ҷаҳондор аз он ларза шуд бадгумон,
Пурандеша аз гардиши осмон.

Бифармуд, то хонагӣ мурғ чор
Парастанда орад бари шаҳрёр.

Чу он мурғ бар пист бугзоштанд,
Гумоне ҳаме хира пиндоштанд.

Ҳамон гоҳ мурғ он бихӯрду бимурд,
Гумон бурдан аз роҳи некӣ бибурд.

Бифармуд, то мӯбаду кадхудой
Биёмад бари хусрави некрой.

Зи дастури хеш он[3] бипурсид шоҳ,
Ки бадхоҳро гар нишонӣ ба гоҳ,

Шавад дар навозиш дар он гуна маст,
Ки беҳуда ёзад ба ҷони ту даст,

Чӣ бодафра аст ин баровардаро,
Чӣ созем дармони худкардаро?»

Чунин дод посух, ки «Меҳтарпараст,
Чу ёзад ба ҷони ҷаҳондор даст,

Сари пургуноҳаш бибояд бурид,
Касе панд гӯяд, набояд шунид!»

Бифармуд, к-аз духтари Ардавон
Тане кун, ки ҳаргиз набинад равон,

1. Л – дарафтоду
2. Л – подшоҳбача
3. Л – Эрон

Бишуд мӯбаду пеши ӯ духти шоҳ
Ҳаме рафт ларзону дил[1] пургуноҳ.

Ба мӯбад чунин гуфт, к-«Эй пурхирад,
Марову туро рӯз ҳам бугзарад.

Агар кушт хоҳӣ маро ногузир,
Яке кӯдаке дорам аз Ардашер,

Агар ман сазоям ба хун рехтан,
Зи[2] дори баланд андаровехтан,

Чу ин гардад аз покмодар ҷудо,
Бикун, ҳар чӣ фармон диҳад подшо».

Зи раҳ боз шуд мӯбади тезвир,
Бигуфт, он чи бишнид, бо Ардашер.

Бад-ӯ гуфт: «З-ӯ[3] низ машнав сухун,
Каманд ору бодафраи ӯ бикун».

ЗОДАНИ ШОПУРИ АРДАШЕР

Ба дил гуфт мӯбад, ки бад рӯзгор,
Ки фармон чунин омад аз шаҳрёр.

Ҳама маргроем, барнову пир,
Надорад писар шаҳрёр Ардашер.

Гар ӯ бешумар[4] солиён бишмарад,
Ба душман расад тахт, к-ӯ[5] бугзарад.

Ҳамон беҳ, к-аз ин кори носудманд,
Ба мардӣ яке рой[6] созам баланд,

Зи куштан раҳонам ман ин моҳро,
Магар з-ин пушаймон кунам шоҳро».

1. И – ларзондилу
2. Л – Ба
3. Л – рав
4. ИЛ – солиён
5. Л – чун; И – гар
6. Л – кор

Ҳар он гаҳ к-аз ӯ бачча ояд ҷудо,
Ба ҷой орам ин кинаи[1] подшо.

На корест, к-аз дил ҳаме бугзарад,
Хирадманд бошам беҳ[2] аз бехирад.

Биёрост ҷое ба айвони хеш,
Ки дорад варо чун тану ҷони хеш.

Ба дил гуфт, агар ҳеҷ боди ҳаво
Бубинад варо, ман надорам раво.

Пас андеша кард он, ки душман бас аст,
Гумони баду нек бо ҳар кас аст.

Яке чора созам, ки бадгӯи ман
Наронад ба бад об дар ҷӯи ман.

Ба ҷое шуду хоя бибрид паст,
Бар ӯ доғу дору ниҳоду бубаст.

Ба хоя намак барпароканд зуд,
Ба ҳуққа дарафканд[3] бар сони дуд.

Ҳам андар замон ҳуққаро мӯҳр кард,
Биёмад хурӯшону рухсора зард.[4]

Ниҳоданд бар пеши[5] тахти баланд,
Ҳамон ҳуққа дар даст[6] бо мӯҳру банд.

Чунин гуфт бо шоҳ, к-«ин зинҳор,
Супорад ба ганҷури худ шаҳрёр.

---

1. И – ҷо орам ин гуфтаи
2. Л – на
3. Л – дароганд
4. ТПЛМ – Ба фармонбарон гуфт: «Маҳд оваред,
Чу тира шавад, назди шоҳам бdevред,
Чунон ҳам варо зор бардоштанд,
Ба маҳд-андарун тез бугзоштанд
Ба мӯбад чунин гуфт шоҳ Ардашер,
Ки чеҳра чаро кардаӣ чун зарир?»
Чунин дод посух, к-«Аз он коркард,
Дилам гашт пурдарду рухсора зард».
5. Л – Чу омад ба наздики
6. Л – бинҳод

Набишта бад-он ҳуққа таърихи он,
Падидор карда паю бехи он».

ЗОДАНИ ШОПУР ПИСАРИ АРДАШЕР АЗ ДУХТАРИ АРДАВОН ВА ПАС АЗ ҲАФТ СОЛ ОГОҲӢ ЁФТАНИ АРДАШЕР АЗ ОН ВА ШИНОХТАН ӮРО

Чу ҳангомаи зодан омад фароз,
Аз он кор бар бод накшод роз.

Писар зод аз ин духтари Ардавон,
Яке хусравоини[1] равшанравон,

Аз айвони хеш анҷуман дур кард,
Варо ном дастур Шопур кард.

Ниҳонаш ҳаме дошт то ҳафт сол,
Яке шоҳфаш[2] гашт бо фарру ёл.

Чунон буд, ки рӯзе биёмад вазир,
Бидид об бар чеҳраи Ардашер.

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳо, анӯша бадӣ,[3]
Ниҳонро[4] ба андеша тӯша бадӣ![5]

Зи гетӣ ҳама коми дил ёфтӣ,
Сари душман аз тахт бартофтӣ.

Кунун гоҳи шодиву май х(в)ардан аст,
На ҳангоми андеша парвардан[6] аст.

Замин ҳафт кишвар ба шоҳӣ турост,
Сипоҳиву гоҳиву роҳӣ турост».

Чунин дод посух бад-ӯ шаҳрёр,
Ки «Эй покдил мӯбади роздор.[7]

1. И – хусравоину
2. Л – Шохрух
3. Л – бизӣ,
4. ИЛ – Равонро
5. Л – бизӣ.
6. ИЛ – овардан
7. И – ёдгор.

Замона ба шамшери мо гашт рост,[1]
Ғаму ранҷу нохубӣ аз мо бикост.[2]

Маро сол бар панҷаҳу як расид,
Зи кофур шуд мушку гул нопадид.

Писар боядӣ[3] пешам акнун ба пой,
Дилорову нерудеҳу[4] раҳнамой.

Падар бе писар чун[5] писар бе падар,
Ки бегона ӯро нагирад ба бар.

Пас аз ман ба душман расад тоҷу ганҷ,
Маро хок суд ояд аз дарду ранҷ».

Ба дил гуфт бедормарди куҳан,
Ки омад кунун рӯзгори сухан.

Бад-ӯ гуфт, к:-«Эй шоҳи кеҳтарнавоз,
Ҷавонмарду равшандилу сарфароз,

Гар эдун, ки ёбам ба ҷон зинҳор,
Ман ин ранҷ бардорам аз шаҳрёр».

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй хирадманд мард,
Чаро боядам ҷони ту ранҷа кард?

Бигӯ он чи дониву бифзой низ,
Зи гуфти хирадманд бартар чӣ чиз?»

Чунин дод посух бад-ӯ кадхудой,
Ки: «Эй шоҳи равшандилу[6] покрой,

Яке ҳуққа буд назди ганҷури шоҳ,
Сазад, гар ки хоҳад[7] кунун пешгоҳ».

Ба ганҷур гуфт: «Он, ки ӯ зинҳор
Туро дод, омад кунун хостор.

1. Л – рост гашт.
2. Л – ранҷ бо хӯрдан андаргузашт.
3. И – то будӣ
4. И – Ки дилҷӯи ман будиву
5. И – шуд; И – Чунин рӯзгораш биёмад ба сар.
6. Л – равшандили
7. ИЛ – бихоҳад

Бад-ӯ[1] боз деҳ, то бубинам, ки чист
Магармон набояд ба андеша зист»[2],

Биёвард пас ҳуққа ганҷури ӯй,
Супурд, он ки бистад зи дастури ӯй.

Бад-ӯ гуфт, к-«Он[3] хуни гарми ман аст,
Бурида зи бун боз[4] шарми ман аст.

Супурдӣ ба ман[5] духтари Ардавон,
Ки то боз хоҳӣ танаш[6] беравон.

Накуштам, ки фарзанд буд дар ниҳон,
Битарсидам аз Кирдгори ҷаҳон.

Наҷустам ба фармон-т озарми хеш,
Буридам ҳам андар замон шарми хеш,

Бад-он, то касе бад нагӯяд маро,
Ба дарёи тӯҳмат нашӯяд маро,

Кунун ҳафтсола-ст Шопури ту,
Ки зебад бад-он[7] сол дастури ту.

Чун ӯ нест фарзанд як шоҳро,
Намонад магар бар фалак моҳро.

Варо ном Шопур кардам ба меҳр,
Ки аз бахти ӯ шод бодо сипеҳр.

Ҳамон модараш низ[8] бо ӯ ба ҷой,
Ҷаҳонҷӯй фарзандро раҳнамой.

Бад-ӯ монд шоҳи ҷаҳон дар шигифт,[9]
В-аз он кӯдак андешаҳо баргирифт.

1. И – Бирав
2. И – Ниҳода бар ин ҳуққа-бар мӯҳри кист?;
   Л – Ниҳода бар ин банд-бар мӯҳри кист?
3. Л – Ин.
4. Л – бори
5. Л – маро
6. Л – тани
7. Л – шояд бад-ин
8. Л – низ модар-ш
9. И – Чу ӯ номи додори довар гирифт.

В-аз он пас чунин гуфт бо кадхудой,
Ки:-«Эй марди равшандили покрой,

Басе ранҷ бардоштӣ з-ин сухан,
Намонам, ки ранҷи ту гардад куҳан.

Кунун сад писар гир ҳамсоли ӯ,
Ба болову чеҳру бару ёли ӯ,

Ҳамон[1] ҷома пӯшида бо ӯ ба ҳам,
Набояд, ки чизе бувад бешу кам.

Ҳама кӯдаконро ба чавгон фирист
Биёрой гӯю ба майдон фирист.

Чу як[2] дашт кӯдак бувад хубчеҳр,
Бупечад зи фарзанд ҷонам ба меҳр.

Бар он ростӣ дил гувоӣ диҳад,
Маро бо писар ошноӣ диҳад.

ГӮЙ ЗАДАНИ ШОПУР ВА ШИНОХТАНИ ӮРО ПАДАР

Биёмад ба шабгир дастури шоҳ,
Бибурд он ҳама кӯдаконро ба гоҳ.[3]*[4]

Ба як ҷомаву чеҳру боло яке,
Ки пайдо набуд ин аз он андаке.

Ба майдон ту гуфтӣ яке сур буд,
Миён-андарун шоҳ Шопур буд.

Чу кӯдак ба захм андаровард рӯй,
Фузунӣ ҳаме ҷуст ҳар як ба гӯй.[5]

Биёмад ба майдони хеш Ардашер,
Тане чанд аз он вижагон[6] ногузир.

1. И – Ҳама
2. Л – бар
3. Л – Ҳаме бурд кӯдак ба майдонсипоҳ
4. М – Ҳаме бурд кӯдак ба майдонгох
5. Л – бад-ӯй
6. И – зиракон

Нигаҳ карду[1] чун кӯдаконро[2] бидид,
Яке боди сард аз ҷигар баркашид.

Ба ангушт бинмуд бо кадхудой,
Ки инак магар[3] Ардашере ба ҷой?

Бад-ӯ роҳбар гуфт, к-«Эй[4] подшо,
Дилат шуд ба фарзандии ӯ гуво.

Яке бандаро гуфт шоҳ Ардашер,
Ки: «Эй марди бинодилу ёдгир![5]

Ҳаме бош бо кӯдакон тозарӯй,
Ба чавгон ба[6] пеши ман андоз[7] гӯй.

Аз он кӯдакон он[8] кӣ ояд далер,
Миёни саворон ба кирдори шер.

Зи дидори ман гӯй берун барад,
Аз он анҷуман кас ба кас нашмарад

Бувад бегумон покфарзанди ман,
Зи тухму бару ёлу[9] пайванди ман.

Ба фармон бишуд[10] бандаи шаҳрёр,
Бизад гӯю афканд пеши савор.

Давон кӯдакон аз паси ӯ чу тир,
Чу гаштанд наздик бо Ардашер,

Бимонданд ноком бар ҷойи хеш,
Биёмад ҳамон гоҳ Шопур пеш,

Зи пеши падар гӯй бирбуду бурд,
Чу шуд дуртар, кӯдаконро супурд.

1. Л – кард,
2. И – кард чун кӯдак андар
3. ИЛ – яке
4. Л – гуфт мӯбад, ки
5. ИЛ – Раву гӯи эшон ба чавгон бигир.
6. И – чавгон-т
7. Л – сӯи ман биандоз
8. ИЛ – то
9. И – тухми ману пок
10. И – фармон шуда

Зи шодӣ чунон шуд дили Ардашер,
Ки гардад ҷавон мардуми гашта пир.

Саворонаш аз хок[1] бардоштанд,
Ҳаме даст бар даст бугзоштанд.

Шаҳаншоҳ аз он пас гирифташ ба бар,
Ҳаме офарин хонд бар додгар.

Сару чашму рӯяш бибӯсиду гуфт,
Ки чун ин[2] шигифтӣ нашояд нуҳуфт.

Ба дил ҳаргиз ин ёд нагзоштам,
Ки инро ҳама[3] кушта пиндоштам.

Чу Яздон ҳаме шаҳрёрӣ фузуд,
Зи ман дар ҷаҳон ёдгорӣ намуд.

Зи[4] фармони ӯ барнаёбӣ гузар,
В-агар бартар орӣ зи хуршед сар».

Гуҳар хост аз ганҷу динор хост,
Гаронмоя ёқути бисёр хост.

Бар ӯ зарру гавҳар ҳамерехтанд,
Зи бар мушку анбар ҳамебехтанд.

Зи динор шуд торакаш нопадид,
Зи гавҳар касе чеҳраи ӯ надид.

Ба дастур-бар низ гавҳар фишонд,
Ба курсии зарпайкараш барнишонд.

Бубахшид чандон варо хоста,
Ки шуд коху айвонаш ороста.[5]

Бифармуд, то духтари Ардавон
Ба айвон шавад шоду равшанравон.

1. И – Саворонаш он ҷой
2. ИЛ – чунин
3. ИЛ – ҳаме
4. Л – Ба
5. И – б. 144 нест.

Бубахшид карда гуноҳи варо,
Зи зангор биздуд моҳи варо.

Биёвард фарҳангиёнро зи шаҳр,
Касе, к-аш зи фарзонагӣ буд баҳр,

Набиштан[1] биёмӯхташ паҳлавӣ,
Нишасти сарафрозиву хусравӣ.[2]

Ҳамон чангро гирд кардан[3] инон,
Зи боло ба душман намудан[4] синон.

Зи[5] май хӯрдану бахшишу кори базм,
Сипаҳ бастану кӯшишу кори разм.

В-аз он пас дигар кард мехи[6] дирам,
Ҳамон мехи[7] динору ҳам[8] бешу кам,

Ба як рӯй-бар номи шоҳ Ардашер,
Ба рӯйи дигар номи фаррухвазир.

Гаронмоя буд номи дастури шоҳ,
Ҷаҳондида марди намояндароҳ.

Набиштанд бар номаҳо ҳамчунин,
Бад-ӯ дод фармони мӯҳру нигин.

Бубахшид ганҷе ба дарвешмард,
Ки хӯрдаш набудӣ ба ҷуз коркард,

Нигаҳ кард ҷое, ки буд хорсон,
Аз ӯ кард хуррам яке шорсон,

Куҷо Ҷанди Шопур хонӣ ҳаме,
Ҷуз ин низ номе надонӣ ҳаме.

1. Л – Набишта
2. И – б. 147, 148 нест.
3. Л – карда
4. Л – намуда
5. Л – Ба
6. Л – мӯҳри
7. Л – мӯҳри
8. Л – ҳар

ФОЛ ПУРСИДАНИ АРДАШЕР АЗ КАЙДИ ҲИНДӢ

Чу Шопур шуд ҳамчу сарви баланд,
Зи чашми бадаш буд[1] бими газанд.

Набудӣ ҷудо як замон з-Ардашер,
Мар ӯро чу[2] дастур гашту вазир.

Напардохтӣ шоҳ рӯзе зи ҷанг,
Ба[3] шодӣ набудиш ҷойи диранг.

Чу ҷое зи душман бупардохтӣ,
Дигар бадкуниш сар барафрохтӣ.

Ҳаме гуфт, к-аз Кирдгори ҷаҳон
Бихоҳам ҳаме ошкору ниҳон,

Ки бе душман орам ҷаҳонро ба даст,
Набошам магар пок яздонпараст.

Бад-ӯ гуфт фархунда дастури ӯй,[4]
Ки «Эй шоҳи равшандилу роҳҷӯй![5]

Сӯи Кайди ҳиндӣ фиристем кас,
Ки донишпажӯҳ асту фарёдрас.

Бидонад шумори сипеҳри баланд,
Дари шодмониву[6] роҳи газанд.

Агар ҳафт кишвар туро беҳамол
Ҳаме буд, хоҳад бидонад ба фол.[7]

Чу бишнид, бугзид шоҳ Ардашер
Ҷавоне гаронмояи тезвир.

---

1. Л – Рухаш зард буда зи
2. Л – Варо ҳамчу
3. Л – Зи
4. Л – ӯ,
5. Л – равшандили ростгӯй!
6. ИЛ – подшоҳиву
7. ТПЗЛ – Якояк бигӯяд, надорад ба ранҷ,
   Нахоҳад бар ин посух аз шоҳ ганҷ.

Фиристод наздики донои Ҳинд
Басе аспу динору чинипаринд.

Бад-ӯ гуфт: «Рав пеши доно, бигӯй»,
Ки эй марди некахтари роҳҷӯй,

Ба ахтар нигаҳ кун, ки то ман зи ҷанг
Кай осояму кишвар орам ба чанг?

В-агар мисли ин то набошам ба ранҷ,
Бар ин гуна напроканам низ ганҷ.

Биёмад фиристодаи шаҳрёр
Бари Кайд бо ҳадяву бо нисор.

Бигуфт он чи бо вай шаҳаншоҳ гуфт,
Ҳама розҳо баркушод аз нуҳуфт,

Бипурсид аз ӯ Кайду ғамхора гашт,[1]
Зи пурсиш сӯи донишу чора гашт.[2]

Биёвард суллобу[3] ахтар гирифт,
Яке зиҷи ҳиндӣ ба бар даргирифт,

Нигаҳ кард кирдори чархи баланд
Аз осониву суду дарду газанд.

Фиристодаро гуфт: «Кардам шумор
Аз Эрону аз ахтари шаҳрёр,

Гар аз гавҳари Меҳраки Нӯшзод
Баромезад ин тухма бо он нажод,[4]

Нишинад ба ором бар тахти ноз[5],
Набояд шуд ӯро сӯи ҷанг боз.[6]

Бияфзоядаш ганҷу коҳад-ш ранҷ,
Ту шав, кина бо ин ду гавҳар масанҷ,

1. Л – Кайд ғамхора шуд,
2. – шуд.
3. И – Сутурлоб оварду
4. ИЛ – румӣ
5. ИЛ – шоҳ,
6. Л – Набояд фиристод ҳар сӯ сипоҳ.

Чу ин кард, Эрон варо гашт рост,
Биёбад ҳама коми дил, ҳар чӣ хост».

Фиристодаро чиз бахшиду гуфт,
К-аз ин ҳарф гуфтан набояд нуҳуфт,

К-аз ӯ з-ин напечад сипеҳри баланд,
Кунад ин, ки гуфтам бар ӯ арҷманд.

Фиристода омад бари шаҳрёр,
Бигуфт он чи бишнид аз омӯзгор.

Чу бишнид гуфтори ӯ Ардашер,
Дилаш гашт пурдарду рух пурзарир.[1]

Фиристодаро гуфт: «Ҳаргиз мабод,
Ки ман бинам[2] аз тухми Меҳрак нажод!

Ба хона-дарун душман орам зи кӯй,
Шавад бо бару буми ман кинаҷӯй.

Дареғ, он парокандани ганҷи ман,
Фиристодани мардуму ранҷи ман,

Зи Меҳрак яке духтаре монду бас,
Ки ӯро ба чеҳра надидаст кас.

Бифармоям акнун, ки ҷӯянд боз,
Зи Руму зи Чину зи Ҳинду Тароз,

Бар оташ чу ёбам-ш, бирён кунам,
Бар ӯ хокро зору гирён кунам.

Ба Ҷаҳрам фиристод чанде савор,
Яке марди ҷӯяндаву кинадор.

Чу огоҳ шуд духти Меҳрак, биҷаст,
Шуд аз хони Меҳрак,[3] ба кунҷе нишаст.

1. Л – Чун; И – б. 183- 186 нест.
2. И – Кӣ бинем
3. Л – Сӯи хони меҳтар

Чу биншаст дар хони меҳтар[1] ба деҳ,
Мар ӯро гиромӣ ҳаме дошт меҳ.

Биболид бар сони сарви саҳӣ,
Хирадманду бозебу бофарраҳӣ.[2]

Мар ӯро бад-он бум ҳамто набуд,
Ба кишвар чун ӯ[3] сарвболо набуд.

БА ЗАНӢ ГИРИФТАНИ ШОПУР ДУХТАРИ МЕҲРАКРО

Чу лахте баромад бар ин рӯзгор,
Фурӯзанда шуд ахтари[4] шаҳрёр.[5]

Ба нахчир шуд шоҳ рӯзе пагоҳ,
Хирадманд Шопур бо ӯ ба роҳ.

Ба ҳар сӯ саворон ҳаметохтанд,
Зи нахчир даште бипардохтанд.

Падид омад аз дур ҷое фарох,
Пур аз боғу майдону айвону кох.

Ҳаметофт Шопур то пеши деҳ,
Фуруд омад аз роҳ бар хони меҳ,

Яке боғ буд гашн андар сарой,
Ҷавон андаромад бад-он сабзҷой.

Яке духтаре дид бар сони моҳ,
Фурӯ ҳишта аз чарх далве ба чоҳ.

Чу он моҳрух рӯи Шопур дид,
Биёмад, бар ӯ офарин густарид,

1. Л – овози Меҳрак
2. ИЛ – Хирадманди
3. И – чунон
4. Л – давлати
5. ТПИМ – Кунун бишнав аз духти Меҳрак сухан
Або гурд Шопури шамшерзан.

Ки шодон бадӣ,[1] шоду[2] хандон бадӣ,[3]
Ҳамасола[4] аз бегазандон бадӣ.[5]

Кунун бегумон ташна бошад сутур,
Бад-ин деҳ бувад об якрӯя шӯр.

Ба чоҳ-андарун оби сард аст х(в)аш,
Бифармой, то ман бувам обкаш.

Бад-ӯ гуфт Шопур, к-«Эй моҳрӯй!
Чаро ранҷа гаштӣ бад-ин гуфтугӯй,

Ки ҳастанд[6] бо ман парастандамард,
К-аз ин чоҳи бебун кашанд оби сард.

Канизак зи барно бипӯшид рӯй,
Бишуд дуру бdruinшаст дар пеши ҷӯй.

Парастандаеро бифармуд шоҳ,
Ки «Ташт овару об баркаш зи чоҳ».

Парастанда бишниду омад давон,[7]
Расан буд бо далву чархи[8] равон,

Чу он далв дар чоҳ пуроб гашт,
Парастандаро рӯй пуртоб гашт.

Чу далви гарон барнаёмад зи чоҳ,
Биёмад давон тез[9] Шопуршоҳ.[10]

Парастандаро гуфт, к «Эй нимзан!
На зан дошт ин далву чарху расан?

Ҳаме баркашид об чандон[11] зи чоҳ,
Ту гаштӣ пур аз ранҷу фарёдхоҳ.

1. Л – бизӣ,
2. И – шоҳу
3. Л – бизӣ,
4. И – Ҳама сол
5. Л – бизӣ.
6. Л – бошанд
7. ИЛ – дамон,
8. Л – бар чарху далве
9. Л – жакон- рӯй
10. И – б. 215 нест.
11. Л – чандин

Биёмад, расан бистад аз пешкор,
Шуд он кор душхор бар шаҳрёр.

Зи далви гарон чун чунон ранҷ дид,
Бар он хубрух офарин густарид,

Ки бартофт далве бар он сон гарон,
Ҳамоно, ки ҳаст аз нажоди каён.

Канизак, чу шаҳ далвро баркашид,
Биёмад, ба меҳр офарин густарид,

Ки нӯша бизӣ, то бувад рӯзгор,
Ҳамеша хирад бодат омӯзгор.

Ба нерӯи Шопури шоҳ Ардашер,
Шавад бегумон об дар чоҳ шир.

Ҷавон гуфт бо духтари хубрӯй:
«Чӣ донӣ, ки Шопурам, эй хубгӯй?»[1]

Чунин дод посух, ки «Ин достон
Шунидам басе аз лаби ростон,

Ки Шопури гурд аст бо зӯри пил,
Ба бахшандагӣ ҳамчу дарёи Нил.

Ба болой сарв асту рӯинтан аст,
Ба ҳар чиз монандаи Баҳман аст».

Бад-ӯ гуфт Шопур, к-«Эй моҳрӯй,
Сухан ҳар чи пурсам туро, рост гӯй.

Падидор кун, то нажоди ту чист,
Ки бар чеҳраи ту нишони каист.

Бад-ӯ гуфт: «Ман духти деҳмеҳтарам[2],
Азеро чунин хубу кундоварам».

Бад-ӯ гуфт Шопур: «Ҳаргиз дурӯғ
Нагирад бари шаҳрёрон фурӯғ.

1. ИЛ – моҳрӯй?
2. ИЛ – духтари меҳтарам,

Кашоварзро духтари моҳрӯй
Набошад бад-ин зӯру[1] ин рангу бӯй?»

Канизак бад-ӯ гуфт, к:-«Эй шаҳрёр!
Ҳар он гаҳ, ки ёбам ба ҷон зинҳор,

Бигӯям ҳама пеши ту ман[2] нажод,
Чу ёбам зи хашми шаҳаншоҳ дод».

Бад-ӯ гуфт Шопур, к:-«Аз бӯстон
Нарӯяд ҳаме кинаи дӯстон.

Бигӯю зи ман бим дар дил мадор,
На аз номвар, додгар шаҳрёр».[3]

Канизак бад-ӯ гуфт, к-Аз роҳи дод,
Манам духтари Меҳраки Нӯшзод[4]

Маро порсое биёвард хурд,
Бад-ин номвар меҳтари деҳ супурд.

Ман аз бими он номвар шаҳрёр
Чунин обкаш гаштаму пешкор».

Биёмад, бипардохт Шопур ҷой,
Ҳаме буд меҳтар ба пешаш ба пой.

Бад-ӯ гуфт, к-Ин духтари хубчеҳр
Ба ман деҳ, ба ман-бар[5] гуво кун сипеҳр.

Бад-ӯ дод меҳтар ба фармони ӯй
Бар оини оташпарастони ӯй.

ЗОДАНИ УРМУЗДИ ШОПУР АЗ ДУХТАРИ МЕҲРАК

Басе барнаёмад бад-ин рӯзгор,
Ки сарви саҳӣ чун гул омад ба бор.[6]

1. рӯю.
2. Л – аз
3. И – б. 233 – 236 нест.
4. И – мири деҳро нажод.
5. Л – бахшу бар ман
6. ТП – Ба айвони худ бурдаш аз хона меҳ,
Ҳаме дошташ чун яке тоза беҳ.

Чу нӯҳ моҳ бугзашт бар[1] моҳрӯй,
Яке кӯдак овард ҳамтои[2] ӯй.

Ту гуфтӣ, ки боз омад Исфандёр,
В-агар[3] номдор Ардашери савор.

Варо подшо ном кард Урмузд,
Чу сарве буд[4] андар миёни фурузд.

Чунин то баромад бар ин ҳафт сол,
Бибуд Урмузд аз ҷаҳон беҳамол.

Зи ҳар кас ниҳонаш ҳамедоштанд,
Ба ҷое ба бозиш[5] нагзоштанд.

Ба нахчир шуд ҳафт рӯз Ардашер,
Бишуд низ Шопури нахчиргир.

Ниҳон Урмузд аз миёни гурӯҳ,
Биёмад, к-аз омӯхтан шуд сутӯҳ.

Даромад[6] ба майдони шоҳ Ардашер,
Камон дошт бар дасту ду чӯба[7] тир.

Або кӯдаке чанд чавгону гӯй,
Ба майдони шоҳ омад он номҷӯй.[8]

Ҷаҳондор ҳам дарзамон бо сипоҳ
Даромад ба майдон зи нахчиргоҳ.

Або мӯбадон мӯбади тезвир
Чу надики майдон расид Ардашер,

Бизад кӯдаке тез чавгон зи роҳ,
Бишуд гӯй гардон[9] ба наздики шоҳ.[10]

1. Л – з-ин; И – з-он
2. ИЛ – омад ба болои
3. Л – Сари; И – Дигар
4. ИЛ – Ки сарве буд ӯ
5. Л – ниёзеш
6. Л – Давон шуд
7. Л – Камоне ба як дасту дигар ду
8. ИЛ – андар омад зи кӯй.
9. Л – гурдон
10. И – б. 254, 255 нест.

Нарафтанд аз эшон паси гӯй кас
Бимонданд ноком бар ҷой бас.

Давон Урмузд аз миёна бирафт
Ба пеши ҷаҳондор чун бод тафт.

Зи пеши ниё тез бардошт гӯй,
В-аз ӯ гашт лашкар пур аз гуфтугӯй.

В-аз он пас хурӯше баровард сахт,
К-аз ӯ хира шуд шоҳи бедорбахт.[1]

Ба мӯбад чунин гуфт, к-«Эй покзод!
Нигаҳ кун, ки то аз кӣ дорад нажод?»

Бипурсид мӯбад, надонист кас,
Ҳама хомӯшӣ баргузиданду бас.[2]

Ба мӯбад бифармуд[3] пас шаҳрёр,
Ки бардораш аз хоку назди ман ор.

Бишуд мӯбаду баргирифташ зи гард,
Бибурдаш бари шоҳи озодмард.

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй гаронмоя хурд,
Туро аз нажоди кӣ бояд шумурд?»

Ҳамон гоҳ кӯдак ба овоз гуфт,
Ки ному нажодам набояд нуҳуфт.

Манам пури Шопур, к-ӯ пури туст,
Зи фарзанди Меҳрак бизодам[4] дуруст.

Фурӯ монд аз ӯ шоҳи гетӣ[5] шигифт,
Бихандиду андеша андаргирифт.[6]

Бифармуд, то рафт Шопур пеш,
Ба пурсиш гирифташ аз андоза беш.

1. И – хуршед-тахт
2. И –б. 261 нест.
3. Л – чунин гуфт
4. Л – нажоди
5. Л – шоҳ гуфтӣ; И – Аз ӯ монд в-аз кори гетӣ
6. ТПМ – Ба дил гуфт, к-ин буданӣ кор буд,
Маро дар дил андӯҳ набояд фузуд.

Битарсид Шопур аз он коркард,[1]
Дилаш гашт пурдарду рухсора зард.

Бихандид аз ӯ номвар шаҳрёр,
Бад-ӯ гуфт, к-ин роз[2] пинҳон мадор!

Писар бояд аз ҳар кӣ бошад, равост,
Ки гӯянд,[3] к-ин баччаи подшост».

Бад-ӯ гуфт Шопур: «Нӯша[4] бадӣ,
Ҷаҳонро ба дидор тӯша бадӣ.

Зи пушти ману номи ӯ[5] Урмузд,
Дурахшанда чун лола андар фурузд.

Ниҳон доштам чанд[6] аз шаҳрёр,
Бад-он то сар ояд бари[7] мевадор.

Гаронмоя аз духтари Меҳрак аст,
Зи пушти ман асту[8] маро бешак аст.

Аз обу зи ҷоҳ он куҷо рафта буд,
Писар гуфт чанде, падар баршунуд.

Зи гуфтори ӯ шод гашт Ардашер,
Ба айвон хиромид худ бо вазир.

Гирифта дилафрӯзро бар канор,
Зи майдон сӯи тахт шуд шаҳрёр.

Биёрост заррин яке тахт шоҳ[9]
Яке тавқ фармуду[10] заррин кулоҳ.

1. Л – аз озодмард,
2. ИЛ – фарзанд
3. Л – Бигӯянд,
4. Л – Анӯша
5. Л – ман аст ину ном
6. Л – доштам чандаш
7. Л – Бар он то баромад бар аз
8. Л – аст ин,
9. Л – зергоҳ,
10. Л – фармуд,

Сари хурдкӯдак биёростанд,
Бас аз ганҷ зарру[1] гуҳар хостанд.

Ҳамерехт, то шуд сараш нопадид,
Пас он гаҳ танаш з-он миён баркашид.

Ҳама зарру гавҳар ба дарвеш дод,
Хирадмандро хоста беш дод.

Ба дебо биёрост оташкада,
Ҳам айвони Наврӯзу кохи Сада.

Яке базмгаҳ сохт бо меҳтарон,
Нишастанд бар базм ромишгарон.

Чунин гуфт бо номдорони шаҳр,
Ҳар он кас, ки ӯ аз хирад дошт баҳр,

Ки аз гуфти доно ситорашумар,
Мабодо,[2] ки ҳаргиз кунад кас гузар.

Чунин гуфта буд Кайди ҳиндӣ, ки «Бахт
Нагардад туро шоду хуррам, на тахт,

На кишвар, на афсар, на ганҷу сипоҳ,
На дайҳими шоҳӣ, на фарру[3] на ҷоҳ.

Магар тухмаи Меҳраки Нӯшзод
Биёмезад ин дуда бо он[4] нажод.

Кунун солиён андаромад ба ҳашт,
Ки ҷуз б-орзу чарх бар мо нагашт.

Чу рафт Урмузд андар ороми хеш,
Зи гетӣ надидам ҷуз аз[5] коми хеш.

Замин ҳафт кишвар маро гашт рост,
Дилам ёфт аз бахт,[6] чизе ки хост».

---

1. Л – Пас аз ганҷ дурру
2. ИЛ – Набояд
3. Л – фарзанду
4. Л – Баромезад он дуда бо ин
5. И – надидем ҷуз
6. И – тахт

В-аз он пас ҳама кордорони ӯй,
Шаҳаншоҳ карданд унвони ӯй.[1]

ТАДБИР СОХТАНИ АРДАШЕР ДАР КОРИ ПОДШОҲӢ

Зи фарру хунармандии[2] Ардашер
Сухан бишнаву як ба як ёд гир.

Бикӯшиду оини некӯ ниҳод,
Бигустурд бар ҳар касе[3] меҳру дод.

Ба даргоҳ чун хост лашкар фузун,
Фиристод бар ҳар сӯе раҳнамун,

Ки то ҳар касеро, ки дорад писар,
Намонад, ки боло кунад беҳунар.

Саворӣ биёмӯзаду расми ҷанг,
Ба гурзу камону ба тири хаданг,

Чу кӯдак зи кӯшиш банерӯ шудӣ,
Ба ҳар бахш-андар беоҳу шудӣ,

Зи кишвар ба даргоҳи шоҳ омадӣ,
Бад-он номвар боргоҳ омадӣ.

Навиштӣ араз ному[4] девони ӯй,
Биёростӣ коху майдони[5] ӯй.

Чу ҷанг омадӣ наврасида ҷавон,
Бирафтӣ зи даргоҳ бо паҳлавон.

Яке мӯбадеро зи корогаҳон[6],
Ки будӣ харидори кори ҷаҳон,

1. ТПМ – Кунун бишнав аз доду фарҳанги ӯй,
Зи некӣ ба ҳар ҷой оҳанги ӯй.
2. И – Кунун аз хирадмандии
3. Л – сӯе
4. ИЛ – ном
5. Л – айвони
6. Л – Бубастӣ

Або ҳар ҳазоре яке корҷӯй
Бирафтӣ, нигаҳ доштӣ кори ӯй.

Ҳар он кас, ки дар ҷанг суст омадӣ,
Ба овард нотандуруст омадӣ,

Шаҳаншоҳро нома кардӣ бад-он,
Ҳам аз беҳунар, ҳам зи ҷанговарон.

Ҷаҳондор чун нома бархондӣ,
Фиристодаро пеш биншондӣ.

Ҳунармандро хилъат оростӣ,
Зин ганҷ, он чи пурмоятар, хостӣ.

Чу кардӣ нигоҳ андар он бадҳунар,
Набастӣ миён ҷангро бештар.

Чунин то сипоҳаш ба ҷое[1] расид,
Ки паҳнои эшон ситора надид.

Аз эшон касе, ки будӣ ройзан,
Сарашро барафрохтӣ з-анҷуман.

Бигаштӣ мунодигаре дар сипоҳ,
Ки «Эй номдорону гурдони шоҳ![2]

Ҳар он[3] кас, ки хушнудии шоҳ ҷуст,
Заминро ба хуни далерон бишуст,

Биёбад зи ман хилъати шаҳрёр,
Бувад дар ҷаҳон номи ӯ ёдгор.

Ба лашкар биёрост гетӣ ҳама,
Шубон гашту пархошҷӯён рама![4]

---

1. Л – то сипоҳӣ бад-он ҷо
2. И –б. 312 нест;
 Л – Мунодигарерo бифармуд шоҳ,
 Ки то барзанад бонг дар боргоҳ.
3. ИЛ – Ки ҳар
4. ТПИ – Нигаҳ кун ба тадбири шоҳ Ардашер,
 Ба девон чу бархост* кори дабир.
 * И – Ки чун кард тадбири.

Ба девон-ш корогаҳон доштӣ,
Ба бедонишон кор нагзоштӣ.

Балоғат нигаҳ доштандиву хат,
Касе з-ӯ будӣ чира бар як нуқат.

Чу бардоштӣ он сухан раҳнамун,
Шаҳаншоҳ кардиш рӯзӣ фузун.

Касеро, ки камтар будӣ хатту вир,
Нарафтӣ ба девони шоҳ Ардашер.

Сӯи кордорон шудандӣ ба кор,
Қаламзан бимондӣ бари шаҳрёр.

Ситоянда буд шаҳрёр Ардашер,
Чу дидӣ ба даргоҳ марди дабир.

Нависанда гуфтӣ, ки ганҷ оганад,
Ҳам аз рою аз[1] ранҷ бипроганад.

Бад-ӯ бошад obод шаҳру сипоҳ,
Ҳамон зердастони фарёдхоҳ.

Дабирон чу пайванди ҷони мананд,
Ҳама[2] подшо бар ниҳони мананд.

Чу рафтӣ сӯи кишваре кордор,
Бад-ӯ шоҳ гуфтӣ, дирам хор дор.

Набояд, ки мардум фурӯшӣ ба ганҷ,
Ки бар кас намонад сарои сипанҷ.

Ҳама ростӣ ҷӯву фарзонагӣ,
Зи ту дур бод озу девонагӣ.

Зи пайванду хешон мабар ҳеҷ кас,
Сипоҳ он ки ман додамат, ёр бас.

Дирам бахш ҳар моҳ дарвешро,
Мадеҳ чиз марди бадандешро.

1. Л – ройи ӯ.
2. Л – Ҳамон

Агар кишвар обод дорӣ ба дод,
Бимонӣ ту ободу аз дод шод.

В-агар ҳеҷ дарвеш хуспад ба бим,
Ҳаме ҷон фурӯшӣ ба зарру ба сим.

Ҳар он кас, ки рафтӣ ба даргоҳи шоҳ
Ба шоиста кореву гар додгоҳ,

Шудандӣ бараш устуворони ӯй,
Ба пурсидан аз кордорони ӯй.

Кӣ додаст аз эшону гар оз чиз,
В-аз эшон кӣ хуспад ба тимор низ.

Дигар он ки дар шаҳр доно кианд,
Гар аз нестӣ нотавоно кианд?

Дигар кист, к-ӯ[1] аз дари подшост,
Ҷаҳондида пир аст, агар[2] порсост.

Шаҳаншоҳ гӯяд, ки аз ранҷи ман
Мабодо касе шоду аз[3] ганҷи ман

Магар марди бодонишу ёдгир,
Чӣ некӯтар аз марди донову пир?!

Ҷаҳонидидагонро манам[4] хостор,
Ҷавони писандидаву бурдбор.

Ҷавонони донои донишпазир,
Сазад, гар нишинанд бар ҷойи пир.

Чу лашкар-ш рафтӣ ба ҷое ба ҷанг,
Хирад ёр кардиву ройи[5] диранг.

Фиристодае[6] баргузидӣ дабир,
Хирадманду бодонишу ёдгир.

1. И – к-он
2. ИМ – Гаронмоя пир аст гар; Л – асту ҳам
3. ИЛ – шод бе
4. Л – Ҳаме
5. Л – рою
6. Л – Фиристодаро

Паёме бидодӣ ба оину чарб,
Бад-он, ки набошад ба бедод ҳарб.[1]

Фиристода рафтӣ бари душманаш,
Ки бишнохтӣ рози[2] пироҳанаш.

Шунидӣ сухан, гар хирад доштӣ,
Ғаму ранҷу[3] бадро ба бад доштӣ.

Бад-он ёфтӣ хилъати шаҳрёр,
Ҳамон аҳду маншуру ҳам ёдгор.

Агар тоб будӣ ба сар-ш-андарун,
Ба дил кину андар ҷигар ҷӯши хун,

Сипаҳро бидодӣ саросар дирам,
Бад-он то набошад яке тан дижам.

Яке паҳлавон хостӣ[4] номҷӯй,
Хирадманду бедору оромҷӯй.

Дабире баоину бодастгоҳ,
Ки дорад зи бедод лашкар нигоҳ.

В-аз он пас яке мард бар пушти пил,
Нишастӣ, ки рафтӣ хурӯшаш ду мил,

Задӣ бонг, к-«Эй номдорони ҷанг!
Ҳар он кас, ки дорад дилу ному нанг,

Набояд, ки бар ҳеҷ дарвеш ранҷ
Расад, гар бар он кас бувад ному ганҷ.

Ба ҳар манзиле-дар хӯреду диҳед,
Бад-он зердастон сипосе ниҳед.

Ба чизи касон кас маёзед[5] даст,
Ҳар он кас, ки ӯ ҳаст яздонпараст.

1. И – б. 343 нест.
2. ИЛ – нашнохтӣ роз
3. ИЛ – ранҷи
4. Л – доштӣ
5. Л – дармаёзед

Ба душман ҳар он кас, ки бинмуд пушт,
Шавад з-он сипас рӯзгораш дурушт.

Агар дахма бошад ба ҷанголи ӯй,
В-агар банд сояд бару ёли ӯй.

Зи девон агар номи ӯ карда пок,
Хӯриш, хоку хуфташ бари тирахок.

Ба солор гуфтӣ, ки сустӣ макун,
Ҳамон тезиву пешдастӣ макун.

Ҳамеша ба пеши сипаҳ дор пил,
Талоя пароканда бар чор мил.

Нахустин яке гирди лашкар бигард,
Чу пеш оядат рӯзи нангу набард.

Ба лашкар чунин гӯй, к-ин худ киянд,
Бад-ин размгоҳ-андарун бар чиянд?

Шуморо ҳама пок барнову пир
Ситонам яке хилъат аз Ардашер,

Аз эшон сад аспафкан, аз мо яке,
Ҳамон сад ба пеши яке андаке.

Чу асп афканад лашкар, аз ҳар ду рӯй,
Набояд, ки гурдони пархошҷӯй

Биёянду монад тиҳӣ қалбгоҳ,
В-агарчанд бисёр бошад сипоҳ.

Чунон кун, ки бо маймана, майсара,
Бикӯшанд ҷанговарон яксара.

Бувад лашкари қалб бар ҷойи хеш,
Кас аз қалбгаҳ нагсилад пойи хеш.

В-агар қалби эшон бичунбад зи ҷой,
Ту бо лашкар аз қалбгоҳ андар ой.

Чу пирӯз гардӣ, зи тан хун марез,
Чу бошад зи ту[1] бадкуниш дар гурез.

Чу хоҳад зи душман касе зинҳор,
Ту зинҳордеҳ бошу кина мадор.

Чу ту пушти душман бубинӣ ба чиз,
Матозу мапардоз ҳам ҷой низ.

Набояд, ки эмин шавӣ аз камин,
Сипаҳ бошад андар дару дашти кин,

Ҳар он гаҳ ки аз душман эмин шавӣ,
Сухан гуфтани кас, нигар, нашнавӣ.

Ғанимат бар он бахш, к-ӯ ҷанг ҷуст,
Ба мардӣ дил аз ҷони ширин бишуст.

Ҳар он кас, ки гардад ба дастат асир,
Бад-ин боргоҳ овараш ногузир.

Ман аз баҳри эшон яке шорсон
Барорам ба буме, ки буд хорсон.

В-аз ин пандҳо ҳеҷ гуна магард,
Чу хоҳӣ, ки монӣ ту беранҷу дард.

Ба пирӯзӣ-андар ба Яздон гирой,
Ки ӯ бошадат, бегумон, раҳнамой.

Зи ҳар ҷо, ки омад фиристодае,
Зи турку зи румӣ, гар озодае,

Аз ӯ марзбон огаҳӣ доштӣ,
Чунин корҳо хор нагзоштӣ.

Ба раҳ-бар будӣ ҷойи ӯ сохта,
Кунoранг аз он кор пардохта.

Зи пӯшиданиҳову аз хӯрданӣ,
Ниёзаш набудиву густурданӣ».

---

1. Л – Ки шуд душмани

Чу огаҳ шудӣ з-он сухан кордор,
Ки ӯ бар чӣ омад бари шаҳрёр,

Ҳаюни сарафрозу марди дабир
Бирафтӣ ба наздики шоҳ Ардашер.

Бад-он то пазира шудандӣ сипоҳ,
Биёростӣ тахт пирӯз шоҳ.

Кашидӣ парастанда ҳар сӯ рада,
Ҳама ҷомҳошон ба зар озада.

Фиристодаро пеши худ хондӣ,
Бари тахти заррин-ш биншондӣ.

Ба пурсиш гирифтӣ ҳама рози ӯй,
Зи неку баду ному овози ӯй.

Зи доду зи бедод дар кишвараш,
Аз оину аз шоҳу аз лашкараш.

Ба айвон-ш бурдӣ фиристодавор,
Биёростӣ, ҳар чӣ будӣ ба кор.

В-аз он пас ба хону маяш хондӣ,
Абар тахти заррин-ш биншондӣ.

Ба нахчир бурдиш бо хештан,
Шуда[1] лашкари бешумор анҷуман.

Гусӣ карданашро фиристодавор
Биёростӣ хилъати шаҳрёр.

Ба ҳар сӯ фиристод пас мӯбадон,
Беозору бедордил бихрадон,

Ки то ҳар сӯе шаҳрҳо сохтанд,
Бар ин низ ганҷе бипардохтанд.

Бад-он то касеро, ки бехона буд,
Набудаш наво, бахт бегона буд,

1. И – Шудӣ

Хӯриш сохт бо ҷойгоҳи нишаст,
Ҳамон то фаровон шавад зердаст.

Аз ӯ номи неке бувад дар ҷаҳон,
Чи бар ошкору чи андар ниҳон.

Чун ӯ дар ҷаҳон шаҳрёре бувад,
К-аз ӯ дар ҷаҳон[1] ёдгоре бувад.

Манам вижа зиндакуни номи ӯй,
Мабодо ба ҷуз нек фарҷоми ӯй.[2]

Фаровон сухан дар ниҳон доштӣ,
Ба ҳар ҷой корогаҳон доштӣ,

Чу бемоя гаштӣ яке моядор,
В-аз он огаҳӣ ёфтӣ шаҳрёр.

Чу боист, барсохтӣ кори ӯй,
Намондӣ чунон тира бозори ӯй.

Замини барӯманду ҷойи нишаст,
Парастандаву мардуми зердаст.

Биёростӣ, чун бибоист кор,
Нагаштӣ ниҳонаш ба шаҳр ошкор.[3]

Ҳамон кӯдакашро ба фарҳангиён
Супурдӣ, чу будӣ аз оҳангиён,

Ба ҳар барзан андар дабистон будӣ,
Ҳамон ҷойи оташпарастон будӣ.

Намондӣ, ки будӣ якеро ниёз
Магар доштӣ сахтии хеш роз.[4]

Наҷустӣ ба дод-андар озарми кас,
Чи кеҳтар, чи фарзанди фарёдрас,

1. Л – Пас аз марг аз ӯ
2. ТПИМ – Бубин ин шигифтӣ, ки аз додкард,
Ки байте* ба доди худ обод кард.

* И – гетӣ
3. И – б. 406, 407 нест.
4. ТПЗ – Ба майдон шудӣ бомдоди пагоҳ,
Бирафтӣ касе, к-ӯ будӣ додгоҳ.

Зи додаш ҷаҳон яксар обод буд,
Дили зердастон бад-ӯ шод буд.

Ҷаҳондор чун гашт бо дод ҷуфт,
Замона пайи ӯ наёрад нуҳуфт.

Нигаҳ кун ба тадбири озодмард,[1]
Ки дар некномӣ чӣ бунёд кард?[2]

Фиристода будӣ ба гирди ҷаҳон
Хирадманду бедор корогаҳон.

Ки ҷое, ки будӣ замини хароб,
В-агар танг будӣ ба рӯд-андар об,

Хироҷ андар он бум бардоштӣ,
Замини касон хор нагзоштӣ.

Гар эдун, ки деҳқон будӣ тангдаст,
Сӯи нестӣ гашта кораш зи ҳаст.

Бидодӣ зи ганҷ олату чорпой,
Намондӣ, ки пояш нарафтӣ зи ҷой.

Зи доно сухан бишнав, эй шаҳрёр,
Ҷаҳонро бад-ин гуна обод дор.

Чу хоҳӣ, ки озод бошӣ зи ранҷ,
Беозору оганда бе ранҷ ганҷ,

Беозории зердастон гузин,
Ки ёбӣ зи ҳар кас ба дод офарин[3]

АНДАРЗ КАРДАНИ ШОҲ АРДАШЕР МЕҲТАРОНИ ЭРОНРО

Чу аз Руму аз Чину аз Турку Ҳинд,
Ҷаҳон шуд мар ӯро чу румипаринд,

1. И – он родмард,
2. Л – б. 414 нест; И – Ки гӯйй ҳама некномӣ бибард.
3. И – пас аз б. 422 ин б. омада:
Ки гетӣ мар ӯро ҳама рост шуд,
Зи ҳиммат ба кайвон ҳаме хост шуд.

Зи ҳар мард пайваста шуд божу сов,
Касеро набуд бо ҷаҳондор тов.

Ҳама меҳтаронро зи Эрон бихонд,
Сазовор бар тахти шоҳӣ нишонд.

В-аз он пас ҷаҳондор бар пой хост,
Ба хубӣ биёрост гуфтор рост.

Чунин гуфт, к-«Эй номдорони шаҳр,
Зи рою хирад ҳар кӣ доред баҳр,

Бидонед, к-ин тез гардонсипеҳр
Нанозад ба доду наёзад ба меҳр.

Ҳар онро ки хоҳад, барорад баланд,
Ҳам ӯро супорад ба хоки нажанд.

Намонад ба ҷуз номи ӯ дар ҷаҳон,
Ҳама ранҷ бо ӯ шавад дар ниҳон.

Ба гетӣ мамонед ҷуз[1] номи нек,
Ҳар он кас, ки хоҳад саранҷоми нек.

Туро рӯзгор Урмузд он бувад,
Ки хушнудии покяздон бувад.

Ба Яздон гирою ба Яздон кушой,
Ки доранда ӯясту некифизой.[2]

Зи ҳар бад ба дорои гетӣ[3] паноҳ,
Ки ӯрост бар неку бад дастгоҳ.[4]

Кунад бар ту осон ҳама кори сахт,
Аз ӯӣ дилафрӯзу пирӯзбахт.[5]

Нахустин зи кори ман андоза гир,
Гузашта баду неки ман тоза гир.

1. Л – намонад ба ҷуз
2. И – ӯяст бар неку бад раҳнамой.
3. Л – додори кайҳон
4. И – б. 434 нест.
5. И – дилафрӯз, бедорбахт.

Чу кардам ба дорои гетӣ панох,
Ба дил шодмон гаштам аз тоҷгоҳ,[1]

Замин ҳафт кишвар ба шоҳӣ марост,
Чунон к-аз худовандии ӯ сазост.

Ҳаме бож ёбам зи Руму зи Ҳинд,
Ҷаҳон шуд маро ҳамчу румипаринд.

Сипосам зи Яздон, ки ӯ дод зӯр,
Баландахтару бахши кайвону ҳур.

Ситоиш кӣ донад сазовори ӯй,
Ниёиш ба оини[2] кирдори ӯй!

Магар ӯ диҳад ёдамон бандагӣ,[3]
Намояд бузургиву дорандагӣ!

Кунун ҳар чӣ хоҳед кардан зи дод,
Бигӯему аз дод бошем[4] шод.

Зи даҳяк маро чанд дар шаҳрҳост,
Ки деҳқони мӯбад бар он-бар гувост.

Нахоҳам бубахшам шуморо ҳама,
Ҳамон даҳяки буму божи рама.

Магар он чи ояд шуморо фузун,
Биёрад сӯи ганҷи мо раҳнамун.

Зи даҳяк, ки ман бистадам пеш аз ин,
Зи бож он чи кам буд,ё беш аз ин,

Ҳама[5] аз пайи суд бурдам ба кор,
Бад-ӯ доштам лашкари[6] бешумор.

1. И – б. 437 нест.
2. ИЛ – бар оину
3. Л – к-ӯ диҳад ёри дармондагӣ.
4. И – Биқӯшему озод бошему
5. Л – Ҳаме
6. Л – Ба дар доштан лашкаре

Шуморо хушӣ ҷустаму[1] эманӣ,
Ниҳон кардани кеши оҳарманӣ.[2]

Шумо даст яксар ба Яздон занед,
Бикӯшеду паймони ӯ машканед,

Ки бахшанда ӯясту доранда[3] ӯст,
Баланд осмонро нигоранда ӯст.

Ситамдидаро ӯст фарёдрас,
Манозед бо нозиши ӯ ба кас.

Набояд ниҳодан дил андар фиреб,
Ки ҳаст аз паси ҳар фарозе нишеб

Куҷо он, ки барсуд тоҷаш ба абр?
Куҷо он, ки будӣ шикораш ҳизабр?

Ниҳолӣ ҳама, хок доранду хишт,
Хунук он ки ҷуз тухми некӣ накишт!

Ҳама, ҳар кӣ ояд дар ин[4] марзи ман,
Куҷо гӯш доред б-андарзи[5] ман.

Намоям шуморо кунун роҳ панҷ
Ки судаш фузун ояд аз тоҷу ганҷ.

АНДАРЗ КАРДАНИ АРДАШЕР МАРДУМОНРО

Ба гуфтори ин номдор Ардашер
Ҳама гӯш доред барнову пир.

Ҳар он кас, ки донад, ки додор ҳаст,
Набошад магар пок яздонпараст.

Дигар он ки дониш магиред[6] хор,
Агар зердастед, агар[7] шаҳрёр.

1. Л – Бузургӣ ҳамеҷустаму
2. Л – Аҳриманӣ
3. И – дonанда
4. Л – бад-ин
5. ИЛ – дорад ба андарзи
6. Л – дониш нагирӣ ту
7. Л – зердастӣ ва гар

Се дигар бидонӣ, ки ҳаргиз сухан
Нагардад бари марди доно куҳан.

Ҷаҳорум, чунон дон, ки бими гуноҳ
Фузун бошад аз банду зиндони шоҳ.

Ба панҷум сухан мардуми айбҷӯй
Нагирад ба назди касон обрӯй.

Бигӯям яке тоза андарз низ,
Ки он бартар аз дидаву ҷону чиз.

Хунук он, ки обод дорад ҷаҳон,
Бувад ошкорои ӯ чун ниҳон.

Дигар он, ки дорад ҳам овози нарм,
Хирад дораду шарму гуфтори гарм.

Ҳазина шумар сим,[1] к-аз баҳри лоф
Ба беҳуда бипроканад бар газоф.

На музду на дорад касе з-ӯ сипос,
На бипсандат он мард яздоншинос.

Миёна гузинӣ, бимонад ба ҷой,
Хирадманд хонад-т[2] покизарой.

К-аз ин бугзарӣ, панҷ роҳ аст пеш,
Куҷо тоза гардад[3] туро дину кеш.

Таносойиву шодӣ афзоядат,
Ки бо шаҳри ӯ заҳр нагзоядат.

Яке он, ки аз бахшиши додгар,
Ба озу фузунӣ[4] наҷӯӣ гузар.

Тавонгар шавад,[5] ҳар кӣ хурсанд гашт,
Гули навбаҳораш барӯманд гашт.

1. Л – Ҳазина шумар мард
2. Л – хонад-ту
3. Л – дорад
4. Л – Ба кӯшиш
5. Л – шуда

Агар бишканӣ гардани озро,
Нагӯӣ ба пеши занон розро.

Се дигар нанозӣ ба нангу набард,
Ки нангу набард оварад ранҷу дард.

Чаҳорум, ки дил дур дорӣ зи ғам,
Зи ноомада ғам набошӣ дижам.

Ба панҷум, ба коре, ки кори ту нест,
Наёзӣ[1] бад-он, к-он шикори ту нест.

Ҳама гӯш доред панди маро,
Сухан гуфтани судманди маро.[2]

Замоне маёсой аз омӯхтан,
Агар ҷон ҳаме хоҳӣ афрӯхтан.

Чу фарзанд бошад, бафарҳанг дор,
Замона зи бозӣ бад-ӯ танг дор.

Ҳама ёд доред гуфтори мо,[3]
Кашидан бад-ин гуна тимори мо.[4]

Ҳар он кас, ки бододу равшандилед,
Зи омӯзиши якдигар магсилед.

Дил ором доред аз чор чиз,
К-аз ӯ хубиву судмандист низ,

Яке биму озарму шарми Худой,
Ки то бошадат раҳбару раҳнамой.

Дигар дод додан тани хешро,
Нигаҳ доштан домани[5] кешро.

Ба фармони Яздон дил оростан,
Маро чун тани хештан хостан.

---

1. ИЛ – Нанозӣ
2. ТПЗЛ – Бувад бар дили ҳар касе арҷманд,
   Ки ёбад аз ӯ эминӣ аз газанд.
3. Л – ман
4. Л – ман.
5. И – донишу

Се дигар, ки пайдо кунӣ ростӣ,
Ба дур афканӣ кажживу костӣ.

Чаҳорум, ки аз ройи шоҳи ҷаҳон
Напечӣ дил аз ошкору ниҳон.

Варо чун тани хеш хоҳӣ ба меҳр,
Зи[1] фармони ӯ тоза гардад-т чеҳр.

Дилат баста дорӣ ба фармони ӯй,
Равонро напечӣ зи паймони ӯй.

Бар ӯ меҳр дорӣ чу бар ҷони хеш,
Чу бо дод бинӣ нигаҳбони хеш.

Ғами подшоҳӣ ҷаҳонҷӯйрост,
Зи гетӣ сиголиш нагирад зи[2] кост.

Гар аз кордорону аз лашкараш
Бидонад, ки ранҷ аст бар кишвараш,

Наёзад ба дод, ӯ ҷаҳондор нест,
Бар ӯ тоҷи шоҳӣ сазовор нест.

Сияҳ кард маншури шоҳаншаҳӣ,
В-аз он пас набошад варо фарраҳӣ.

Чунон дон, ки бедодгар шаҳрёр
Бувад шери дарранда бар марғзор.

Ҳамон зердасте, ки фармони шоҳ
Ба ранҷу ба кӯшиш надорад нигоҳ,

Бувад зиндагониш бо дарду ранҷ,
Нагардад[3] кухан дар сарои сипанҷ.

Агар беҳтарӣ бояду меҳтарӣ,
Наёбӣ ба зуфтиву кундоварӣ.

Дили зердастони мо шод бод,
Ҳам аз доди мо гетӣ обод бод!»

---

1. Л – Ба
2. Л – фузунӣ сиголад на
3. Л – Бигардад

СИТУДАНИ ХАРРОД АРДАШЕРРО

Чу бар тахт биншаст шоҳ Ардашер,
Бишуд пешгоҳаш яке марди пир.

Куҷо номи он пир Харрод буд,
Равону забонаш пур аз дод буд.

Чунин дод посух, ки «Эй шаҳрёр,
Анӯша бувӣ,[1] то бувад рӯзгор.

Ҳамеша бизӣ шоду пирӯзбахт,
Ба ту шодмон кишвару тоҷу тахт!

Ба ҷое расидӣ, ки мурғу дада
Зананд аз бари бахт пешат[2] рада.

Бузурги ҷаҳонӣ карон то карон,
Сарафроз бар тоҷвар меҳтарон.[3]

Кӣ донад сифат кардан аз доди ту,
Ки доду бузургист бунёди ту.

Ҳама офаринро[4] физоиш кунем,
Худои ҷаҳонро ниёиш кунем,

Ки мо зинда андар замони туем,
Ба ҳар кор неку гумони[5] туем.

Харидор дидору чеҳри туро,
Ҳамон хуб гуфтору[6] меҳри туро.

Ту эман бизӣ, к-аз ту мо эманем,
Мабодо, ки паймони ту бишканем.

Ту бастӣ раҳи бадсиголони мо,
Зи Ҳинду зи Чин ноҳамолони[7] мо.

1. ИЛ – бизӣ
2. Л – Зананд аз пасу пеши тахтат
3. И – б. 505, 506 нест.
4. И – офарин бар: Л – офарин дар
5. Л – неку бад дар амони
6. Л – чарбгуфтору
7. Л – ину ҳамолони

Пароканда шуд ғорату ҷангу ҷӯш,
Наёяд ҳаме бонги душман ба гӯш.

Бимонод ҷовид равшанравон,[1]
Ҳамеша сару кор бо мӯбадон.

На кас чун ту дорад зи шоҳон хирад,
На андеша аз ройи ту бугзарад.

Буне дарфикандӣ ба Эрон зи дод,
Ки фарзанди мо бошад аз дод шод.

Ба ҷое расидӣ ҳам андар сухан,
Ки нав шуд зи роҳи ту марди куҳан.

Бад-ин анҷуман ҳар кӣ дорад нажод,
Ба ту шодмонанду аз дод шод.

Хирадҳо фузун шуд зи гуфтори ту,
Ҷаҳон гашт равшан зи дидори ту.

Туӣ хилъати эзадӣ бахтро,
Кулоҳу камар бастану тахтро.

Бимонӣ чунин шод бо меҳру дод,
Надорад ҷаҳон чун ту хусрав ба ёд.

Ҷаҳон эмин аз бурзу аз фарри туст,
Хунук он, ки дар сояи парри туст,

Ҳамеша сари тахт ҷойи ту бод,
Ҷаҳон зери фармону ройи ту бод!»

СУХАН ДАР БЕВАФОИИ РӮЗГОР

Ало, эй харидори мағзи сухан,
Дилат баргусил з-ин сарои куҳан,

Ки ӯ чун ману чун ту бисёр дид,
Нахоҳад ҳаме бо касе орамид.

1. Л – Бимонӣ чунин шод то ҷовидон,

Агар шаҳрёрӣ в-агар пешкор,
Ту андар гузориву ӯ пойдор.

Чи бо ранҷ бошӣ, чи бо тоҷу тахт,
Бибояд-т бастан ба фарҷом рахт.[1]

Агар з-оҳанӣ, чарх бигдозадат,
Чу гаштӣ куҳан, низ нанвозадат,

Чу сарви дилорой гардад ба хам,
Хурӯшон шавад наргисони дижам,

Ҳамон чеҳраи арғувон заъфарон,
Сари[2] мардуми шод гардад гарон,

Нахуспад равон, чунки боло бичафт,[3]
Ту танҳо мамон, чунки ҳамроҳ рафт.

Агар шаҳрёрӣ, агар зердаст,
Ба ҷуз хоки тира наёбӣ нишаст.

Куҷо он бузургони ботоҷу тахт?
Куҷо он саворони пирӯзбахт?

Куҷо он хирадманд кундоварон?
Куҷо он сарафроз ҷангисарон?

Ҳама хок доранд болину хишт,
Хунук он, ки ҷуз номи[4] неке наҳишт.

Нишон бас бувад шаҳрёр[5] Ардашер,
Чу аз ман сухан бишнавӣ, ёд гир».

СУПУРДАНИ АРДАШЕР КОРИ ПОДШОҲИРО БА ШОПУР

Чу сол андаромад ба ҳафтоду ҳашт,
Ҷаҳондори бедор бемор гашт.

1. И – б. 526, 527 нест.
2. ИЛ – Сабук
3. Л – ҳар ки боло гирифт,
4. ИЛ – тухми
5. И – шоҳии

Бидонист, к-омад ба наздик марг,
Ҳаме зард хоҳад буд он[1] сабзбарг.

Бифармуд, то рафт Шопур пеш,
Варо пандҳо дод аз андоза беш.

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин аҳди ман ёд дор,
Ҳама гуфти бадгӯйро бод дор,

Суханҳои ман чун шунидӣ, биварз,
Магар боздонӣ зи ноарз арз.

Ҷаҳон рост кардам ба шамшери дод,
Нигаҳ доштам арҷи марди нажод.

Чу кори ҷаҳон мар маро гашт рост,
Фузун шуд замин,[2] зиндагонӣ бикост.

В-аз он пас, ки бисёр бурдем ранҷ,
Биполуд хайю[3] биафзуд ганҷ.

Шуморо ҳама ганҷ[4] пеш асту ноз,[5]
Ба ҳар ҷо нишеб аст пеши[6] фароз.

Чунин аст кирдори гардонсипеҳр,
Гаҳе дард[7] пеш орадат,[8] гоҳ меҳр.

Гаҳе бахт гардад чу аспи шамус,
Ба нӯъм-андарун зуфтӣ орад-т бӯс.

Замоне яке борае тохта,
Зи некӣ сарашро[9] барафрохта,

Бидон, эй писар, к-ин сарои фиреб
Надорад туро шодмон бениҳеб.[10]

1. ИЛ – шудан
2. Л – ҷаҳон; И – маро
3. Л – хай чун
4. Л – ҳамон ранҷ
5. Л – боз
6. Л – Замоне нишебу замоне; И – пеш аз
7. Л – кина
8. И – оварад
9. Л – Зи фарзонагӣ сар
10. И – б. 558, 559 нест.

Нигаҳдори тан бошу они хирад,
Чу хоҳӣ, ки рӯзат ба бад нагзарад.

Чу бар дин кунад шаҳрёр офарин,
Бародар[1] шавад подшоҳиву дин.

На бе тахти шоҳӣ бувад дин ба пой,
На бе дин бувад шаҳрёре ба ҷой,

Ду бунёд як бар дигар бофта,
Бароварда пеши хирад тофта.

На аз подшо бениёз аст дин,
На бе дин бувад шоҳро офарин.

Чун ин посбонони якдигаранд,
Ту гӯӣ, ки дар зери як чодаранд.

На он з-ин, на ин з-он бувад бениёз,
Ду анбоз дидемашон нексоз.

Чу бошад Худованди рою хирад,
Ду гетӣ ҳама марди динӣ барад.

Чу динро бувад подшо посбон,
Ту ин ҳар дуро ҷуз бародар махон.

Ҳар он кас, ки бар додгар шаҳрёр
Кушояд забон, марди динаш мадор.

Чу диндор кин дорад аз подшо,
Магар то нахонӣ варо порсо.

Чӣ гуфт он сухангӯи боофарин,
Ки чун бингарӣ, мағзи дод аст дин.

Сари тахти шоҳон бупечад се кор
Нахустин зи бедодгар шаҳрёр.

Дигар он, ки бемоёро[2] баркашад,
Зи марди ҳунарманд бартар кашад.

1. Л – Бар озар
2. ИЛ – бесудро

Се дигар, ки бо ганҷ хешӣ кунад,
Ба динор кӯшад, ки бешӣ кунад.

Ба бахшандагӣ нозу доду хирад,[1]
Дурӯғ эч то бар ту барнагзарад.

Рухи подшо тира дорад дурӯғ,
Бадандеш ҳаргиз нагирад фурӯғ.

Нигар, то набошӣ нигаҳбони ганҷ,
Ки мардум зи динор ёзад ба ранҷ.

Агар подшо ози ганҷ оварад,
Тани зердастон ба ранҷ оварад.

Куҷо ганҷи деҳқон бувад ганҷи ӯст
В-агарчанд бар кӯшишу ранҷи ӯст[2].

Нигаҳбон бувад шоҳ ганҷи варо,
Ба бор оварад низ ранҷи варо.

Бад-он кӯш, то дур монӣ[3] зи хашм,
Ба мардӣ бихоб аз гунаҳгор чашм.

Чу хашм оварӣ, ҳам пушаймон шавӣ,
Ба пӯзиш нигаҳбони дармон шавӣ.

Ҳамон гаҳ, ки хашм оварад подшо,
Сабукмоя хонад варо порсо.

Чу бар шоҳ айб аст бад хостан,
Бибояд ба хубӣ дил оростан.

В-агар бим дорад[4] ба дил як замон,
Шавад чира[5] ройи дили бадгумон.

Зи бахшиш манеҳ бар дил андӯҳ низ,
Бидон, эй писар, то тавон, арчи чиз.

1. И – б. 566 нест.
2. И – б. 570 нест.
3. Л – бошӣ
4. ИЛ- дорӣ
5. Л- хира

Чунон дон, ки шоҳӣ бар он бар-сазост,[1]
Ки даври фалакро бубахшид рост.

Замоне ғами подшоҳӣ х(в)арад,[2]
Худу мӯбадаш рой пеш оварад.

Бипурсад ҳам аз кори бедоду дод,
Кунад он сухан бар дили шоҳ ёд.

Ба рӯзе, ки ройи шикор оядат,
Агар май хӯрӣ, беш бигзоядат[3]

Ду бозӣ ба ҳам-бар набояд задан,
Маю базму нахчиру берун шудан,

Ки тан гардад аз ҷунбиши май гарон,
Нигаҳ доштанд ин сухан меҳтарон.

В-агар душман ояд зи ҷое[4] падид,
Аз ин корҳо дил бибояд[5] кашид.

Дирам бояду[6] теғ перостан,
Зи ҳар подшоҳе[7] сипаҳ хостан.

Ба фардо мамон кори имрӯзро,
Бари тахт маншон бадомӯзро.

Маҷӯй аз дили омиён ростӣ,
К-аз он ҷустуҷӯ оядат костӣ.

В-аз эшон туро гар бад ояд хабар,
Ту машнав зи бадгӯву андӯҳ мах(в)ар

На хусравпарасту на яздонпараст,
Агар пой гирӣ, сар ояд ба даст.

Чунин бошад андозаи оми шаҳр,
Туро ҷовидон аз хирад бод баҳр.

---

1. Л- кас сазост,
2. ИЛ- барад,
3. Л- Чу гиранда боз он ба кор оядат.
4. Л- ба гоҳе
5. Л- набояд
6. Л- додану
7. Л- ба ҳар подшоҳӣ

590 Битарс аз бади мардуми бадниҳон,
Ки аз бадниҳон танг бошад ҷаҳон.

Сухан ҳеҷ масрой бо роздор,
Ки ӯро бувад низ анбозу ёр.

Суханро ту барканда[1] донӣ ҳаме,
Ба[2] гетӣ пароканда хонӣ ҳаме.

Чу розат ба шаҳр ошкоро шавад,
Дили бихрадат бемадоро шавад.

Барошӯбиву сарсабук хонадат,
Хирадманд к-он ҷӯш биншонадат.

595 Ту айби касон ҳеҷ гуна маҷӯй,[3]
Ки айб оварад бар ту-бар айбгӯй.[4]

В- агар чира гардад ҳаво бар хирад,
Хирадмандат аз мардумон нашмарад.

Хирадманд бояд[5] ҷаҳондор шоҳ,
Куҷо ҳар касеро бувад некхоҳ.

Касе к-ӯ бувад тезу бартарманиш,
Напечад зи[6] пайғораву сарзаниш.

Мабодо, ки гирад ба назди ту ҷой,
Чунин мард гар бошадат раҳнамой.

600 Чу хоҳӣ, ки бистоядат порсо,
Бинеҳ хашму кин, чун шавӣ подшо.

Ҳаво ҳар кӣ бар тахти ҳашмат нишаст,
Набошад хирадманду яздонпараст.

Набояд, ки бошӣ фаровонсухун,
Ба рӯи касон порсоӣ макун,

1. ИЛ- оганда
2. ИЛ- Зи
3. И- магӯй,
4. Л- айбчӯй: И- ҳам айбҷӯй.
5. Л- бошад
6. И- Бупечад ба

Сухан бишнавӣ,[1] беҳтарин ёд гир,
Нигар, то кадом оядат дилпазир.

Сухан пеши фарҳангиён сахта гӯй,
Ба ҳар кас навозандаву тозарӯй.

Макун хор хоҳанда дарвешро,
Бари тахт маншон бадандешро.

Ҳар он кас, ки пӯзиш кунад бар гуноҳ,
Ту бипзиру кини гузашта махоҳ.

Ҳама додгар[2] бошу парвардгор,
Хунук марди бахшандаву[3] бурдбор.

Чу душман битарсад, шавад чоплус,
Ту лашкар биёрову барбанд кӯс.

Ба ҷанг он гаҳе шав, ки душман зи ҷанг
Бипарҳезаду суст гардад- ш чанг.

В-агар оштӣ ҷӯяду ростӣ,
Набинӣ ба дил-ш-андарун костӣ.

Аз ӯ бож бистону кина маҷӯй,
Чунин ор наздики ӯ обрӯй.

Биёрой дилро ба дониш, ки арз
Ба дониш бувад, чун бидонӣ, биварз.

Чу бахшанда бошӣ, гиромӣ шавӣ,
Ба доноиву дод номӣ шавӣ.[4]

Ту аҳди падар бо равонат бидор,
Ба фарзанд мон ҳамчунин ёдгор.

Чу ман ҳаққи фарзанд бугзордам,
Касеро ба гетӣ наёзордам,

1. Л- бишнаву
2. И- доддеҳ
3. И- бахшандаи
4. И –б. 610, 611 нест.

Шумо ҳам аз ин аҳди ман магзаред,
Нафас достонро ба бад машмаред.[1]

Бар ин бугзарад солиён панҷсад,
Бузургӣ шуморо ба поён расад.

Бупечад сари аҳд фарзанди ту,
Ҳамон кас, ки бошад зи пайванди ту,

Зи рою зи дониш ба як сӯ шаванд,
Ҳамон панди донандагон нашнаванд.

Бигарданд яксар зи аҳди[2] вафо,
Ба бедод ёзанду[3] ҷабру ҷафо.

Ҷаҳон танг доранд бар зердаст,
Бар эшон шавад хор яздонпараст,

Бипӯшанд пероҳани бадтанӣ,
Биболанд бо кеши оҳарманӣ.

Кушода шавад, ҳар чӣ мо бастаем,
Биёлояд ин дин, ки мо шустаем.

Табаҳ гардад ин панду андарзи ман,
Ба вайронӣ орад рух ин марзи ман.

Ҳаме хоҳам аз кирдгори ҷаҳон,
Шиносандаи ошкору ниҳон,

Ки бошад зи ҳар бад нигаҳдоратон,[4]
Ҳама некномӣ бувад ёратон,[5]

Зи Яздону аз мо бар он кас дуруд,
Ки тораш хирад бошаду дод пуд.

---

1. ТПМ – Ту панди падар ҳамчунин ёд дор,
Ба некӣ гирову бадӣ боздор.
Ба хира маранҷон равони маро,
Ба оташ тани нотавони маро.
Манеҳ гардани хеш б-озори кас,
Маҷӯй, эй писар, дарду тимори кас.
2. ИЛ – аҳду
3. ИЛ – ёзанд
4. Л – нигаҳдорамон,
5. Л – ёрамон.

Наёрад шикаст андар ин аҳди ман,
Накӯшад, ки ҳанзал кунад шаҳди ман.

Баромад чиҳил солу бар сар ду моҳ,
Ки то барниҳодам зи шоҳӣ кулоҳ.

Ба гетӣ маро шорсон аст шаш,
Ҳамон мушкбӯву ба зер[1] оби х(в)аш.

Яке хондам Хурраи Ардашер,
Ҳаво хушгувору[2] ба ҷӯй оби шир.

Чу Ромардашер аст шаҳри дигар,
К-аз ӯ бар сӯи Порс кардам[3] гузар.

Дигар шорсон Урмуздардашер,[4]
Ки гардад зи бодаш ҷавонмард пир.

Бад-ӯ шод шуд кишвари Хузиён,
Пур аз мардуму обу суду зиён,

Дигар шорсон Биркаи Ардашер,
Пур аз боғу пургулшану обгир.

Ду дар буми Майсону оби[5] Фурот,
Пур аз чашмаву чорпову набот,

Ки хонӣ бино подшоҳ Ардашер,
Чу аз ман сухан бишнавӣ, ёд гир.

Кунун дахмаро барниҳодем рахт,
Ту биспор тобуту пардоз[6] тахт.

Басе ранҷҳо бурдам андар ҷаҳон,
Чи бар ошкоро, чи андар ниҳон.

Равони маро шод гардон ба дод,
Ки пирӯз бодӣ ту бар тахту шод.

1. Л – Ҳаво хушгувору замин
2. ЛМ – мушкбӯву
3. Л – кардӣ
4. Л – Биркаи Ардашер,
5. Л – бар буми Майсору рӯди
6. ИЛ – бардор

Бигуфт ину торик шуд бахти ӯй,
Дареғ он сару афсару тахти ӯй.

Чунин аст оину расми[1] ҷаҳон,
Нахоҳад кушодан ба мо-бар ниҳон.

Анӯша касе, ки бузургӣ надид,
Набоисташ аз тахт шуд нопадид.

Бикӯшанду ҳар гуна варзанд[2] чиз,
На мардум, на он чиз монад ба низ.

Саранҷом бо хок бошем ҷуфт,
Ду рухро ба чодар бибояд нуҳуфт.

Биё, то ҳама дасти некӣ барем,
Ҷаҳони ҷаҳонро ба бад наспарем.

Хунук он куҷо май[3] бигирад ба даст,
Хӯрад ёди[4] шоҳони[5] яздонпараст.

Чу ҷоми набидаш дамодам шавад,
Бихуспад бад-он гаҳ, ки хуррам шавад[6]

---

1. Л – оини хуррам
2. Л – Бикӯшиву варзӣ зи ҳар гуна
3. ИЛ – ки ҷоме
4. Л – Барад номи
5. И – Худи подшоҳони
6. ТПЗИЛ: - Бар он офарин, к-офарин офарид,
Макону замону замин офарид.
Ҳам ором аз ӯяст, ҳам ком аз ӯй,
Ҳам анҷом аз ӯясту фарҷом аз ӯй,
Сипеҳру замину замон кардааст,
Каму беши гетӣ баровардааст.
Зи хошоки ночиз то арши рост
Саросар ба ҳастии Яздон гувост.
Ҷуз ӯро махон Кирдгори ҷаҳон,
Шиносандаи ошкору ниҳон.
В-аз ӯ бар равони Муҳаммад дуруд,
Ба ёрон-ш бар ҳар яке барфузуд*.
Ҳама пок буданду парҳезгор,
Суханҳояшон баргузашт аз шумор.
Кунун бар суханҳо физоиш кунем,
Ҷаҳонофаринро ниёиш* кунем,
Ситоем тоҷи** шаҳаншоҳро,
Ки бахташ*** дурафшон кунад моҳро.
Ҷаҳондор Маҳмуди бофарру ҷуд,
К-аз ӯ бахшишу ҷуд шуд дар вуҷуд

ПОДШОҲИИ ШОПУРИ АРДАШЕР

Сиву як солу як моҳу ду рӯз буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ ШОПУР

Чу Шопур биншаст бар тахти дод
Кулоҳи дилафрӯз бар сар ниҳод.

Шуданд анҷуман пеши ӯ бихрадон,
Бузургони фарзонаву мӯбадон.

Далер асту бобахшишу фарру дод,
Замона зи фармони ӯ гашт шод.
Худованди кӯполу шамшеру ранҷ,****
Худованди осониву тоҷи ганҷ.
Ҷаҳондори бофарру некишинос,
Ки аз тоҷ дорад зи Яздон сипос.
Хирадманду зебову чирасухан,
Ҷавона***** ба солу ба дониш куҳан.
Ҳаме муштарӣ борад****** аз фарри ӯй,
Бинозем дар сояи парри ӯй,
Ба разм осмонро хурӯшон кунад,
Чу базм оядаш, гавҳар афшон кунад.
Чу хашм оварад, кӯҳ резон шавад,
Сипеҳр аз бари хок ларзон шавад.
Падар бар падар шаҳрёр асту шоҳ,
Бинозад бад-ӯ гунбади хуру моҳ.
Бимонод то ҷовидон номи ӯй
Ҳама меҳтарӣ бод фарҷоми ӯй!
Сари нома кардам санои варо,
Бузургиву оину ройи варо.
Зи гетӣ варо бод фарҷоми нек.
Аз ӯ дидам андар ҷаҳон номи нек,
Зи дидори ӯ тоҷ равшан шудаст,
Зи бадҳо варо бахт ҷавшан шудаст.
Бинозад бад-ӯ мардуми порсо,
Ҳамон кас, ки шуд бар замин подшо.
Ҳаво равшан аз моявар бахти ӯст,
Замин пояи номвар тахти ӯст.
Ба разм-ндарун жандапили балост,
Ба базм-ндарун осмони вафост.
Чу дар базм рахшон шавад ройи ӯй,
Ҳама мавҷ хезад зи дарёи ӯй.
Ба нахчир шоҳон******* шикори ваянд,
Даду дом дар зинҳори ваянд.
Аз овози гурзаш ҳаме рӯзи ҷанг
Бидаррад дили шеру чарми******** паланг.
Сараш сабз бодо, дилаш пур зи дод,
Ҷаҳон бесару афсари ӯ мабод!

* Л – ситоиш ** И – з-он пас *** ИЛ – тахташ **** И – санҷ ***** Л – ҷавоне
****** Л – нозад ******* Л – шерон ******** Л – гӯши

Чунин гуфт, к-«Эй номдор анҷуман,
Бузургони бодонишу ройзан,

Манам покфарзанди шоҳ Ардашер,
Сарояндаи донишу ёдгир.

Ҳама гӯш доред фармони ман,
Магардед як тан зи паймони ман.

В-аз ин ҳар чӣ гӯям, пажӯҳиш кунед,
Агар хом бошад, накӯҳиш кунед.

Чу дидам кунун роҳи суду зиён,
Ду бахшаш ниҳода шуд андар миён.

Яке подшо посбони ҷаҳон,
Нигаҳбони ганҷи кеҳону меҳон.

Агар шоҳ бододу фаррухпай аст,
Хирад бегумон посбони вай аст.

Хирад посбон бошаду некхоҳ,
Сараш баргузорад зи абри сиёҳ.

Ҳама ҷустанаш доду дониш бувад,
Зи дониш равонаш баромиш бувад.

Дигар он ки бо озмуни хирад
Бикӯшад, ки бо дод[1] гирд оварад.

Ба дониш зи Яздон шиносад сипос,
Хунук марди донову яздоншинос.

Ба шоҳӣ хирадманд бошад сазо,
Ба ҷойи хирад зар бувад[2] бебаҳо.

Тавонгар бувад[3], ҳар кӣ хушнуд гашт,
Дили орзу[4] хонаи дуд гашт.

Киро орзу беш, тимор беш,
Бикӯшу манеҳ меваи оз пеш.

1. Л – ба мардиву
2. Л – шавад
3. Л – шавад
4. Л – озвар

Ба осоишу некномӣ гирой,
Гурезон шав аз марди нопокрой.

Ба чизи касон даст ёзад касе,
Ки баҳра надорад зи дониш[1] басе.

Маро бар шумо з-он фузун аст меҳр,
Ки ахтар намояд ҳаме бар сипеҳр.

Ҳамон расми шоҳи баланд Ардашер,
Ба ҷой оварам бо шумо ногузир.

Зи деҳқон нахоҳам ҷуз аз сӣ[2] яке
Дирам,то ба лашкар диҳам андаке.

Маро шаҳру ҳам[3] ганҷи обод ҳаст,
Далериву мардиву бунёд ҳаст.

Зи чизи касон бениёзем низ,
Ки душман бувад[4] дӯст аз баҳри чиз.

Бари мо шуморо кушодаст роҳ,
Бамеҳрем бар мардуми додхоҳ.

Ба ҳар сӯ фиристем корогаҳон,
Биҷӯем бедор кори ҷаҳон.

Нахоҳем ҳаргиз ҷуз аз офарин,
Ки бар мо кунад мӯбади покдин.[5]»

Меҳону кеҳон пок бархостанд,
Забонҳо ба хубӣ биёростанд,

Ба Шопур-бар офарин хонданд,
Забарҷад ба тоҷаш барафшонданд.

Ҳамон[6] тоза шуд расми шоҳ Ардашер,
Бад-ӯ шод гаштанд барнову пир.

1. Л – фарҳангу баҳраш набошад
2. Л – лаҳ; И – сад
3. Л – хубиву; И – хониву
4. Л – шавад
5. Л кунанд аз ҷаҳонофарин.
6. И – Ҳама

РАЗМИ ШОПУР БО РУМИЁН

В-аз он пас пароканда гашт огаҳӣ,
Ки бекор шуд тахти шоҳаншаҳӣ,

Бимурд Ардашери хирадмандшоҳ,
Ба Шопур биспурд тахту кулоҳ.[1]

Хурӯше баромад зи ҳар марзу бум,
Зи Қайдофа баргашта шуд то ба[2] Рум.

Чу огоҳӣ омад ба Шопуршоҳ,
Биёрост кӯсу дурафшу сипоҳ.

Ҳаме ронд то пеши Болуина.
Сипоҳи сабук беҳаюну[3] буна.

Сипоҳе зи Қайдофа омад бурун,
Ки аз гард хуршед шуд тирагун,

Зи Болуина ҳамчунин лашкаре
Биёмад сипаҳдорашон меҳтаре.

Баронӯш буд номи он паҳлавон,
Саворе сарафрозу равшанравон,

Ки будӣ бари қайсарон арҷманд,
Камандафкану номдору[4] баланд.

Чу бархост овози кӯс аз ду рӯй,
Зи қалб андаромад гави номҷӯй.

В-аз ин сӯ бишуд номдоре далер,
Куҷо номи ӯ буд Гаршоспи шер.[5]3

---

1. Л – ганҷу сипоҳ.
2. Л – бардоштанд божи
3. Л – бетабору
4. Л – камандафкане номдоре
5. ТПЗ – Диловар саворе, ки гоҳи набард,
Чи ҳамкӯши ӯ жандапилу чи мард,
Ба овард ҳар ду баровехтанд,
Ҳаме хок бар ахтарон рехтанд.
Фаровон зи ҳар гуна ҷустанд кин,
На ин з-он ситӯҳ шуд, на низ он аз ин.

Баромад зи ҳар ду сипаҳ кӯсу ғав,
Бичунбид дар қалб Шопури гав.

Зи бас нолаи бӯқу ҳиндидарой
Ҳаме чархи моҳ андар омад зи ҷой.

Табира бубастанд бар пушти пил,
Ҳаме баршуд овози аспон[1] ду мил.

Замин ҷунб-ҷунбон шуду абр[2] гард,
Чу оташ дурахшон синони набард.

Равоне[3] кучо бо хирад буд ҷуфт,
Ситора ҳаме борад аз абр[4] гуфт.

Баронӯши ҷангӣ ба қалб-ндарун
Гирифтор шуд бо диле пур зи хун.

В-аз он румиён кушта шуд се ҳазор
Ба Болунаи дар сафи корзор.

Ҳазору ду сесад гирифтор шуд,
Дили румиён пур зи тимор шуд.

Фиристод қайсар яке ёдгир
Ба наздики Шопуршоҳ Ардашер,

Ки чандин ту аз баҳри динор хун
Бирезӣ ту бо довари раҳнамун?

Чӣ гӯӣ, чу пурсад-т рӯзи шумор,
Чӣ пӯзиш кунӣ пеши парвардгор?

Фиристем боже чунон ҳам, ки буд,
Бар ин низ дарде набояд фузуд.

Ҳамон низ бо бож фармон кунем,
Зи хешон фаровон гаравгон кунем.

Саранҷом лашкар ҳама ҳамгурӯҳ,
Ба ҳам баршикастанд чун кӯҳ-кӯҳ.

1. Л – пур зи
2. Л – овозашон бар
3. Л – Забоне
4. ИЛ – чарх

Зи Болуина бозгардӣ, равост,
Фиристем бо бож, ҳар ч-ат ҳавост.

Ҳаме буд Шопур то божу сов
Фиристода қайсар даҳ анбони гов.[1]

Ғулому парастори румӣ ҳазор,
Гаронмоя дебо на андар[2] шумор.[3]

Ба Болуина-дар бибуд рӯз ҳафт,
Зи Рум андаромад, ба Аҳвоз рафт.

Яке шорсон ном Шопур кард,
Ки гӯянд бо дод Шопургард.[4]

Ҳаме бурд як сол аз он[5] шаҳр[6] ранҷ,
Бипардахт бо ранҷ бисёр ганҷ,[7]

Ба Порс-андарун шорсони баланд,
Баровард покизаву судманд.

Дари хузиён дорад ин буму бар,
Ки доранд ҳар кас бар ӯ-бар гузар.

Куҳандиж ба шаҳри Нишопур кард,
Баровbooарду пардахт аз рӯзи ард.

Ҳаме бурд ҳар сӯ Баронӯшро,
Бад-ӯ доштӣ дар сухан гӯшро,

Яке рӯд буд паҳн дар Шустар,
Ки моҳӣ накардӣ бар ӯ-бар гузар.

Баронӯшро гуфт, гар ҳандасӣ,
Пуле созӣ, он ҷойгаҳ чун расӣ,

1. ТПЗ – Пур аз зарри динорҳо қайсарӣ,
Фузуда бад-ӯ чизҳо бартарӣ.
2. Л – фузун аз
3. И – б. 55, 56 нест.
4. Л – Баровarду пардахт аз ӯ рӯзи ард.
5. И – з-он
6. Л – он ҷо ба
7. ТПЗЛ – Яке шорсон кард ободбум,
Баровард баҳри асирони Рум.

Ки мо бозгардему ин пул ба ҷой
Бимонад ба доноии раҳнамой.

Бараш карда болои ин пул ҳазор,
Бихоҳӣ зи ганҷ, он чи хоҳӣ ба кор.

Ту аз дониши файласуфони Рум
Ба кор ор чанде бад-ин марзу бум.

Чу ин пул барояд, сӯи хони хеш
Бирав, то зийӣ, бош меҳмони хеш.

Або шодмониву бо эманӣ,
Зи бад дуру аз дасти[1] оҳарманӣ.

Ба кор андар омад Баронӯш мард,
Ба се сол он пул тамомӣ бикард.[2]

Чу шуд пул тамом, ӯ зи Шустар бирафт,
Сӯи хони худ рӯй бинҳод тафт.

АНДАРЗ КАРДАНИ ШОПУР ПИСАРИ ХУД УРМУЗДРО

Ҳаме буд Шопур бododу рой,
Баландахтару тахти шоҳӣ ба ҷой.

Чу сӣ сол бугзашту бар сар ду моҳ,
Пароканда шуд фарру авранди шоҳ.

Бифармуд, то рафт пеш Урмузд,
Бад-ӯ гуфт: «Шуд зард рӯи фурузд.

Ту бедор бошу ҷаҳондор бош,
Абар дод[3] ҳамвора солор[4] бош.

1. И – кеши
2. И – б. 71 нест.
3. И – Бари дода
4. Л – Ҷаҳондидагонро харидор

Нигар, то ба шоҳӣ надорӣ умед,
Бихон рӯзу шаб дафтари Ҷамшед.

Ба ҷуз доду некӣ макун дар ҷаҳон,
Паноҳи кеҳон бошу фарри[1] меҳон.

Ба динор кам нозу бахшанда бош,
Ҳамон доддеҳ бошу фархунда бош.

Мазан бар камозор бонги баланд,
Чу хоҳӣ, ки бахтат бувад ёрманд.

Ҳама панди ман сарбасар ёд гир,
Чунон ҳам ки ман дорам аз Ардашер.

Бигуфт ину ранги рухаш зард гашт,
Дили марди барно пур аз дард гашт.

Чӣ созӣ ҳаме з-ин сарои сипанҷ,
Чӣ нозӣ ба ному чӣ ёзӣ[2] ба ганҷ!?

Туро тангтобут баҳр асту бас,
Хӯрад ранҷи ту носазовор кас.

Нагирад[3] зи ту ёд фарзанди ту,
На хешони наздику[4] пайванди ту.

Зи мерос дашном ёбӣ ту баҳр,
Ҳама заҳр шуд посухи пойзаҳр.

Ба Яздон гирову сухан з-ӯ физой,
Ки ӯяст некидеҳу[5] раҳнамой.

Дуруд аз ту[6] бар гӯри пайғамбараш,
Ки салвот тоҷ аст бар минбараш.[7]

1. Л – рушти
2. ИЛ – нозӣ
3. Л – Бигирад
4. Ба наздики хешону
5. Л – рӯзидеҳу
6. Л – Дуруди ту
7. И – Пас аз б. омада:

   Муҳаммад расули Худову амин,
   Ки роҳи мусулмонӣ оварду дин.

ПОДШОҲИИ УРМУЗДИ ШОПУР

Як солу ду моҳ буд

Сари гоҳу дайҳими шоҳ Урмузд
Биёроям акнун чу моҳ Урмузд.

Зи шоҳӣ бар ӯ ҳеҷ товон набуд,
Бад-он буд, ки аҳдаш фаровон набуд.

Чу биншаст шоҳ Урмузди бузург,
Ба обишхур омад ҳаме мешу гург.

Чунин гуфт, к-«Эй[1] номвар бихрадон,
Ҷаҳондидаву коркарда[2] радон.

Чу Яздони некидиҳиш некувӣ
Ба мо доду[3] тоҷи сари хусравӣ.

Бикӯшем, то нек[4] орему дод,
Хунук он, ки панди падар кард ёд.

Ба некӣ кунам вижа анбозатон,
Нахоҳам, ки бе ман бувад розатон.

Бидонед, к-он кас, ки саркаш бувад,
Бари меҳтарон сахт нох(в)аш бувад.

Ситеза бувад мардро пешрав,
Бимонад ниёзаш ҳамасола нав.

Ҳамон рашки шамшер нодон бувад,
Ҳамеша бар ӯ бахт хандон бувад.

В-агар ҳар кӣ дорад зи ҳар кор нанг,
Бувад зиндагониву рӯзиш танг.

Дари оз бошад дили сифламард,
Бари сифлагон, то тавонӣ, магард.

---

1. Л – бо
2. И – кордида
3. Л – дод
4. Л – некӣ

Ҳар он кас, ки дониш наёбӣ бараш,
Макун раҳгузар то зиӣ[1] бар дараш.[2]

Дилат дор зинда ба фарҳангу ҳуш,
Ба бад дар ҷаҳон, то тавонӣ, макӯш.

Хирад ҳамчу об асту дониш замин,
Бидон, к-ин ҷудо в-он ҷудо нест з-ин.

Дили шоҳ, к-аз меҳр дурӣ гирифт,
Агар тира гардад, набошад шигифт.

Ҳар он кас, ки бошад маро зердаст,
Ҳама шодмон боду яздонпараст.

Ба хушнудии кирдгори ҷаҳон
Хирад ёр бод ошкору ниҳон.

Хирадманд бо мардуми порсо
Чу ҷое сухан ронад аз подшо.

Ҳама сахта бояд, ки ронад сухан,
Ки гуфтори некӯ нагардад куҳан,

Набояд, ки гӯӣ ба ҷуз некувӣ,
В-агар бад сарояд касе, нашнавӣ.

Бубинад дили подшо рози ту,
Ҳамон бишнавад гӯшаш овози ту.

Чӣ гуфт он сухангӯи посухниюш,
Ки девор дорад ба гуфтор гӯш.

Ҳама анҷуман хонданд офарин
Бар он шоҳи бинодили покдин.

Пароканда гашт он бузург анҷуман,
Ҳама шод аз он[3] сарви сояфикан.

Ҳамон расми Шопури шоҳ Ардашер
Ҳаме дошт он шоҳи донишпазир.

1. Л – зияд
2. ТПЗЛ – Ба марди хирадманду фарҳангу рой,
Бувад ҷовидон тахти шоҳӣ ба ҷой.
3. ИЛ – з-он

Ҷаҳоне саросар бад-ӯ гашт шод,
Ҳаме дошт он шоҳи бобахшу дод.

Ҳаме ронд бо шарму бо дод кор,
Чунин то баромад бад-ин рӯзгор.

Бигустурд кофур бар ҷойи мушк,
Гули арғувон шуд ба полез хушк.

АНДАРЗ КАРДАНИ УРМУЗД ВА МУРДАН

Чу донист, к-аз марг натвон гурехт,
Басе оби хунин зи наргис[1] бирехт.[2]

Бигустурд фарш андар айвони хеш,
Бифармуд, то рафт[3] Баҳром пеш.

Бад-ӯ, гуфт к-: «Эй покзода писар,
Ба мардиву дониш баровarda сар,

Ба ман нотавонӣ ниҳодаст рӯй,
Ки ранги рухам кард ҳамранги мӯй.

Хам овард болои сарви саҳӣ,
Гули сурх бигрифт[4] ранги биҳӣ.

Чу рӯзи ту ояд, ҷаҳондор бош,
Хирадманд бошу беозор бош.

Нигар, то напечӣ сар аз додгоҳ,
Набахшӣ ситамгорагонро гуноҳ.

Забонро магардон ба гирди дурӯғ.
Чу хоҳӣ, ки тоҷ аз ту гирад фурӯғ.

Равонат хирад боду дастур шарм,
Сухан гуфтанат хубу овоз нарм.

Худованди пирӯз ёри ту бод,
Дили зердастон шикори ту бод!

---

1. Л – зи мижгон
2. ТПЗ – Писар буд мар ӯро яке хешком,
   Хирадманд хондиш Баҳром ном.
3. Л – к-ояд-ш
4. Л – сурхро дод

Бинеҳ кинаву дур бош аз ҳаво,
Мабодо ҳаво бар ту фармонраво.

Суханчину бедонишу чорагар
Набояд, ки ёбанд пешат гузар.

Зи нодон наёбӣ ба ҷуз бадтарӣ,
Нигар, сӯи бедонишон нангарӣ.

Чунон дон, ки бешарму бисёргӯй
Надорад ба назди касон[1] обрӯй.

Хирадро меҳу хашмро банда дор,
Машав тез бо марди парҳезгор.

Нигар, то нагардад ба гирди ту оз,
Ки оз оварад хашму биму ниёз.

Ҳама бурдборӣ куну ростӣ,
Ҷудо кун зи дил кажживу костӣ.

Бипарҳез, то бад нагардад-т ном,
Ки бадном гетӣ набинад ба ком.

Зи роҳи хирад ҳеҷ гуна матоб,
Пушаймонӣ орад дилатро шитоб.

Диранг оварад ростиҳо падид,
Зи роҳи ҳунар сар набояд кашид.

Сари бурдборон наёяд ба хашм,
Зи нобурданиҳо битобанд чашм.

В-агар[2] бурдборӣ зи ҳад бугзарад,
Диловар[3] гумоне ба сустӣ барад.

Ҳар он кас, ки бошад худованди гоҳ,
Миёнҷӣ хирадро кунад бар ду роҳ.

На тезӣ, на сустӣ ба кор-андарун,
Хирад бод ҷони туро раҳнамун.

---

1. Л – Нагирад ба назди касе: И – касе
2. Л – Магар
3. Л – Дили ӯ

Нигаҳ дор то мардуми айбҷӯй
Наҷӯяд зи кирдори шоҳ обрӯй.[1]

Зи душман макун дӯстӣ хостор,
В-агарчанд хонад туро шаҳрёр.

Дарахте бувад сабзу бораш кабаст,
Агар пой гирӣ, сар ояд ба даст.

Агар дар фарозиву гар дар нишеб,
Набояд ниҳодан сар андар фиреб.

Ба дил низ андешаи бад мадор,
Бадандешро бад бувад рӯзгор.

Сипаҳбад куҷо гашт паймоншикан,
Бихандад бар ӯ номдор анҷуман.

Хирад гир, к-ороиши кори туст,[2]
Нигаҳдори гуфтору кирдори туст.[3]

Ҳам ороиши ганҷу тоҷу сипоҳ,
Намояндаи гардиши ҳуру моҳ.

Нигар, то насозӣ ту бо нозу ганҷ,
Ки бар ту сар ояд сарои сипанҷ,

Мазан рой ҷуз бо хирадманд мард,
Зи оини шоҳони пешин магард.

Ба лашкар битарсон бадандешро,
Ба жарфӣ нигаҳ кун пасу пешро.

Ситояндае, к-ӯ зи баҳри ҳаво
Ситояд касеро ҳаме носазо,

Шикасти ту ҷӯяд ҳам аз он сухан,
Мамон, то ба пеши ту гардад куҳан.

Касе, к-аш ситоиш наёяд ба кор,
Ту ӯро зи гетӣ ба мардум[4] мадор,

---

1. И – чоҳ
2. Л – ҷон бувад; И – ҷони туст.
3. Л – паймон бувад. И – паймони туст.
4. И – ба гетӣ зи мардум

Ки Яздон ситоиш бихоҳад ҳаме,
Накӯҳандаро дил бикоҳад ҳаме.

Ҳар он кас, ки ӯ аз гунаҳгор чашм
Бихобиду осон фурӯ хӯрд хашм,

Фузуниш ҳар рӯз афзун шавад,
Шитоб оварад, дил пур аз хун шавад.

Ҳар он кас, ки аз[1] оби дарё набард
Биҷӯяд, набошад хирадманд мард.

Камон дор дилро, забонат чу тир,
Ту ин достони ман осон магир.

Кушода барат бошаду рост рост,
Нишона бинеҳ з-он нишон, к-ат ҳавост.

Забону дилат бо хирад рост кун,
Ҳаме рон аз он сон, ки хоҳӣ сухун.

Ҳар он кас, ки андар сараш мағз буд,
Ҳама рою гуфтори ӯ нағз буд.

Ҳар он гаҳ ки бошӣ ту бо ройзан,
Суханҳо биёрой бо анҷуман,

Гарат рой бо озмоиш бувад,
Ҳама рӯзат андар физоиш бувад,

Шавад[2] ҷонат аз душман ожиртар,[3]
Дилу мағзу роят ҷаҳонгиртар.[4]

Касеро куҷо пешрав шуд ҳаво,
Чунон дон, ки рояш нагирад наво.

Агар дӯст бошад туро тозарӯй,
Бияфзоядаш нозишу рангу бӯй.

1. ИЛ – бо
2. Л – Тану
3. Л – ожир дор,
4. Л – ҷаҳонгир дор.

Ту бо душманат рух пурожанг[1] дор,
Бадандешро чеҳра беранг дор.

Ба арзониён бахш, ҳар ч-ат ҳавост,
Ки ганҷи ту арзониёнро сазост.

Бикаш ҷону дил, то тавонӣ, зи рашк,
Ки рашк оварад гарму хунин сиришк.

Ҳар он гаҳ ки рашк оварад подшо,
Накӯҳиш кунад мардуми порсо».[2]

Чу андарз бинбишт фаррух дабир,
Биёварду бинҳод пешаш[3] вазир.

Ҷаҳондор барзад яке боди сард,
Шуд он лаъли рухсор[4] чун барги зард.

Чу рангин рухи шоҳ зарфом гашт,
Аз он дарду ғам баҳри Баҳром гашт.

Чиҳил рӯз шуд[5] сӯгвору нажанд,
Пур аз гарду бекор тахти баланд.

Чунин буд, то буд, гардонсипеҳр,
Гаҳе пур зи дарду гаҳе пур зи меҳр.[6]

Шаби Урмузд омад аз моҳи дай,
Зи гуфтан биёсою бардор май.

---

1. Л – ба ожанг
2. ТПЗ – Яке солу ду моҳ бар тахт беш
Набудам, надонистам ин роз пеш.
Гумонам чунон буд, ки то солиён
Бимонад ба ман тоҷу тахти каён.
Кунун рӯзгори ман омад ба сар,
Туро баст бояд ба шоҳӣ камар.
3. ИЛ – пеши
4. И – лаълрухсора
5. Л – буд
6. ТПЗЛ – Ту гар боҳушӣ, машмар ӯро ба дӯст,
Ки чун даст ёбад, бидаррад-т пӯст.

ПОДШОҲИИ БАҲРОМИ УРМУЗД

Се солу се моҳу се рӯз буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ БАҲРОМ ВА АНДАРЗ КАРДАН БА САРДОРОН ВА СИПАРӢ ШУДАНИ РӮЗГОРАШ

Кунун кори дайҳими Баҳром соз,
Ки дар подшоҳӣ намонд ӯ дароз.

Чу Баҳром биншаст бар тахти зар,
Дилу мағз ҷӯшон зи дарди[1] падар.[2]

Ҳама номдорони эрониён
Бирафтанд гирён камар бар миён.

Бар ӯ хонданд офарини Худой,
Ки то ҷой бошад, ту монӣ ба ҷой.

Ки тоҷи каӣ торакатро сазост,
Падар бар падар тоҷи шоҳӣ туровст.

Рухи бадсиголони ту зард бод,
В-аз он рафта ҷони ту бедард бод!

Чунин дод посух, ки эй меҳтарон,
Саворони[3] ҷангиву кундоварон,

Зи деҳқону аз[4] марди хусравпараст,
Ба гетӣ сӯи бад маёзед[5] даст.

Бубинед,[6] к-ин чархи нопойдор
На парварда донад, на парвардгор.

1. Л – пурдарди марги
2. ТПИЛ – Се солу се моху ба сар-бар се рӯз,
   Бад-ӯ шод буд тахти гетифирӯз.
3. Л – Сарафроз
4. Л – в-аз
5. Л – Зи гетӣ сӯи бад маёред
6. Л – Набинед,

Саросар бубандед дасти ҳаво,
Ҳаворо мадоред фармонраво.[1]

Касе к-ӯ бипарҳезад аз бадкуниш,
Наёлояд андар бадиҳо танаш.[2]

Ба гетӣ-дарун шоду[3] хуррам бувад,
Ба рафтан зи душман абеғам[4] бувад.

Паноҳе бувад ганҷро подшо,
Навозандаи мардуми порсо.

Тани шоҳ динро[5] паноҳе бувад,
Ки дин бар сари ӯ кулоҳе бувад.[6]

Хунук он ки дар хашм ҳушёртар.
Ҳамон бар замин ӯ беозортар.

Гаҳи тангдастӣ[7] дилаш шоду род,
Ҷаҳон бе тани марди доно мабод,

Ки[8] бар душмане-бар тавоно бувад,
Ба пай наспарад[9] вижа[10] доно бувад.[11]

Ситеза на хуб ояд аз номҷӯй,
Бипарҳезу гирди ситеза мапӯй.

Сипоҳиву деҳқону бекор[12] шоҳ,
Чунон дон, ки ҳар се надоранд роҳ.

---

1. ТП – Ҳаво мардро хору бебар кунад,
Ба гетиш чун мурғи бепар кунад.
2. Л – маниш.
3. Л – Бад-ин гетияш рӯз
4. Л – Гаҳи рафтан аз хаст беғам; И – хасмон-ш беғам
5. И – шоҳро дин
6. ТП – Паноҳе беҳ аз дин набошад ҳаме
Абедин нашояд туро зад даме.
7. Л – дасттангӣ
8. ИЛ – Чу
9. И – биспарад
10. Л – биспарад марди
11. ТП – Ба доноӣ андар ҷаҳон биспарад,
Ҳама сӯи дониш ҳаме бугзарад.
12. И – пайкори

Ба хоб[1] андар аст, он ки бекор гашт,
Пушаймон шавад, чун[2] ки бедор гашт.

Зи гуфтори некӯву кирдори зишт,
Ситоиш наёбиву хуррамбиҳишт.

Ҳама рост гӯеду[3] некӣ кунед,
Дили некпай мардумон машканед.

Маро ганҷу динори бисёр ҳаст,
Бузургиву шоҳиву нерӯи даст.

Хӯред он чи дореду онро, ки нест,
Бидонед, к-аз ганҷдорон якест.

Сари бадраи мо кушодаст боз,
Набояд, ки монад кас андар ниёз».

ТАХТ СУПУРДАНИ БАҲРОМИ УРМУЗД ПИСАРИ ХУДРО БАҲРОМИ БАҲРОМ ВА МУРДАН

Бар ӯ низ нагзашт рӯзи дароз,
Яке тоҷдор андаромад ба гоз.

Яке пур будаш, дилором буд,
Варо ном Баҳроми Баҳром буд.

Биёварду биншондаш[4] зери тахт,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй сабзшохи дарахт!

Набудам фаровон ман аз тоҷ шод,
Ҳама рӯзгори ту фархунда бод![5]

Сароянда бошу физоянда бош,
Шабу рӯз бо ромишу ханда бош.

1. Л – На хуб
2. Л – ҳар
3. Л – ном ҷӯеду
4. Л – биншонд дар
5. ТП – Накард эч бо ман вафо тоҷу тахт,
Ту фархунда бодиву фирӯзбахт.

Чунон рав, ки пурсад-т рӯзи шумор,
Напечӣ сар аз шарми парвардгор.[1]

Ба доду диҳиш гетӣ обод дор,
Дили зердастони худ шод дор,

Ки бар кас намонад ҷаҳон[2] ҷовидон,
Чи бар шаҳрёрон,[3] чи бар мӯбадон.

Чу Баҳром гетӣ ба Баҳром дод,
Писар мар варо дахма ором дод.

Ту аз чархи гардон мадон ин ситам,
Ҷуз аз бод чизе наёяд ба дам.[4]

Чунин буд, то буд, чархи равон,
Ба андеша ранҷа чӣ дорӣ равон?

Чӣ пӯӣ, чӣ ҷӯӣ, чӣ шояд будан?
Бар ин достонҳо нашояд задан.

Равонат камозору[5] фартут нест,
Нишасти[6] ту ҷуз тангтобут нест.

Агар марг дорад чунин табъи гург,
Пур аз май яке ҷом хоҳам бузург.

Яке сарвқаддеву симинбадан,
Дилому хушхӯву ширинсухан.

Суманбӯву зеборуху моҳрӯй,
Чу хуршед дидору чун мушк бӯй.[7]

---

1. ТПМ – Ҷаҳонро зи баҳри хӯриш сохтанд,
Зи беҳрой бешӣ напардохтанд.
Хӯреду диҳеду равон парваред,
Ба дасти хирад пойи бад бишкаред.
2. Л – намондаст ин
3. Л – тоҷдорон
4. И –б. 33 – 35 нест;
ТПЗ – Ба се солу се моҳу бар сар се рӯз,
Тиҳӣ гашт аз ӯ тахти гетифурӯз.
5. Л – гар аз оз
6. Л – Нишеми
7. И – б. 40, 41 нест.

ПОДШОҲИИ БАҲРОМИ БАҲРОМ

Нуздаҳ сол буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ БАҲРОМИ БАҲРОМ ВА АНДАРЗ КАРДАН БА САРДОРОН ВА МУРДАНАШ

Чу Баҳром дар сӯги Баҳромшоҳ
Чиҳил рӯз нанҳод бар сар кулоҳ,[1]

Бирафтанд гурдони бисёрҳуш
Пур аз дарду бо нолаву бо хурӯш.

Нишастанд бо ӯ бад-он сӯгу дард,
Ду рух зарду лабҳо шуда ложвард.

Аз он пас бишуд мӯбаде покрой,
Ки гирад магар шоҳ бар тахт ҷой.

Ба як ҳафта бо ӯ бикӯшид сахт,
Ҳаме буд то барнишаст ӯ ба тахт.

Чу биншаст бар тахт Баҳром шод,[2]
Ба расми каӣ тоҷ бар сар ниҳод.

Нахуст офарин кард бар Кирдгор,
Фурӯзандаи гардиши рӯзгор.

Физояндаи донишу ростӣ,
Газояндаи кажживу костӣ.

Худованди кайвону гардонсипеҳр,
Зи банда нахоҳад ҷуз аз доду меҳр.

В-аз он пас чунин гуфт, к-«Эй бихрадон,
Ҷаҳондидаву покдил мӯбадон!

---

1. Л – пеш аз б. ин б. омада:
Кунун кори Баҳроми Баҳром гӯй,
Ки ин чарх гардон-ст бар сони гӯй.
2. ТПМ – Бикӯшеду некӣ ба ҷой овindependent.

Шумо низ доред дониш бузург,
Мабошед бо шаҳрёрон сутург.

Касеро, ки Яздон фузунӣ диҳад,
Сухандониву раҳнамунӣ диҳад.[1]

Ба фарҳанг ёзад касе к-аш хирад,
Бувад дар сару мардумӣ парварад.

Сари мардумӣ бурдборӣ бувад,
Чу тезӣ кунӣ, тан ба хорӣ бувад.[2]

Ҳар он кас, ки гашт эмину шод гашт,
Ғаму ранҷ бо эминӣ бод гашт.

Тавонгартар он, к-ӯ диле род дошт,
Дирам гирд кардан ба дил бод дошт.

Агар нест чизат,[3] ту лахте биварз,
Ки бе чиз будан надорӣ ту[4] арз.

Мурувват наёбӣ, гарат[5] чиз нест,
Ҳамон чора назди касаш низ нест.

Чу хушнуд гардӣ, таносон шавӣ,
В-агар оз варзӣ, ҳаросон шавӣ.

На кӯшидане, к-он[6] тан орад ба ранҷ,
Равонро бипечонӣ аз ози ганҷ.

Зи кори замона миёна гузин,
Чу хоҳӣ, ки ёбӣ зи Ҳақ[7] офарин,

1. ТПМ – Ҳама кор бо бахшишу дод бод,
Ҳама гетӣ аз дод обод бод.
Мабодо, ки бедод дам барзанем,
В-агар аз пайи оз ганҷ оганем.
Маро ганҷ аз баҳри бахшиш бувад,
Ки шаҳро зи некӣ дурахшиш бувад.
2. ТПМ – Зи гетӣ нагардад туро бахт ром,
Зи тундиву тезӣ наёбӣ ту ком.
3. Л – чизе,
4. Л – на рой дорӣ на
5. Л – наёяд агар
6. Л – к-ӯ
7. Л – халқ

Чу хушнуд дорӣ кеҳонро[1] ба дод,
Тавонгар бимониву аз дод шод.

Ҳама эминӣ бояду ростӣ,
Набояд ба дод-андарун костӣ.

В-агар оз гирад дилатро ба ҷанг,
Бимонад равонат ба коми наҳанг.

Чу шоҳе[2] ба коме бикоҳад равон,
Хирад гардад андар миён нотавон.

Чунин аст оини чархи равон,
Тавоно ба ҳар кору мо[3] нотавон.[4]

Чу шуд подшоҳиш бар сол бист,
Яке кам бар ӯ зиндагонӣ гирист.

Шуд он тоҷваршоҳ бо хок ҷуфт,
Зи хуррамҷаҳон дахма будаш нуҳуфт.

Ҷаҳонро чунин аст оину шон,[5]
Ҳамеша ба мо роз дорад ниҳон.[6]

---

1. ИЛ – ҷаҳонро
2. Л – шодӣ
3. Л – тавонист ӯ, гар туӣ
4. И – Тавонист ӯ, гар туӣ бетавон;
   ТП – Ҳаме ронд шоҳӣ ба оину дод,
   Дили зердастонаш аз дод шод.
5. Л – сон,
6. Л – рози ӯ норасон.

ПОДШОҲИИ БАҲРОМИ БАҲРОМИЁН

Чаҳор моҳ буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ БАҲРОМИ БАҲРОМИЁН ВА МУРДАНАШ ПАС АЗ ЧАҲОР МОҲ

Чу биншаст Баҳроми Баҳромиён,
Бубаст аз пайи доду бахшиш миён.

Ба тоҷаш забарҷад барафшонданд,
Ҳаме ном кирмоншаҳаш хонданд.

Чунин гуфт, к-аз додгар як Худой
Хирад бодамон баҳраву доду рой![1]

Сарои сипанҷӣ намонад ба кас,
Туро некувӣ бод фарёдрас.

Ба некӣ гироему паймон кунем,
Ба доду диҳиш тан[2] гаравгон кунем,

Ки хубиву зиштӣ зи мо ёдгор
Бимонад, ту ҷуз тухми некӣ макор.

Чу шуд подшоҳиш бар чор моҳ,
Бар ӯ зор бигрист тахту кулоҳ.

Чу Баҳром донист, к-омад-ш марг,
Наҳанге куҷо бишкарад пилу карг.

Ҷаҳонро ба фарзанд биспурду гуфт,
Ки бо меҳтарит офарин бод ҷуфт,

---

1. ТПМ – Чу фаррухпадар кард некӣ ҳама,
Ки ӯ чун шубон буду шоҳон рама.
Маро низ ҳам некуӣ пеша дод,
Ҳама хубиву додам андеша дод.
Мабодо, ки каҷжӣ дарорам ба кор,
Ки шармандагӣ ёбам аз Кирдгор.
2. ИЛ – дил

Бинӯшу бипӯшу бинозу бибахш,
Макун рӯз бо тоҷу бо тахт дахш.

Чу баргашт Баҳромро фарру бахт,
Ба Нарсӣ супурд он замон тоҷу тахт.[1]

Замона бад-ин сон ҳаме бугзарад,
Нафас мардуми озвар нашмарад.

Майи лаъл пеш ор, эй рӯзбе!
Ки шуд соли гӯянда бар шасту се.

---

1. ТПЗМ – Чунин асту инро беандоза дон,
Газофи фалак ҳар замон тоза дон.
Баровард бодеву ночиз шуд,
Ба дахма-дарун ҷойи ӯ низ шуд*.

* Дар 3 танҳо б. 1 мавҷуд аст.

ПОДШОҲИИ НАРСИИ БАҲРОМ

Нӯҳ сол буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ НАРСӢ ВА ПАНД ГУФТАН БА ПИСАР ВА СИПАРӢ ШУДАНИ РӮЗГОРАШ

Чу Нарсӣ нишаст аз бари тахти оҷ,
Ба сар барниҳод он сарафроз тоҷ.

Ҳама меҳтарон бо нисор омаданд,
Зи дарди падар[1] сӯгвор омаданд.

Бар эшон сипаҳдор кард офарин,
Ки: «Эй меҳрубонони бододу дин,

Бидонед, к-аз Кирдгори ҷаҳон
Чунин рафт кор ошкору ниҳон,

Ки моро зи гетӣ хирад доду шарм,
Ҷавонмардиву рою овози нарм.

Гар аз ахтарам безиёнӣ бувад,
Шуморо зи ман шодмонӣ бувад.

Хирадманд мардум туро дӯст гашт,
Чунон дон, ки бо ту зи як пӯст гашт.

Ту кирдори хуб аз тавоно шинос,
Хирад низ[2] наздики доно шинос.

Далерӣ зи ҳушёр будан бувад,
Диловар ба ҷойи ситудан бувад.

Ҳар он кас, ки бугрезад аз коркард,
Аз ӯ дур шуд ному нанги набард.[3]

---

1. Л – ар
2. И – Хирадро ба
3. И – хобу орому х(в)ард.

Ҳамон коҳилӣ мардум аз баддилист,
Ҳамовоз бо баддилӣ[1] коҳилист.

Ҳаме зист нӯҳ сол бо рою панд,
Ҷаҳонро сухан гуфтанаш судманд.

Чу рӯзаш фароз омаду бахт шум,
Шуд он тарги пӯлод бар сар чу[2] мум.

Давон шуд ба болини шаҳ Урмузд,
Ба рахшонии[3] лола андар фурузд,

Ки фарзанди он номвар шоҳ буд,
Фурӯзон чу дар тирашаб моҳ буд.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй ноздида ҷавон,
Мабар даст сӯи бадӣ, то тавон.

Туӣ ҷони Нарсиву Баҳроми бахт,
Сазовори тоҷиву зебои тахт.[4]

Бад-ин бурзи болову ин[5] фарру ёл
Ба ҳар дониш аз ҳар касе беҳамол.[6]

Мабодо, ки тоҷ аз ту гирён шавад,
Дили анҷуман аз ту бирён шавад.

Ҷаҳонро ба оини шоҳӣ бидор,
Чу омухтӣ аз покпарвардгор.[7]

Ба фарҷом рӯзи ту ҳам бугзарад,
Сипеҳри равонат ба пай биспарад.

1. Л – баддилон
2. Л – бар сони
3. Л – рухсор чун
4. Л – б. 17 нест.
5. Л – он
6. Л – донишӣ ҳар касеро ҳамол.
7. ТПМ – Ҳамеша равону дилат шод бод,
Бузургиву ганҷи ту обод бод.

Чунон рав, ки пурсад-т, посух кунӣ,
Ба посухгарӣ рӯз фаррух кунӣ.

Бигуфт ину чодар ба рух даркашид,
Яке боди сард аз ҷигар баркашид.

Ҳамон рӯз гуфтӣ, ки Нарсӣ набуд,
Варо тоҷу[1] дайҳиму курсӣ набуд.

Чунин аст ин роз, дидор[2] нест,
Туро баҳра ҷуз гурму тимор нест.

1. ИЛ – Ҳамон тахту
2. Л – асту розаш падидор

ПОДШОҲИИ УРМУЗДИ НАРСӢ

Нӯҳ сол буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ УРМУЗД – ПИСАРИ НАРСӢ ВА СИПАРӢ ШУДАНИ РӮЗГОРАШ

Чу бар гоҳ рафт Урмузди бузург,
Зи нахчир кӯтоҳ шуд чанги гург.

Ҷаҳонро ҳаме дошт бо эманӣ,
Ниҳон гашт кирдори аҳриманӣ.

Нахуст офарин кард бар Кирдгор,
Тавонову донову парвардгор.

«Шабу рӯзу гардонсипеҳр офарид,
Чу кайвону баҳрому меҳр офарид.

В-аз ӯяст пирӯзиву фарраҳӣ,
Дили[1] доду дайҳими шоҳаншаҳӣ.

Ҳамеша дили мо пур аз дод бод,
Дили зердастони мо шод бод!

Ситоиш наёбад сари сифламард,[2]
Бари сифлагон, то тавонӣ, магард.

Мазан низ бо марди бадхоҳ рой,
Агар пандгирӣ, ба некӣ гирой.

Зи бахшиш ҳар он кас, ки ҷӯяд сипос,
Нахонад-ш бахшанда яздоншинос.

Ситоянда, к-ӯ бесипос[3] аст низ,
Сазад, гар надорад кас ӯро ба чиз.

1. И – Дилу
2. Л – бари сифламард,
3. Л – Ситонанда к-ӯ носипос

Ҳаросон бувад мардуми сахткор,
Ки ӯро набошад касе дӯстдор.

В-агар сустӣ орад ба кор-андарун,
Нахонад варо ройзан раҳнамун.

Гар аз коҳилон ёр хоҳӣ ба кор,
Набошӣ ҷаҳонҷӯву мардумшумор.

Нигар, хештанро надорӣ бузург,
В-агар гоҳ ёбӣ, нагардӣ сутург.

Чу бадхӯ шавад марди дарвешу хор,
Ҳаме бинад он аз бади рӯзгор.

Ҳамасола бекору нолон зи бахт,
На рою на дониш, на зебои тахт.

В-агар боз гиранд аз ӯ хоста,
Шавад ҷону мағзу дилаш коста.

Ба бечизиву бадхуӣ созад ӯ,[1]
Надорад хирад, гардан афрозад ӯ.[2]

На чизу на дониш, на рою ҳунар,[3]
На дину на хушнудии[4] додгар.

Шуморо шабу рӯз фархунда бод,
Бадандешро ҷон зи тан канда бод».

Бар ӯ меҳтарон офарин сохтанд,[5]
Зи гуфтори ӯ сар барафрохтанд.[6]

Чу нӯҳ сол бигзашт бар сар сипеҳр,
Гули зард гашт он чу гулнор чеҳр.

1. Л – ёзад ӯй,
2. Л – ӯй.
3. И – на фар,
4. И – хушнуд аз
5. И – хонданд,
6. Л – Чу аз сӯги шоҳон бипардохтанд.
И – Худ аз сӯги шоҳон бипардохтанд.

Ғамӣ шуд зи марг он сари тоҷвар,
Бимурду ба болин набудаш писар.

Шуд он номвар марди ширинсухан
Ба наввӣ бишуд з-ин сарои куҳан,[1]

Чиҳил рӯз сӯгаш ҳаме доштанд,
Сари гоҳи ӯ хор бугзоштанд.

1. ИЛ – Пас аз б. 24 ин б. омада:
Чунин буд, то буд чархи равон,
Тавоно ба ҳар кору мо нотавон.

ПОДШОҲИИ ШОПУРИ ЗУЛАКТОФ

Ҳафтоду ду сол буд

ЗОДАНИ ШОПУРИ УРМУЗД ЧИҲИЛ РӮЗ ПАС АЗ МАРГИ ПАДАР ВА ТОҶВАР ШУДАНАШ

Ба чандин замон тахт бекор буд,
Сари меҳтарон пур зи тимор буд.

Нигаҳ кард мӯбад шабистони шоҳ,
Яке лоларух буд[1] тобон чу моҳ.

Сари мижжа чун ханҷари кобулӣ,
Ду зулфаш чу печонхати бобулӣ.[2]

Мусалсал як андар дигар бофта,
Гиреҳ барзада, сар-ш бартофта.

Паричеҳраро бачча буд дар ниҳон,
Аз он хубрух шодмон шуд ҷаҳон.

Ба сар-бар-ш тоҷе биёвехтанд,[3]
Бар он тоҷ зарру[4] дирам рехтанд.[5]

Басе барнаёмад, к-аз он[6] хубчеҳр
Яке кӯдак омад чу тобанда меҳр.

Сароянда деҳқони мӯбаднажод
Аз ин достонам чунин дод ёд,[7]

Ки мӯбад варо[8] ном Шопур кард,
Бад-он шодмонӣ яке сур кард.

---

1. ИЛ – дид
2. И - зобулӣ.
3. ИЛ – баровехтанд,
4. Л – тоҷи заррин
5. ТПЗ – Биёвард мӯбад варо шодмон,
   Нишондаш бар афрози тахти каён.
6. Л – Чиҳил рӯз бугзашт, з-ин
7. Л – б. 8 нест.
8. Л – Варо мӯбадаш

Ту гуфтӣ, ҳама фарраи эзадист,
Бар ӯ сояи[1] рояти бихрадист.

Чиҳил рӯз шуд, руду май хостанд,
Яке тахти шоҳӣ биёростанд.

Бирафтанд гурдони зарринкамар,
Биёвехтанд аз бараш тоҷи зар.

Чу он хурдро сер доданд шир,
Наваштандаш андар миёни ҳарир.

Чиҳилрӯзаро зери он тоҷи зар
Ниҳоданд бар тахти фаррухпадар.

Ба шоҳӣ бар ӯ офарин хонданд,
Ҳама меҳтарон гавҳар афшонданд.

Яке мӯбаде буд, Маҳрӯй ном,
Хирадманду шоиставу шодком.

Биёмад, ба курсии зар барнишаст,
Миён пеши ӯ бандагиро бубаст.

Ҷаҳонро ҳама дошт бо доду рой,
Сипаҳро ба ҳар некувӣ раҳнамой.

Биёганд ганҷу сипоҳи варо,
Биёрост айвону гоҳи варо.

Чунин то баромад бар ин панҷ сол,
Барафрохт он кӯдакӣ фарру[2] ёл.

Нишаста шабе шоҳ дар Тайсафун,
Хирадманд мӯбад ба[3] пеш-андарун.

Бад-он гаҳ, ки хуршед баргашт зард,
Падид омад он чодари ложвард.

Хурӯш омад аз роҳи Арвандрӯд,
Ба мӯбад чунин гуфт: «Ҳаст ин дуруд?»

1. ИЛ – сояву
2. И – кӯдаки хурд
3. Л – мӯбад-ш

Чунин гуфт мӯбад бад-он шоҳи хурд,
Ки эй некдил, некпай шоҳи гурд,

Кунун марди бозориву чораҷӯй
Зи кулба сӯи хона доранд рӯй.

Чу бар Даҷла як бар дигар бугзаранд,
Чунон тангпулро ба пай биспаранд,

Битарсад ҳаме ҳар кас аз бими об,
Чунин бархурӯшад, ки гирад шитоб.[1]

Чунин гуфт Шопур бо мӯбадон,
Ки «Эй роҳбар номвар бихрадон,

Яке пули дигар бибояд задан,
Шуданро яке роҳу боз омадан.

Бад-он то чунин зердастони мо
Гар аз лашкарӣ в-ар парастони[2] мо,

Ба рафтан наёянд[3] аз ин сон ба ранҷ,
Дирам дод бояд фаровон зи ганҷ.

Ҳама мӯбадон шод гаштанд сахт,
Ки сабз омад ин норасида дарахт.

Яке пул бифармуд мӯбад дигар
Ба фармони он кӯдаки тоҷвар.

В-аз ӯ шодмон шуд дили модараш,
Биёвард фарҳангҷӯён бараш.

Ба зудӣ ба фарҳанг ҷое расид,
К-аз омӯзгорон сар андаркашид.

Чу бар ҳафт шуд, расми майдон ниҳод,
Ҳам оварду ҳам расми чавгон ниҳод.

1. ТПЛ – Битарсад чунин ҳар кас аз захми кӯс,
Ҳаме бархурӯшанд ҳамчун хурӯс.
2. ИЛ – лашкару дарпарастони
3. ИЛ – набошад

Ба ҳаштум шуд оини тахту кулоҳ,
Ту гуфтӣ, ки ӯяст Баҳромшоҳ,

Тани хешро аз дари фахр кард,
Нишастангаҳи хеш[1] Истахр кард.

Бар оини фаррух ниёкони хеш,
Гузида сарафрозу покони хеш.

БУРДАНИ ТОИРИ АРАБ ДУХТАРИ НАРСИРО ВА РАФТАНИ ШОПУР БА РАЗМИ Ӯ

Чу якчанд бугзашт бар шоҳ рӯз,
Фурӯзанда шуд тоҷи гетифирӯз.

Зи ғассониён Тоири шердил,
Ки додӣ фалакро ба шамшер дил,

Сипоҳаш зи румиву аз порсӣ,
Зи Баҳрайну аз Курду аз Қодисӣ

Биёмад ба пероманӣ[2] Тайсафун,
Сипоҳе зи андоза в-аз мар бурун.[3]

Ба тороҷ дод он ҳама буму бар,
Киро буд бо ӯ паю пову пар?

Чу огаҳ шуд аз аммаи шаҳрёр,
Куҷо Нӯша буд номи он навбаҳор.[4]

Биёмад ба айвони он моҳрӯй,
Ҳама Тайсафун гашт пургуфтугӯй.[5]

Аз айвон-ш бурданду карданд асир,
Ки доно набуданду донишпазир.

1. Л – худ ба
2. Л – айвони он
3. Л – Сипоҳаш зи андози дониш фузун.
4. Л – Дар он ҷо яке бачча буд шоҳро,
Ки радхурд будӣ фару гоҳро.
Анӯша будаш ному чун моҳ буд,
Ҳама гетӣ аз ҳолаш огоҳ буд.
5. Л – Кашидаш аз он ҷо бараҳна ба рӯй.

Чу як сол наздики Тоир бимонд,
Аз андешагон дил ба хун дарфишонд.

Зи Тоир яке духташ[1] омад[2] чу моҳ,
Ки[3] гуфтӣ, ки Нарсист бо тоҷу гоҳ.

Падар Молика ном кардаш, чу дид,
Ки духташ ҳаме мамлакатро сазид.[4]

Чу Шопурро сол шуд бисту шаш,
Ҷавонхусраве[5] гашт хуршедфаш.

Ба дашт омаду лашкарашро бидид,
Даҳу ду ҳазор аз ялон баргузид.

Або ҳар яке бодпои ҳаюн,
Ба пеш-андарун мард сад[6] раҳнамун.

Ҳаюн барнишастанду аспон ба даст
Бибурданд гурдони хусравпараст.[7]

Бирафт аз паси шоҳи ғассониён,
Сарафроз Тоир ҳизабри жиён.

Фаровон кас аз лашкари ӯ бикушт,
Чу Тоир чунон дид, бинмуд пушт,

Баромад хурӯшидани дору гир,
В-аз эшон гирифтанд чанде асир.

Ҳисорӣ шуданд он сипаҳ дар Яман,
Хурӯш омад аз кӯдаку марду зан.

Биёвард Шопур чандон сипоҳ,
Ки бар мӯру бар пашша барбаст роҳ.

---

1. Л – духтар
2. Л – Яке духтар омад зи Тоир
3. ИЛ – Ту
4. Л – б. 50 нест.
5. Л – Манифаш касе; И – Яке мохрух
6. Л - шуд
7. ТПЗЛ - Аз он пас худу вижагон барнишаст,
   Миёни кай тохтанро бубаст.

Варо бо сипоҳаш ба диж дарбиёфт,[1]
Дари ҷангу роҳи гурезаш битофт.[2]

Шабу рӯз як моҳашон ҷанг буд,
Сипаҳро ба диж-дар алаф танг буд.

ОШИҚ ШУДАНИ МОЛИКА ДУХТАРИ ТОИР БАР ШОПУР

Ба шабгир Шопури ял барнишаст,
Ҳаме рафт ҷӯшон камоне ба даст.

Сияҳҷавшани хусравӣ дар бараш,
Дурахшон[3] дирафши сияҳ бар сараш,

Зи девори диж Молика бингарид,
Дирафши сари номдорон бидид,

Чу гулбарг рухсору чун мушк мӯй,
Ба ранги табархун лаби мушкбӯй.

Бишуд хобу ором аз он хубчеҳр,
Бари доя буд бо дили[4] пур зи меҳр.

Бад-ӯ гуфт,[5] к-ин шоҳи хуршедфаш,
Ки эдар биёмад чунин кинакаш,

Бузург асту хуни ниҳони[6] ман аст,
Ҷаҳон хонамаш к-ӯ ҷаҳони ман аст.

Паёме зи ман назди Шопур бар,
Ба разм омадаст ӯ, зи ман[7] сур бар.

Бигӯяш, ки бо ту зи як гавҳарам,
Ҳам аз тухми Нарсии кундоварам.

1. Л – битофт,
2. ИЛ – наёфт.
3. Л – Дурафшон
4. Л – шуд бо диле
5. И – Бидонист
6. Л – Бари ман гиромӣ чу ҷони
7. Л – аз манаш.

Ҳамон низ бо кин зи ҳам гӯшаам,
Ки хеши туам, духтари Нӯшаам.

Маро гар бихоҳӣ, ҳисор они туст,
Чу айвон биёбӣ, нигор они туст.

Бад-ин кор бо доя паймон кунӣ,
Забон дар бузургӣ гаравгон кунӣ.

Бад-ӯ доя гуфт: «Он чи фармон диҳӣ,
Бигӯям, биёрам аз ӯ огаҳӣ».

Чу шаб бар замин подшоҳӣ гирифт.
Зи дарё ба дарё сиёҳӣ гирифт,

Замин қиргун, кӯҳ чун пил шуд,
Ситора ба кирдори қандил шуд.

Ту гуфтӣ, ки шамъ аст сесад ҳазор,
Биёвехта з-осмони[1] ҳисор.

Бишуд доя ларзон, пур аз тарсу[2] бим,
Зи Тоир ҳаме шуд дилаш бар ду ним.

Чу омад ба наздики пардасарой,
Хиромид наздикии раҳнамой.

Бад-ӯ гуфт: «Агар назди шоҳам барӣ,
Биёбӣ зи ман тоҷу ангуштарӣ».

Ҳашивори бинодил ӯро бибурд
Зи даҳлези парда бари шоҳи гурд.

Биёмад, ба мижгон заминро бируфт,
Сухан ҳарчи бишнид, бо ӯ бигуфт.

Зи гуфтори ӯ шод шуд шаҳрёр,
Бихандиду динор додаш ҳазор.

Ду ёра яке тавқи боафсаре,
Зи дебои Чин бофта чодаре.

1. И – б-осмони
2. И – тарсону ларзон зи

Чунон дод посух, ки бо моҳрӯй
Ба хубӣ[1] фаровон суханҳо бигӯй.

Бигӯяш, ки гуфт ӯ ба хуршеду моҳ,
Ба зуннори Зардушту фарру[2] кулоҳ,

Ки ҳар чиз, к-аз ман бихоҳӣ ҳаме,
Гар аз подшоҳӣ бикоҳӣ ҳаме,

Зи ман бад сухан нашнавад гӯши ту,
Ҷудоӣ наҷӯям зи оғӯши ту.

Харидорам[3] ӯро ба тахту кулоҳ,
Ба фармони Яздон ба[4] ганҷу сипоҳ».

Чу бишнид посух ҳам андар замон,
Зи парда биёмад бари диж дамон.

Шунида бад-ин сарви симин бигуфт,
Ки хуршедро гашт Ноҳид[5] ҷуфт.

Зи болову дидори Шопуршоҳ
Бигуфт,ончи дид ӯ[6] ба тобандамоҳ.

БАР ДАСТИ ШОПУР ДОДАНИ МОЛИКА ДИЖИ ТОИР ВА КУШТА ШУДАНИ ТОИР

Зи ховар чу хуршед бинмуд тоҷ,
Гули зард шуд бар замин ранги соҷ.

Зи ганҷуру дастур бистад калид,
Хӯришхонаву хуммҳои[7] набид.

Ба диж-бар ҳар он кас, ки буд меҳтаре,
Гави ҷангиву ҷангдида саре,

1. Л – Ба чарбӣ
2. Л – фаррух
3. И – Харидор
4. И – Яздону
5. И – то ки доранд
6. И – начунбанд
7. ИЛ – бард

Хӯришҳо фиристоду чанде набид,
Ҳам аз бӯйҳо наргису шанбалид.

Парастандаи бодаро пеш хонд,
Ба чарбӣ фаровон суханҳо биронд.

Бад-ӯ гуфт, к-имшаб туӣ бодадеҳ,
Ба Тоир ҳаме бодаи сода деҳ.

Мамон, то бидоранд[1] бода ба даст,
Бад-он то бихуспанду[2] гарданд маст.

Бад-ӯ гуфт соқӣ, ки ман бандаам,
Ба фармони ту дар ҷаҳон зиндаам.

Чу хуршед бар Бохтар гашт зард,
Шаби тира гуфташ, ки аз роҳ гард.[3]

Майи хусравӣ хост Тоир ба ҷом,
Нахустин зи ғассониён бурд ном.

Чу бугзашт як пос аз он[4] тирашаб,
Биёсуд Тоир зи бонги шағаб.[5]

Бирафтанд яксар сӯи хобгоҳ,
Парастандагонро бифармуд моҳ,

Ки то кас нагӯяд сухан ҷуз ба роз,
Ниҳонӣ дари диж кушоданд боз,

Бад-он шоҳ Шопур худ чашм дошт,
В-аз[6] овози мастон ба дил хашм дошт.

Чу шамъ аз дари диж бияфрӯхт, гуфт,
Ки гаштем бо бахти бедор ҷуфт.

Мар он моҳрӯро ба пардасарой
Бифармуд, то хуб карданд ҷой.

1. И – то ки доранд
2. И – наҷунбанд
3. ИЛ – бард.
4. Л – з-он
5. Л – нишаст он ҷалаб.
6. И – Зи

Сипаҳро саросар ҳама гирд кард,
Гузин кард гурдони нангу набард.

Пиёда биёварду чанде савор,
Ҳар он кас, ки буд аз дари корзор.[1]

Ба диж-дар шуду куштан андаргирифт,
Ҳама кинаҳои куҳан баргирифт.

Сипаҳ буд бо Тоир андар ҳисор,
Ҳама маст хуфта фузун аз шумор.

Дигар хуфта осема бархостанд,
Ба ҳар ҷой ҷанге биёростанд.

Аз эшон кас аз бим нанмуд пушт,
Басе номвар шоҳи Эрон бикушт.

Чу шуд Тоир андар кафи ӯ асир,
Биёмад бараҳна равон[2] ногузир.

Ба ҷанги вай омад ҳисору буна,
Басе моявар мардуми бадтана.

Бибуд он шабу бомдоди пагоҳ,
Чу хуршед бинмуд заррин кулоҳ,

Яке тахти пирӯза андар ҳисор
Ба оин ниҳоданду доданд бор.

Чу аз бор[3] пардахта шуд шаҳрёр,
Ба наздики ӯ шуд гули навбаҳор.

Зи ёқути сурх афсаре бар сараш,
Дурафшон зи зарбафти чинӣ бараш.

Баробар-ш бар тахти заррин нишонд,
Сабук Тоири бастаро пеш хонд.

---

1. Л – б. 109, 110 нест.
2. Л – давон
3. Л – бора

Чу Тоир биёмад бараҳна сараш,
Бидид он сари номвар духтараш,[1]

Бидонист, к-он ҷодувӣ кори ӯст,
Бад-ӯ бад расидан зи бозори ӯст,

Бад-ӯ[2] гуфт, к-: «Эй шоҳи озодмард!
Нигаҳ кун, ки фарзанд бо ман чӣ кард!

Чунин ҳам ту аз меҳри ӯ[3] чашм дор,
Зи бегонагон з-ин[4] сипас хашм дор.

Чунин гуфт Шопур бадномро,
Ки аз парда чун духти Баҳромро

Биёриву расво кунӣ дударо,
Барангезӣ ин кини осударо.

Ба дажхим фармуд, то гарданаш
Занад, пас ба оташ бисӯзад[5] танаш.

Сари Тоир аз нанг дар хун кашид,
Пас он гоҳ аз он ҷой[6] берун кашид.

Ҳар он кас куҷо ёфтӣ аз араб,
Намондӣ, ки пешаш кушодӣ[7] ду лаб.

Зи ду дасти ӯ дур кардӣ ду кифт,
Ҷаҳон монда аз кори ӯ дар шигифт.

Arобӣ Зулактоф кардаш лақаб,
Чу аз мӯҳра букшод китфи араб.[8]

В-аз он ҷойгаҳ шуд сӯи Порс боз,
Ҷаҳоне ҳаме бурд пешаш намоз.

1. Л – б. 121, 122 нест.
2. И Л – Чунин
3. Л – Ту аз меҳри ӯ ҳамчунин
4. Л – з-он
5. Л – Зананду бисӯзанд аз оташ
И – Зананду ба оташ бисӯзад
6. Л – Рафиқоншро гуфт
7. Л – На кас баркушодӣ; И – К-аз он пас кушодӣ
8. Л – б. 132 нест.

Ҳар он кас, ки бо кифт зинҳор ёфт,
Зи божу зи соваш ҳаме сар натофт.

Бар ин низ бугзашт чанде, сипеҳр,
В-аз он пас дигаргуна бинмуд чеҳр.[1]

РАФТАНИ ШОПУР БА РУМ ВА ҚАЙСАРИ РУМ БА ПӮСТИ ХАР ДӮХТАН ӮРО

Чунон буд, ки як рӯз бо тоҷу ганҷ
Ҳаме дошт аз буданӣ дил ба ранҷ,

Зи тирашаб андаргузашта се[2] пос,
Бифармуд, то шуд ситорашинос,

Бипурсидаш аз тахти шоҳаншаҳӣ,
Ҳам аз ранҷу аз рӯзгори беҳӣ.

Мунаҷҷим биёвард суллобро,
Бияндохт оромишу хобро.[3]

Бад-он то расад подшоро бадӣ,
В-ар афзоядаш[4] фарраи эзадӣ.

Чу диданд, гуфтандаш:[5] «Эй подшо,[6]
Ҷаҳонгиру равшандилу порсо,

Яке кор пеш аст бо ранҷу дард,
Наёрад кас он бар ту-бар ёд кард».

Чунин дод Шопур посух бад-ӯй,
Ки эй марди донандаи роҳҷӯй.[7]

Чӣ чора-ст то ин зи ман бугзарад,
Танам ахтари бад ба пай[8] наспарад?

1. Л – дигаргунатар шуд ба меҳр.
2. Л – ду
3. ТПЛМ – Нигаҳ кард равшан ба қалб-ул-асад,
Ки ҳаст ӯ намояндаи фатҳу ҷад.
4. ИЛ – Физояд бад-ӯ
5. Л – гуфтанд:
6. И – бар толеи подшо
7. И – ростгӯй.
8. И – бадтанӣ: Л – магар

Ситорашумар гуфт, к- «Эй шаҳрёр,
Аз ин гардиши чархи нопойдор

Ба мардиву дониш кӣ ёбад гузар,
Хирадманд ё марди пархошхар?

Бибошад ҳаме буданӣ бегумон,
Натобем бо гардиши осмон.

Чунин дод посух гаронмоя шоҳ,
Ки додор бошад зи ҳар бад паноҳ,

Ки гардон баланд осмон офарид,
Тавоноиву нотавон офарид.

Бигустурд дар[1] подшоҳии дод,
Ҳаме буд якчанд беранҷу шод.

Чу обод шуд з-ӯ ҳама марзу бум,
Чунон орзу кард, к-ояд ба Рум,

Бубинад, ки Қайсар сарафроз ҳаст
Або лашкару ганҷу нерӯи даст.

Ҳамон роз букшод бар кадхудой
Яке паҳлавон гурди бododу рой.

Ҳамин[2] розу андеша бо ӯ бигуфт,
Ҳаме дошт аз[3] ҳар кас андар нуҳуфт.

Чунин гуфт, к-ин подшоҳӣ ба дод
Бидоред, к-аз дод бошед шод.

Шутур хост пурмоя даҳ корвон,
Ба ҳар корвон-бар яке сорвон.

Зи дебову аз гавҳарон бор кард,
Аз он сӣ шутур бор динор кард.

Биёмад пурандеша з-ободбум,
Ҳаме рафт ҳам з-ин нишон то ба Рум.

1. Л – бар
2. Л – Ҳамон
3. Л – бо

Яке русто дид[1] наздики шаҳр,
Ки деҳқону шаҳрӣ аз ӯ дошт[2] баҳр.

Биёмад ба хони яке кадхудой,
Бипурсид, к-эдар маро ҳаст ҷой?

Бар ӯ офарин кард меҳтар басе,
Ки чун ту наёбем меҳмон касе.

Бибуд он шабу хӯрду бахшид чиз,
Зи деҳқон яке офарин ёфт низ.

Сапеда баромад, буна барниҳод,
Сӯи хонаи Қайсар омад чу бод,

Биёмад ба наздики солори бор,
Бар ӯ офарин карду бурдаш[3] нисор.

Бипурсиду гуфташ: «Чӣ мардӣ, бигӯй,
Ки ҳам шоҳшохиву ҳам шоҳрӯй».

Чунин дод посух: «Наям подшо,
Яке порсимардаму порсо.

Ба бозоргонӣ бирафтам зи Ҷаз,
Яке корвон дорам аз хаззу баз.

Кунун омадастам бад-ин боргоҳ,
Магар назди Қайсар кушоянд роҳ.

Аз ин бор чизе, ки[4] андарх(в)ар аст,
Ҳама олату гавҳари[5] лашкар аст.

Пазирад зи чокар. супорад ба ганҷ,
Бад-он шод бошам, надорам ба ранҷ.

Дигарҳо[6] фурӯшам ба зарру ба сим,
Ба Қайсар паноҳам, напечам зи бим.

1. Л – буд
2. Л – будӣ з-ӯ дуд
3. Л – кардаш
4. Л – к-аш
5. Л – Ҳаме гавҳару олати
6. Л – Дигар то

Бихаррам, ҳар он ч-ам бибояд, зи Рум,
Барам сӯи Эрон ба ободбум».

Зи даргоҳ бархост марди куҳан,
Бари Қайсар омад, бигуфт ин сухан.

Зи дар сӯи Қайсар-ш бугзоштанд.
Бифармуд, то парда бардоштанд,

Чу Шопур наздики Қайсар расид,
Бикард офарине, чунон чун сазид.

Нигаҳ кард Қайсар ба Шопури гурд,
Зи хубӣ дилу дида ӯро супурд.

Бифармуд, то хону май хостанд,
Ҳама коху айвон биёростанд.

Ҷаҳондида эроние буд ба[1] Рум,
Чунон чун бувад марди бедору шум.

Ба Қайсар чунин гуфт, к-«Эй сарфароз,
Яке нав сухан бишнав аз ман ба роз,

Ки ин номвар марди бозоргон,
Ки дебо фурӯшад ба диноргон,

Шаҳаншоҳ Шопур гӯям,[2] ки ҳаст
Би гуфтору дидору фарру нишаст.

Чу бишнид Қайсар сухан, хира шуд,
Ҳаме чашмаш аз рӯи ӯ тира шуд.

Нигаҳбон-ш баркарду бо кас нагуфт,
Ҳаме дошт он рози ӯ дар нуҳуфт.

Чу шуд маст, бархост Шопуршоҳ,
Ҳаме дошт Қайсар мар ӯро нигоҳ.

Биёмад, нигаҳбони ӯро гирифт,
Ки Шопури Нарсӣ туӣ, эй шигифт?

1. И – Ҷафодида эроние буд зи
2. Л – донам

Ба хони занон бурду дасташ бубаст,
Ба мардӣ зи доми бало кас нараст.

Чу з-ин моя дониш наёяд[1] ба бар,
Чӣ бояд[2] шумори ситорашумар?

Бари маст шамъе ҳамесӯхтанд,
Ба зориш дар чарми хар дӯхтанд.

Ҳамегуфт ҳар кас, ки ин шӯрбахт,
Ҳаме чарми хар ҷусту бугзошт тахт.

Яке хонае буд, торику танг,
Бибурданд бадбахтро бедиранг.

Бад-он ҷойи танг-андар андохтанд,
Дари хонаро қуфл барсохтанд.

Калидаш ба кадбонуи хона дод,
Танашро бад-он чарми бегона[3] дод.

Ба зан гуфт: «Чандон диҳаш нону об,
Ки ҷонаш ба рафтан нагирад шитоб.

Агар зинда монад ба якчанд гоҳ,
Бидонад магар арзи тахту кулоҳ.

Ҳамон[4] тахти Қайсар наёяд-ш ёд,
Касеро куҷо нест қайсарнажод».

Зани Қайсар он хонаро дар бубаст,
Ба айвон дигар ҷой будаш нишаст.

Яке моҳрух буд ганҷури ӯй,
Гузида ба ҳар кор дастури ӯй.

К-аз эрониён доштӣ ӯ нажод,
Падар бар падар-бар ҳаме дошт ёд.

1. Л – Чу з-ин бора дониш наёмад
2. Л – бошад
3. Л – харрона
4. Л – Ҳам аз

Калиди дари хона ӯро супурд,
Ба чарм-андарун баста Шопури гурд.

Ҳамон рӯз аз марз лашкар биронд,
Варо баста дар пӯст он ҷо бимонд.

Чу Қайсар ба наздики Эрон расид,
Сабук як ба як теғи кин баркашид.

Аз Эрон ҳаме бурд румӣ асир,
Набуд он ялонро касе дастгир.

Ба Эрон зану марду кӯдак намонд,
Ҳамон[1] чизи бисёру андак намонд.

Набуд огаҳӣ дар миёни сипоҳ,
На мурда, на зинда зи Шопуршоҳ.

Гурезон ҳама шаҳри Эрон зи Рум,
Зи мардум тиҳӣ шуд ҳама марзу бум.

Аз Эрон беандоза тарсо шуданд,
Ҳама марз пеши сакубо шуданд.

РАҲОНИДАНИ КАНИЗАК ШОПУРРО АЗ ЧАРМИ ХАР

Чунин то баромад бад-ин чанд гоҳ,[2]
Аз Эрон пароканда гашт он сипоҳ.

Ба рум он, ки Шопурро доштӣ,
Шабу рӯз танҳош нагзоштӣ.

Канизак набудӣ зи Шопур шод,
Аз он, к-аш зи корониён буд нажод.

Шабу рӯз аз он чарм гирён будӣ,
Дили ӯ зи Шопур бирён будӣ.

Бад-ӯ гуфт рӯзе, ки «Эй хубрӯй,
Чӣ мардӣ, матарс эчу бо ман бигӯй,

1. И – Ҳама
2. Л – Ҳам аз

Ки дар чарми хар нозук андоми ту,
Ҳаме бугсилад хобу ороми ту.

Чу сарве будӣ бар сараш гирдмоҳ,
Ҳамон моҳ дар зери мушки сиёҳ.

Кунун чанбарӣ гашт болои сарв,
Тани пилворат ба кирдори ғарв.[1]

Дили ман ҳаме бар ту бирён шавад,
Ду чашмам шабу рӯз гирён шавад.

Бад-ин сахтӣ-андар чӣ ҷӯӣ ҳаме?
Ки рози ту бо ман нагӯӣ ҳаме?

Бад-ӯ гуфт Шопур, к- «Эй хубчеҳр,
Гарат ҳеҷ бар ман биҷунбид меҳр,

Ба савганд паймон-т хоҳам яке,
К-аз он нагзарӣ ҷовидон андаке.

Нагӯӣ ба бадхоҳ рози маро,
Кунӣ ёд дарду гудози маро,[2]

Бигӯям туро, он чи дархостӣ,
Ба гуфтор пайдо кунам ростӣ.

Канизак ба додор савганд х(в)ард,
Ба зуннори Шаммоси ҳафтод гурд,

Ба ҷони Масиҳову сӯги салиб,
Ба Дорои Эрону меҳру ниҳеб,

Ки рози ту бо кас нагӯям зи бун,
Наҷӯям ҳаме бартарӣ з-ин сухун.

Ҳама роз Шопур бо ӯ бигуфт,
Намонд ин сухан неку бад дар нуҳуфт.

Бад-ӯ гуфт: «Акнун чӣ[3] фармон кунӣ,
Бад-ин рози ман дил гаравгон кунӣ?

1. Л – Миёне чу аръ-ар, ба рафтан тазарв.
2. Л – б. 219 нест.
3. Л – чу

Сар аз бонувон бартар ояд туро,
Ҷаҳон зери пой-андар ояд туро.

Ба ҳангоми нон шири гарм оварӣ,
Бипӯшӣ сухан, нарм-нарм оварӣ.

Ба шир-андар оғорӣ ин чарми хар,
Ки ин чарм гардад ба гетӣ самар.

Пас аз ман басе солиён бугзарад,
Бигӯяд ҳамин, ҳар кӣ дорад хирад![1]

Канизак ҳаме хостӣ шири гарм
Ниҳонӣ зи ҳар кас ба овози нарм,

Чу гаштӣ, яке ҷом бардоштӣ,
Бар он оташи тез бугзоштӣ.

Ба наздики Шопур бурдӣ ниҳон,
Нагуфтӣ сухан бо кас андар ҷаҳон.

Ду ҳафта сипеҳр андар ин гашта шуд,
Ба фарҷом чарми хар оғушта шуд.

Чу Шопур аз он пӯст омад бурун,
Ҳама дил пур аз дарду тан пур зи хун.

Чунин гуфт пас бо канизак ба роз,
Ки «Эй пок, бинодили нексоз,

Яке чора бояд кунун сохтан,
Зи ҳар гуна андеша андохтан,

Ки моро гузар бошад аз шаҳри[2] Рум,
Мабод офарин бар чунин марзу бум.

Канизак бад-ӯ гуфт: «Фардо пагоҳ
Шаванд ин бузургон сӯи ҷашнгоҳ.

Яке ҷашн бошад ба Рум-андарун,
Ки марду зану кӯдак ояд бурун,

1. Л – б. 229 нест.
2. Л – марзи

Чу кадбону аз шаҳр берун шавад,
Бад-он ҷашни хуррам ба ҳомун шавад,

Шавад хона холиву ман чорае[1]
Бисозам, натарсам зи патёрае.[2]

Ду аспу ду кӯполу тиру камон,
Ба пеши ту орам ба равшанравон».

Чу бишнид Шопур, кард офарин,
Бар он пурҳунар духтари пешбин.[3]

Ба андеша дилро ба ҷой оварид,
Хирадро бар ин раҳнамой оварид.

Чу аз бохтар чашма андаркашид,
Шаб он чодари қор бар сар кашид.

Пурандеша шуд ҷони Шопуршоҳ,
Ки фардо чӣ созад канизак пагоҳ?[4]

Чу барзад сар аз бурҷи шер офтоб,
Биболид рӯзу биполуд хоб.

Ба ҷашн омаданд, он ки буд ӯ ба шаҳр,
Хунук он, ки бардорад аз ҷашн баҳр.

Канизак сӯи хона бинҳод рӯй,
Чунон чун бувад мардуми чораҷӯй.

Чу айвони холӣ ба чанг омадаш,
Дили шеру чанги паланг омадаш.

Ду аспи гаронмоя з-охур бибурд,
Гузида силоҳи саворони гурд,

1. Л – шаҳр холиву ман чораҷӯй,
2. Л – наёрам ба якбора рӯй.
3. ИЛ – б. 243 нест.;
ТПИЛМ – Бубаст андар андеша дилро нахуст,
Зи охур ду аспи гаронмоя ҷуст.
Ҳамон теғу кӯполу баргустувон,
Ҳамон ҷавшану миғфари паҳлавон.
4. И – ба роҳ.

Зи динор чандон ки боист, низ,
Зи хушшобу ёқуту ҳар гуна чиз,

Чу омад ҳама сози рафтан ба ҷой,
Шаб омад, ду тан рост карданд рой.[1]

ГУРЕХТАНИ ШОПУР ЗИ РУМ ВА РАСИДАН БА ШАҲРИ ЭРОН

Сӯи шаҳри Эрон ниҳоданд рӯй,
Ду хуррамниҳон шоду оромҷӯй.

Шабу рӯз яксон[2] ҳаме тохтанд,
Ба хобу[3] ба хӯрдан напардохтанд.

Аз ин гуна аз шаҳр бар хорсон
Ҳаме ронд то кишвари Хузиён.

Чу аспу тан аз тохтан гашт суст,
Фуруд омаданро ҳаме ҷой[4] ҷуст.

Деҳе хуррам омад зи пешаш ба роҳ,
Пур аз боғу айвону аз[5] ҷашнгоҳ.

Тан аз роҳ ранҷа,[6] гурезон зи бад,
Биёмад, дари боғбоне бизад.

Биёмад давон марди полезбон,
Ки ҳам некдил буд, ҳам мизбон.

---

1. ТПИМ – Ду аз рӯзбонон нигаҳбон буданд,
Аз он рафтани шоҳ огаҳ шуданд*.
Ба пай-бар бирафтанд ҳар ду савор,
Расиданд зӣ марду он номдор.
Инонаш гирифтанд ҳар ду ба даст,
Ба зин-андарун шоҳ аз ҷой ҷаст.
Гирифт он сари ҳар дувонро ба даст,
Сабук дар замин хор бифканд паст.
Чу ҳар ду фитоданду беҷон шуданд,
Шаҳу ҳамраҳаш ҳар ду пӯён шуданд.

* И – танҳо б. якум мавҷуд аст

2. Л – яксар
3. И – хону
4. Л – чора
5. Л – майдону пур
6. Л – ранҷу рахна

Ду тан дид бо найзаву диръу хӯд,
Бипурсид, гуфто: «Кӣ[1] ҳаст ин дуруд?

Бад-ин бегаҳӣ аз куҷо хостӣ?[2]
Чунин тохтанро биёростӣ?»[3]

Бад-ӯ гуфт Шопур, к-«Эй некхоҳ,
Сухан чанд пурсӣ зи гумкардароҳ?

Яке марди эрониям, чораҷӯй,[4]
Гурезон ниҳода бар ин марз рӯй.

Пур аз дардам аз Қайсару лашкараш,
Мабодо, ки бинам сару афсараш.

Гар имшаб маро мизбонӣ кунӣ,
Ҳашивориву марзбонӣ кунӣ,

Бар онам,[5] ки рӯзе ба кор оядат,[6]
Дарахте ки корӣ,[7] ба бор оядат.[8]

Бад-ӯ боғбон гуфт, к-ин хони туст,
Тани боғбон низ меҳмони туст.

Бад-он чиз, к-ояд маро дастрас,
Бикӯшам, биёрам, нагӯям ба кас.

Фуруд омад аз асп Шопуршоҳ,
Канизак ҳаме рафт бо ӯ ба роҳ,

Хӯриш сохт чанде зани боғбон,
Зи ҳар гуна чандон, ки будаш тавон.

1. Л – Зи Шопури Баҳром
2. Л – хостанд.
3. Л – биёростанд.
4. Л – роҳҷӯй.
5. И – Бидонам,
6. И – оямат.
7. И – Дарахте ҳумоюн
8. И – оямат; Л – б. 267 нест.

Чу нон хӯрда шуд, кори май сохтанд,
Сабукмоя ҷое[1] бипардохтанд.[2]

Сабук боғбон май ба Шопур дод,
Ки бардор аз он кас, ки бояд-т[3] ёд.

Бад-ӯ гуфт Шопур, к-«Эй мизбон,
Ҳашивору бедор полезбон,

Касе к-ӯ май орад, нахуст ӯ хӯрад,
Чу бешаш бувад солиёну хирад.

Ту аз ман ба сол андаке меҳтарӣ,[4]
Ту бояд, ки чун май диҳӣ, май х(в)арӣ».[5]

Бад-ӯ боғбон гуфт, к-«Эй пурҳунар,
Нахуст он хӯрад май, ки бо зебу фар.[6]

Ту бояд, ки бошӣ бад-ин пешрав,
Ки пирӣ ба фарҳангу дар сол нав.

Ҳаме зеби[7] тоҷ ояд аз рӯи[8] ту,
Ҳаме бӯи мушк ояд аз мӯи[9] ту».

Бихандид Шопуру бистад набид,
Яке боди сард аз ҷигар баркашид.

Ба полезбон гуфт, к-«Эй покдин,
Чӣ огоҳӣ астат зи Эронзамин?»

Чунин дод посух, ки «Эй кайманиш,
Зи ту дур бодо бади бадкуниш.

Ба бадхоҳи ту бод чандон зиён,
Ки аз Қайсар омад ба эрониён.

---

1. Сабук бода ҷоме
2. ТПИМ – Май оварду бинҳоду бардошт ҷом,
   Зи меҳмон шуда хурраму шодком.
3. Л – Ки бинюш аз он кас, ки дорӣ ба
4. Л – бартарӣ,
5. Л – х(в)арӣ.
6. Л – тар.
7. ИЛ – бӯи
8. ИЛ – мӯи.
9. И – Ба хуршед монад ҳаме рӯи; Л – ранги оҷ ояд аз

Аз Эрон пароканда шуд. ҳар кӣ буд,
Намонд андар он бум кишту дуруд.

Зи бас ғорату куштани марду зан
Пароканда гашт он бузург анҷуман.

В-аз эшон басе низ тарсо шуданд,
Ба зуннор пеши сакубо шуданд.

Басо ҷосалиқе ба сар-бар кулоҳ,
Бурун аз бару буму оромгоҳ.

Бад-ӯ гуфт: «Шопуршоҳ Урмузд,
Ки рахшон будӣ ӯ чу моҳ Урмузд,

Куҷо шуд, ки Қайсар чунин хира шуд?
Зи бахт оби эрониён[1] тира шуд?»

Бад-ӯ боғбон гуфт, к-«Эй сарфароз,
Туро ҷовидон меҳтарӣ боду ноз.

Аз ӯ мурдаву зинда ҷое нишон
Наёмад ба Эрон бад-ин саркашон.

Ҳар он кас, ки буд андар ободбум,
Асиранд сартосар акнун ба Рум».

Бад-ин зор бигрист полезбон,
Ки буд он[2] замон шоҳро мизбон.

Бад-ӯ мизбон гуфт, к-«эдар се рӯз
Бибошӣ, шавад хона гетифурӯз,

Ки доно зад ин достон аз нахуст,
Ки ҳар кас, ки озарми меҳмон наҷуст,

Набошад хирад ҳеҷ наздики ӯй,
Ниёз оварад бахти торики ӯй.

Бибошу биёсову май хӯр ба ҷом,
Чу гардад дилат ром, баргӯй ном.

1. Л – Эрон чунин
2. Л – ин

Бад-ӯ гуфт Шопур: «Коре равост,[1]
Ба мо, бар кунун мизбон подшост.

ШИНОХТАНИ ЭРОНИЁН ШОПУРРО ВА ГИРД КАРДАНИ Ӯ СИПОҲ

Бибуд он шабу хӯрду гуфтушунид,
Сапеда чу аз кӯҳ сар бардамид,

Чу зарриндирафше даромад зи роғ,
Бари меҳмон шуд худованди боғ.

Бад-ӯ гуфт: «Рӯзи ту фархунда бод!
Сарат бартар аз абри боранда бод!

Сазои туам ҷойгоҳе набуд,
Ба ором шоиста гоҳе набуд».

Бад-ӯ гуфт Шопур, к-«Эй некбахт,
Ман ин хона бугзидам аз тоҷу тахт.

Яке Жанду Уст ор, бо барсамат,
Бигӯ посух аз ҳар чӣ вопурсамат».[2]

Биёвард, ҳар ч-аш бифармуд шоҳ,
Биёроста барсаму божгоҳ.

Ба замзам бад-ӯ гуфт: «Баргӯй рост,
Ки то мӯбадонмӯбад акнун куҷост?»

Чунин дод посух варо боғбон,
Ки «Эй номвар марди ширинзабон!

Ду чашмам зи ҷое, ки дорам нишаст,
Бар он хонаи мӯбадонмӯбад аст».

Ниҳонӣ ба полезбон гуфт шоҳ,
Ки аз мехтарӣ деҳ гили мӯҳ хоҳ.

Чу бишнид аз ӯ ин сухан боғбон,
Гили мӯҳ оварду омад дамон.

1. Л – баҷост
2. Л – б. 304 нест.

Ҷаҳондор бинҳод бар гил нигин.
Бад-он боғбон доду кард офарин.

Бад-ӯ гуфт, к-ин[1] гил ба мӯбад супор,
Нигар, то чӣ гӯяд, ҳама гӯш дор.

Сапедадамон мард бо мӯҳри шоҳ,
Бари мӯбадонмӯбад омад пагоҳ.

Чу наздики даргоҳи мӯбад расид,
Пароканда гурдону дар баста дид,

Ба овоз аз он боргаҳ бор хост,
Чу букшод дар, боғбон рафт рост,

Чу омад ба наздики мӯбад фароз,
Бад-ӯ мӯҳр бинмуду бурдаш намоз.

Чу мӯбад нигаҳ карду он мӯҳр дид,
Зи шодӣ дили ройзан бардамид.

В-аз он пас бар он ном чанде гирист,
Бад-он боғбон гуфт, к-«Ин мӯҳр чист?[2]

Чунин дод посух, ки «Эй номдор.
Нишаста ба хони ман аст ин савор.

Яке моҳ бо ӯ чу сарви саҳӣ,
Хирадманд, бозебу бофарраҳӣ».

Бад-ӯ гуфт мӯбад, ки «Ин[3] номҷӯй,
Нишон гӯ, кӣ[4] дорад ба болову рӯй?

Бад-ӯ боғбон гуфт: «Ҳар к-ӯ баҳор
Надидасту сарв аз бари ҷӯйбор,

Ба болову рухсори ӯ бингарад,
Ҳаме дил зи дидан-ш ромиш барад.[5]

1. И – инро
2. ИЛ – мӯҳри кист?
3. Л – Эй
4. Л – Нишони кӣ
5. Л – б. 323 нест.

Ду бозу ба кирдори рони ҳаюн,
Бараш чун бари шеру чеҳраш чу хун,

Ҳаме ранги шарм ояд аз меҳри ӯй,
Ҳаме зеби тоҷ ояд аз чеҳри ӯй»

ОГОҲӢ ЁФТАНИ МӮБАД ВА ПАҲЛАВОН АЗ ОМАДАНИ ШОПУР ВА РАФТАНИ ЭШОН БО СИПОҲ НАЗДИ Ӯ

Чу полезбон гуфту мӯбад шунид,
Ба равшанравон марди доно бидид,

Ки ин шердилмард ҷуз шоҳ нест,
Ҳамон чеҳра ҷуз дархури гоҳ нест.

Фиристодае ҷуст равшанравон,
Фиристод мӯбад бари паҳлавон,

Ки пайдо шуд он фарри Шопуршоҳ,
Ту аз ҳар сӯе анҷуман кун сипоҳ,

Фиристодаи мӯбад омад давон,
Зи ҷое, ки буд то дари паҳлавон.

Сипаҳбад зи гуфтори ӯ гашт шод,[1]
Ки дил[2] пур зи кин дошту[3] лаб пур зи бод.[4]

Ба додор гуфт: «Эй ҷаҳондори рост!
Парастиш ба ҷуз мар[5] туро носазост.

Кӣ донист ҳаргиз, ки Шопуршоҳ
Бубинад сипаҳрову ӯро сипоҳ.[6]

Сипос аз ту, эй додгар, як Худой,
Ҷаҳондору бар некуӣ раҳнамой.

1. Л – шод шуд,
2. И – Сараш; Л – Дили ӯ
3. И – карду
4. Л – аз кину пурбод шуд.
5. Л – касе ҷуз
6. Л – сипаҳ кажж бинҳад кулоҳ.

Чу шаб баркашид он дирафши сиёҳ,
Ситора падид омаду гирдмоҳ.

Фароз омад аз ҳар сӯе лашкаре,
Ба ҷое, ки буд дар ниҳон меҳтаре.[1]

Зи ҳар сӯ гавон сар барафрохтанд,
Ягону дугона ҳаме тохтанд.[2]

Ба даргоҳи полезбон омаданд,
Ба шодӣ бари мизбон омаданд.

Бифармуд, то баркушоданд роҳ,
Агарчи фурӯмоя буд боргоҳ.

Чу рафтанд наздики он номҷӯй,
Якояк ниҳоданд бар хок рӯй.

Меҳонро ҳама шоҳ дар бар гирифт,
Зи бадҳо хурӯшидан андаргирифт.

Бигуфт, он чӣ аз чарми хар дида буд,
Суханҳо зи Қайсар, ки бишнида буд.

Ҳам озодии бардаи хубчеҳр,
Бигуфт, он чи ӯ кард пайдо зи меҳр,

К-аз ӯ ёфтам ҷону аз Кирдгор,
Ки фархунда бодо бар ӯ рӯзгор.

Агар шаҳриёреву фархундае
Шавад бандаи пурҳунар бандае,

1. И – Пас аз б. 336 ин б. омада:
Зумуррад биёварду мардони мард,
Ки шоиста буданд рӯзи набард.
Або марзбон ҷумла гирд омаданд,
Ба якбор сӯи сипаҳбад шуданд,
Зи таблу зи бӯқ он куҷо монда буд,
Гаҳе рӯз ҳар шаб барафшонда буд (?)

2. ТПЗ – Чу лашкар шуд анбӯҳ бар дар сарой,
Ба наздики шоҳ омад он покрой.

Манам банда ин меҳрубон бандаро,[1]
Кушодадилу доддорандаро.[2]

Ба ҳар сӯ, ки акнун сипоҳи ман аст,
В-агар подшоҳиву роҳи ман аст,

Ҳама кас фиристеду огаҳ кунед,
Талоя пароканда бар раҳ кунед.

Бубандед вижа раҳи Тайсафун,
Набояд, ки огоҳӣ ояд бурун.

Чу Қайсар биёбад зи мо огаҳӣ,
Ки пайдо шуд он фарри шоҳаншаҳӣ,

Биёяд, сипоҳи маро барканад,
Дилу пушти эрониён бишканад.

Кунун мо надорем поёби ӯ,
Бупечем бо бахти шодоби ӯ.

Чу мӯбад биёяд, биёрад сипоҳ,
Зи лашкар бубандем бар пашша роҳ.

Бисозему ороиши нав кунем,
Ниҳонӣ магар боғ бехав кунем.

Биёяд ба ҳар гӯшае дидбон,
Талоя ба рӯзу ба шаб посбон,

Аз ин пас набояд, ки аз румиён
Касе хуспад эмин кушода миён.

ШАБЕХУН ЗАДАНИ ШОПУР ВА ГИРИФТАНИ ҚАЙСАРИ РУМ

Басе барнаёмад бад-ин рӯзгор,
Ки шуд лашкаре пеши ӯ шаш[3] ҳазор.

1. ИЛ – бардаро,
2. ИЛ – нозпарвардаро.
3. Л – мардуми лашкараш даҳ

Фиристод Шопур корогаҳон,
Сӯи Тайсафун кордида меҳон.

Бад-он то зи Қайсар диҳанд огаҳӣ
Бад-ин бурздаргоҳ бо фарраҳӣ.

Бирафтанд корогаҳон ногаҳон,
Нуҳуфта бичустанд кори ҷаҳон.

Чу диданд ҳар гуна, боз омаданд,
Бари шоҳи гарданфароз омаданд,

Ки Қайсар зи май хӯрдану аз шикор,
Ҳаме ҳеҷ нандешад аз корзор.

Сипоҳаш пароканда бар ҳар сӯе,
Ба тороҷ кардан ба ҳар паҳлӯе.

На рӯзаш талоя, на шаб посбон,
Сипоҳ аст ҳамчун рама бешубон.

Набинад ҳаме душман аз ҳеҷ сӯй,
Писанд омадаш зистан б-орзуй.

Чу бишнид Шопур, аз он шод гашт.
Ҳама ранҷҳо пеши ӯ бод гашт.

Гузин кард аз эрониён се ҳазор,
Зиреҳдору баргустувонвар савор,

Ба шабтира ҷавшан[1] ба бар даркашид,
Сипаҳро сӯи Тайсафун баркашид.

Ба тирашабон тез биштофтӣ,
Чу равшан шудӣ, рӯй бартофтӣ.

Ҳаме рондӣ бар[2] биёбону[3] кӯҳ
Бад-он[4] роҳи фарсанг пеши сипоҳ,

1. ИЛ – Шаби тира ҷавшан
2. Л – дар
3. И – сӯи ғору
4. И – Бар он

Фузун аз ду фарсанг пеши сипоҳ
Ҳаме дидбон буд бероҳу роҳ.

Чунин то ба наздикии Тайсафун,
Талоя ҳаме ронд пеш-андарун.

Ба лашкаргаҳ омад гузашта се пос,
Зи Қайсар набудаш ба дил-дар ҳарос.

Аз он марз бишнид овози кас,
Ғави посбонону бонги ҷарас.

Пур аз хайма он[1] дашту хиргоҳ буд,
Аз он тохтан худ кӣ огоҳ буд?

Зи май маст Қайсар ба пардасарой,
Зи лашкар набуд андар он марз ҷой.

Чу гетӣ чунон дид[2] Шопури гурд,
Инони каӣ борагиро супурд,

Сипаҳро ба лашкаргаҳ андаркашид,
Бизад дасту гурзи гарон баркашид.

Ба абр андаромад дами карраной,
Ҷарангидани гурзу ҳиндидарой.

Деҳодеҳ баромад зи ҳар паҳлӯе,
Чакочок бархост аз ҳар сӯе.

Ту гуфтӣ ҳаме осмон битракад,[3]
Зи хуршед хун бар ҳаво барчакад.[4]

Дурахшидани[5] ковиёнӣ дирафш,
Шаби тираву теғҳои бунафш,

Ту гуфтӣ ҳаво теғ борад ҳаме,
Ҷаҳон яксара меғ дорад ҳаме.

1. Л – як
2. И – Чу дид он чунон кор
3. Л – бардарид,
4. Л – барчакид.
5. Л – Дурафшидани

Зи гарди сипаҳ кӯҳ шуд нопадид,
Ситора ҳаме доман андар кашид.

Саропардаи Қайсари беҳунар
Ҳаме кард Шопур зеру забар.[1]

Ба ҳар гӯшае оташ андарзаданд,
Ҳаме осмон бар замин барзаданд.[2]

Саранҷом Қайсар гирифтор шуд,
В-аз ӯ ахтари нек безор шуд.

В-аз он хаймаҳо номдорони ӯй,
Далеру гузидасаворони ӯй

Гирифтанд бисёру карданд банд,
Чунин аст кирдори чархи баланд.

Гаҳе з-ӯ фароз ояду гаҳ[3] нишеб,
Гаҳе шодмониву гоҳе[4] ниҳеб.

Беозориву мардумӣ беҳтар аст,
Туро[5] кирдгори ҷаҳон ёвар аст.

Чу шуд рӯзу шаб доман андаркашид,
Дирафши хур омад зи боло падид,

Бифармуд Шопур, то шуд дабир,
Қалам хосту қиртосу мушку абир.

Набиштанд нома ба ҳар кишваре,
Ба ҳар подшоҳеву ҳар меҳтаре.

Сари нома кард офарини ниҳон[6]
Зи мо бод бар Кирдгори ҷаҳон,

---

1. ТПЗМ – Беандоза куштанд румисавор,
Фузун аз даҳу ду ҳазорон шумор.
2. ТПИМ – Бикуштанд бисёр аз он румиён,
Ҳама дашт буд пушту дасту миён.
3. Л – дар фарозу гаҳе
4. Л – шодмону гаҳе дар
5. ИЛ – Киро
6. Л – гуфт офарини меҳон,

Ки ӯрост бар некуӣ дастрас,
Ба нерӯ ниёзаш наёяд ба кас.

Ҳам ӯ офаринандаи рӯзгор,
Ба некӣ ҷуз ӯ нест омӯзгор.

Чу Қайсар, ки фармони Яздон бихишт,
Ба Эрон ба ҷуз тухми зуфтӣ[1] накишт.

Ба зорӣ ҳаме банд сояд кунун,
Чу ҷонро набудаш хирад раҳнамун.

Ҳамон тоҷи Эрон сазоро[2] супурд,
Зи гетӣ ба ҷуз номи зиштӣ набурд.

Гусиста шуд он лашкару боргоҳ,
Ба нерӯи Яздон, ки бинмуд роҳ.

Ҳар он кас, ки ёбед[3] румӣ ба шаҳр,
Зи шамшер бояд, ки ёбанд баҳр.

Ҳама дод ҷӯеду фармон кунед,
Ба наввӣ[4] зи сар боз паймон кунед.

Ҳаюне биёмад ба ҳар сӯ давон
Або номаи шоҳи равшанравон.

Зи лашкаргаҳ омад сӯи Тайсафун,
Беозор биншаст бо раҳнамун.

Чу тоҷи ниёкон ба сар барниҳод,
Зи додори некидиҳиш кард ёд.

Бифармуд, то шуд ба зиндон дабир,
Ба қиртос бинвишт номи асир.

Ҳазору саду ду[5] тан омад шумор,
Бузургони Рум, он ки буд номдор,

1. Л – зиштӣ
2. ИЛ – ба ҳаққвар
3. Л – бошад зи
4. Л – хубӣ
5. ИЛ – даҳ

Ҳама хешу пайванди Қайсар буданд,
Ба Рум-андарун вижа меҳтар буданд.

Ҷаҳондор бубридашон дасту пой,
Ҳар он кас,[1] ки буд бар бадӣ раҳнамой.

Бифармуд, то Қайсари Румро
Биёранду[2] солори он бумро.[3]

Бишуд рӯзбон, дасти Қайсар гирифт,
Зи зиндон биёвард зор, эй шигифт.

Ҷафопеша чун тоҷи[4] Шопур дид,
Сиришкаш зи дида[5] ба рух барчакид.

Бимолид рухсораро[6] бар замин,
Ҳаме кард бар тоҷу тахт офарин.

Заминро саросар ба мижгон бируфт,
Ба рӯю[7] ба тан гашт бо хок ҷуфт.

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй сиришти бадӣ!
Ки тарсоиву душмани Эзадӣ!

Писар гӯӣ онро, ки анбоз нест,
Зи гетиш фарҷому оғоз нест.[8]

Надонист гуфтан сухан ҷуз дурӯғ,
Дурӯғ оташи[9] бад бувад, бефурӯғ.

Агар Қайсарӣ, курму[10] роят куҷост?!
Ба хубӣ дили раҳнамоят куҷост?!

1. Л – онро
2. ИЛ – Биёранд
3. ТП – Яке хилъат аз баҳри полезбон,
   Биёросту з-он шод кардаш равон.
4. Л – рӯи
5. Л – мижгон
6. Л – рангинрухаш
7. Л – ришу
8. ТПЗ – Фиребандаӣ, сахт девонаӣ,
   Бадӣ, баднажодӣ, на фарзонаӣ.
9. ИЛ – оташе
10. ИЛ – шарму

Чаро бандам аз хоми хар сохтӣ?!
Ба хорӣ[1] ба хок-андар андохтӣ?!

Чу бозоргонон ба базм омадам,
На бо кӯсу лашкар ба разм омадам.

Ту меҳмон ба хоми хар андаркашӣ,[2]
Ба Эрон гироиву лашкар кашӣ.[3]

Бубинӣ кунун кори[4] мардони мард,
К-аз ин пас нача̄ӯӣ ба Эрон набард».

Бад-ӯ гуфт Қайсар, ки «Эй шаҳрёр!
Зи фармони Яздон кӣ ёбад гузор?

Зи ман тахти шоҳӣ хирад дур кард,
Танамро[5] бари дев муздур кард.

Мукофоти бад гар кунӣ некувӣ,
Ба гетӣ-дарун достоне шавӣ,

Ки ҳаргиз нагардад куҳан номи ту,
Барояд зи[6] мардӣ ҳаме[7] коми ту.

Агар ёбам аз ту ба ҷон зинҳор,
Ба чашмам шавад ганҷу динор хор.

Яке банда бошам ба даргоҳи шоҳ,[8]
Наҷӯям ҷуз ороиши гоҳи шоҳ.[9]

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй бади бадҳунар,
Чаро кардӣ ин бум зеру забар[10]?!

1. Л – Бузургӣ
2. Л – кунӣ,
3. Л – кунӣ.
4. Л – банди
5. Л – Равонам.
6. Л – ба
7. Л – ҳама
8. ИЛ – ту,
9. ИЛ – ту.
10. ТПИЛМ – Кунун* ҳар чӣ бурдӣ зи Эрон асир,
Ҳама боз хоҳам зи ту ногузир.

* Л - Дигар

Дигар хоста ҳар чӣ бурдӣ ба Рум,
Мабодо, ки бинӣ ту он шумбум.

Ҳама яксар аз хона бозоварӣ,
Бад-ин лашкари сарфароз оварӣ.

Аз Эрон дигар ҳар чӣ вайрон шудаст,
Куноми палангону шерон шудаст,

Саросар барорӣ ба динори хеш,
Биёбӣ мукофоти кирдори хеш.

Дигар ҳар кӣ куштӣ аз эрониён
Биҷӯӣ ба Рум аз нажоди каён.

Ба як тан даҳ аз Рум товон диҳӣ,
Равонрову ҷонро гаравгон[1] диҳӣ.

Нахоҳам ҷуз аз марди қайсарнажод,
Ки бошанд бо ман бад-ин бум шод.

Дигар, ҳар чи з-Эрон буридӣ дарахт,
Набуррад дарахти касон некбахт,

Бикориву деворҳо баркунӣ,
Зи дилҳо магар хашм камтар кунӣ.

Кунун ман ба банде бубандам туро,
Зи чарми харон кай писандам туро?!

Гар ин ҳар чӣ гуфтам,[2] наёрӣ ба ҷой,
Бидарранд чармат зи сар то ба пой!»[3]

Ду гӯшаш ба ханҷар ба ду шох кард,
Ҳамон бинияш низ[4] сӯрох кард.

Маҳоре ба бинии ӯ барниҳод,
Чу Шопур аз он чарми хар кард ёд.

---

1. ИЛ – Равонро ба ҳар кор бурхон
2. Л – гуфтӣ
3. ТПЗ – В-аз он пас, ки ин як ба як баршумурд,
Ҷаҳонгир Шопур бо даст бурд.
4. Л – Ба як ҷой биниш

Ду банди гарон барниҳодаш ба пой,
Бибурдаш ҳамон рӯзбон боз ҷой.

ЛАШКАР КАШИДАНИ ШОПУР БА РУМ ВА РАЗМИ Ӯ БО БАРОДАРИ ҚАЙСАР

Аразгоҳу девон биёростанд,
Калиди дари ганҷҳо хостанд.

Сипоҳ анҷуман карду рӯзӣ бидод,
Сараш пур зи кину дилаш пур зи бод.

Аз Эрон ҳаме ронд то марзи Рум,
Ҳар он кас, ки буд андар он марзу бум,

Бикуштанду хона[1] ҳаме сӯхтанд,
Ҷаҳоне зи[2] оташ барафрӯхтанд.

Чу огоҳӣ омад зи Эрон ба Рум,
Ки вайрон шуд он марзу ободбум,

Гирифтор шуд Қайсари номдор
Шаби тира андар сафи корзор.

Саросар ҳама Рум гирён шуданд,
В-аз овози Шопур бирён шуданд.

Ҳаме гуфт ҳар кас, ки ин бад кӣ кард?
Магар Қайсар он ноҷавонмард мард?

Зи Қайсар яке кеҳ бародар-ш буд,
Падар мурдаву[3] зинда модар-ш буд,

Ҷавоне куҷо Ёнусаш буд ном,
Ҷаҳонҷӯву бахшандаву шодком.

Шуданд анҷуман лашкарӣ бар дараш
Дирам дод пархошхар модараш.

1. ИЛ – ҷонаш
2. Л – ба
3. Л – мурда буд,

Бад-ӯ гуфт: «Кини бародар бихоҳ,
Набинӣ, ки омад зи Эрон сипоҳ».

Чу бишнид Ёнус, биҷӯшиду гуфт,
Ки кини бародар нашояд нуҳуфт!

Бизад кӯсу овард берун салиб,
Салиби[1] бузургу саворе[2] маҳиб.

Сипаҳро чу рӯй андаромад ба рӯй,
Беором шуд мардуми кинаҷӯй.

Рада баркашиданду бархост ғав,
Биёмад дамон Ёнуси пешрав.

Сипаҳро ба як рӯй бар кӯҳ буд,
Дигар об з-он сон, ки анбӯҳ буд.[3]

Баромад яке абру гарди сиёҳ,
К-аз он тирагӣ дида гум кард роҳ.

Бар ин гуна то гашт хуршед зард,
Зи ҳар сӯ ҳаме гашт боди набард.

Бикуштанд чандон, ки рӯи замин
Шуд аз ҷавшани куштагон оҳанин.

Чу аз қалб Шопур лашкар биронд,
Чапуросташ вижагонро бихонд.

---

1. И – Салиби
2. Л – сипоҳе
3. ТПЗ – Баромад хурӯшидани дору гир,
Ҳамон оташи ханҷару гурзу тир.
Зи гарди саворон ҳаво шуд бунафш,
Дурахшон синону дурафшон дирафш.
Ситора бар он ҷанг наззора буд,
Ки ҳам кину ҳам гоҳи беғора буд.
Бубастанд гурдони румӣ миён,
Бар он ҷанг яксар чу шери жиён.
Замин оҳанин шуд, ҳаво ложвард,
Ба абр-андар омад сари тирагард.
Ту гуфтӣ ҳаво абр дорад ҳаме,
В-аз он абр алмос борад ҳаме.
Ҳамон лашкари шоҳи эрониён
Бубастанд хун рехтанро миён.

Чу бо меҳтарон гарм кард асп шоҳ,
Замин гашт ҷунбону печон сипоҳ.

Сӯи лашкари румиён ҳамла бурд.
Бузургаш яке буд бо марди хурд.

Бидонист Ёнус, ки поёби ӯй
Надорад, гурезон бупечанд рӯй.[1]

Пас-андар ҳаме тохт Шопур гурд,
Ба гард аз ҳаво равшаноӣ бибурд,

Ба ҳар ҷойгаҳ-бар яке тӯда кард,
Заминҳо ба мағзи сар олуда кард,

Аз он лашкари Рум чандон бикушт,
Ки як дашт сар буд бо пою пушт.

Ба ҳомун сипоҳу чалипо намонд,
Ба дижҳо салибу сакубо намонд.

Зи ҳар ҷой чандон ғанимат гирифт,
Ки лашкар ҳаме монд андар шигифт.

Бубахшид яксар ҳама бар сипоҳ,
Ҷуз аз ганҷи Қайсар набуд бахри шоҳ,

Ки ӯ дид ранҷе аз он ганҷи ӯй,
На ҳамгӯшаи ганҷ буд ранҷи ӯй.

Ҳама лашкари Рум гирд омаданд,
Зи Қайсар ҳаме достонҳо заданд,

Ки моро чун ӯ низ меҳтар мабод,
Ба Рум-андарун номи Қайсар мабод!

Биёварду биншонд наздики хеш,
Бигуфт он суханҳои борики хеш.

Яке нома бинвишт пурофарин
Зи додор бар шаҳрёри замин,

1. ТПЗ – Пас аз б. 479 ин б. омада:
Яке мард буд аз нажоди меҳон,
Ҳам аз тухмаи номвар қайсарон.

Ки ҷовид тоҷи ту поянда бод,
Ҳама меҳтарон пеши ту банда бод!

Ту донӣ, ки тороҷу хун рехтан,
Чи бо бегунаҳ мард[1] овехтан

Миҳони сарафроз доранд шум
Чи бо марзи[2] Эрон, чи бо марзи Рум.

Гар ин кин зи Эраҷ будаст аз нахуст,
Манучеҳр кард он ба мардӣ дуруст.

Тани Салм аз он кин кунун хок шуд,
Ҳам аз Тур рӯи замин пок шуд.

В-агар кини Доросту Искандаре,
Куҳан шуд ба Рум-андарун доварӣ.

Мар ӯро ду дастури бад кушта буд,
Ва дигар к-аз ӯ бахт баргашта буд.

В-агар кин зи Қайсар физояд ҳаме,
Ба зиндони ту банд сояд ҳаме.

Набояд, ки вайрон шавад буми Рум,
Ки чун Рум ҳаргиз набудаст бум.

В-агар ғорату куштанат буд рой,
Ҳама Рум гаштанд бедасту пой.

Зану кӯдаконшон асири туанд,
В-агар хастаи теғу тири туанд,

Гаҳ омад, ки камтар кунӣ кину хашм,
Ки ҳаргиз наёяд ба ҳам дину хашм.

Фидои ту бодо ҳама хоста,
К-аз ин кин ҳама ҷон шавад коста.

Ту дил хуш куну шаҳр чандин масӯз,
Набояд, ки рӯз андар[3] ояд ба рӯз.

1. Л – мардум
2. Л – шаҳри.
3. И – рӯзи ту

Набошад писанди ҷаҳонофарин,
Ки бедод ҷӯяд ҷаҳондору кин.

Дуруди ҷаҳондор бар шоҳ бод,
Баланд ахтараш афсари моҳ бод!

Нависанда[1] бинҳод пас хомаро,
Чу андарнавишт ин[2] каӣ номаро

Ниҳоданд пас мӯҳри Қайсар бар ӯй,
Фиристода бинҳод зӣ шоҳ рӯй.

Биёмад хирадманду нома бидод
Зи Қайсар ба Шопури фаррухнажод.

Чу он нома бар[3] номвар хонданд,
Суханҳои нағзаш барафшонданд,

Бубахшуду дида пур аз об кард,
Буруҳои ҷангиш бетоб[4] кард.

Ҳам андар замон нома посух навишт,
Бигуфт, он кучо рафта буд хубу зишт,

Ки меҳмон ба чарми хар-андар кӣ дӯхт,
Кӣ бозори кини куҳан барфурӯхт?

Ту гар бихрадӣ, хезу пеши ман ой,
Худу файласуфони покизарой.

Чу зинҳор додам, насозем[5] ҷанг,
Ҷаҳон нест бар марди ҳушёр танг.

Фиристода баргашту посух бибурд,
Суханҳо якояк бар ӯ баршумурд.

1. И – Набисанда
2. И – набишт он
3. Л – Чу нома бари
4. ИЛ – ҷангӣ пур аз тоб
5. Л – наёзам ба

РАФТАНИ БАРОНӮШ ПЕШИ ШОПУР ВА ПАЙМОН БАСТАН БО Ӯ

Баронӯш чун посухи нома дид,
Зи шодӣ дили поки ӯ бардамид.

Бифармуд, то номдорони Рум,
Бирафтанд сад мард аз он тозабум.

Дирам бор карданд харвор шаст,
Ҳам аз гавҳару ҷомаҳои нишаст.[1]

Зи динор ганҷе зи баҳри нисор
Фароз омад аз ҳар сӯе сад[2] ҳазор.

Ҳама меҳтарон назди шоҳ омаданд,
Бараҳнасару бекулоҳ омаданд.

Чу динор пешаш фурӯ рехтанд,
Бигустурда зар, гавҳарон[3] бехтанд.

Бибахшуд Шопуру бинвохтшон,
Ба хубӣ бар андоза биншохтшон.

Баронӯшро гуфт, к-аз[4] шаҳри Рум
Биёмад яке[5] марди бедору шум.

Ба Эронзамин он ки буд шорсон,
Ҳама кард акнун пур аз хорсон.

Иваз хоҳам онро, ки вайрон шудаст,
Куноми палангону шерон шудаст.

Баронӯш гуфто: «Чӣ хоҳӣ, бигӯй,
Чу зинҳор додӣ, мабартоб рӯй».

Чунин дод посух гаронмоя шоҳ,
Ки хоҳӣ, ки яксар бубахшам гуноҳ,

1. Л – Ҳамон гавҳару бораи барнишаст.
2. Л – сӣ
3. Л – зар-бар гуҳар
4. Л – гуфт:. «Аз
5. Л – басе

Зи динори румӣ ба соле се бор,
Ҳаме бож бояд ду раҳ сад[1] ҳазор.

Дигар он ки бошад Насибин маро,
Чу хоҳӣ, ки кӯтаҳ шавад[2] кин маро.

Бароню̄ш гуфто, ки Эрон турост,
Насибину дашти далерон турост.

Пазируфтам аз баҳрат ин божу сов,
Ки бо хашму кинат надорем тов.

Набиштанд аҳде зи Шопуршоҳ,
К-аз он пас наронад зи Эрон сипоҳ.

Магар бо сазовориву хуррамӣ,
Куҷо Румро з-он наёбад камӣ.

В-аз он пас гусӣ карду бинвохтшон,
Сарони гиромӣ барафрохтшон.

Чу эшон бирафтанд, лашкар биронд,
Ҷаҳонофаринро фаровон бихонд.

Ҳаме рафт шодон ба Истахри Порс,
Ки Истахр буд бар замин фахри Порс.

Чу андар Насибин хабар ёфтанд,
Ҳама ҷангро тез бишофтанд,

Ки моро набояд, ки Шопуршоҳ
Насибин бигирад, биёрад сипоҳ,

Ки дини Масеҳо надорад дуруст,
Раҳи[3] габригӣ варзаду Жанду[4] Уст.

Чу ояд, зи мо барнагирад сухан,
Нахоҳем Устову дини куҳан.

1. ИЛ – ҳазорон
2. И – кунӣ
3. И – Занду; Л – Ҳама дини Зардушт Занд асту
4. И – набиштанд нома бари.

Забардаст шуд мардуми зердаст,
Ба кин марди динӣ бад-ин барнишаст.

Чу огоҳӣ омад ба Шопуршоҳ,
Ки андар Насибин надоданд роҳ,

Зи дини Масеҳо барошуфт шоҳ,
Сипоҳе фиристод бемар ба роҳ.

Ҳаме гуфт пайғамбаре, к-аш ҷуҳуд
Кушад, дини ӯро нашояд ситуд.

Ба як ҳафта он ҷо ҳаме ҷанг буд,
Дари шаҳр бар ҷангиён танг буд.

Бикуштанд аз эшон фаровон сарон,
Ниҳоданд бар зинда барди гарон.

Ҳаме хостанд он замон зинҳор,
Навиштанд нома сӯи[1] шаҳриёр.

Бибахшудашон номбардор шоҳ,
Бифармуд, то бозгардад сипоҳ.[2]

Ба ҳар кишваре номдорӣ гирифт,
Ҳаме[3] бар ҷаҳон комгорӣ гирифт.

Ҳаме хондандиш пирӯзшоҳ,
Ҳаме буд якчанд бо тоҷу гоҳ.

Канизак, ки ӯро раҳонида буд,
Бад-он комгорӣ расонида буд,

Дилафрӯзи Фаррухпаяш[4] ном кард,
Зи хубон мар ӯро дилором кард.

Ҳамон боғбонро басе хоста
Бидоду гусӣ кардаш ороста.

1. Л – гарданд зи роҳ
2. Л – Ҷаҳоне
3. М – Ҳаме
4. Л – худ Фаррухаш.

Ҳаме буд Қайсар ба зиндону банд,
Ба зориву хориву захму газанд.[1]

Ба Рум-андарун ҳарчи будаш зи ганҷ,
Фароз оварида зи ҳар сӯ ба ранҷ,

Биёварду яксар ба Шопур дод,
Ҳаме зист якчанд лаб пур зи бод,

Саранҷом дар банду зиндон бимурд,
Кулоҳи меҳӣ Қайсареро[2] супурд,

Чунин гуфт, к-«Ин аст фарҷоми мо,
Надонам куҷо бошад ороми мо?

Якеро ҳама зуфтиву аблаҳист,
Якеро хирадмандиву фарраҳист.

Бар ину бар он рӯз ҳам бугзарад,[3]
Хирадманд мардум чаро ғам х(в) рад».[4]

Чу Шопуршо корҳо кард рост,
Ҳама кини эрониён боз хост,[5]

Ба тахти каён андаровард пой,
Ҳаме буд чанде ҷаҳонкадхудой.

В-аз он пас сӯи кишвари Хузиён
Фаровон фиристод[6] суду зиён.

Зи баҳри асирон яке шаҳр кард,
Ҷаҳонро аз он бум пурбаҳр кард.

Куҷо Хуррамобод буд номи шаҳр,
Аз он буми хуррам киро буд баҳр?

Касеро, ки аз пеш[7] бубрид даст,
Бад-ин марз будиш ҷойи нишаст.

1. ИЛ – захми каманд.
2. Л – шаҳӣ дигареро
3. Л – бугзарад рӯзгор,
4. Л – Хунук мардуми поки парҳезгор.
5. Л – б. 563 нест.
6. ИЛ – Фиристод бисёр
7. Л – тан-ш

Бару буми он яксар онро будӣ,
Сари соли нав хилъате бистадӣ.

Яке шорсон кард дигар ба Шом,
Ки Пирӯзшопур гуфтиш ном.

Ба Аҳвоз кард он севум шорсон,
Бад-ӯ-андарун коху беморсон.

Куноми асирон-ш карданд ном,
Асир андар ӯ ёфтӣ хобу ком.

Зи шоҳиш бугзашт панҷоҳ сол,
Ки андар замона набудаш ҳамол.

ОМАДАНИ МОНӢ ВА ДАЪВОИ ПАЙҒАМБАРӢ КАРДАН

Биёмад яке марди гӯё зи Чин,
Ки чун ӯ мусаввир набинад замин,

Бад-он чарбдастӣ расида ба ком,
Яке пурманиш мард Монӣ ба ном,

«Ба суратгарӣ,- гуфт, - пайғамбарам,
Зи диноварони ҷаҳон бартарам».

Зи Чин назди Шопур шуд, бор хост,
Ба пайғамбарӣ шоҳро ёр хост.

Сухан гуфт марди кушодазабон,
Ҷаҳондор шуд з-он сухан бадгумон.

Сараш тез[1] шуд, мӯбадонро бихонд,
Замоне фаровон суханҳо биронд,

К-аз ин марди чинии чиразабон[2]
Фитодастам аз дини худ[3] дар гумон,[4]

1. Л – тира
2. Л – ширинзабон; И – гурди чинии чиразабон
3. Л –ӯ
4. И – ӯ бадгумон.

Бигӯеду ҳам з-ӯ сухан бишнавед,
Магар худ ба гуфтори ӯ бигравед.

Бигуфтанд, к-ин марди суратпараст
На бар мояи мӯбадонмӯбад аст.

Замоне сухан бишнав, ӯро бихон,
Чу бинад варо, кай кушояд забон.

Бифармуд, то мӯбад омад-ш пеш,
Сухан гуфт бо ӯ аз андоза беш.[1]

Фурӯ монд Монӣ миёни сухан
Зи[2] гуфтори мӯбад, зи дини куҳан.

Бад-ӯ гуфт, к- «Эй марди суратпараст,
Ба Яздон чаро охтӣ хира[3] даст?

Касе к-ӯ баланд осмон офарид,
Бад-ӯ-дар макону замон офарид,

Кучо нуру зулмат бад-ӯ андар аст?
Зи ҳар гавҳаре гавҳараш бартар аст.

Шабу рӯз гардон сипеҳри баланд,
К-аз ӯят[4] паноҳ асту ҳам з-ӯ[5] газанд.[6]

Ба бурҳони сурат чаро бигравӣ?
Ҳаме панду дини маро[7] нашнавӣ?!

Ки гӯянда гӯяд, ки Яздон якест,
Чуз аз бандагӣ карданат чора нест.[8]

---

1. ТПЗ – Худу мӯбадон ҳар ду наздики шоҳ
Сухан ронданд аз сапеду сиёҳ.
2. И- Ба
3. И – тохтӣ чира
4. Л – Аз ӯят
5. ИЛ – з-ӯят
6. Л – Пас аз б. 589 ин б. омада:
Ҳама кардаи Кирдгор асту бас,
Чун ӯ кард натвонад ин карда кас.
7. Л – панди диноварон
8. Л – б. 591 нест.

Гар ин сурати карда ҷунбон кунӣ,
Сазад, гар зи ҷунбанда бурҳон кунӣ.

Надонӣ, ки бурҳон набошад ба кор,
Надорад касе ин сухан устувор.

Агар Аҳриман ҷуфти Яздон будӣ,
Шаби тира чун рӯзи рахшон будӣ.

Ҳамасола[1] будӣ шабу рӯз рост,
Ба гардиш фузунӣ набудӣ,[2] на кост.

Нагунҷад ҷаҳонофарин асту бас,[3]
Бад-ин бар набояд туро ёр кас».[4]

Суханҳо чунин низ бисёр гуфт,
Ки бо донишу мардумӣ буд ҷуфт.

Фурӯ монд Монӣ зи гуфтори ӯй,
Бипажмурд шодоб бозори ӯй.

Замоне барошуфт пас шаҳрёр,
Бар ӯ танг шуд гардиши рӯзгор.

Бифармуд пас, то-ш бардоштанд,
Ба хорӣ зи даргоҳ бугзоштанд,

Чунин гуфт, к-«Ин марди суратпараст
Нағунҷад ҳаме дар сарои нишаст,

Ки ошӯби гетӣ саросар бад-ӯст,
Бибояд кашидан саропой пӯст,

Ҳамон чармаш оганда бояд ба коҳ,
Бад-он то наҷӯяд кас ин пойгоҳ.

Биёвехтанд аз дари[5] шорсон,
В-агар пеши[6] девори беморсон.

1. И – Ҳама сол
2. И – набуду
3. Л – аст, рост.
4. Л – Бар ин - бар набояд туро бозхост.
5. Л – Биёвез бар дор бар
6. Л – В-агарна зи

Бифармуд чунон, ки фармуд шоҳ,
Биёвехтандаш бад-он ҷойгоҳ.[1]

Ҷаҳоне бар ӯ офарин хонданд,
Ҳаме хок бар кушта афшонданд.

ВАЛИАҲД КАРДАНИ ШОПУР АРДАШЕР БАРОДАРИ ХУДРО

Зи Шопур аз он гуна шуд рӯзгор,
Ки дар боғ бо[2] гул надиданд хор.

Зи доду зи рою зи фарҳанги ӯй,
Зи бас кӯшишу бахшишу ҷанги ӯй

Мар ӯро ба ҳар бум душман намонд,
Бадиро ба гетӣ нишеман намонд.

Чу навмед гашт ӯ зи чархи баланд,
Ки шуд солиёнаш ба ҳафтоду анд.

Бифармуд, то пеши ӯ шуд дабир
Або мӯбадонмӯбаду[3] Ардашер.

Ҷавоне ки кеҳтар бародар-ш буд,
Ба доду хирад бар сар афсар-ш буд.

Писар буд яке хурд Шопур ном,
Ҳамон норасида зи ахтар ба ком.

Чунин гуфт пас шоҳ бо Ардашер,
Ба пеши бузургону пеши дабир,

Ки «Гар бо ман аз дод паймон кунӣ,
Забонро зи паймон гаравгон кунӣ,

Ки фарзанди ман чун ба мардӣ расад,
Ки боди бузургӣ бар ӯ барвазад,

1. ИЛ – б. 606 нест.
2. Л – бар.
3. Л – мӯбади мӯбадон.

Супорӣ бад-ӯ ганҷу тахту сипоҳ,
Ту дастур бошӣ варо некхоҳ,

Ман ин тоҷи шоҳӣ супорам ба ту,
Ҳамон ганҷу лашкар гузорам ба ту».

Бипазруфт[1] аз ӯ ин сухан Ардашер,
Ба пеши бузургони барнову пир,[2]

Ки чун кӯдаки ӯ ба мардӣ расад,
Ки дайҳиму тахти кайиро сазад,

Супорад[3] ҳама подшоҳӣ варо,
Нахоҳад[4] ҷуз аз некхоҳӣ варо.

Чу бишнид Шопур, пеши меҳон
Бад-ӯ дод дайҳиму мӯҳри ҷаҳон.

Чунин гуфт пас шоҳ бо Ардашер,
Ки «кори ҷаҳон бар дил осон магир,[5]

Бидон, эй бародар, ки бедоди шоҳ
Пайи подшоҳӣ надорад нигоҳ.

Ба огандани ганҷ ёзон бувад,
Ба зуфтӣ сари сарфарозон бувад.

Хунук шоҳи бododи яздонпараст,
К-аз ӯ шод бошад дили зердаст.

Ба доду ба бахшиш фузунӣ кунад,
Ҷаҳонро[6] бад-ин раҳнамунӣ кунад.

Нигаҳ дорад аз душманон кишвараш,
Ба абр андарорад сару афсараш,

Ба доду ба ором ганҷ оганад,
Ба бахшиш зи дил ранҷ бипроганад.

1. Л – Пазируфт
2. Л – донишпазир.
3. Л – Супорам
4. Насозам
5. ТП – Супурдам ба ту тоҷу тахти меҳӣ,
Чунин гуфт: «Фармонбарам чун раҳӣ».
6. Л – Ҷаҳоне

Гунох̣ аз гунах̣гор бугзоштан,
Рах̣и мардумиро нигах̣ доштан.

Ҳар он кас, ки ӯ ин хунарх̣о бичуст,
Хирад бояду х̣азму ройи дуруст.

Бибояд хирад шох̣ро ногузир,
Ҳам омӯзиши[1] марди барнову пир.

Гунах̣кор бошад тани зердаст,
Магар мардуми поку[2] яздонпараст.[3]

Дилу мағзи мардум ду шох̣и тананд,
Дигар олат аз тан сипох̣и тананд.

Чу мағзу дили мардум олуда гашт,
Ба навмедӣ аз рой полуда гашт.

Бад-он тан дар осема гардад равон,
Сипах̣ чун бувад[4] шод бе пах̣лавон,[5]

Чу равшан набошад, бипарроканад,
Тани беравоне[6] ба хок афканад.

Чунин х̣ам чу шуд шох̣ бедодгар,
Ҷах̣он з-ӯ шавад пок зеру забар.

Бар ӯ - бар пас аз марг нафрин бувад,
Ҳамон номи ӯ шох̣и бедин бувад.

Бад-ин дор чашму бад-ин дор хашм,
Ки ӯяст дорандаи хашму чашм.

---

1. Л – омурзиши
2. ИЛ – поки
3. ТПЗИЛ – Агар з-ӯ дили шох̣ кин оварад,
   Ҳама рахна дар доду дин оварад.
4. Л – зияд
5. ИЛ – Пас аз б. 637 ин б. омада:
   Дили подшо чун гирояд ба мехр,
   Бар ӯ комх̣о тоза дорад сипехр.
   Чу фарзанд бошад варо зердаст,
   В-аз ӯ шоддил марди яздонпараст.
6. Л – беравонро

Ҳар он подшо к-ӯ ҷуз ин роҳ ҷуст,[1]
Зи гетӣ дилу даст бояд-ш[2] шуст.

Зи кишвар-ш бипроканад зердаст,
Ҳамон аз дараш марди хусравпараст.

Набинӣ, ки доно чӣ гӯяд ҳаме?
Дилатро зи кажжӣ бишӯяд ҳаме?[3]

Накӯҳида бошад ҷафопеша мард,
Ба гирди дари оздорон магард.

Бидон, эй бародар, ки аз шаҳрёр,
Биҷӯяд хирадманд ҳар гуна кор,

Яке он ки пирӯзгар бошад ӯй,
Зи душман натобад гаҳи ҷанг рӯй.

Дигар он ки лашкар бидорад ба дод,
Бидонад фузунии марди нажод.

Касе, к-аз дари подшоҳӣ бувад,
Нахоҳад, ки меҳтар сипоҳӣ бувад.

Се дигар, ки дорад ба дил ростӣ,
Наёрад ба дод-андарун костӣ.[4]

Чаҳорум, ки бо зердастони хеш,
Ҳамон бо куҳан дарпарастони хеш.

Надорад дари ганҷро баста сахт,
Ҳаме борад аз шох бори дарахт.

Набояд дари подшо бесипоҳ,
Сипаҳро дари ганҷ дорад нигоҳ.

Агар ганҷат обод дорӣ ба дод,
Ту аз ганҷ шоду сипоҳи ту шод.

1. Л – инро биҷуст,
2. И – Зи гетиш бояд дилу даст; Л – Зи некиш бояд дилу даст
3. ТПИЛ – Ки ҳар шоҳ, к-ӯро ситоиш бувад,
Ҳама кораш андар физоиш бувад.
4. Л – б. 650 нест.

Силеҳи тан[1] ороиши хеш дор,
Бувад, к-ат шаби тира ояд ба кор.

Пас, эмин машав бар нигаҳдори хеш,[2]
Чу эмин бувӣ, рост кун кори хеш.

Саранҷом марг оядат бегумон,
Агар тираӣ, гар[3] чароғи замон»,

Бародар чу бишнид, чанде гирист,
Чу андарз бинвишт, соле бизист.

Бирафту бимонд ин сухан ёдгор,
Ту андар ҷаҳон тухми зифтӣ[4] макор,

Ки охир ҳаме рӯзи ту бугзарад,
Чунон бурдаранҷи ту душман х(в)арад.

Чу оини Ҳурмузду Баҳман бувад,
Бар ин кохи Фаррух нишеман бувад.

Майи лаъл пеш оварам,[5] ҳошимӣ[6]
Зи хумме, ки ҳаргиз[7] нагирад камӣ.

Чу шасту се солам шуду гӯш кар,
Зи гетӣ чаро ҷӯям оину фар?!

Кунун достонҳои шоҳ Ардашер
Бигӯям, ту гуфтори ман ёд гир.

---

1. Л – Силоҳу дил
2. Л – Сазад
3. Л – тира гардад
4. Л – зиштӣ
5. Л – овару
6. И – эй ҳошимӣ,
7. Зи бешӣ, ки чашмат; И – Зи ҷое, ки хуммаш

ПОДШОҲИИ АРДАШЕРИ НЕКӮКОР

Дувоздаҳ сол буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ АРДАШЕР ВА АНДАРЗ КАРДАН БАР САРДОРОНИ ЭРОН

Чу биншаст бар тахт[1] шоҳ Ардашер,
Биёрост он гоҳи[2] Шопури пир.

Камарбаста эрониёнро бихонд,
Бар он пояи тахти заррин нишонд.

Чунин гуфт, к-аз даври чархи баланд,
Нахоҳам, ки бошад касеро газанд.

Ҷаҳон гар шавад ром бар[3] коми ман,
Набинед чизе ҷуз[4] ороми ман.

В-ар эдун, ки бо мо насозад ҷаҳон,
Бисозем мо бо ҷаҳони ҷаҳон.

Бародар, ҷаҳон вижа моро супурд,
Азеро, ки фарзанди ӯ буд хурд.[5]

Фиристем ҷони варо офарин,
Ки аз бадсиголон бишуст он замин.

Чу Шопури Шопур гардад баланд,
Шавад назди ӯ тоҷу тахт арҷманд,

1. ИЛ – гоҳ
2. Л – тахти
3. Л – бо
4. Л – Бубинед тезиву
5. Л – Чу аз боғ барканду бо дахма бурд.

Супорам бад-ӯ тоҷу ганҷу[1] сипоҳ,
Ки паймон чунин кард Шопуршоҳ.

Ман ин тахтро пойкори ваям,[2]
Ҳамон аз падар ёдгори ваям.[3]

Чунон дон, ки хӯрдему бар мо гузашт,
Чу мурдӣ, ҳама ранҷи тан бод гашт.

Чу даҳсола[4] гетӣ ҳаме дошт рост,
Бихӯрду бубахшид, чандон ки хост.

Наҷуст аз касе божу сову хироҷ,
Ҳаме ройгон дошт он гоҳу тоҷ.

Мар ӯро накӯкор з-он хонданд,
Ки ҳар кас таносон аз ӯ монданд.

Чу Шопур гашт аз дари тоҷу гоҳ,
Мар ӯро супурд он ҳуҷаста кулоҳ.

Нагашт он диловар зи паймони хеш,
Ба мардӣ нигаҳ дошт сомони хеш.

---

1. Л – гоҳу
2. И – пойгор оварам,
3. И – ёдгор оварам;
   ТПИМ – Шумо яксара дод ёд оваред,
   Бикӯшеду оини дод оваред.
4. ИЛ – даҳ сол

ФЕҲРИСТИ ФУСУЛИ ҶИЛДИ ҲАФТУМ

"АХТАРОНИ АДАБ" (СИЛСИЛА)
ИБОРАТ АЗ 50 ҶИЛД

Ҷилди 9

Абулқосим Фирдавсӣ

ШОҲНОМА

Ҷилди VII

Муҳаррири ороиш ***Р. Шералӣ***

Муҳаррири саҳифабандӣ ***М. Саидова***

Мусаҳҳеҳ ***М. Кенҷа***

Тарроҳ ***Ф. Раҳимов***

Ҳуруфчини компютерӣ ***С. Воҳидова***

Ба матбаа 23.05.2009 таҳвил гардид. Чопаш 18.07.2009 ба имзо расид. Коғази офсет. Чопи офсет. Ҳуруфи адабӣ. Андозаи 60x90 1/16. Ҷузъи чопии шартӣ 30,0. Адади нашр 5000 нусха. Супориши №79/09.

Нашриёти "Адиб"-и Вазорати фарҳанги
Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734018, ш. Душанбе,
кӯчаи Неъмат Қаробоев, 17а.

Дар матбааи нашриёти «ЭҶОД» чоп шудааст.
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 36.
Тел.: 221-95-43. E-mail: ejodfir@mail.ru.

ISBN 978-99947-32-84-5

9 789994 732845